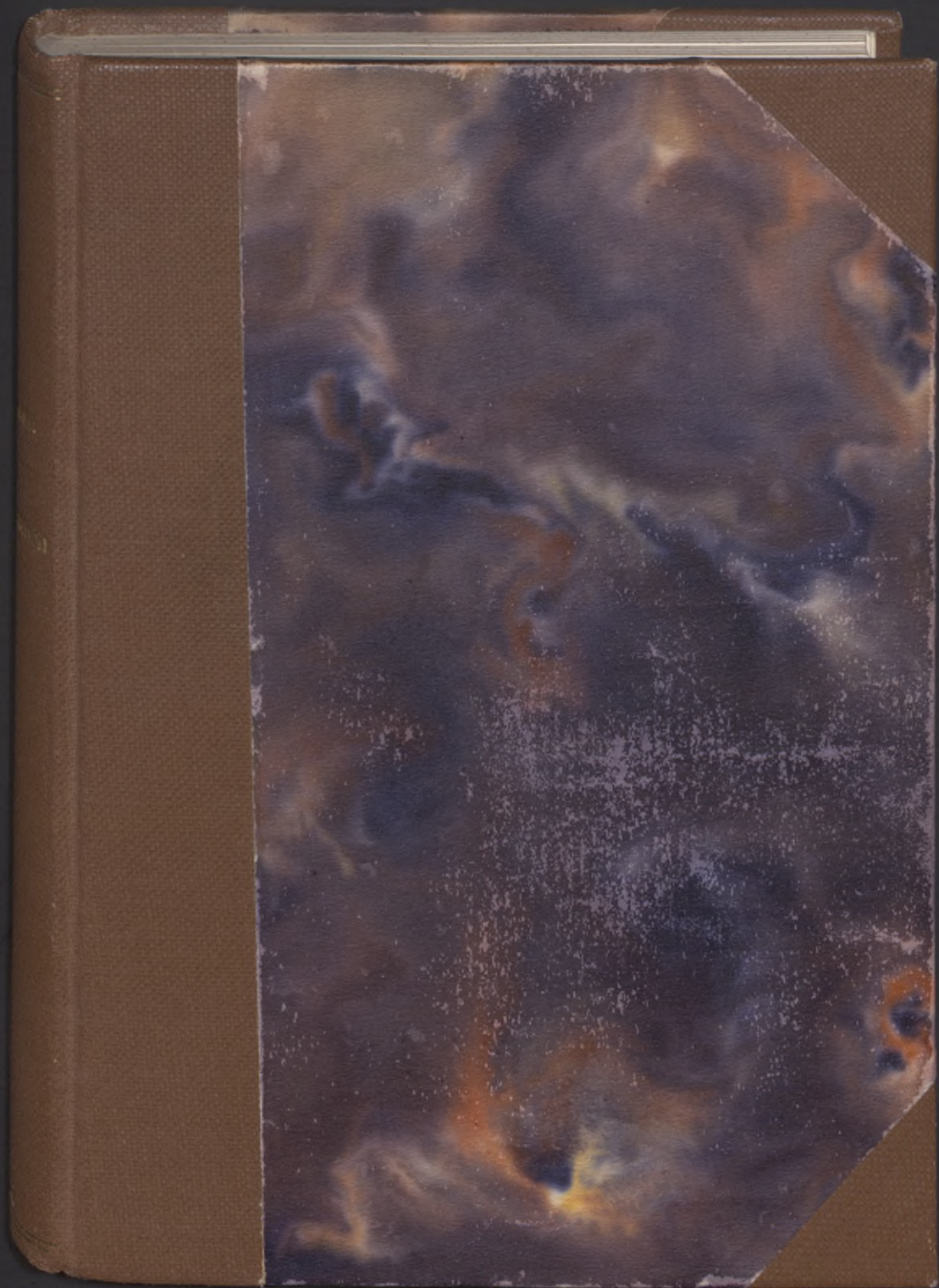

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

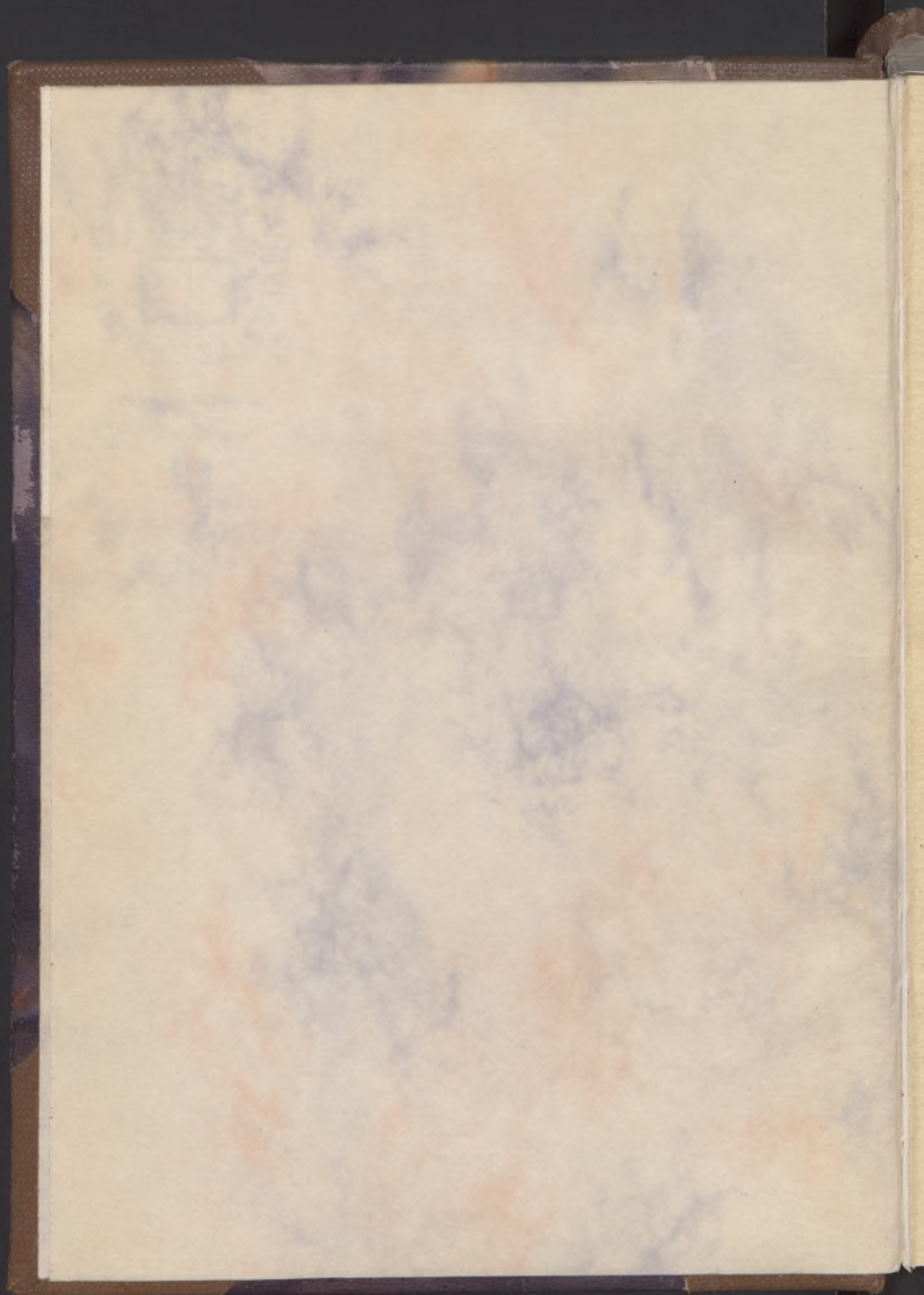
Allmänna Sektionen

Litt.

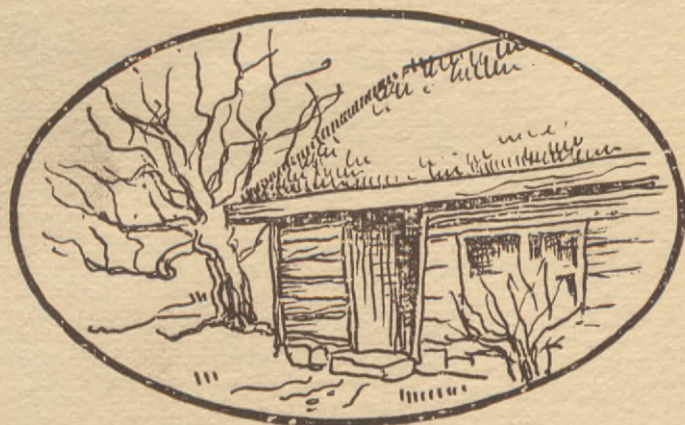
Sv.

101

N. OVALKOKKIEN

NANNY JOHANSSON

Litt
So.

//
EN OVÄLKOMMEN

STOCKHOLM

BIRKAGÅRDENS FÖRLAG

Litt.
L.

EN OVÄLKOMMEN

AV

NANNY JOHANSSON

[1.]

STOCKHOLM
BIRKAGÅRDENS FÖRLAG

IN ÖFRÖGÅRDEN

STOCKHOLM 1925
A.-B. HASSE W. TULLBERGS BOKTRYCKERI

*FRÅN KRISTNINGSKALASET
TILL STOCKHOLMSRESAN*

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Till

Fru DISA LEFFLER

Fröken JEANNA OTERDAHL

Fröken AGDA HEDVALL

Fröken DAGNY THORVALL

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

Till dem som möjligen komma att läsa

"En Ovälkommen".

Detta är min första bok, och jag är medveten om dess brister — men saknar förmåga att avhjälpa dem.

När jag tittade in i minnets förråds-kammare, ramlade de mest olika saker över mig, och jag grep det jag först fick tag i utan tanke på sammanhållning eller tidsföljd. Varje kapitel är ju nästan något helt för sig, den ena upplevelsen betingar visst inte den andra. Ett förord ville jag ge boken därför att det är något, som jag tycker jag måste säga: ingen får tro att jag med dessa minnesbilder velat kasta skugga över någon — tvärtom. De bortgångna är mig kära; deras kamp mot synd och nöd står för mig som något stort och vackert. Att den ene av dem föll — ja, föll ofta — vem vill döma hårt över det — — vem ser eländets innersta hjärterötter?

Kanhända skall det anmärkas att man får för litet reda på Nannas ålder vid de olika tillfällena, men detta beror på att jag från början bra litet tänkte på tösen själv, när jag skrev. Det var mest de ljusa och mörka händelser, med vilka hon hörde samman som en liten del, jag ville beskriva. Det är möjligt att episoderna någon gång, åtminstone före skoltiden, placerats om. Många av händelserna passerade så nära varandra, att jag har svårt för att hålla dem isär.

Att skolan i Backskog var så primitiv på Nannas tid skall man kanske tvivla på — hennes skolgång inföll ju omkring hundra år senare än Pestalozzi levde och verkade. Ja, om man tvivlar kan jag inte hjälpa, faktum är att småskolan i Backskog levde som inhysesshjon i bondgårdarna till tre eller fyra år före sekelskiftet.

Författaren.

MITT INTRÄDE I VÄRLDEN OCH MIN KRISTNING.

Minns något om mitt inträde i världen gör jag ju inte, men man har berättat för mig, att det första jag gjorde, när jag kom, var att bereda en hel del folk missräkning. I första hand mina föräldrar, som räknat på att få en pojke, men jag var en flicka; sedan en del ungdomar, som måste inställa sin lördagskvällsbal i mitt hem, eftersom jag råkade komma just en lördagskväll. Det hade länge varit sed, att byns ungdom samlades i mina föräldrars stuga för att dansa och supa om lördagskvällarna, men den här kvällen har jag hört, att mor Boström obehagligt motade ut alla som kom. Och utom ungdomen var det några gamla farbröder, som enligt vana kom för att ha speljunta hos oss, och det gick lika illa för dem: mor Boström slog igen dörren mitt för deras näsa, vad de än sade, och jag har hört, att de tog det mycket värre än ungdomen, att jag kom och bröt deras lag. Lyckligtvis var mästern Nålman — den godmodigaste själ i världen — med i laget, och han lyckades utverka, att man förlät mig mitt intrång. Fast det gick blott på det villkoret, att speljuntans gubbar fick bli faddrar, när den ovälkomna bytingen skulle kristnas. — För kristnas skulle jag ju, hur olägligt jag än kom till världen, och faddrar skulle jag naturligtvis ha.

Många gånger har det grämt mig, att den roliga akten — för rolig var den säkert, efter vad man har berättat för mig — när jag fick mitt namn, måste gå av stapeln, innan jag blev gammal nog att egentligen vara med. Med var jag ju förstås, fastän någon glädje av det hade jag inte. Men min mor hade sinne för humor och kunde berätta bra, och en av hennes roligaste historier var den om min "kristning"; varken jag eller mina syskon tröttnade på att höra den. Och jag blev glad varje gång jag såg någon av gubbarna som var med. Särskilt mästern Nålman, som längre fram i tiden hjälpte mig många gånger när jag var i klämma och så länge han levde var en av mina bästa vänner. Han hade namn om sig att vara bygdens bästa skräddare, bara han inte varit alldeles för lat till att sitta på skräddarbordet. Hände det någon gång, att han ryckte upp sig och sydde en kostym, satt den som "gjuten" på ägaren. Naturligtvis ville han inte själv gå med på att det var lättjan, som gjorde att han sydde så sällan, han skyllde på att han var för gammal och ej orkade följa med i de "nya moderna och metoderna". Men till mitt kristningskalas övervann han både lättjan och andra betänkligheter och arbetade väldigt, nästan både natt och dag. Mor talade om, att han kunde komma mitt i natten och bulsa på, som om elden varit lös, och be att få en svart trådrulle, en sprättniv eller en bit vax. Det var utom han själv fem gubbar, som skulle fiffas upp, och ingen av dem hade råd att köpa något nytt, utan den gamla habiten måste vändas och sys om. Och det var inte mer än åtta dagar att göra på, ty mor och far ville ha ifrån sig besväret så fort som möjligt, och det gillade också de, som brukade ha sina samkväm hos oss om lördagskvällarna.

Ingen av dem ville gärna ha något med prästen att göra, och man kunde ju aldrig vara säker för honom, så länge man hade en liten hedning i stugan. Denna prosten var visserligen inte så farlig som hans föregångare hade varit, men både han själv och andra höll före, att det hörde till hans ämbete att uppenbara sig ibland, där man minst önskade, att han skulle komma. Men han störde aldrig länge ett dansnöje; tystnade bara fiolen eller dragharmonikan, medan han talade några allvarsord om nöjenas fåfänglighet, gick han snart sin väg, och alla visste att ingen behövde frukta för efterräkningar som på Rundbecks, Sabelströms och de gamla gubbarnas tid. Sabelström i synnerhet hade varit sträng. Kom han in på en loge eller i en stuga, där det var dans, kunde var-enda en vara säker på att bli uppskriven och komma "i förhör i sakristian", "kallas inför kyrkorådet" eller något i den vägen. Det var rent av märkvärdigt med honom hur väl han kände igen alla, det var alldeles omöjligt för en enda att komma undan. Och stackars den, som kom "i förhör" och inte kunde sin katekes.

— — — — Alltså skulle jag döpas på lördagsförmidagen, precis åtta dagar efter jag kommit till världen.

I god tid före ceremoniens början kom de sex gubbarna; den delen av festligheten som de ansåg viktigast — kaffehalvorna nämligen — skulle gå av stapeln, innan prosten och mor Helena — gudmor — kom. Fina och uppsträckta värre var de, ett par till och med hade fadermördare och storm. På vägen hade de varit inne i handelsboden och köpt en faddergåva, som vållat både dem och expediten mycket besvär att välja ut: det skulle ju bli ett minne för livet åt den som skulle ha den. Alla hade ju, tyvärr, haft så bråttom under veckan och tänkt

mera på "barnsölet" än på barnet, därför visste ingen, om det var pojke eller tös, när expediten frågade därom för att kunna hjälpa dem att välja passande gåva.

— Men du har ju sett det lilla livet, sade en av gubbarna till mästern Nålman.

— Sett! Ja, nog har jag så — men se du ett huvud, mindre än halva min knytnäve, sticka upp bland trasorna i en gammal vagga och säg sedan vad det är för sorts barnunge, som ligger där! Men det är klart att det är en pojke, det har ju far hans sagt hela tiden att det skulle bli, något annat ville han inte ha, och han brukar ju få som han vill, till och med av själva vår herre. Han har ju redan bestämt att pojken ska heta Napoleon; det var ju en fransos, som han har läst i böcker om, som hette så, och den var duktig på att slåss, och det hoppas Jödde väl, att hans pojke ska bli också.

Efter mycket väljande bland saker, som kunde passa för en blivande Napoleon, stannade gubbarna för en snusdoså som det mest lämpliga. Den var utstyrd med många kruseduller på locket och hade därtill en inskription, som mycket slog an på dem. "*Bliv en man!*" stod det, och gubbarna tyckte det var väldigt stiligast ord. Prydligt skulle dosan slås in, och mästern Nålman var självskriven att ha hand om den och lämna fram den.

— Vi har allt köpt en present åt Napoleon, vi, sade mästern Nålman, när de kom fram och drog upp paketet och lade i vaggan hos dopbarnet.

— Napoleon? Mor tittade förvånad på gubbarna. Vad — är ni redan i dimman så tidigt på dagen? Det är ju en gräbba, och hon ska väl inte heta Napoleon, begriper ni väl.

— Va' säger du — ä' de' e' gräbba! Mästern Nålman

rev sig bakom örat och såg bortkommen ut. De' va' då alldeles befängt, då ä' de' ju ingen glädje me' fadder-gåvan vi köpt, den duger bara åt en rikti' pojke. Så synn de' va', en sån fin sak, me' så'na härli'a or' på!

Mor brukade säga, att hon tyckte riktigt synd om gubbarna, så besvikna såg de ut, när de vecklade upp paketet och visade henne den granna snusdosan. Snus hade de också att lägga i den, "äkta Ljunglövs, ackurat som de' prosten begagnar", försäkrade mästern Nålman.

— Jödde har ju påstått, sade en av gubbarna, att det skulle bli en pojke, för han ville ju inte ha något annat.

— Tokskalle — Jödde påstått — kan han bestämma det, han fick väl ta vad det blev! Men nog var det bedrövligt, det tycker jag med, att det inte blev en pojke. En flickunge är ju alltid till mera besvär och har värre för att slå sig fram i livet än en pojke har. — — Men så likt er i alla fall — köpa en snusdosa åt en nyfödd barnunge, om det också varit en pojke. Har ni inte köpt en rakkniv också? — Hon kunde inte låta bli, mor, att retas en smul med mina välmenande faddrar.

Lyckligtvis hade de sett, att det fanns fasligt fina kaffekoppar i handelsboden, och de hoppades få byta och ta en sådan i stället för saken de köpt. Lasse, som hade lättast för att gå, fick ge sig i väg och uträtta det ärendet, när han fått sin del av kaffe halvorna.

När prosten kom och det blev frågan om, vad den lilla skulle heta, var det ingen, som kom sig för att svara. Saken var den, att det var ingen enighet i frågan. Mor höll på ett namn, trots att alla, som hörde det, tyckte att det inte passade. Far föreslog ett annat och gudmor menade, att det tillkom henne att välja namn åt gudbarnet, och hon gillade varken fars eller mors förslag. Nu

avstod hon emellertid från att säga något, hon tyckte att föräldrarna gärna kunde få bestämma själva. Föröfrigt tyckte hon, när hon rätt tänkte på saken, att namnet hon ville ge ungen var alldeles för vackert åt en, som skulle växa upp i den här stugan. Att ge ett bibliskt namn åt den, som väl måste bli ett mönster av ogudaktighet, det var ju som att "kasta pärlor för svinen". Mor teg också för husfridens skull, och väntade, att far skulle säga vad han ville, att den lilla skulle heta. Men han tyckte, när det kom till stycket, att det gjorde honom egentligen detsamma vad ungen hette, enär det var en flickunge. Den här gången tyckte han att mor gärna kunde få sin vilja fram och kalla tösen vad hon ville, och han teg. Prosten såg på den tysta församlingen och undrade vad meningen var med detta — inte behövde det väl tas så högtidligt, vad ett sådant litet kräk fick för ett namn.

Mäster Nålman, som till sist tyckte att tystnaden varade för länge, steg fram, klarade strupen och sade:

— Vi hade allt tänkt att vårt barn skulle heta — Na— na— ja, vad var det nu igen. Han tittade ängsligt på dem, som stod omkring, och undrade om ingen ville hjälpa med det krångliga namnet. Nu hade han totalt glömt, att det var ett flicksbarn och att Napoleon inte dugde.

— Nanna, sade prästen, som kunde både stava och lägga ihop, det är ju ett litet lätt och bra namn.

— Jaha, Nanna var det, svarade mäster Nålman, som just då kom ihåg, att det var en flicka, och antog, att det var ett flicknamn, som prostens föreslog; fast varken han eller någon av de andra hört namnet förr.

Lasse lyckades bra i sitt ärende till handelsboden, han fick

en kaffekopp med mycket guld på, och så stod det i nästan lika vackra krummelurer som på snusdosan: "Till en snäll flicka". Ceremonien var nästan över när han kom, men han fick höra några av de allvarliga förmaningsord prosten riktade till "faddrarna", och han kände det nästan kusligt med sådant ansvar för en flickunge, som säkert kom att bli ett riktigt troll utan både lag och religion.

Den vackra koppen, som skulle bli ett "minne för livet", höll inte så länge att jag minns något utav den, men historien om den minns jag. Gubbarna jag fick den av minns jag också; några av dem levde, tills jag var nästan fullvuxen. Den roligaste och den jag mest höll av var mäster Nålman. Han hade så många roliga historier att berätta och var alltid glad och snäll, och det sken alltid upp i stugan, när han kom med sin korg på ryggen. Korgen var — tror jag — det enda han ägde här i världen, och den såg man honom aldrig utan. Något i den hade han sällan utom en gammal speldosa, en peruk och ett lösskägg. Han tyckte nämligen, att det ej blev någon pli på en del av hans historier, om han ej uppträdde maskerad. Något hem hade han aldrig utan vandrade, så länge han levde, från gård till gård, men han var välkommen vart han kom och kände sig också hemma överallt.

En annan av mina faddrar, som också blev min vän längre fram, var "fader" Bransta. — Ja, det förstås, gudmor — mor Helena — ville inte höra talas om att gubbarna kallades faddrar. Hon brukade säga på tal om det: — Ja, nog satt de halvfulla i stugan, medan ungen kristnades, men faddrar tänkte väl ingen, varken i himmelen eller på jorden, på att kalla dem. Fader Bransta var i

allt raka motsatsen till mästern Nålman. Han hade för det första ett eget hem, som han var mycket stolt över, och gick aldrig bort utan att ha något angeläget ärende — utom när han gick på speljunta förstås. Han skrattade och skämtade aldrig, och peruk och lösskäggs skulle säkert ingen fått honom att ta i med tång ens. Roliga historier föraktade han av hela sin själ, visserligen hade han mycket att tala om när han kom, men det var mycket allvarliga saker, och han talade om dem i en högst allvarsam och högtidlig ton. Så högtidlig till och med, att vi barn knappast visste något roligare än när fader Bransta kom och bad att "med en liten händelse få belysa världens gemenhet och låghet". Särskilt en "händelse", som han ofta drog, roade oss väldigt — det var "hur det hände", att han kom att gifta sig. Saken var den, att han läst i Herrens ord, att det ej var gott för mannen att vara allena, och när han granskade sitt lilla hem, upptäckte han brister här och där, som han trodde att endast en kvinnohand kunde avhjälpa. Och då förstod han, att ordet var sant och att han måste ha en kvinna i huset. Men han ville visst inte gifta sig utan bara ha en, som skötte huset åt honom och som han i gengäld skulle försörja, så länge han eller hon levde.

Kvinnan han tog till sig var "utsocknes", och bönderna i Branstas hemsocken var småsnåla och kitsliga och började tala om, att de var rädda för att hans hushållerska skulle komma att ligga kommunen till last, och de ville med all makt skicka henne dit hon var kommen ifrån. Men Bransta var nöjd med henne och ville inte bli av med henne, och han sade till henne att hon kunde lugnt stanna kvar, vad bönderna än sade. Men en dag infann sig några pampar i hans stuga och började bråka med

hushållerskan. Han själv låg och tog sin middagslur och lät dem hålla på en stund. Först när de började bråka med henne om att hon var försvarslös och att hon skulle bli tagen och insatt på spinnhuset, blandade han sig i det. Han talade ofta om det där, och vi barn väntade mest på att han skulle komma till den punkten i sin berättelse, när han uppträdde till Emma-Lovisas försvar, då var han helt enkelt dråplig. Då ställde han sig alltid upp, och mer högtidligt och grammatikaliskt än själva prosten på predikstolen talade han. "Jag låg", brukade han säga, "stilla och lugn på min säng, hörde och såg på uppträdet, tills jag tyckte, att de talträngda bönderna hasplat ur sig nog med otidigheter. Då gick jag upp, tog min käpp — just samma käpp jag nu håller i min hand" — han visade då alltid fram käppen, som inom parentes sagt var en veritabel knölpåk — "höll den under näsan på den stortaligaste av de kaxiga pamparna och frågade: 'Vad föranleder er egentligen till att göra intrång och hemfridsbrott i mitt hus? Har jag eller denna kvinna, som ni nu överfalla, någonsin begärt något av er eller på minsta sätt stört er? Svara, jag fordrar en förklaring.' Naturligtvis såg de snopna ut som våta hundar och hade inte ett ord att svara, och jag fortsatte: "kom inte och tala om denna kvinna som försvarslös, se på mig och säg om inte jag duger till att försvara henne!"

Här gjorde han alltid ett uppehåll, rätade ut sig till sin fulla längd och såg sig omkring med bistra blickar, alldeles som han gjort, när han hade bönderna omkring sig i sin stuga; sedan fortsatte han igen:

"Med en befallande gest visade jag på dörren och sade: 'Mina herrar, bönder och kommunalmän, jag får väl anse, att ni talat slut och vill vara av den godheten att förpassa

er utanför detta fridlysta bo.' Sedan vände jag mig till Emma-Lovisa och sade:

'Sätt högtidskläder på dig — jag vet, att du har sådana — så går vi till prästen och tar ut lysning denna dag, så ingen behöver komma och mopsa upp sig emot dig, som i alla avseenden är en ärbar kvinna.'

Bönderna stod som fallna från skyarna och bara stirrade. Men Emma-Lovisa, det stackars livet, hon blev förstas själglad och sprang på mig och slog armarna om halsen på mig och kysste mig, innan jag hann värja mig för galenskapen. Sådant där fjoseri har jag aldrig tålt, och i synnerhet retade det mig nu, när hela det gemena bondföljet stod och såg på oss, så jag tackade henne med en bastant örfil. Och då började en bondlymmel, som i all sin tid piskat både hustru och barn, stimma om misshandel. Men jag talade om för honom, jag, att i mitt hus var det inte lika bråttom som i riksdagen med att få bort de gamla, goda förordningarna — han var riksdagsman, och jag tyckte, att det skadade inte om han fick sig en gliring — här är ännu inte den nyttiga och hälsosamma husagan avskaffad och kommer inte att bli det heller, så länge jag orkar sköta mina angelägenheter. Som väl var opponerade sig ingen emot vad jag sade, för då hade det nog kommit att gå hett till i stugan en stund, men obehagliga uppträden är det bäst att slippa ifrån."

Fader Bransta slutade alltid sin berättelse med att säga:

"Nåja, Emma-Lovisa och jag vi blev gifta — bröllopet stod i all enkelhet, jag var inte ens hemma från arbetet bröllopsdagen, utan när jag slutat det på eftermiddagen kom Emma-Lovisa med mina bästa kläder i ett knyte, och jag gick bakom en sten och klädde om mig, i

ett dike hade jag tvättat av mig det värsta; sedan gick vi till prästen och blev vigda. Hemma hade några vänner dukat ett siratligt kaffebord, och allting gick lyckligt och väl. Vi har inte ångrat oss, varken Emma-Lovisa eller jag. Litet besvär med hennes fostran har jag nog haft, men ingen har lagt sig i, hur vi gjort opp våra mellanhavanden och, tack vare det, har det gått bra dag efter dag."

Johannes Redlig var också en av mina faddergubbar, som levde så länge att jag minns honom rätt väl. Han hade gift sig ungefär på samma sätt och av samma anledning som fader Bransta. En litet efterbliven människa hade blivit mor och naturligtvis förskjutits av sitt barns far. Fattig och hemlös som hon var, fanns intet annat för henne än att gå på "roten", och det var säkert ingen avundsvärd lott. Men hon var nöjd med vad som helst, bara hon fick ha sitt barn med sig. Men när barnet blev några månader, tyckte sockenpamparna, att det var bättre att ta det ifrån henne och ackordera bort det och låta henne ta tjänst eller reda sig hur hon ville; hon var ju unga friska människan. När hon fick höra talas om det, blev hon alldeles förtvivlad och tiggde och bad att få fortsätta på roten ännu en tid, tills hennes pojke blev lite större. Hade hon bara sin pojke med sig, tyckte hon att jorden var ett paradys, om hon också fick träla som ett arbetsdjur i de olika gårdarna och dessutom blev allt annat än väl behandlad.

Men bönderna tog förstås ingen notis om hennes böner, utan vid en sockenstämma auktionerades pojken bort, trots att hon var där och låg på knä för gubbarna och bad att få behålla sitt barn. Den, som ropade in barnet,

var en av de rikaste men också en av de snålaste och mest hårdhjärtade i hela byn. Han hade en hel del fosterbarn förut, och alla visste att dessa ej hade några roliga dagar. Nog fanns det en och annan, som mumlade i skägget en protest emot, att han skulle få det lilla barnkräket, men han var ju rik, och man ville ej stöta sig med honom, och därför var det ingen som sjöng ut. Han tog ju också ungen en hel femma i månaden billigare än någon annan ville göra, och mer än en räknade ihop, att det blev hela sextio kronor om året, och det var väl viktigare för socknen, än hur det gick med fattig-Linas pojke. Men just när klubban föll och auktionsförrättaren — kommunalordföranden — upplyste, att gossebarnet Karl-Erik skulle omhändertas av Anders Jönsson i Helgården, steg Johannes Redlig fram och frågade, om han fick säga några ord.

— Var så god, sade ordföranden och tittade litet förvånad på Redlig, som just inte brukade höra till de talträngdas skara. Att han inte hade lätt för att tala, det märktes nog också. Han rev sig bakom örat, stammade och klarade strupen. Äntligen fick han fram:

— Anders Jönsson vill rädda sexti kronor åt sockna, men han vill nog också svälta ut fattig-Linas unge, som han gör med de andra kräken han har för sockna. Nu tar jag den här lille för ingenting, och vill ni ändå ge Anders Jönsson pengarna, vore det inte dumt, för då kanske han kunde låta de fattiga ungarna äta sig mätta åtminstone en gång i veckan.

Innan någon människa hann svara ett ord, tog han pojken från Lina och sade till henne:

— Gå och samla ihop, om du har några trasor eller nå't på bygden, och kom se'n till mig och sköt din barn-

unge. Nog har jag tak över huvudet och litet till livs åt både dig och mig. Anders Jönsson opponerade sig, men det låtsade inte Johannes Redlig höra, han gick sin väg med barnet, och ingen försökte hindra honom. Det dröjde inte länge förrän han och Lina var gifta, och de levde lyckligt och redde sig bra. Karl-Erik — Linas pojke — blev en riktigt duktig karl. Hans fosterfar satte honom i skraddarlära, och det gick så framåt för honom, att han snart satte upp egen verkstad och hade flera arbetare. Åt sin mor och fosterfadern byggde han en ny och präktig stuga, och så länge han levde, ägnade han dem den kärleksfullaste vård.

Att presentera hela "gubbsexan" blir kanske för långrandigt, fast de verkligen, var och en, vore värda sitt eget kapitel. Utom de redan nämnda var det Lasse, soldat Krona och båtsman Blixt. Blixt var ungtkarl och kvinnohatare, och att han kunde förmå sig till att bli fadder åt ett flickebarn, berodde nog på att han visste, att vid kristningskalaset skulle det inte sparas på "starkt", som han så mycket älskade. Kvinnohatare påstods det att han blev, för att han ej fick den han ville ha. Historien om hans frieri var han själv den ende, som hade "glömt", alla andra kom ihåg den och berättade den. Det var så, att i hans ungdom — ja, han var visst omkring trettio år — kom det en ny häradshövding till trakten, och denne hade en ung och förtjusande vacker dotter, som båtsman Blixt förälskade sig i och beslöt att fria till. Han såg ju inte illa ut, hade egen stuga och pengar på banken — visserligen inte mycket, men det fanns de som hade mindre och ändå kallade sig herrskapsfolk. Nya vadmalskläder hade han, och för att riktigt "göra sig" hade han lagt sig till med skinande blanka galoscher, paraply och regnrock,

trots att han gick på friarestråt en strålande solig försomardag. Som den hederliga karl han var, gick han förstås enligt gammal god sed först till flickans far och "anhöll om hennes hand". Häradshövdingen, som var en spjuver, svarade:

— Ja, kära du, nu är det bortlagt, att föräldrarna bestämmmer, vem barnen ska gifta sig med, nu får de själva välja. Jag ska skicka efter henne, så får du tala med henne själv, min välsignelse har ni, om hon säger ja.

När flickan kom in, presenterade hennes far båtsman Blixt för henne, mycket högtidligt och tillade: "Se här, min dotter, denne unge man anhåller om din hand. Följ ditt hjärtas maning och giv det svar du vill! Jag har lovat honom min välsignelse, om du säger ja."

Häradshövdingens dotter, som inte var lika upplagd för skämt som hennes far, såg på friaren, som satt i förmaket, klädd i galoscher och regnrock; sedan vände hon sig till sin far och sade:

— Pappa, ska du aldrig bli litet mera allvarlig och lägga bort att skämta med allting. Se till att stackaren får lite mat och låt honom gå! —

Men från den stunden var Blixt kvinnohatare. Särskilt "överklassflickor" var för honom en styggelse.

NÄR LILLAN KOM.

Något av det första, som jag klart och säkert minns och som jag, om jag hade gåvan, ville göra till en liten nykterhetspredikan, är när lillan kom.

En natt väcktes jag och mina syskon av att mor gav upp höga jämmerrop. Min halvsyster Annita och jag låg i en skrubb, för det fanns inte plats åt alla i stugan. Jag hörde så väl, att det var mor, som ropade, fast rösten inte alls var lik hennes.

— Vad är det? viskade jag till Annita. Vad är det med mor?

Annita, som hade på sin lott att hjälpa mig tillrätta med ett och annat, som jag inte själv kunde klara upp, var inte vidare förtjust i mig och försummade sällan att plåga mig, när tillfälle gavs. Nu tyckte hon det var roligt att göra mig så förskräckt som möjligt, och därför svarade hon:

— Var tyst och kryp ned och dra täcket över huvudet; det är inte mor som ropar, det måtte du väl höra.

— Vem är det då? Det lät kusligare och hesare för vartenda rop, och det var inte möjligt att höra vad den sade, som ropade.

— Det är en gast, som har ätit opp mor, och nu ligger han i hennes säng och ropar, att han vill ha en liten gräbba också. — Göm dig för all del!

Om gaster och deras framfart hade jag hört hundratal historier, och att en sådan kunnat komma in och äta

upp mor, det höll jag inte alls för otroligt. Och jag kröp ögonblickligen ned under täcket och låg och darrade och vågade knappast andas. Efter några minuter blev det alldeles tyst i stugan, men tystnaden var ännu hemskare, och jag var rysligt rädd. Det kändes så väl, att det förskräckliga ropet inte var över utan skulle börja igen, och kanske värre än förut, vilken minut som helst. Det gjorde det även, men då hörde jag tydligt, att det ändå var mor, och tvärt hoppade jag ur fällbänken och sprang in för att se hur det var fatt. Annita försökte nog hindra mig, men det gick inte.

Månen sken in genom fönstret — rullgardiner var en okänd lyx i vår stuga — så att det var ganska ljust, och jag såg min bror Olle sno omkring efter tändstickor. Lyckligtvis visste jag var sådana fanns, och vi fick snart lampan tänd. Men jag vågade i alla fall inte vända huvudet åt mors säng, för det var bestämt sant vad Annita sagt — nu hörde jag igen, att det inte var mors röst. Så fort lampan var tänd, började min bror reda sig till att gå ut, fast det var på natten, och då blev jag riktigt ängslig.

— Söta Olle, gå inte ifrån mig — jag är så rädd — så rädd, sade jag och klängde mig fast vid honom. Han var den, som var mitt skydd och stöd, den ende i hemmet, som jag kände mig höra till. — — — Annita säger, att det är en gast, som ligger i mors säng, och han har ätit opp mor, säger hon.

— Annita skulle ha smörj för hon pratar dumheter, sade Olle, det är "det där", som kommit på mor, och nu måste jag springa efter Boströmskan till att hjälpa oss.

Vad "det där" var, visste jag mycket väl, jag hade så ofta hört talas om det de senaste dagarna. Mor var led-

sen för det, och far var ond. Så bra, tänkte jag för mig själv, att det där kom nu, medan far är borta.

— Snälla Annita, stig upp och elda i spiseln, bad mor. Vi är tvungna att ha eld och varmt vatten till Boströmskan kommer.

— Nej, jag fryser, och jag stiger inte upp, svarade Annita snäsigt.

Mor kände till Annitas tjurighet och hon visste, att det inte tjänade något till att be henne för andra gången, och därför krävde hon sig själv ur sängen för att elda, men hon hann inte mer än halvvägs till spiseln, förrän hon föll och blev liggande på golvet. Kära Annita, kved hon, hjälp mig, är du snäll! Men Annita satt i bädden och flinade skadeglatt.

— Min mor fick dö, när jag föddes, sade hon, för ingen eldade i spiseln och värmdde vatten; nu kan ni göra likadant, så slipper jag ha styvmor.

Jag var bara tre år, och lycka var det, annars vet jag inte vad som hänt, jag fick tag i en lång förskärarkniv och rusade emot Annita, men hon hoppade upp på ett skåp, där jag inte räckte henne. Lyckligtvis vaknade min halvbror Ivar, som var äldre än Annita, och han ruskade om henne ett tag och fick henne sedan att hjälpa till med att få mor i säng. Och han eldade även i spiseln och gjorde i ordning så mycket som möjligt till Boströmskan kom. När hon kom, måste jag krypa in i skrubben och ned i fällbänken igen. Men jag visste, att far kunde komma när som helst, och jag låg riktigt på spänn och undrade, om de skulle hinna få färdigt det de höll på med därinne, och om Boströmskan skulle hinna gå sin väg, innan han kom. Han hade gått bort ett par dar förut för att skaffa lite säd och potatis — vi var alldeles utan

mat —, men vi hade fått veta, att han ej hunnit längre än till ett lönkrögarnäste en halvmil in i skogen, och det var ju klart, att han kom hem därifrån, så fort slantarna han hade tog slut.

Men, som väl var, de tycktes få färdigt allting därinne, och jag hörde att mor Boström gick sin väg utan att han kommit. Om en liten stund gläntade Olle på skrubbdörren och sade till mig, att jag skulle komma in, så skulle jag få se på något. Sedan mor slutat skrika, hade jag hört några andra ljud, som jag inte kände igen, och jag undrade vad det var — att det hade med "det där" att göra, det var jag alldeles säker på, och jag var mycket nyfiken och fick bråttom in, när nu Olle öppnade.

— Titta på den där, sa' Olle och pekade på ett litet bylte bredvid mor i sängen, det ska bli en människa.

— Ska det bli en människa? — jag blev verkligen riktigt förvånad. Mormor säger, att vi inte är "människor" en enda, varför ska då den där bli det, sade jag till Olle.

— Äsch — svarade han — det säger mormor bara för att vi super.

— Super inte den där då?

— Du är dum, hon är ju ett nyfött barn.

Olle talade i sin mest överlägsna ton; han njöt alltid, när han fick säga att jag var dum, för han fick så ofta höra av folk, att jag var klokare än han.

Mor låg där så blek och eländig, så jag vågade knappast se på henne, men jag ville rysligt gärna se på den lilla och smög mig försiktigt till sängen. Jag var nog glad att hon kommit, men det steg en aning inom mig, att det skulle bli förskräckligt, när far kom hem och fick se henne. Han hade så ofta sagt en hel del rysliga saker,

som skulle hända, om ännu ett barn kom i stugan. När jag sett på henne en stund, sade jag till mor:

— Vi törs inte ha henne, snälla mor, kasta bort henne, innan far kommer hem, annars är vi alldeles olyckliga, han slår ihjäl oss allihop, för han tror att det är vår skull, att "det där" blev ett barn.

Mor svarade mig ingenting, hon bara vände sig åt väggen och slöt den lilla nyfödda fastare intill sig.

Men dagen gick och far hördes ej av. Olle var ute flera gånger och såg efter honom, men han syntes ej till. Vi var fasligt hungriga allesammans; kaffesump var det enda vi hade att äta, men det fanns ej så mycket att vi blev mätta. Det var ej sump av bönor, utan av knallar, bakade av mjöl och potatis. Olle tog mig med sig och gick ut i byn för att be om lite mat, men på ett ställe hetsade de hundarna på oss och på ett annat kastade de ut oss, och vi fick gå hem lika hungriga. Tok-Jonas, som var Olles vän, kom till oss med litet rågmjöl, och Olle och han skulle hjälpas åt att koka gröt, men de förstod sig inte på att vispa den, och dessutom saltade de den, så att den var nästan oätlig, trots hungern som krydda. När det var som svårast och jag satt i spiseln och funderade, om jag inte kunde koka några grankottar, som jag hade till kor, och äta upp, kom mor Boström för att se till mor och sköta den lilla, och då hade hon med sig soppa åt mor och smörgåsar åt oss barn. Smörgås var en ovanlig läckerhet för oss, och jag tyckte synd om lillan, som inte fick något med och, hur snål jag var om det jag hade fått, bröt jag en stor bit och stoppade i munnen på henne. Naturligtvis hade jag kvävt henne, om inte gumman Boström i tid upptäckt mitt tilltag. Annita luggade mig ohyggligt, fast jag bara mente väl med min smörgås-

bit, och hon lät mig förstå, att jag skulle få det som var värre än "lugg", när Boströmskan gått, om jag inte sparde en bit av min smörgås, tills vi kom i fållbänken på kvällen. Det försökte jag också göra, men när Olle kom underfund med det, gav han sig inte förr än jag åt upp det jag fått. Jag försökte muta honom med, att han skulle få "bita", men det ville han inte alls. — Du är så liten och mager, sade han, och behöver så väl allt vad du kan få, så jag är riktigt ledsen att jag åt opp allt mitt, jag hade så väl behövt spara en bit åt dig. Men kanske far kommer med potatis och mjöl i kväll, så vi får äta oss riktigt mätta. Om en nu kan bli riktigt mätt någon gång, tillade han med en suck.

I skymningen kom far. Moster Kerstin, en grannkvinna, kom in och beredde oss på att han var i närheten, "full förstås och ett par främmande fyllbultar har han med sig", sade hon.

— Ta Nanna med dig, bad mor moster Kerstin, hon är alldeles vettskrämd för far sin, och när jag nu ligger här — —

Men medan vi höll på att söka efter något att sätta på mig, för det var bra kallt ute, kom far, och moster Kerstin sprang sin väg utan att ta mig med.

— Vad är det här, var det första han sade, står inte maten på bordet, när man kommer hungrig hem. Och när han fick se mor i sängen, röt han: Det kan jag tro, att du ligger där och drar dig, men här ska bli en annan dans.

När jag såg, att han ämnade kasta sig över mor i sängen, vet jag inte vad som kom över mig, rädslan försvann då alldeles — aldrig varken förr eller senare har jag varit så modig som den gången. I blinken stod jag mel-

lan honom och sängen, knöt nävarna, stampade i golvet och ropade:

— Rör inte mor, om livet är dig kärt! Jag hade så ofta hört far använda just det uttrycket när han var arg, och jag hade fått för mig att det var det bästa, när man ville skrämma någon.

De två, som kommit med far in och slagit sig ned på soffan innanför dörren, gapskrattade när de såg mig, lilla knypte, stå där så desperat. Far skrattade inte, men han tog mig i håret, som man tar en kanin i öronen, och kastade mig utom dörren. Tack vare det att jag var så eld och lågor kände jag inte ringaste smärta av greppet i håret eller sparkarna, trots att jag ett par månader hade märken på kroppen efter klackjärnen.

Kanhända någon säger, att det var en omänsklig far, som kunde behandla sitt barn så — men jag säger: han var visst inte omänsklig. Om en dåre förgriper sig på en människa, dömer vi honom inte som omänskliga, utan vi beklagar hans sjukdom. Så menar jag vi måste göra med den druckne också. Den som dricker är sjuk, lika väl som dären, och måste behandlas därefter.

Ute på gården låg jag utan att känna något ont och utan önskan att stiga upp heller. Hur länge jag låg vet jag inte — troligtvis inte länge — jag minns bara, att det kom någon och höll på att snava över mig. Det var mormor. Så liten jag var, förstod jag vad det betydde, att hon kom just nu. Nu var vi räddade för den här gången, det visste jag.

— Jaså, sade hon bara, när hon fick se, vad det var för ett bylte som låg därute, och utan ett ord vidare tog hon mig på armen in.

På bordet framför soffan hade redan kommit fram en literbutelj och tre glas. Vems det var, vet jag inte, och mormor visste det nog lika lite och brydde sig inte om att få veta det heller. Så fort hon hälsat ett kort och torrt "godkväll härinne", öppnade hon dörren, tog buteljen i den ena handen och glaset i den andra, och innan någon av karlarna hann säga ett ord, låg hela härligheten långt ute på gården. Far brukade säga, att när mormor var ond hade hon en röst och en min som kunde göra en lejonvärdare avundsjuk. Hon var aldrig högröstad och sade ej om orden två gånger, när hon var på det rätta humöret, men den hon talade till föll det aldrig in att mucka. När hon kastat ut det som stod på bordet, vände hon sig till dem som satt på soffan och sade med den lugnaste röst i världen:

— Se så, gå nu ut och tag reda på edra tillhörigheter!

Och de främmande karlarna lomade tysta och skamsna sin väg, mumlade bara något som visst skulle föreställa en ursäkt för deras intrång. Far ämnade också gå, men då pekade mormor på soffan och sade:

— Gå och lägg dig där; när du har sovit ruset av dig, ska vi talas vid.

Och far, stora, starka karl'n, som hade namn om sig att vara farlig, när han ej var nykter — isynnerhet om han blev ond — han kröp ned i soffan utan att knysta.

Hon visste så väl, mormor, hur det stod till hos oss, och hon kom aldrig tomhänt. Den här gången hade hon en större korg än vanligt och snart var vi bänkade omkring bordet både små och stora. Far hade somnat och snarkade högljutt. Det gjorde ont att se honom ligga där med öppen mun, smutsiga kläder och nersmorda stövlar. Men när mormor såg att jag plågades av att se honom,

kastade hon ett gammalt täcke över honom och flyttade sedan min stol, så att jag kom med ryggen åt soffan.

— Mormor, vem har skapat brännvinet? frågade jag. Och varför gör dom så'nt?

Min treåriga hjärna arbetade med ett olösligt problem.

*

Till historien hör också att far var en duktig arbetare, snäll och förständig när han var nykter; och jag hörde hur han mer än en gång förbannade brännvinet.

SÖNDAGSSKOLAN.

— Mor, moster Kerstin blev väckt i kväll! — Olle kom med andan i halsen från ett väckelsemöte — Hon blev riktigt väckt; hon grät och bekände alla sina synder, och predikanten sa, att hon blev Guds barn.

Guds barn! — Jag hajade till, där jag satt i min vrå. Det var ju precis, vad jag så mycket tänkt på: vilka som fick bli Guds barn, och hur man blev det. Jag vet inte, om det förefaller andra lika underligt som det är för mig nu, att ett så litet barn, som jag då var, bara fyra år, tänkte så mycket på sådana saker. I synnerhet som det aldrig talades om sådant i mitt hem. Men det första jag minns, att mina tankar rörde sig om, var Gud och himmelen. Och ändå var jag ej något fromt och snällt barn. Tvärtom. Jag var arg som ett bi och stridslysten som en ungtupp.

När jag nu hörde Olle säga, att moster Kerstin hade blivit Guds barn, blev jag glad; jag kände henne så väl och visste, att jag vågade fråga henne om en del av det jag tänkt så mycket på. Jag var med mormor på husförhör en gång, och där talade prästen om "böckerna, som skola upplåtas", och jag fattade det så som att det fanns en bok för varje människa, och att någon där uppe i himlen skrev upp alla hennes bedrifter. Och jag hade klart för mig att den, som skulle skriva upp alla mina snedsprång, fick inte ligga på latsidan. Men jag hade en dunkel föreställning om, att blev man Guds barn fick

den, som skrivit upp, vara så god och radera ut. Om Gud var det omöjligt för mig att få någon klar föreställning. Nog hörde jag folk läsa Guds ord ibland och hörde dem tala om Gud, men den ene talade så olikt den andre, att jag ej visste, vad jag skulle tro. Jag förstod inte då, vad jag sedan kommit underfund med, det nämligen, att människan skapar Gud efter sitt beläte lika säkert som Gud människan efter sitt. Det vanligaste var nog, att Gud framställdes såsom den stränge domaren, som sitter där ovan molnen och med "ögon såsom eldslågor" följer de stackars små människokrypens görande och låtande för att få de där farliga böckerna fullskrivna.

Nästan den ende, som talade om Gud, så att jag inte var rädd, var mäster Nålman. Men han gick aldrig i kyrkan eller på väckelsemöte, och det var således litet svävande, varifrån han fick sin kunskap om Gud. Aldrig läste han i postillan heller, om han inte kom till någon sjuk eller gammal, som han gjorde en tjänst med att läsa för, såsom gamla Malin i fattigstugan, som var nästan blind och dessutom lam i benen, så att hon ej kunde komma till kyrkan. Hon tyckte aldrig hon hade söndag, om hon inte fick höra högmässotexten, en predikan ur Luthers postilla, Johan Arndt och så många psalmer som möjligt. Det hände nog ofta, att hon ingen söndag fick, därför att ingen fanns som ville läsa för henne, om inte Nålman kom. Hon tyckte nog, att ordet ohelgades genom att en så stor syndare som han läste det — själva prosten påstod ju, att mäster Nålman var hedning och fritänkare — men nöden har ju ingen lag. Och Malin brukade "rena" sina kära böcker, när de varit i mäster Nålmans händer; då läste hon "Fader vår" sju gånger — fyra gånger rätt och tre avigt — över dem.

Nya testamentet läste gubben Nålman flitigt och, trots att han var en latmask och odåga, talade han med största tillförsikt om Gud såsom den himmelske fadren, som gav honom allt gott. Det är sant, brukade han säga, att Gud ej givit mig en egen stuga eller lust att sitta på samma skräddarbord jämt, men han ger mig ändå för varje dag vad jag behöver och tak över huvudet om nätterna. Och ingenting fattas mig.

Fast jag hade hört, att Gud hade ögon såsom elds-lågor, hoppades jag ändå kunna gömma mig, när yttersta dagen kom och de där böckerna skulle fram. Jag hade letat upp en smal springa i en bergsskrevla långt inne i skogen, och den hade jag provat och sett, att jag kunde kila in mig så väl i, att ingen kunde se mig.

Men riktigt nöjd med utsikten att kunna gömma mig var jag inte, helst ville jag ha det så, att jag slapp göra det. Och fick jag bara veta, hur man blev "Guds barn", gick det ju bra.

Så fort jag kunde, smög jag mig i väg till moster Kerstin för att få tala med henne. Men hon tyckte, att jag var allt för liten till att begripa, vad som hänt med henne, men mycket lycklig sade hon sig vara, och det tvivlade jag ej på — hela hennes runda ansikte sken. Hon talade också om för mig, att det skulle bli något som kallades söndagsskola, dit små barn — hur små som helst — fick gå och lära sig om Gud och himmelen. Och hon lovade att gå hem till min mor och be att Olle och jag fick gå — så vitt Olle ville — i annat fall skulle hon hämta mig och ta mig med, för hon var alldeles säker på, att det skulle vara nyttigt för mig att komma i söndagsskolan.

Olle hade själv hört talas om söndagsskolan och ville gärna gå dit, men han hade inte vågat att be mor om det,

förrän moster Kerstin kom och talade om saken. Men han tyckte allt, att det var litet betänkligt att ta mig med, för jag brukade aldrig kunna hålla mig tyst, när vi var borta. Han var mera tyst och försynt än jag, och han skämdes ofta över min frispråkighet. Ofta hände det, när vi skulle gå bort, att han gav mig en ettöring eller en sockerbit, för att jag skulle tiga, medan vi var inne på det främmande stället. Och nog åt jag upp sockerbiten och gömde ettöringen, så att han ej kunde finna den, om han ville ta igen den, men teg gjorde jag sällan. Dagen före vi skulle gå i söndagsskolan, lovade jag Olle på "heder och samvete", att där skulle jag inte säga ett knyst, inte ens svara, om man frågade mig något. Men mina löften trodde inte Olle så mycket på, säkrare var det, mente han, med vad *han* lovade, och om jag inte var tyst i söndagsskolan, lovade han att rymma hemifrån. Det visste han var det enda, som kunde göra mig spak.

På söndagen regnade det som himlen varit öppen och isgatan på vägen låg som en blankpolerad spegel. Både mor och far sade, att ingen fick sticka näsan utom dörren, och det var nog bäst att vi slog söndagsskolan ur hågen. Men Olle ville rysligt gärna gå, och jag ville det ännu hellre, och i smyg gjorde vi oss i alla fall i ordning; vi hittade också på ett knep, som skulle hjälpa oss i väg. När Olle slagit stora broddar i sina träskor, och jag letat fram fars gamla skinnröja, som jag visste var en ypperlig regnkappa åt mig, började jag jämra mig för huvudvärk. Far, som alltid var mera lättrogen än mor när jag var "sjuk", föreslog att jag skulle få en våt handduk om huvudet och gå i säng. Och det var just som vi räknat ut. Men många minuter låg jag inte, förrän det blev alldeles förskräckligt svårt med mitt hu-

vud, och jag försäkrade alla, som ville höra på, att detta skulle bli mitt sista, om jag inte kom ut i friska luften. Detsamma trodde Olle också, och han berättade en massa drastiska historier om vad slut det tagit, när man bäddat ned huvudvärkspatienter. — Ut i luften var nog enda räddningen. Mor, som nog förstod sjukan, sade äntligen:

— Nå, så ge er i väg då, till den där söndagsskolan, men skyll er själva, om ni går och fördärvar er i vätan och halkan.

Det dröjde minsann inte många minuter, innan vi var färdiga. Jag var så rädd, att mor skulle ångra sig och säga att vi inte fick gå. Och när far stod i fönstret och såg på vädret, hade jag riktig hjärtklappning.

I vanliga fall skulle det nog inte gått att få mig till att krypa in i fars gamla, fula fårskinnströja — jag frös och for illa hellre än jag hade något på mig som folk skratade åt — men nu gick det utmärkt, Olle svepte in mig så stor jag var och surrade fast mig på kälken.

Jag hade aldrig förr varit i stugan, där söndagsskolan skulle hållas, och jag tyckte, när jag kom dit, att jag aldrig sett något så vackert förr. Golvet i förstugan var vitt och rent, strött med hackat enris och sand, ett par väldiga enar stod i var sitt hörn och doftade underbart och spred en verklig högtidsstämning omkring sig. Redan den prydliga granrismattan utanför trappan hade gjort mig högtidligt stämd. Och jag lovade mig själv, att en sådan matta skulle det då bli utanför vår stuga varenda lördag; granris, visste jag, var en lyx som ingenting kostade — bara att gå till skogen efter det. Men var det fint i förstugan på det här stället, så var det ännu bättre inne. Aldrig hade jag tänkt mig, att folk kunde bo i ett rum så vitt och bländande rent. Men det

fanns två uppbäddade sängar och en hel del annat, som tydde på att folk verkligen bodde här. Sängarna voro jämna som om de varit skurna efter linjal, och de blå och vita gardinerna var de vackraste gardiner jag sett. Jag visste inte heller, vilket jag skulle beundra mest: de lysande pelargonierna i fönstren eller den med grannlåter överlastade byrån. Det mest dominerande på den var förstas ett par väldiga gipskattor med eldröda sidenband om halsen samt ett par höga vaser med färgat darrgräs och förgyllda alkottar i. Å — vad jag tyckte det var fint! Och utom gipskattor och vaser fanns det ett otal andra saker i alla möjliga former och kulörer.

Stackars Olle, hur förskräckt han blev, när jag knappt hunnit in och krupit ur skinnpälsen, innan jag var framme vid byrån och med träskorna på klättrade upp på den finaste stolen och började smeka gipskattorna. Flera par armar sträcktes för att lyfta mig ned, men Olle var den kvickaste av alla och fick först tag i mig. Naturligtvis nöp han mig rätt försvarligt, men det sade jag ingenting om, för jag förstod, att jag gjort honom ledsen.

Trots regnet och de svåra vägarna var det rätt många barn samlade i stugan och en hel del äldre personer också. Min första tanke, när jag kunde se något annat än grannlåten på byrån, var, att vi gått fel och kommit till ett ställe, där det skulle bli lekstuga i stället för gudstjänst. Där satt nämligen tre spelmän vid bordet, två med violer och en med dragspel, och jag kände igen dem alla tre. De hade många gånger spelat hemma hos oss, när där varit dans. Nog hade jag hört, att de blivit "väckta", men vad det betydde förstod jag inte. Far hade sagt, att de blivit högfärdiga och höll sig för goda att ta ett glas i de gamla vännernas lag eller spela på des-

sas samkväm. Och nu tänkte jag, att det bara var så, att de slutat gå i ostädade stugor och spela och endast gick, där det var fint som här. Det stod visserligen bockar och bräder till sittplatser över hela rummet, men det gjorde det ju ofta hemma hos oss också, sådana visste jag gick lätt att kasta ut, när dansen skulle börja.

— Tror du inte vi gått fel? viskade jag till Olle, men han satt orörlig som gipskattorna på byrån, nöp mig bara ett tag i armen så att jag förstod, att jag måste tiga. Han hade också kilat in oss emellan skänken och spiseln — den minsta vrå han lyckats upptäcka i rummet — och vi satt som i ett skruvstäd. Jag tyckte det var odrägligt, så trångt som jag satt, och inte kunde jag se mig omkring heller, och då var det väl ingen glädje med att vara borta. Lyckligtvis dröjde det inte så länge, förrän en fröken, som jag tyckte var den vackraste människa jag sett, kom in och började sjunga. Efter sången hälsade hon alla välkomna och förklarade att söndagsskolan skulle börja. Troligen såg hon att jag mädde illa i mitt hörn, och hon bad Olle sätta sig ibland pojkarna och mig placerade hon emellan ett par större flickor. Olle ville inte gärna släppa mig ifrån sig, inte för det, att han var så förtjust i att sitta med mig i knäet, när pojkarna fnittrade åt honom, men han var rädd, att jag skulle blamera mig och honom med prat, när han inte räckte att ge mig ett varnande nyp då och då.

Spelmännen började fingra på sina instrument, men det gjorde mig ej synnerligen glad, jag hade alltför många mörka minnen, som hörde tillsammans med just dessa spelmän och deras instrument. Särskilt kom jag ihåg en vinterkväll, när de tre spelmännen kom hem till oss och satte sig att supa och spela. Fram på kvällen tog

det slut i deras flaskor, och då ville de skicka Olle ut att låna brännvin åt dem. Men han låg i reumatisk feber och kunde ej stå på sina ben, för övrigt var det så sent på kvällen, att alla människor lagt sig. Mor var borta och far hade somnat, och spelmännen brydde sig inte om att Olle var sjuk, de bara pockade på att få brännvin och mente, att pojken skulle skaffa det, om han kunde gå eller inte. Jag hade krupit opp i sängen till Olle och låg bakom ryggen på honom; de druckna karlarna hade många gånger sett att ett bra sätt att få pojkstackarn på fötter var att plåga mig, och därför drog de mig ur sängen och försökte stoppa snus i munnen på mig. Snus var något av det obehagligaste jag visste, och jag skrek förstås rysligt, och då kunde inte den stackars Olle ligga stilla utan kastade sig ur sängen för att hjälpa mig, men han blev liggande som en trasa på golvet. Då släppte våra plågoandar mig och vände sig till honom i stället, och när de förgäves försökt en stund att få honom till att stå på benen, kastade de ut honom i snön, så gott som utan kläder. Jag fick tag i en täcktrasa och en gammal schal och sprang ut med, fast det var inte mycket till skydd, så bitande kallt som det var ute. Så gott jag kunde, svepte jag i alla fall om honom, medan jag sprang efter hjälp. Som väl var, hade nämndemannens en ladugård helt nära vår stuga, de hade får och ungnöt i den, och Lasse — en av faddrarna vid mitt dop — brukade nästan alltid ligga där i en liten kammare, som var inredd för den, som skulle se till djuren, Dit sprang jag, och Lasse blev inte lite förskräckt, när jag kom halvnaken så där dags, träskor hade jag inte hunnit få på mig och strumporna var inte bättre än att både hälar och tår satt ute. Men mig var det inte tid att tänka på, det

var Olle, som låg ute i snön och måste räddas. I vanliga fall var det nog inte lätt att få Lasse i farten, men den här gången dröjde det inte länge, förrän han var i väg med en kälke och rikligt med fällar. Innan han svepte in Olle, gned han honom duktigt med snö, vilket kanske var nödvändigt för att få liv i honom, men om det var nyttigt för hans reumatism vet jag inte. Vi fick i alla fall en lugn och skön natt i Lasses lilla varma kammare, och jag försökte att förlåta spelmännen.

Fast när jag nu såg dem sitta här och knäppa på sina instrument, kände jag att det var nog inte så helt med förlåtelsen — åtminstone kunde jag inte vara glad åt att höra dem spela. Och jag blev inte ledsen när sången var slut och musiken tystnade.

Efter sången steg den vackra fröken upp och talade några ord, som gjorde mig högst förvånad. Hon talade nämligen direkt till Gud, och det hade jag aldrig hört någon göra förr, precis som han varit närvarande. Att Gud bodde i himmelen, det hade jag ju hört, och att han noga höll reda på våra synder även, men att man kunde tala med honom så där, det hade jag aldrig hört. Böner hade jag lärt ett par av mormor, "Gud, som haver" och "Det går en ängel kring vårt hus", men jag var mycket rädd för att läsa dem, ty jag hade hört, att det var stor synd, och man fick en prick i den där farliga boken, om man sade fel på ett ord. Och sådant kunde ju lätt hända.

När bönen var slut, läste en man ett kapitel ur bibeln, ett som var både långt och krångligt och omöjligt för mig att begripa. Men några ord som han lade särskild tonvikt på och upprepade flera gånger fastnade i mitt huvud och gav mig åtskilligt att tänka på. Det var de där orden om, att det är lättare för en kamel att gå igenom ett

nålsöga än för en rik att komma in i Guds rike. Å, vad jag tyckte synd om dem som bodde i den där fina stugan, där söndagsskolan hölls; naturligtvis var de mycket rika och kunde omöjligen få komma in i Guds rike! För min egen del var jag glad att jag var fattig — hjälpte bara det så.

De talade också mycket om himlen i söndagsskolan, dess gator av guld och den eviga sången och jag, som var så van att höra om bekymmer för den praktiska sidan av livet, riktade genast mina funderingar åt det hållet. Himlen hade jag inte så mycket tänkt på — nog hade jag hört, att man fick komma dit om man var snäll — men nu började jag undra, om det inte skulle bli lite kvistigt med att vara där. Jag tyckte, att det i så fall var en hel del, man behövde ha med sig dit.

Det var säkert ingen i hela samslingen, som följde med och tog vara på allt som sades, så noga som jag gjorde, vilket nog hon, som talade med oss, lade märke till också. När hon slutat lektionen, kom hon till mig och frågade:

— Du, lilla tös, vill väl komma till himlen — eller hur?

Nu hade jag totalt glömt, att jag lovat Olle att vara alldeles tyst — inte ens svara, om man frågade mig något. Och jag svarade högt och frimodigt.

— Det vet jag inte, det beror på, om jag får ta med mig dit lite saker, som jag behöver.

Läraryn tittade förvånad på mig, och jag märkte att både hon och de andra, som satt omkring, drog på munnen. Den ende, som inte såg road ut, var Olle, han var blodröd i hela ansiktet och gav mig varnande blickar, men nu hjälpte det knappt, när jag börjat prata. Jag kunde inte begripa, varför folket log åt mitt svar, det var väl ingenting lustigt, bara helt naturligt, att jag ville veta,

om jag fick ta med litet, som jag behövde, ifall jag skulle till himlen.

— Min kära lilla tös, vad tror du, att du skulle behöva i himlen? frågade lärarinnan vänligt.

— Jag behöver nog strumpor och träskor — ifall man får gå på guldgatorna med träskor, men andra skor kan jag inte få.

Jag hade aldrig haft annat än träskor och vågade inte hoppas få annat heller.

— Och jag har ingen sångröst, säger mor, så jag kan inte sjunga med — spela har jag aldrig försökt — men jag kan virka, det har moster Tilda lärt mig, och om jag får ta min virknål med mig, kan jag virka medan de andra sjunger.

Men nu blev det för mycket för Olle, han reste sig och sade med gråten i halsen:

— Prata inte mä' gräbban, hon ä' inte rikti'.

— Ja visst, sade jag litet skamsen, jag lovade min bror att vara tyst härinne.

— Nej, prata du, sade lärarinnan, och hon försäkrade Olle, att han inte behövde vara ledsn, det gjorde ingenting alls, att jag var frispråkig. Och hon fortsatte att fråga mig om en hel del, som hon förstod, att jag tänkt på. Och jag var glad att få tala ut en gång. Jag hade ju tänkt så mycket på ungefär detsamma som de talat om här i söndagsskolan. Till sist kom även det fram, att jag tyckte synd om dem, som bodde i den här fina stugan, för de inte kunde komma in i Guds rike.

— Varför tror du det? Både lärarinnan och de andra såg litet förvånade ut.

— För dom ä' så rika.

— Nej, lilla barn, vi ä' inte rika, sade värdinnan, vi ä' i stället rikti'a fattiglappar.

Jag hade alltid hört, att man inte skulle säga emot gammalt folk, och därför teg jag. Men nog hade jag min egen mening om deras fattigdom, när jag tittade på gipskattorna och de förgyllda kottarna i vaserna på byrån.

Olle och jag fick stanna kvar, sedan de andra hade gått, den snälla värdinnan tyckte, att vi behövde få litet mat, innan vi gav oss iväg hem, ty vi hade ganska långt. Lärarinnan var också kvar, och jag kom med en hel rad av frågor till henne. Men knappast något av svaren jag fick, var jag nöjd med. Hon försökte nog, så gott hon kunde att hjälpa mig till rätta, men det var sannerligen inte lätt. — Jag fortsatte även efter mitt söndagsskolbesök att på egen hand försöka räkna ut, hur jag skulle klara mig, när "böckerna skulle upplåtas". Men det är ändå ett ljust minne, som jag mer än en gång haft glädje av att tänka på, detta mitt första besök i söndagsskolan.

I VARVSFORSEN.

Mor hade vrickat sin högra fot och hade svårt för att trampa spinnrocken. Hon försökte nog reda sig med vänstra foten, men det gick ovant och besvärligt. Inte kunde Olle heller trampa åt henne i den jämna takt hon behövde ha det gjort för att få en vacker tråd. Det var bråttom med garnet, Kullagårdens älsta dotter skulle giftas bort, och till hennes utrustning skulle vävas både det ena och det andra. Med nöd hade mor fått den fina spånaden till brudutstyrelsen, inte för att kullagårdsmor tvivlade på hennes skicklighet, men hon hade ju sin ögonsjukdom och var på grund av den så hindrad i sitt arbete, att man aldrig kunde vara säker om, att hon kunde göra ett arbete färdigt på utsatt tid. Men alla visste, att hon så väl behövde arbeta, och att hon gjorde sitt yttersta för att hålla sitt löfte, om hon lovat något till bestämd tid. Nu såg det emellertid omöjligt ut för fotens skull, men när kullagårdsmor skickade bud och frågade hur det gick, svarade mor, att hon hoppades att det skulle gå bra, isynnerhet om hon fick ett par dagars uppskov. Och det fick hon. Hon var så rädd för att mista arbetet, vilket ju inte var underligt, då lönen för det skulle hjälpa oss fram till den tiden, när vi kunde förtjäna litet på bärplockning och annat sommararbete. Men ännu var det långt till sommaren och det fanns inte många brödkakor kvar i skåpet eller mjöl till många grötar. Natt och dag

arbetade hon, fast hon hade så ont att hon fick bita ihop tänderna för att inte skrika när hon skulle flytta sig.

Första dagarna efter olyckan med foten hade hon varit så betryckt och nedstämd, men när hon såg, att det bestämt skulle gå att få färdigt arbetet till den utsatta tiden och att garnet blev jämnt och vackert, blev hon så glad och munter, som om aldrig bekymmer funnits för henne. Hon sjöng alla sjömans- och kärleksvisor hon kunde och var alldeles outtröttlig i att berätta roliga historier för oss — ja, hon till och med lovade, att vi skulle få köttbullar — den högsta lyx vi kände till ifråga om mat — till middag den dagen hon fick pengar för garnet. Olle, som var den störste och förståndigaste av oss, hade nog vant sig vid att med jämmod bära missräkningar, men när det gällde köttbullar, tror jag han var rädd, att det skulle bli för svårt. Ätminstone sade han till mig:

— Hör du, när mor har sagt köttbullar, så tänker vi sillbullar. Och vi kan ju tänka korintsås till sillbullarna, så har vi något roligt att tänka på och det är ändå inte så farligt om det slår fel.

Kvällen före den dagen, då de ifrån Kullagården skulle hämta sitt garn, kom gunman Ek — en kringstrykerska av värsta sorten, som levde fram sitt liv på landsvägen. Hon brukade alltid bo hos oss, fast vi barn var dödligt förskräckta för henne. Mor var heller inte glad, när hon kom, men ingen vågade säga något, ty far lovade henne alltid att stanna. När hon fick se allt det präktiga garnet, som mor spunnit, ville hon nödvändigt köpa en del av det. Naturligtvis sade mor henne, att det var omöjligt, eftersom det var Kullagårdens garn och säkert inte till salu en enda tråd, ty det skulle ju användas till brud-

utstyrsel. Gumman Ek pratade om att moran, som ägde det, kunde ju inte på pricken veta, hur mycket det var, då hon inte hade vägt det sedan det blev spunnet. Men mor brydde sig inte om vad gumman pratade, utan hon buntade ihop garnet och gjorde det färdigt till avhämtning dagen efter.

Som vanligt hade Nelly Ek en brännvinskagge i sin smutsiga korg, och den kom förstås "till heders", när far och ett par av hans kamrater kom hem. Utom det att jag var så förskräckt för gumman Ek, tyckte jag hela tillställningen var så ryslig, och det dröjde inte länge, förrän jag smög mig ut. Olle kunde inte följa med mig, han måste stanna inne och hjälpa mor med lillan och allting annat. Ivar, som annars brukade hjälpa henne, var borta och Annita likaså. Hon hade kommit till släktingar för att uppfostras hos dem. Mor hade nog också helst gått sin väg, men hon hade så svårt för att gå, och för övrigt måste hon stanna inne och koka kaffe och passa på det snygga sällskapet.

Det var vår, men det var kallt och ruskigt väder, och jag funderade ett ögonblick på att gå till moster Lotten eller något annat ställe. Men jag visste så väl, vad de skulle säga om far, vart jag kom, och om det också var sant vad de sade, var det ändå så tungt att höra det, och för att slippa det gick jag inåt skogen i stället för till folk. Jag kände till flera grottor och klyftor, där man kunde krypa in och få litet skydd för regnet och blåsten, men jag var så rädd för att Nelly Ek skulle komma och söka opp mig, så jag ville så långt bort som möjligt, för att hon ej skulle finna mig. Färsings håla var jag säker på, att hon ej skulle hitta till, och dit letade jag mig i mörkret, fast det var långt in i storskogen. Där hade

Olle och jag hållit till många nätter, och vi hade burit dit både torr björnmossa och några trasor och ordnat ett par bäddar så gott vi kunnat. Men kallt var där och luktade mögel och fukt, och jag, som ej hade något öfverflöd av klädespersedlar på mig, kan knappast säga att jag mådde som "pärla i guld". Natten gick dock, och i dag gryningen, när jag frös som värst, hoppade jag bock över en stubbe vi tagit in att sitta på och fick så pass värme i kroppen, att jag kunde tänka på att krypa fram och gå hem, så jag fick se hur det stod till där. Att far och hans vänner sov, det var jag säker på, och då skulle jag väl våga gå in och sitta i värmen en stund åtminstone. Fast jag visste, att det var allt annat än behagligt att komma in i stugan efter en sådan natt.

När jag kom hem, kröp jag så försiktigt jag kunde i buskarna ända fram till stugan. Där var alldeles tyst och stilla, och jag undrade, om mor och Olle också sov. Jag lade örat emot väggen och lyssnade, men inte ett ljud hördes — inte en snarkning en gång, vilket annars brukade höras rätt ljudligt, eftersom väggarna inte var så värst täta och far drog väldiga timmerstockar. När jag legat och lyssnat en stund utan att höra ett knäpp därinne, vågade jag mig fram och titta i fönstret ett tag. Det ryste i mig, så förfärligt såg det ut därinne, men någon människa såg jag inte. Jag såg varendä vrå i stugan, men det var tomt överallt. Att inte far och hans vänner var inne, blev jag varken ledsen eller förvånad över, men att jag inte såg mor eller Olle gjorde mig ängslig; lillans bädd var också tom. Mor och Olle är nog på vinden, tänkte jag, fast jag kunde inte begripa, hur mor med sin onda fot kommit dit. Men när jag kom in och smög mig opp på vinden, var det tomt där också, och då blev jag riktigt

hjärtängslig. Det fanns några eldbränder i spiseln, som låg och rök, så jag förstod, att det inte var länge sedan någon varit inne. På golvet bland orenlighet och butelj-skärvor låg mors glasögon med bågarna sönderbrutna och glasen trampade i småsmulor. Jag visste, hur omöjligt det var för henne att reda sig utan sina glasögon — "dom kan jag inte vara av me' för livet", brukade hon säga — och jag hade mer än en gång sett, hur sant det var. Och nu var jag rädd, att det gällde livet. Far hotade ofta, att han skulle slå ihjäl mor, när hon satte sig emot honom, och ibland såg det verkliga ut, som han ämnade göra det. Att det varit slagsmål i stugan nyss, det syntes väl, och jag trodde alldeles säkert, att mor och Olle blivit ihjälslagna och bortburna.

Men hur ängslig jag var, och hur ruskigt det var inne, kunde jag inte låta bli att göra ett försök att få värma mig litet, genomfrusen som jag var. Jag blåste några kraftiga pustar på vedpinnarna i spiseln och lyckades verkligen få en liten brasa, vilket var skönt för mina stackars stelfrusna fingrar. Så fort jag blev lite varm, blev jag också mindre ängslig och började hoppas, att det inte var så farligt, som jag först inbillade mig. Det var nog bara så, att de som vanligt varit tvungna att springa sin väg eller blivit utkastade. De skulle nog komma tillbaka så småningom. Faslighet hungrig var jag också, och jag sökte igenom varenna vrå i skåpet, men något ätbart fann jag inte utom ett par små råa potatisar, som jag myllade ned i spiseln och stekte. På golvet låg några små hårda brödbitar, men de föreföll mig omöjliga att äta, hur än magen skrek. Jag tvättade dem visserligen, men det hjälpte inte, när jag såg, vad de legat i. Mina potatisar med några saltkorn till smakade fågel, och när jag fått

dem i mig, tog jag itu med att sopa golvet — kvasten var nästan lika stor som jag var själv och lika svårhanterlig, men jag gav mig inte. Jag tyckte det skulle vara så roligt att ha lite hyggligt, tills mor och Olle kom hem, nu tvivlade jag inte alls på att de levde och skulle komma.

Men när jag sopat och ställt i ordning litet så gott jag kunde, och de ej hördes av, gav jag mig ut att söka dem. Ett stycke in i skogen fanns en hölada vid ett kärr, där hade vi många gånger sökt skydd, och jag trodde säkert, att de var där nu och tyckte det var bäst att se efter där, innan jag gick till grannarna eller någon annanstans och frågade efter dem. Mor gick inte gärna till folk vid sådana här tillfällen, inte ens, om det var vinter och snö. När jag kom i närheten av ladan, hörde jag dem också mycket riktigt där. I ett hörn, där det fanns litet hö, som ej blivit hämtat under vintern, låg de nedkrupna, så tätt intill varandra de kunde, för att skydda sig för kölden. Men det var inte lätt gjort, väggarna var otäta, och det drog från alla håll. Mor hade klätt av sig halvnaken och virat in lillan i kläderna, fast hon själv frös, så hon hackade tänder. De hade varit inne till tretiden på morgonen, då hade far kört ut dem för att mor och Olle ej ville smaka på brännvinet, han och hans kamrater bjöd dem. Nu var det förskräckligt illa med dem, de grät i kapp alla tre: mor grät för hon hade ont i sin fot, lillan för hon var hungrig och Olle för han frös. Men så fort mor fick höra, att jag varit hemma och att stugan var tom, fattade hon mod.

— Då ska vi inte vara ledsna, sade hon. Kullagårdens garn ligger färdigt, och du, Olle, får gå och säga till att de får hämta det. Jag vet, att jag får pengar för det

genast, och så vitt det finns köttfärs i handelsboden, ska ni få köttbullar i dag, som jag lovat er.

Det var inte lätt för de stackarna, som frös så, att börja röra på sig; när det var så svårt redan medan de låg ihopkrupna, blev det ju nästan outhärdligt, när de kom upp. Tanken på mat och en brasa i spiseln hjälpte dem dock att övervinna det värsta, och snart var vi på väg hem, fast det gick mycket sakta, eftersom mor knappt kunde stödja på sin fot.

Det första mor gjorde, när vi kom hem, var att gå ut i kammaren och ta sig en titt på garnet, så att ingenting fattades, när de kom för att hämta det.

— Kära barn, de har ju varit efter garnet, ropade hon, när hon kom in i kammaren.

— Varit efter det? Olle rusade in till mor, och lillan och jag larvade efter. Tänk om de hämtade det medan far var hemma, sade Olle, och gav honom pengarna för det, då får vi ingen mat.

— Ja, men kunde de ha varit här så tidigt, undrade mor. Hon blev så förskräckt vid tanken, som kom över henne, att hon blev alldeles blek. — Nelly Ek ville ju köpa en del av garnet i går kväll — tänk om hon i fyllan och villan har tagit det med sig! Snälla Olle, spring efter moster Lotten, så jag får tala med henne och höra, vad hon tror.

Moster Lotten såg lika förskräckt ut, när hon kom, som mor gjorde, och hon sade:

— Ifrån Kullagården har de inte varit här och hämtat något garn, det vet jag bestämt. Jag träffade mor Inga, när jag var i handelsboden för ungefär en timma sedan, och då frågade hon mig, om jag visste, ifall du hade hennes garn färdigt. Men jag var inte säker på hur du hade.

Du ska få se, att det är den där rysliga Nelly, som dragit iväg med det. Per i Svartbäcken hade sagt inne hos Jan Eriks i dag, att hon köpt för femton kronor lingarn av din gubbe, men det trodde jag var bara trams, för jag visste ju, att inte han hade något garn att sälja. Nu är det bäst, tycker jag, att du säger till i Kullagården genast om det här, så de få varsko länsman, ifall de så vill. Om de sätter efter gumman med det samma, är det ju möjligt, att hon inte hinner göra av med garnet, innan de får tag i henne.

Mor satt alldeles handfallen. — Ack, om jag kunde gå! sade hon, då skulle jag ta reda på Nelly, om hon vore aldrig där, och jag skulle ha garnet igen, var hon än har gjort av det. Men nu sitter jag här som en stackare. — — — Hur ska det bli! — — — Utom det, att jag blir olycklig för att garnet är borta, får ju barnungarna och jag svälta ihjäl.

Moster Lotten gick till Kullagården och talade om, vad som hänt. — Naturligtvis blev mor Inga alldeles ifrån sig och hade så när överfallit moster Lotten, som inte hade det ringaste med saken att göra. Hon fick sin gubbe och en granne till dem med sig och kom som en furie hem till oss och sökte igenom hela stugan från vinden till källaren. I sängarna och över allt rev hon upp, så att det såg inte ett smul bättre ut, än det brukade göra efter de nattliga uppträden, när det gick som vildast till. Hon ville inte tro, att gumman Nelly tagit garnet, det var bara ett påhitt av mor, menade hon, för att få behålla det. Bonden var mer sansad och försökte lugna sin hustru; han tyckte säkert synd om mor i hennes hjälplöshet, men gumman var vild. När hon rivit omkring allting men ej funnit en enda garnända, som hörde henne till, sade hon till mor,

att det skulle få vara som det var i två dar, men fick hon inte sitt garn, när den tiden gått, visste hon nog var länsman bodde.

När den vilda gumman och hennes sällskap gått, satt mor tyst och orörlig så länge, att Olle och jag blev riktigt ängsliga. Det var en förfärligt tung och tråkig förmiddag. Mitt lilla försök att städa och ställa i ordning i stugan hade ju inte lyckats utplåna spåren av nattens orgie, dessutom hade ju kullagårdsmors storm om igen vänt upp och ned på allting. — Ack, vad det såg ut! Och vad det var dystert och hemskt — — —. Hungriga var vi också, alldeles förfärligt, och det fanns ej en matbit i huset. Moster Lotten hade sagt, innan hon gick, att vi skulle komma till henne så fort som möjligt och få litet mat, men vi vågade inte störa mor med att påminna henne om detta. Vi tittade i smyg på henne; hon satt med händerna ihopknäppta och läpparna rördes, som om hon läst eller talat. Ett par gånger sade hon halvhögt: ”Ja, ja, det är nog det enda, det är bäst först som sist.” Vad hon mente förstod vi inte, men att hon fattat ett beslut, det var klart. Vi blev glada, när hon kom tillbaka till verkligheten så pass, att hon såg att vi fanns. — Kom hit alla tre, sade hon och bredde ut armarna, och tysta och försiktiga smög vi oss intill henne. Att det var något särskilt hon ville säga, kände jag alldeles tydligt, när hon såg på mig, men det var något, som hon inte kunde komma fram med. Hon började ett par gånger men tystnade och sväljde tårarna.

— Hur ska det nu bli, mor? frågade Olle och såg på henne med en tröstlös blick. Och då sväljde hon inte tårarna utan böjde huvudet emot hans axel och grät bittert.

— Vi går till mormor naturligtvis, sade jag, som

alltid önskade att dämna upp tårefloden så fort som möjligt.

— Men vi går väl först till moster Lotten och får lite mat, sade Olle, vi orkar inte fram till mormor, så hungriga som vi är.

Jag var säkert lika hungrig som Olle och ville rysligt gärna, att vi skulle gå till moster Lotten, men jag visste, att kom vi dit, så blev det bara tal om eländet hemma, jämmer över garnet och allting annat. Och nu, när mor hade börjat gråta, var det ju inte säkert, att hon skulle låta bli det, när hon kom bort heller, därför sade jag, att jag tyckte att vi kunde vänta med mat, tills vi kom till mormor. Olle hade nyss haft till läxa om profeten Elias, som gick fyrtio dygn utan mat, och så länge hade inte vi, på långt när, varit utan.

Mor höll med mig att det var bäst vi gick genast. Hon hade några skorpor gömda, som hon plockade fram och delade emellan oss — själv smakade hon dem inte, fast hon säkert var den, som längst varit utan mat; det hjälpte inte ens, att både Olle och jag nekade att äta, om inte hon åt med. Vi började genast reda oss till att gå, men det dröjde ändå ganska länge, innan vi kom iväg; och jag var så rädd, att far skulle komma hem, innan vi blev färdiga. Men det gjorde han inte, och vid middagstiden gick vi, glada att vara hos mormor innan kvällen. Mor måste ha en käpp i den ena handen och stödja sig på mig med den andra, och det gick rysligt sakta för henne att komma fram. Olle gick framför med lillan på ryggen, och när vi kom till avtagsvägen i hagen, gick han åt det hållet, som vi alltid gick, när vi skulle till mormor. Men då ropade mor åt honom, att vi skulle inte gå den vägen i dag; hon kände till en annan väg, som var mycket närmare. —

En annan väg? Olle såg förvånad ut; så många gånger han gått med till mormor hade han aldrig hört talas om en "annan väg". Vi ska gå över Varvsforsen, det är den bästa och genaste vägen, sade mor. — Över Varvsforsen. — Olle såg ut som ett levande frågetecken. — Vad menar mor med det, att vi ska gå över den? Det är ju inte alls åt det hållet. I vanliga fall gjorde Olle aldrig invändningar emot vad mor sade, men nu kunde han inte låta bli. — Det där vet jag bättre än du, svarade hon, och nu går vi, som jag har sagt.

Till Varvsforsen var ganska långt, och Olle stannade ett par gånger på vägen och försökte övertyga mor om hur tokigt vi gick. Men hon brydde sig inte om, vad han sade utan bad honom bara gå på. — Tänker mor att vi ska över? frågade han, när vi kom så nära att vi hörde bruset av forsen. — Ja, visst tänker jag att vi ska över, svarade hon. — Det ligger en eka vid den stora stenen ovanför forsen vet du väl. — Ja, men den orkar inte vi ro. Per August har sagt, att det är knappt att han törs fara över i den, för där är för stark ström. Och han har för övrigt dragit upp den på land för att ingen ska ge sig ut och en olycka hända. — Prata inga dumheter, svarade mor. Tror du Per August lagt dit en eka, om han inte tänkt att komma över ån i den. Fast det kan jag väl förstå, att han inte vill att småglöttar ska ge sig ut i den, och det är förstås därför han dragit upp den på land.

Alldeles riktigt. När vi kom ned till ån, låg ekan uppe på stranden — ganska långt till och med. Olle gick fram och lyfte på den. — Om vi står här till i morron bittida, får vi den inte ur fläcken, sade han.

— Prat — — — gå bara undan du, ska du få se. Mor sköt undan honom och tog själv i. Hur hon bar sig åt,

vet jag inte, men ekan fick hon i vattnet hastigt och lustigt. Olle fick inte ens hjälpa till, fast han ville det, när han fick se att det verkligen gick.

Lillan var rädd för att ro och ville ej gå ned i ekan, men mor lyfte dit henne utan ett ord; jag däremot tyckte om att ligga vid ån och plaska och var förtjust i att få komma ut och ro ett tag och var ej sen att hoppa i båten. Olle såg ut, som han ämnade neka att följa med, men när mor tog honom i armen och sade:

— Se så, raska på nu! steg han i utan att säga något, men att han inte gjorde det gärna, det syntes.

Ån var ganska bred mitt för där ekan låg, och strömmen tycktes ej vara stark heller, det gick bra för mor att ro rätt fram emot andra sidan.

— Ro saktare, mor! bad jag, som tyckte det gick alldeles för fort; med den farten skulle vi inte få ro mer än några minuter förrän vi var över, och det tyckte jag inte om, jag ville att det skulle räcka länge. Men hon låtsade inte höra mig, och i stället för att sakta farten ökade hon den. — — — Hon gjorde något annat också, som kom Olle att skrika till av förskräckelse — — — hon svängde om ekan och rodde med kraftiga tag nedåt forsen. Olle, som var stor nog att förstå faran, rusade upp och försökte ta årorna ifrån henne, men hon knuffade till honom så att han föll omkull på botten i ekan. Och innan han kom upp igen, hade strömmen tagit ekan, och vi for med svindlande fart emot forsen. Olle skrek av alla krafter på hjälp, och lillan och jag stämde in. Några karlar, som arbetade ett litet stycke ifrån, fick höra oss och kom springande. Det hade dock varit för sent, om ej ekan kommit emellan ett par stenar, som sköt upp mitt i ån, och hejdats några ögonblick. När den törnade emot,

kastades vi ur allihopa. Olle lyckades få tag i ett hörn av den ena stenen och räddade sig upp på den, men mor, lillan och jag rycktes med av strömmen. Hur karlarna, som kom oss till hjälp, lyckades rädda oss, vet jag inte. Jag minns att jag fick vatten i mun och öron, sedan minns jag ingenting förrän jag vaknade i en säng hos moster Lotten. Mor och lillan låg i samma säng, båda med ombundna huvud, de hade slagit sig emot stenarna. Så fort jag vaknade, kom jag ihåg, att vi varit i forsen, och när jag inte såg Olle, blev jag rädd att han drunknat, och jag började ropa på honom, så mycket jag orkade. Men då kom moster Lotten och talade om för mig, att det var ingen fara med honom; han hade fått torra kläder på sig och gått efter mor Boström till att se om oss, som det var värre med.

När mor vaknade, började hon gråta, och hon talade mycket som jag — en femåring — inte förstod, men det förstod jag, att hon tyckte, att det lyckligaste hade varit om hon, i stället för att ligga där hon låg, legat på botten av Varvsforsen och haft oss jämte sig.

Någon undrar kanske också, hur det gick med garnet, om det kom till rätta eller inte. Moster Lotten och några andra gummor, som tyckte synd om mor, tog reda på gumman Nelly. En del av garnet hade hon då sålt och det var omöjligt att få tillbaka. Kullagårdsmor var inte den, som gärna ville skänka efter något, och då hittade mors vänner på, att de kunde lämna litet var av sina egna linförråd — det fanns ju de, som hade lika fint lin som Kullagårdens — och mor spann nytt garn. Visserligen kom det litet försent, men det kunde ju ingen hjälpa — kullagårdsdottern kunde ju väva även sedan hon gift sig, det fick till och med hennes mor medge.

EN SPÖKHISTORIA.

Många gånger hörde jag mor och mormor viska med varandra om något, som jag förstod var farligt och hemlighetsfullt. Att det rörde sig om gastar, spöken och andra i denna världen förbjudna varelser, det såg jag på mormors min. Och som jag var särskilt intresserad av sådant, började jag fråga. Men det hade jag förstås ingenting för; mormor bara vingade ut mig och bad mig att inte lägga näsan i det jag inte begrep. Jag frågade Olle, om han hade någon aning om vad det var, men det hade han inte, fast han trodde att det var det, att det spökade hemma hos mormor.

Men en kväll, när de trodde, att vi sov, satt de och språkade och var inte så försiktiga, eftersom de var ensamma. Mor hade varit och tittat på oss ett par gånger och övertygat sig om att vi verkligen sov. Men mor visste inte, hur långt jag var kommen i konsten att sova "räv". Jag hade kommit underfund med att, när mor och mormor satt om kvällarna och pratade, förekom det ofta sådant som var roligt att veta, och därför lärde jag mig att "sova" på mitt sätt.

Det var inte alls hos mormor det spökade, utan det var hos hennes syster Botilda, en gammal, litet konstig och folkskygg gumma, som bodde med sin gubbe i en liten stuga långt uppe i skogen. Jag hade inte sett henne mer än ett par gånger, för hon gick mycket sällan neråt byg-

den. Moster Botilda kallade vi henne, och när jag hörde namnet, såg jag alltid för mig en liten krumpen och skruppen gestalt med ett litet fågelansikte, som hade ett par onaturligt stora ögon och en mun, som nervöst tuggade jämt. Hennes dräkt var också olik andra människors: både vinter och sommar gick hon klädd i någon sorts långrock av svart vadmal, ett eldrött förkläde och en brandgul huvudduk med snibbar, som nästan räckte till knäna.

Nu hörde jag att mormor undrade, hur hon skulle bete sig med Botilda och hennes gubbe. De kunde inte bo kvar i sin stuga, för "otyget" blev allt mer och mer närgånget. Visserligen hade det ännu hållit till bara utomkring, men kom allt närmare. — På taket och i förstugan hade det redan varit, och in kommer det säkert, sade mormor.

Mor föreslog en hel del sätt att få bort det, men alla dessa hade man redan försökt utan att det lyckats, och de, som inte var försökta, hade mormor ingen tro på. Att försöka få dit prästen till att "läsa" bort eländet, det höll hon nog med om, att det inte var så dumt, men hon trodde inte, att vare sig Botilda eller hennes gubbe ville vara med om det. — Du vet väl, sade hon, att de ha lite kuckel för sig, och för det är det inte bra, att prästen kommer dit. Oppe i Grantorpet gjorde de ju så, kallade dit prästen, när de inte fick vara i fred, men det skulle de aldrig ha gjort; det var andra makter, som var äldre på stället, som inte tålde det, och det gick ju så att de höll på att dö, både folk och få. Till sist måste de ju ta dit Botildas Niklas till att ställa det väl igen. Vad han gjorde, fick ingen veta, men bra blev det, fast skällkon strök med, hon dog redan dan efter prästen varit där. Niklas är ju oppifrån de där socknarna, där de kan rätt mycket än i

dag, så det är ju konstigt, att han inte får makt med det här. Men hur det går, så inte tror jag, att de vill ha dit prästen.

— Har ni varit däruppe sedan eländet började? frågade mor.

— Nej, svarade mormor, och jag vill helst slippa att gå dit, men jag blir väl så illa tvungen, kan jag tro, för om det blir för svårt, få de väl komma hem; fast jag begriper inte, hur vi ska få rum alla.

En vild idé flög i mig där jag låg — tänk om jag kunde lista mig till att få följa med mormor och hälsa på moster Botilda! Jag var alltid förtjust i att komma till platser, som jag inte sett förr, och denna resan var ju särskilt lockande också därför, att det möjligen skulle ges mig tillfälle att få se något av den hemlighetsfulla värld, som jag hört så många halvviskade ord och dunkla antydningar om, den värld, som spelade en så stor roll, men som ingen vågade tala ett tydligt ord om.

Det var ju klart, att jag måste ta det försiktigt, om jag skulle lyckas att få följa med mormor. Det fick förstås på intet vis komma fram, att jag visste något om hur det var fatt hos Botilda och Niklas. Helt apropå började jag en dag tala om moster Botilda.

— Hälsar aldrig mormor på hos henne? frågade jag och såg dum ut.

— Hälsar på! sade mormor, du tror väl att det är en nästgårdsväg, som man rantar å när som helst. Du må tro det är både långt och besvärligt att gå dit.

— Mormor har lovat att jag skulle få följa med en gång och hälsa på moster Botilda, högg jag till, men jag tittade åt annat håll, när jag sade det, för jag var inte

riktigt pigg på att se mormor i ögonen just då. Jag kunde inte svära på, när det löftet gavs.

— Har jag lovat? Mormor sköt upp glasögonen i pannan och såg stint på mig. När i all världen har jag lovat det?

Nu kunde jag inte undgå att se på mormor, och då vågade jag inte bestämt fasthålla vid att det var moster Botilda jag fått lov att följa med till, kanske det var en annan moster.

Mormor sade emellertid inte bestämt nej, och jag bestämde mig för att inte genast släppa av utan försöka en gång till vid lämpligt tillfälle. Fast det visste jag: att vara envis och kälta på mormor, det vann man ingenting med.

På kvällen, när jag "sov", hörde jag att mor och mormor resonerade om hur det skulle vara att låta mig följa med till Botilda.

— Det påstås ju, sade mormor, att otyg inte har någon makt, där det är barn, och det har ju till och med hänt, att man genom barn kunnat få reda på, vad det varit fråga om, för det är klart, att när otyget är så närgånget som här, är det något särskilt. Nanna har ju aldrig haft en tanke på att vara mörkrädd; det vore ju inte omöjligt att få henne att fråga, vad det är och vad det vill. Eller vad tror du?

— Nej visst inte, svarade mor, när folk inte vågade gå över Stubbemossen, för Kajsa Finn gick igen, undrade alltid Nanna, varför folk var rädda för Kajsa, när hon var död, ingen enda var rädd för henne, när hon levde. Och hon bara resonera så här, gräbban, att om de döda verkligen kan stiga upp, så är det väl inte underligt, om de gör det. De har naturligtvis långsamt i sina gravar, och hon tror inte alls, att de kommer för att göra något ont. I

vintras gick hon flera kvällar och eldade på Stubbemossen för Kajsa skulle få värma sig, om hon kom.

— Nog orkar hon också gå upp till Botildas, sade mormor, det är ju inte så förskräckligt långt, om man går över Ulebo skog. Och då kunde vi ju ligga över en natt hos Jon Jans, för det har de sagt till mig så många gånger, att jag skulle göra, men jag brukar inte gå den vägen, när jag går ensam, men ska jag ha gräbban med mig, måste jag nog det.

Å, vad jag var glad, där jag låg, mor och mormor kom överens om, att jag skulle få gå med till moster Botilda, fast jag skulle inte få veta, förrän jag kom dit, att där spökade.

Så fort jag vaknade på morgonen, sade mormor till mig, att det var nog möjligt, att hon lovat, att jag skulle få följa med till moster Botilda en gång, och i vilket fall som helst skulle jag nu få det. Vi skulle gå redan dagen efter och i förbifarten hälsa på Jon Jans i Ulebo; mormor kände till min längtan efter att få se nya ställen.

När mormor och jag kom fram till moster Botilda och hennes Niklas, såg de visst inte fägnade ut över att "gräbban var dra'en mä"; men när mormor utbytt några hemliga tecken med dem, var jag välkommen.

Mormor och jag skulle sova i en fållbänk, som var så stor att den fyllde opp halva stugan, och jag undrade, om det inte var i den, det där, som ingen tordes nämna, höll till. Gärna för mig, jag var inte rädd. Men innan vi lade oss, yrkade mormor på, att jag skulle läsa något Guds ord, och moster Botilda instämde i det; men Niklas såg lite osäker ut, han undrade nog om "otyget" skulle gilla, att något lästes. Jag hade ej börjat skolan och kunde inte läsa innantill, men utantill kunde jag en hel del. När jag

frågade mormor vad jag skulle läsa, sade hon att jag fick läsa vad jag ville, och då började jag med Engelbrekts befrielsekrig. Olle hade haft det till läxa förut, och det hade slagit an på mig alldeles särskilt. Men då hejdade mormor mig och sade, att det var inte Guds ord och ingenting till tröst, när man skulle sova. Ur katekesen, bibliskan eller psalmboken skulle jag läsa, det var Guds ord. Och jag läste: Hustavlan, Lilla katekesen, flera böner och ett par psalmer. Sedan sjöng mormor en psalm, och vi kröp ned.

Det var med spänning jag väntade på att lampan skulle släckas, och det bli mörkt och tyst i stugan; ty innan dess, det visste jag, skulle ingenting synas eller höras av det jag var så nyfikna på.

Jag låg länge alldeles klarvaken och stirrade in i mörkret, men ingenting såg jag, och ingenting hörde jag — det var verkligen en besvikelse för mig. Åtminstone fattade jag, när jag hörde mor och mormor resonera med varandra om det, att det var varenda natt. Och moster Botilda och Niklas suckade, när de lade sig, och yttrade att det skulle vara ett himmelrike att få en enda lugn natt. Bägge hade somnat, medan jag låg vaken, och jag märkte inte, att de hade annan oro, än att Niklas drog väldiga "timmerstockar" och Botilda puffade och småblåste på ett förskräckligt skrattretande sätt, och jag kunde inte låta bli att härma henne, tills mormor gav mig ett duktigt nyp i örat och befalld mig sova. I det längsta stretade jag i alla fall emot, när ögonen ville falla ihop, men till sist måste jag dock ge mig.

När jag vaknade på morgonen, var alla tre de gamla uppe, och alla såg de glada och utvilade ut och talade om vilken lugn och härlig natt det varit. Den enda obelättna

var jag, fast det vågade jag inte låtsä om, men jag hade ju inte kommit dit för att få en "lugn" natt, helst raka motsatsen.

På dagen fick jag följa med gubben Niklas ut och fiska, och det var så intressant, att det ersatte, till någon del åtminstone, vad jag gått förlustig på natten. Han hade både mjärdar, krokare och andra fångstredskap ute, men innan han vittjade dem, hade han åtskilligt för sig, som jag aldrig sett förr: först bugade han sig tre gånger åt öster och två åt väster, sedan ritade han kors i sanden, som han steg baklänges över, sist kastade han en liten trastruls över vänster axel och efter det gick han rakt på sitt fiskafänge. Jag kilade iväg för att ta den lilla trastrulsen och se, vad som fanns i den, men när gubben märkte det, hojtade han till lika förskräckt, som om jag gripit efter en huggorm, och han tog mig i armen och skakade mig duktigt. Att han inte gjorde sina konster för intet, när han fiskade, det syntes. Han fick massor av fisk, och han talade om för mig, att andra, som fiskade här, aldrig fick ett liv. Det hände till och med, sade han, att folk kom och bad att få låna hans mjärdar och grejor, för de trodde det var något särskilt med dem, och nog fick de det, men inte lyckades de bättre för det. Ser du, det finns de, som håller reda på det här fiskevattnet, sade han och blinkade hemlighetsfullt. Jag var mest nyfiken på trastrulsen och frågade ut Niklas, vad som fanns i den, men det ville han inte säga mig. — Låtsä aldrig du har sett den, gräbba, för då går det illa både för dig och mig. Gubben såg ut att vara fullt övertygad om vad han sade, men mig lyckades han dock icke övertyga. När han satt i stugan tillsammans med gummorna och rensade fisk, kilade jag till stället, där trulsen låg, tog upp den och

undersökte den. Fyndet var inte så märkvärdigt: några brända fiskben, fjäll, en avbruten synål och en metkrok, det var allt. Jag försökte så gott jag kunde att knyta ihop det, alldeles som Niklas hade gjort, så han inte skulle märka, att det varit rört, ifall han fick se det igen.

När det blev kväll, och vi skulle lägga oss, skulle jag åter läsa som kvällen förut. Tag gärna detsamma, som du läste i går kväll, sade mormor. Och jag rabblade upp hela skalan, men önskade i mitt stilla sinne, att det inte skulle skrämma bort spökena.

Lampan släcktes, och det blev mörkt och tyst igen, men nu dröjde det inte länge, förrän något lät höra sig. Först syntes ett svagt ljus genom gavelfönstret — rullgardiner fanns inte i stugan — sedan hördes raspande ljud på väggen, ungefär som när en katt river. Moster Botilda och Niklas satte sig upp i sängen och viskade ängsligt.

— Det är katten, som vill in, det måtte ni väl höra, sade mormor.

— Vi har ingen katt, viskade gubben och guman. Mormor och jag satte oss också upp, för nu var det inte längre möjligt att tro, att det var en katt, som raspade, snarare en elefant; det var sådana kraftiga tag, så hela väggen gungade. Nu var det inte så helt med mitt mod; jag kände kittlingar i tårna och började darra i knäveckan. Jag var glad, att mormor tog ett stadigt tag i min hand under täcket. Väsendet flyttade sig från väggen och upp på taket; omkring skorstenen blev det ett hiskligt liv. Mormor läste psalmverser och jag läste "Gud, som haver..." och en hel del andra böner. Men mitt i en psalmvers avbröt mormor läsningen och sade:

— Jaså, ä' dä' på dä' vise', då kan du i guss namn kom-

na ner genom skorsten; vi ska ta emot dej mä' varma ser-
vetter. Kom du bara, mickel!

Mickel, det visste jag ju, att både mormor och fler brukade kalla räven, och jag undrade, om gumman mente, att det var en sådan, som huserade på taket. Det hade jag dock svårt för att tro. Sådant väsen kunde bestämt inte räven hålla.

— Har du bössan laddad, Niklas? — Nu lät inte mormor rädd längre.

— Nej, bössan står i fähuset oladdad. Och vad menar du med det för rästen, bössan hjälper inte här.

— Har du en yxa då?

— Ja, det står två i förstugan. Gubben satte sig upp, tände en liten talgdank och stirrade på mormor.

— Vi får nog påhälsning genom skorsten, ska ni se, och då är det bra att ha något att ta emot med. Hon steg upp och gick ut i förstugan efter en yxa, mormor, medan hon muttrade något, som jag ej hörde vad det var. Knappt hade hon lagt yxan och psalmboken på en kista bredvid fällbänken och kommit upp till mig igen, förrän en förskräcklig figur kom hasande ned genom skorstenen. Stugan var låg med en väldigt stor öppen spis och ett rökfång, som nästan var vitt nog för hästar och vagn. En sådan lyx som spjäll hade naturligtvis aldrig varit påtänkt för en sådan skorsten. I den dåliga belysningen från den lilla talgdanken tog sig eländet, som kom ned, ännu hemskare ut. Ett ögonblick kröp jag ned och höljde över huvudet, men jag var allt för nyfiken till att ligga stilla så.

Mormor hade stigit ur bädden, och med psalmboken i ena handen och yxan i den andra gick hon rakt emot skepnaden, som stigit ned ur spiseln och stod med armarna korslagda, orörlig på golvet.

— Vem är du? frågade gumman med vanlig, myndig ton.

— Petter Lars i Fjällbo, gnällde skepnaden. Det lät nästan, som han haft huvudet i en tom tunna.

— Och vad vill du?

— Att Botilda och Niklas återkallar sitt tal i skiftes-målet. Storängarna och torpet hör Karl Johan till.

Mormor visste, att Niklas och moster Botilda varit vid tinget och vittnat i ett skiftesmål emellan släktingarna till Petter Lars, som var död för några månader sedan, och Karl Johan, en granne till Fjällbo. Och hon hade genast klart för sig, hur det hängde ihop. Den slipade Karl Johan hade räknat ut, att det skulle gå bra att spela spöke och skrämma de båda gamla, som var så vidskepliga, att ta tillbaka vad de vittnat vid tinget. Det var visst så, att Karl Johan hade tillägnat sig några papper, som hörde Petter Lars' släktingar till, och om det visste Niklas och Botilda besked.

— Jaså, är du Petter Lars, och du har gått och fått snuva, ditt kräk; är du inte så djupt nere, så det inte drar på dig? Jag hörde dig nysa, när du var på taket. Och så har du gått och lagt dig till med Karl Johans skräpuk; lakan och stövlar med klackjärn har du väl fått låna på hinsidan. Nog är du en räv, Karl Johan, men till spöke är du för tungfotad!

Karl Johan var emellertid inte dum som spöke, han stod fullkomligt orörlig och lät gumman prata. Först när hon lyfte yxan och sade: "Ta av dig skräpukansiktet, karl, så vi få se dig i ögonen, annars må du veta jag knäpper till dig", då försökte han komma förbi henne och till dörren; men det gick inte förstås. Gubben Niklas kom också opp och högg tag i honom. När han nu visste, vem han hade att göra med, var han inte längre rädd.

De brottades några minuter, och det såg rätt farligt ut, men snart låg Karl Johan raklång på golvet; Niklas höll honom, och mormor och moster Botilda arbetade med att få av honom skräpuken. Han var lång och verkade jättelik, så länge han var utklädd, men när de drog av honom det ena efter det andra, såg jag att han var en gammal, rätt tunn och skröplig gubbe. Betydligt klenare än Niklas. De hade visst inte varit osams, förrän den här vittneshistorien blev, och det dröjde inte länge, förrän de började tala förståndigt med varandra. Karl Johan erkände, att det var han, som oroat dem, och bad dem förlåta, vilket de gärna lovade göra.

Moster Botilda tände i spiseln och satte på kaffekokaren, och medan kaffet kokade fick jag låna skräpukansiktet och klädde ut mig till spöke, och Karl Johan, som egentligen var en av de gubbar, jag genast blev stormförtjust i, påstod att jag verkade aldeles tvättäkta. Att jag inte fick se något riktigt spöke, var nog förargligt för mig, men för moster Botilda och hennes gubbe var det nog trevligast, att spöket var av den sorten, att det i all gemytlighet tillsammans med dem drack ett par koppar av innehållet i den trebenta kaffekokaren.

EN MÖRK DAG.

Dagen var ej mörk i vanlig mening, ty det var en högsommardag med strålände sol. Det första jag gjorde, när jag vaknade på morgonen, var att springa upp och se, om Olle låg kvar i sin säng, för jag hade drömt så hemskt om honom på natten. Jo då, han låg där, alldeles som vanligt, och sov som en stock. Jag nöp honom både i näsan och i öronen, men det kände han inte. Lilan sov i sin vrå och allting var så stilla. I vanliga fall skulle jag haft en härlig stund i ensamheten, men det jag drömt var så hemskt, att jag vågade inte vara ensam vaken utan måste försöka väcka Olle. Men det var sannerligen inte lätt gjort. Jag ruskade honom och luggade honom, men han vände sig bara på den andra sidan och sov lika tappert. Mor och far var borta, men det tänkte jag inte så mycket på, det hände ju så ofta att de var, när vi vaknade om morgnarna. Ostädat och ruskigt såg det ut i stugan, men jag visste, att fick jag bara Olle vaken, skulle vi snart städa av en smul och få lite hyggligt.

Just medan jag som bäst höll på att ruska liv i Olle, kom moster Lotten. Hon var inte alls släkt till oss, men vi hade inte hört det förskräckliga "tant", utan kallade alla främmande kvinnor moster. Hon tog en skopa vatten och spolade över pojken, och då vaknade han. Naturligtvis trodde han, att det var jag som vattnat honom, och han beredde sig just att anfälla mig med kudden som

vapen, men då fick han se den främmande, som stod med skopan i hand och skrattade.

Vi tyckte väldigt mycket om moster Lotten. Hon var en fattig torparhustru med en stor barnskara och en sjuklig man, och ingen kunde ha längre och tyngre arbetsdagar än hon. Men hon var ändå alltid munter och glad och belåten med sin värld. Och alltid räckte hon till, där det behövdes en hjälpande hand.

Oss tittade hon alltid in till, varje gång hon gick till byn, och alltid hade hon då något med sig åt oss. Vanligen bättre bitar än hon bestod sina egna barn, för hon tyckte mer synd om oss. Hon var också den, som alltid tog oss i försvar, när vi blev beskyllda för att ha gjort det eller det ofoget, som vi verkligen inte hade gjort. Eftersom vårt hem var som det var, trodde man oss om allt ont, och vi blev hela byns syndabocker. Varenda liten rackarunge syndade på vårt konto. Och ändå var Olle alldeles säkert den bästa pojken i hela byn. Han svor och ljög aldrig, rökte aldrig cigaretter eller slogs med sådana, som var mindre och klenare än han var själv. Men påpekade någon det till hans förmån, hette det alltid: Tacka för det, han är så slipad och vet att ställa sig, men se på jäntan. "Jäntan", det var jag det, och jag visste verkligen inte att "ställa" mig. Det hände till och med en gång, att jag kastade en sten på själva kyrkvärden, så han fick ett blått öga — han var annars brunögd — när han slog Olle för ett streck, som jag visste, att hans egen pojke hade gjort. Den gången gömde moster Lotten mig på sin vind ett par dar, och när bara det värsta var över, kom kyrkvärden sig inte för att göra något åt mig.

Nu när moster Lotten kom och hjälpte mig väcka

Olle, hade hon som vanligt ett stort paket med sig. Men hon förbjöd oss att öppna det, innan vi gjort snyggt i stugan och snyggat till oss själva litet. Hon lät oss förstå att det var något extra rart till vår frukost, men hon försäkrade oss att det absolut skulle smaka bättre att äta, om vi själva var rentvättade och hade lite snyggt omkring oss. Olle, som var störst och förständigast, tyckte precis som hon, och han lade upp paketet på skåpet för att inte lillan och jag, som aldrig kunde styra vår nyfikenhet, skulle räcka det. Vi bad honom, när moster Lotten gått, att vi bara skulle få titta i ett litet hörn på paketet, men han var obeveklig. Det var alltid så extra gott det som fanns i moster Lottens paketer, och vi blev väldigt hungriga, när vi tänkte på hur mycket vi måste göra, innan vi fick smaka godsakerna. Lyckligtvis var Olle också hungrig — kanhända ett litet grand nyfiken ock — därför skulle det nog gå med fart att få städat. Han var så van att få sköta om det hemma, och han var duktig i husliga sysslor; det gick som ett huj för honom att bädda upp sängarna, sopa golvet och städa av lite i spiseln. Naturligtvis fick jag också hjälpa till, så gott jag kunde, och min godhjärtade bror hade en underbar förmåga att låta mig tro, att det mesta och viktigaste var det jag gjorde. När vi så gjort lillan också i ordning och allt var färdigt, öppnade vi paketet. O, vad många goda saker det fanns i det: bredda smörgåsar med ost på, ägg, hembakade bullar och en flaska mjölk m. m. Olle, som hade hushållsbekymren, när vi var ensamma, blev så förtjust, så han visste inte, hur han skulle bära sig åt. Först kastade han mössan i taket och hurade för moster Lotten, se'n sjöng han kungssången och svängde runt med lillan och mig, och sist gick han på

händerna. Och när han lugnat sig så pass, att han kunde säga något, sade han:

— Nu, gräbbor, ska' vi veta att vi lever, nu ska' ni se att vi ska' ha roligt. Nu ska' vi ha det riktigt på herrskapsvis och äta frukost ute. Jag krattade i mossgrottan i går, så där är fint, och där ska vi sitta. Kom får ni se!

Vår stuga stod på en mycket vacker tomt, kanske den vackraste i hela byn. Och den som först byggt och planterat här hade säkert varit en mycket hemkär människa, som velat göra sitt lilla hem så vackert som möjligt. En litet ovanlig människa hade det nog också varit, ty så långt uppe i skogsbygden tänkte inte vanligt folk på att göra sina trädgårdstäppor sådana som denna var. Lite blommor, krusbärsbuskar och några risiga aplar, det fanns omkring varenda stuga, den ena täppan så lik den andra, som om de varit stöpta i samma form eller idéen till dem utkläckt av samma hjärna. Men så var inte täppan omkring vår stuga. Där fanns fruktträd och bärbuskar av många olika slag men framför allt prydnadsväxter och en häck omkring tomten, som jag tyckte var det underbaraste av allt. Den var visserligen rysligt illa medfaren, när jag växte upp, men säkert hade den en gång varit mycket vacker. Syrén och björk var den av, syréerna hade hållits låga och de vackra vitstammiga björkarna hade med jämna mellanrum skjutit upp över dem. Vildvin, kaprifolium och guldregn täckte nästan hela stugan. Bersåer och gångar hade där också funnits och blomsterrabatter, vilket allt nu låg i lägervall. Mor hade ej tid eller krafter att hålla det i ordning, och far tyckte, att sådant var inte för fattigt folk. Men det fanns ett litet hörn, som vi var särskilt förtjusta i, mest för mossgrottan under några körsbärsträd; där hade Ivar

hållit i ordning, så länge han var hemma, och Olle och jag hade övertagit det efter honom.

Naturligtvis skulle vi sitta i mossgrottan; lillan och jag tjöt av förtjusning över det förslaget. Dukningen skulle Olle sköta om, men vi fick vara hantlangare åt honom och vi kilade som skottspolar, lillan och jag, mellan stugan och mossgrottan. Att vi ingen duk hade att lägga på bordet bekymrade oss mest, men Olle, som alltid visste råd, letade fram en handduk som han tyckte var nära på ren, och den blev en ypperlig duk. Visserligen räckte den inte mer än över halva bordet, men det kunde ingen hjälpa. Servisen — några spruckna lertallrikar och illa tilltygade bleckmuggar — såg inte mycket ut för världen; vi hjälpte dock upp det hela med en rikedom av blommor.

— Vet ni, vad jag önskar? frågade Olle, när han stod med huvudet på sned och skarptittade på bordet för att se om något fattades eller om det var möjligt att placera ännu flera blommor och göra det ändå vackrare, än det var.

— Att mästern Nåلمان skulle komma, gissade jag. Jag tänkte så ofta på honom, och hade jag någon solskensstund, önskade jag alltid att han skulle vara med.

— Ja då, visst önskar jag att han skulle komma, men det var inte honom jag tänkte på ändå, ni vet att det finns en annan som vi inte sett sedan i julas. Olle såg lite besviken ut för jag inte genast förstod honom.

— Å mormor!

— Ja visst, mormor — — — tänk, om hon kom just nu, vad det skulle vara roligt. Stackars mormor, hon råkar aldrig komma, när vi har något roligt, bara när det är bråk och tråkigt.

Jag var en liten självisk varelse, som tänkte mer på

min egen än andras fördel, och jag tyckte, det var bra, att hon kom just när det var besvärligt och vi som bäst behövde henne. När vi hade något roligt, längtade jag inte särskilt efter att hon skulle komma, det måste jag tillstå. Hon och jag hade inte så lätt för att dra jämnt. Det var så, att det jag helst ville göra, påstod hon att jag var oduglig till, och det hon ville att jag skulle göra, det påstod jag, att jag var oduglig till. Jag hade alltid en massa planer i mitt huvud, men försökte jag realisera någon av dem, när mormor var hos oss, gick det alltid på tok. Men Olle förstod henne bättre och kunde göra henne till lags.

— Vi sjunger mormors psalm, innan vi sätter oss, föreslog Olle, och av hjärtans lust stämde vi upp: "Hela världen fröjdes Herran etc."

— Det är mäster Nålman psalm också, sade jag — jag var inte riktigt nöjd med att kalla den "mormors psalm", för jag tyckte inte, att hon sjöng den alldeles som den skulle sjungas. Hon såg lika ledsen ut och suckade lika tungt, när hon sjöng den som när hon sjöng: "Vart flyr jag för Gud och hans eviga lag." Men det gjorde inte mäster Nålman, det både syntes och hördes att han var glad, när han sjöng. Mäster Nålman hade också lärt oss psalmen.

Knappt hade vi satt oss och Olle börjat lägga för — det skulle gå mycket högtidligt till, lillan och jag skulle låtsas, att vi var på bjudning hos Olle, och han var en mycket uppmärksam värd — förrän han satte ned tallriken han höll i handen, tecknade åt oss att vara tysta och lyssnade spánt utåt vägen. Sång, skratt och støj hördes, och vi kände igen rösterna, fast de voro ganska långt borta. Olle blev blek som lärft och darrade som ett asplöv.

— Ska' vi gömma oss? viskade han. Men jag, som alltid var den modigaste, tyckte, att vi skulle sitta kvar.

— Kanske de inte kommer hit utan går till Stålbo, Måns är med, sade jag.

— Ja — — — kanske; de står bestämt stilla vid vägskalet — — —.

Det gjorde mig så ont om Olle, han var så förskräckt, så han kunde knappast tala. Hela den glada morgonen hade jag glömt bort min hemska dröm, men nu kom den för mig, och jag var säker på att något rysligt skulle hända. Men det låtsade jag inte om utan höll mig tapper för att hjälpa de andra. Vi två största kunde förstås inte börja äta; det var bara lillan, som mumsade på sin smörgås och muttrade — — — "bubban inte ta lillan å inte lillans 'mögås heller".

Snart hörde vi, att de inte gått till Stålbo utan kom raka vägen till oss. Min bror och jag satt tysta och orörliga och bara såg på varandra. Grinden flög av hakarna för en kraftig spark, och ett sällskap på fyra personer kom in på gården. Det var visst icke något ovanligt för oss att se druckna människor, och i vanliga fall skulle vi nog inte suttit så här utan sprungit och gömt oss — men denna gången var det något alldeles särskilt. Den vildaste i sällskapet hade vi aldrig sett sådan förr.

Lillan började gallsrika, men Olle och jag satt stela av förskräckelse och bara stirrade. Skratt, svordomar och råheter haglade omkring oss, men det bekom oss inte det minsta. Det var så förskräckligt att se detta första rus hos henne, som vi ändå alltid litat till och sökt skydd hos, när far och hans vänner kom hem och var bråkiga.

Kort förut hade jag stått jämte ett par små kamrater

och gråtit med dem, när deras mor lades i en kista och fördes bort till kyrkogården. Nu tänkte jag på dem, där jag satt och undrade, om inte de i alla fall var lyckligare än jag. Så liten jag var hade jag en känsla av, att det bestämt fanns det som var värre än att se sin mor föras till kyrkogården. — Det var mor, som jag nu för första gången såg drucken.

— Har ni kalas, glin? hörde jag någon fråga. Men jag tänkte varken på frågan eller den, som frågade; jag såg och hörde bara *en* person då. — Men ni har bestämt alldeles för torra saker, fortsatte den, som först observerat vårt bord. Titta på det här — — här ska' ni få se på annat till godsaker, och ögonblickligen strök han ned allt vad vi hade på bordet och satte dit ett par literbuteljer i stället. Knappt hade dock dessa kommit på bordet, förrän min bror högg tag i dem och kastade dem över gärdesgården i ett stenrös utanför. Hur han vågade detta, begriper jag inte än i dag. Han förstod också att det skulle gå illa och försökte komma undan, vilket säkert hade lyckats för honom, om han inte varit så fäst vid sina små systrar, som han var. Han var så lätt och vig och svingade sig över gärdesgården, innan någon av hans förföljare hann vända sig om. Men när lillan såg, att han ämnade springa sin väg, började hon skrika värre, än hon gjort förut, och då kom han tillbaka. Och som rovdjur kastade de druckna människorna sig över honom.

Jag kastade mig i gräset och borrhade ned ansiktet så djupt jag kunde och höll för öronen för att slippa höra och se. När han blev alldeles tyst, tittade jag upp för jag trodde då, att han var död — men det var han, som väl var, inte. Jag fick se hans likbleka, blodiga och sönderslagna ansikte emellan två karlar, som höll honom, medan en an-

nan försökte tvinga honom att dricka ur en literbutelj — det fanns flera sådana än dem pojkstackarn slagit sönder.

— Drick, snälla Olle, bad jag, dom tar livet av dig annars! Men han bet ihop tänderna, och brännvinet rann runt omkring honom. Än i dag, när jag tänker igenom händelsen, förvånar det mig, att jag, den lilla obetänksamma stridstupp jag var, kunde hålla mig stilla och låta bli att ingripa till min brors hjälp. Det var väl det, att det nu såg farligare ut än någonsin, och jag förstod nog, att det skulle gå alldeles på tok, om jag kom med. Erfarenheten hade lärt mig, att det blev bara värre för Olle, när jag skulle hjälpa honom. Men när jag nu intet annat kunde göra, bad jag till Gud, antingen att någon skulle komma och hjälpa oss, eller också att jag skulle dö före Olle. Att överleva honom hade jag alltid hållit före, att jag inte skulle kunna, och nu ansåg jag det alldeles omöjligt. Förut hade jag ändå haft mor, som jag litade på, fast jag var mera rädd för henne än för bror — men nu var det ju också slut.

Just som jag bad, kom någon, som jag nog i vanliga fall var rädd för och undvek att komma i närheten av, men nu var jag alldeles säker på att Gud skickat just honom som svar på min bön. Han var nog den ende i hela byn, som vågat sig in på vår gård vid ett sådant uppträde, som där nu var. Det var Tok-Jonas, som han kallades — en underlig kurre, som bodde för sig själv i en liten stuga. Han var alldeles ofarlig, om han fick vara ifred, men blev han förargad, var det synd om den, som råkade ut för honom. Det berättades en massa historier om hans onaturliga styrka, en del var nog överdrift, men en del var nog verklighet också. Hans stuga stod nedanför en backe, och när han såg några förbönder, som han tyckte

hade för tungt lass åt sina hästar, brukade han gå ut och skjuta på lasset uppför backen. Men stackars den bonde, som slog hästarna så Tok-Jonas såg det! Då spände han helt enkelt hästen ifrån lasset och band fast bonden vid det i stället, medan han grundligt piskade upp honom. Den feminina delen av mänskligheten avskydde han av hela hjärtat. Han hälsade aldrig på eller talade till fruntimmer eller flickebarn, om det inte var något alldeles särskilt. Såg han, att de behövde hans hjälp, var han nog villig att hjälpa, men han spottade alltid då framför sig sju gånger, innan han närmade sig dem.

Jag brukade alltid gömma mig, när jag såg honom komma, men nu sprang jag rakt emot honom och bad:

— Snälla Jonas, hjälp Olle, dom tar livet av honom. Jag har elva öre, dom ska' du få bara du hjälper honom så han får leva — skynda dig, Jonas, är du snäll!

— Elva öre — — — hut gräbba — — — man är väl ingen Judas heller och köpslår om sin väns själ, svarade Jonas, spottade och såg ut som han ämnade svälja mig levande. Och det hade jag väl knappt brytt mig om i den minuten ifall han gjort — jag var överlycklig, för jag såg att min stackars bror skulle få hjälp. Å, så väl det var, att han inte brukade vara med, när pojkarna i byn retades med Jonas. Det var ett av pojkarnas favoritnöjen att gadda sig tillsammans en liten flock och retas med Jonas, och när de fick honom till kokpunkten, skingrade de sig som agnar för vinden åt olika håll och där stod han, stackarn, obeslutsam om vilken han skulle sätta efter.

Karlarna, som höll Olle, hade väl knappast märkt att Jonas hade kommit in på gården, förrän ett slag av hans väldiga knölpåk kom en av dem att rulla runt flera varv. Antagligen blev de andra så rädda, när de fick se Jonas,

att de nyktrade till; i annat fall skulle de knappast hunnit undan, så fort som de gjorde. På ett par minuter var de försvunna allihop. Ett ögonblick såg jag, att Jonas funderade på att sätta efter dem, men så fick han syn på den stackars pojken, som låg där, och förstod att han måste ses om.

Jag skall aldrig glömma, vilken syn det var att se denne, som alla kallade "tokig", ta hand om den misshandlade pojken. — Jag hade fått lillan med mig, och vi kröp undan så att vi ej skulle störa, men låg ändå så, att vi kunde se, hur det gick. — Först gick han in i stugan och tog ut ett sofflock, som han placerade på ett par stolar, och med vad han kunde få tag i gjorde han i ordning en bädd. När han lutade sig över pojken för att lyfta upp honom, såg jag att tårarna rann — den store, starke Jonas grät. Och säkert är, att inte den mest ömsinta mor kan ta i sitt sjuka barn mer varligt än han tog Olle i famnen och lade honom på bädden. Sedan tog han vatten och tvättade av blodet i ansiktet, kände på pulsen, strök håret ur pannan så mjukt och försiktigt, och talade så sakta och vänligt till pojken. Å — — vad jag ifrån den stunden tyckte om Jonas. Aldrig mer sade jag "Tok-Jonas" eller tålte höra andra säga det heller.

När jag såg, att Jonas satte sig i ro jämte Olle, förstod jag, att vi — lillan och jag — inte kunde ligga kvar, där vi låg, utan måste krypa fram. Sakta och försiktigt kom vi smygande; jag var så rädd, att inte Jonas skulle tåla att se oss. Men besynnerligt nog såg han både glad och vänlig ut, när han fick syn på oss. Och han vinkade åt oss, att vi fick till och med klappa Olle, bara vi lovade att vara tysta och inte oroa honom. Lillan var heller inte ett smul rädd för Jonas. Han sträckte armarna emot henne, och

hon gick till honom utan vidare. — — — "Lillan trött", sade hon, "sova fånget". Och knappt hade hon kommit upp i knäet förrän hon lutade sig emot honom och somnade. Hon var så van vid att sitta hos Olle och sova på det viset.

Olle sov också, så att Jonas och jag var ensamma. Först satt vi alldeles tysta, och jag satt bara och såg på honom och tänkte på hur verkligt god och snäll han såg ut. En fråga kom mig på tungan men jag visste inte, om jag skulle våga mig fram med den. Det var så rart att se honom sitta så där med lillan, som sov så tryggt i hans famn. Till sist kunde jag inte låta bli att fråga:

— Varför kallar folk dig Tok-Jonas, du som är så snäll?

Det kom en mörk glimt i hans ögon, och jag blev förskräckt ett ögonblick för vad jag gjort. Men snart såg han lika god ut igen, och när jag försäkrat, att jag inte var mörkrädd hur rysliga historier man berättade för mig, fick jag höra av honom en lång och underlig historia om hur han fått sitt namn, och hur han blivit sådan han var.

Han berättade för mig, att när han var en liten parvel på fem eller sex år skulle han tillsammans med andra barn få sjunga i en kyrka, som skulle invigas. Detta glädde han sig så ofantligt åt och var så ivrig att komma iväg, att han ej hade tid att vänta tills hans föräldrar gick, utan han skulle kila före dem till en granngård, där det fanns flera barn, som också skulle vara med och sjunga. Det var inte mer än några minuters väg emellan gårdarna och han hade gått vägen tusentals gånger — eftersom han inga syskon hade, brukade han springa över till grannbarnen och leka varenda dag — men den här söndagsmorgonen kom han aldrig fram till gården hur han gick

och gick. Han kom bara in i tätare skog åt vilket håll han vände sig, och när han inte orkade gå längre, sjönk han ned på en tuva och grät sig i sömn. Solen hade stått högt på himmelen, när han somnade, men när han vaknade, var det skymning och kväll. Då var han inte ensam, en kvinna, den finaste och vackraste han någonsin sett, höll honom sällskap. Hon var söt och vänlig emot honom och lovade att hon skulle föra honom till rätta, bara han följde med, dit hon ledde honom. De traskade över berg och backar och till sist måste de över en sjö, och utan att misstänka något, steg han med sin följeslayerska i en båt. Men det skulle han inte ha gjort, det var en trollbåt och han hamnade hos trollen i Kyrkberget, och där fick han veta, att trollen menade, att de för att kunna bli riktigt elaka måste skaffa sig sådana hjärnor och hjärtan, som människorna ha. Trollkirurgerna påstod att det gick lättast att byta hjärnor och hjärtan hos barnen och därför hade de beslutat att locka till sig så många barn de kunde.

Jonas var det första offret, och de opererade bort hans hjärna och skulle ta hans hjärta också, men innan de hann göra det kom hon, som fört honom till trollen, och när hon fick se hur han led, greps hon av medlidande med honom och räddade honom.

— Ser du, sade han, Tok-Jonas blev jag för huvudet är tomt, men därför att jag har hjärtat kvar, kan jag inte låta bli att hjälpa alla stackare, som behöver hjälp, vilket det är folk eller få.

Tok-Jonas' historia hade jag nog hört av andra, men det var kusligare att höra den av honom själv, och jag var glad, när den var slut. Jag hade också hört, att han en gång, när han var liten, varit försvunnen ifrån sitt hem. Hans föräldrar och deras grannar hade gått skallgång

efter honom flera dagar, utan att finna honom, till sist kom han på något mystiskt sätt till rätta. Men efter det blev han aldrig mer som andra barn.

När han slutat, satt han tyst och stirrade som en berg-tagen så länge, att jag tyckte det blev trist, och då tog jag ett grässtrå och kittlade lillan så att hon vaknade och började skrika. Då vaknade Olle också, och jag blev överlycklig, när jag fick se, att han inte var sämre, än att han kunde skratta åt Jonas, som drog upp en smörgås ur fickan och med all makt försökte stoppa i den skrikande och sprattlande lillan för att tysta munnen på henne.

När vi nu var vakna alla tre, började vi känna, att vi var hungriga. Vår frukost låg kringströdd och söndertrampad på marken, och vi hade ingenting fått i oss, fast det nu var långt fram på dagen. Jag försökte nog plocka opp bitarna och ta reda på det lilla jag kunde, men det blev inte mycket.

— Lugna er lite, ska' ni nog få mat, sade Jonas och tog sin käpp och ränsel och marscherade iväg framåt byn. Det var rätt långt till handelsboden, men det dröjde i alla fall inte länge, förrän han kom tillbaka med både det ena och det andra. Olle och han hjälptes sedan åt att grädda pannkakor och koka äppelsoppa.

När vi ätit, berättade Jonas för oss om sina vandringar hit och dit, och han kunde berätta så, att det ej var svårt att få tiden till att gå. Men hur spánt jag lyssnade på honom, hörde jag ändå, att någon kom in i köket och smög sig opp på vinden. Instinkten sade mig vem det var och att hon säkert var hungrig och olycklig. Själva det där smygandet in och opp på vinden var så beklämmande, och det gjorde mig oändligt ont om henne. Nu hade vi ju mat, och jag tyckte att jag måste laga så, att hon fick

litet med. Säkert hade hon ej fått något på länge. Men att det var bäst att inte Jonas fick veta någonting, det förstod jag. När han nu var kommen i berättartagen, skulle jag lätt kunna smyga mig undan utan att han märkte något. Men så kom det för mig, hur det varit på morgonen, scenen med Olle, och jag tyckte, att jag aldrig mer ville se mor. — — — "Det finns inga elaka människor, bara olyckliga, och det är bättre med tröst och hjälp än straff", hade jag hört mor säga en gång till en grannkvinna, som på tal om en, som blivit dömd till ett mycket strängt straff, uttryckte sin glädje över att denne äntligen fått sina gärningars rätta lön. De orden kom jag ihåg nu och tänkte på dem. Mor var inte elak, det hade jag tusende bevis på — men olycklig var hon, det hade jag lika många — ja flera — bevis på.

Efter en kort strid segrade den bättre lilla människan inom mig, och jag smög åt mig några pannkakor och annat ätbart och kröp opp på vinden. Där var rätt mörkt, men när mina ögon blivit vana vid det, såg jag, att någon låg ihopkrupen framme i en vrå, och jag såg även, att min instinkt sagt sant om vem det var. Jag smög mig fram och satte mig tyst på golvet jämte henne, men hon vände sig åt väggen och låtsade inte märka mig. Likväl jublade det inom mig över att jag kommit, intuitivt kände jag, att jag gått Guds ärende. Om en liten stund hörde jag hur mor grät, först stilla och undertryckt men sedan allt mer och mer. Jag visste knappt värre än när folk grät — jag ville så gärna trösta men visste inte riktigt, hur jag skulle bära mig åt med det. När Olle grät, brukade jag lova honom en sockerbit, om han slutade, och lillan brukade jag skrämma med sotar'n eller räven, vilket ofta hade till följd, att hon slutade gråta

och tjöt i stället. Mor hade jag så sällan sett gråta, och jag kände mig så ängslig och tafatt där jag satt. När jag suttit en stund, kunde jag inte låta bli att göra ett försök att trösta henne. Det värkte i mitt hjärta att se henne så ledsen.

— Snälla mor, ät det där och svälj tårarna, sade jag och räckte henne en bit pannkaka. Och hon, ombytlig som ett aprilväder, skrattade, tog pannkaksbiten och åt. Under tiden talade hon om en rolig historia för mig om en gumma, som jag mycket väl kände. Nu förstår jag, vad jag inte förstod då, att det var lika mycket för sin egen skull — för att hjälpa sig själv — som mig, som hon berättade historien: en rolig historia var hennes nervstillande medel. När allt det tunga i hennes liv blev för tungt brukade hon, för oss barn eller vem som var i närheten, berätta några av de tokroliga historier hon hade ett outtömligt förråd av, och det hjälpte.

När historien var slut flyttade hon sig närmare mig och drog mig intill sig, vilket var något alldeles ovanligt, ty hur känslig och impulsiv hon var, brukade hon aldrig smeka oss. Men jag var så lycklig, när jag kände hennes armar omkring mig — jag vågade inte röra mig för att hon inte skulle släppa mig. Längesatt vi tysta, hårt slutna intill varandra och så barn jag var, hade jag en tydlig förnimmelse av att denna tysta stund betydde oändligt mycket för oss båda.

Sedan hon släppt mig, började hon tala sakta och ansträngt, och jag förstod att hon hade svårt att få fram orden. Det hon sade var ungefär detta:

— Jag önskar, att du vore några år äldre än du är, Nanna. Du kan inte förstå nu, vad jag menar, om jag talar

litet med dig. Och ändå är det så mycket, som jag så rysligt gärna ville att du förstod. Du minns den där gången i Varvsforsen — och du vet, att folk säger, att det var min mening att vi skulle bli där — du och dina syskon och jag. Nanna, när du blir stor, vill jag, att du ska' veta, att det verkligen var min mening. Moster Lotten och en del snälla människor brukar ju ta mig i försvar — antingen, säger de, visste jag inte, vad jag gjorde, eller också tänkte jag verkligen komma över med er. Det är snällt av dem att säga så, men sant är det inte. Åtminstone ville jag, att det skulle blivit din sista färd. — Du är alldeles för lik mig till att leva. Jag är säker på, att du går emot ett lika hårt liv, som jag har. Och kanhända ska' du många gånger i framtiden hata den, som fött dig till världen. Men då vill jag, att du ska' veta, att jag gjorde ett försök att skona dig. — — — Fast det misslyckades den gången, föresatte jag mig, att det ändå skulle ske, och tills i kväll hade jag förberett det bättre än sist. Men när du nu kom krypande hit opp till mig, kom det något emellan. Hur det blir och vad du kommer att tänka om din mor i framtiden, Nanna, så måste du leva. Det är nog ändå så, att det finns en Gud. Och inte bara en, som sitter någonstades i rymderna och styr världen, utan en, som följer oss små människokryp. Kanhända är det mening i livet ändå! — Ja, barn, jag tror att det är det, och vi ska' en gång fatta det obegripliga. Fatta varför livet för somliga skall vara ett martyrskap från de föds tills de dör.

Mor fortsatte en lång stund att tala i den där stilen, men jag förstod inte mycket av vad hon sade. Att hon talade om Gud, blev jag glad åt, eftersom jag själv tänkte så mycket på honom, och jag hade stor tilltro till hennes förmåga att reda ut saker och ting. Ofta hörde jag folk

förvåna sig över, att hon visste så mycket, och de talade om hennes "goda" huvud. Så jag tänkte: "Blir bara mor känd med Gud, så behöver jag inte gå och fråga andra, då får jag allt veta av henne hur det är."

Vi hörde opp till oss på vinden, att Jonas var kvar hos barnen därnere, och så länge ville inte mor gå ned. Och jag tyckte om att få sitta hos henne. Det var så sällan hon egentligen brydde sig om mig, därför var det så ovanligt och underligt, att hon talade med mig, som hon nu gjorde. Hur jag försökte vara henne till lags, var det sällan jag kunde det. Ofta fick jag höra, att hon fått mig som ett straff för sina synder. Då var jag ledsen över det och förstod inte vad hon menade — men nu förstår jag det.

Medan vi nu satt däruppe och mor talade en hel del, som jag aldrig hört henne nämna förr, tog hon också fram erfarenheter ur sitt eget liv. — Också det sådant som jag aldrig hört henne tala om förr. Vi hade nog hört om den "härliga första tiden" men aldrig på samma sätt som nu.

— Det är många, sade hon, som säger om dig och dina syskon, att ni har en eländig mor, och det är sant, det har ni. Kanhända skulle ändå inte alla döma lika hårt, om de visste litet mera, än de vet. I mitt hem hade jag det bra, fast jag var mycket strängt hållen. Mormor är, som du vet, inte min riktiga mor, men hon har verkligen försökt att vara som en mor för mig. Vi är ändå så olika, hon och jag, så förstått varandra riktigt har vi aldrig. Och tusenfalt har jag fått ångra, att jag inte ville tro, när jag var ung, att hon förstod mer än jag. Det hade varit bättre för mig att stanna längre hos henne, än jag gjorde. Men jag som alla unga ville ut och "rå' mig själv". Ett par, tre år gjorde jag också verkligen det, och jag

kan säga, att jag hade roligt: glad var jag, gott om vänner hade jag, och hela livet lekte för mig. Men jag var ändå inte nöjd med livet sådant det var; hur ljust det var, ville jag ha det ändå ljusare.

På lekstugorna hade vi ofta en spelman, som gott kunnat vara far åt vilken som helst av oss unga. Han var över femtio år. Men han såg bra ut, var gladare och starkare, dansade bättre och var framför allt ridderligare än någon av de unga männen. Han hade varit på sjön och mer än en gång seglat världen runt, och det var det roligaste vi visste, att medan vi tog igen oss mellan danserna, höra honom tala om allt han sett och varit med om. Vi unga beundrade honom och kände oss dragna till honom, och mina flickbekanta var riktigt avundsjuka på mig, för jag var den han oftast vände sig till, när han talade till någon särskilt. Han var främling på trakten och utom sina resor var han inte mycket meddelsam om sig själv, så ingen visste just något om honom. Det kom dock snart ut, att han var änkling och hade en stor barnskara. Men det förtog inte vår beundran. Det var snarare så, att vi beundrade honom mer efter det, för det var ju klart, att om han hade det så ställt, var livet bekymmersamt för honom, och då var det väl stort att alltid visa sig glad, som han gjorde.

En lördagskväll, när vi kom att bli ensamma, han och jag, på väg från dansen kom det, som jag hade förstått skulle komma. Han talade vekt och känsligt om, att han fått bädda ner sin hustru på kyrkogården och nu stod ensam med sex moderlösa barn, och han frågade mig, om jag ville komma och bli en mor för dem — och det ville jag. Så många romaner hade jag väl inte läst, men de jag kommit över, hade i alla fall varit tillräckliga för att få

mitt huvud förvridet. Jag levde i min fantasivärld, byggde luftslott och spann ihop, att jag skulle uträtta storverk i världen. Och här var väl ett tillfälle så gott som något, tyckte jag. Att ta hand om sex moderlösa barn måtte väl vara något att leva för.

När min styvmor fick höra, att jag tänkte gifta mig, försökte hon tala "förstånd" med mig, och hon avrådde mig på det bestämdaste. Hon kände min vän så pass, mente hon, att hon kunde säga, att jag ej var den, som passade till hustru åt honom. Och att ta hand om sex barn; försökte hon övertyga mig, att jag ej var vuxen. Men jag inbillade mig, att det var bara det, att hon missunnade mig min lycka, och jag brydde mig ej om vad hon sade.

Vår förlovningstid var ej lång, men den var härlig — den var nästan bättre, än jag i mina mest romantiska drömmar föreställt mig den. Att bli så älskad hade jag knappt drömt om. Men var förlovningstiden härlig, så var första tiden vi var gifta ännu härligare. Visst var det arbetsamt, och jag fick lära mig vad det vill säga att arbeta sig trött — men vad gjorde det. Barnen var snälla och tillgivna och min mans ömhet och kärlek tilltog för varje dag. Han var en duktig arbetare och förtjänade, så att vi ingenting saknade, trots att vi var så stort hushåll. Jag visste — han hade själv talat om det för mig — att han legat under för spritbegäret och hans förra hustru hade fått lida rysligt. Nu ville han dock på fullaste allvar bli fri från eländet, och vi hjälptes åt att kämpa för hans befrielse. Det gick lyckligt och såg så bra ut mer än tre år, så att min styvmor och flera andra började tro, att de misstog sig, när de spådde, att det skulle gå illa.

Men fjärde vintern vi var gifta blev han liggande i lunginflammation, och den läkare som skötte honom or-

dinerade konjak. Han ville inte på villkor ta det, eftersom han förstod, att det kunde ha till följd, att det gamla begäret väcktes, och han tyckte då, att det skulle vara bättre att dö, än att på nytt komma in i det gamla livet. Och jag för min del bad också doktorn, att han skulle ge honom något annat, och låta honom slippa konjaken. Men det gick inte; doktorn påstod, att han måste ta det han blev ordinerad, och då var det ju intet annat att göra än att lyda. Den ena gången efter den andra tvingade doktorn i honom sprit, och jag märkte att det gick lättare för var gång. Och till sist gick det precis som vi fruktat — han började be om konjak och ville ha dubbelt så stora doser, som han brukade få. När han kom upp, var det första han gjorde att söka upp sina gamla supbröder, som tog emot honom med öppna armar. Och sedan nu spritbegäret blivit väckt, var det omöjligt att övervinna, hur han än försökte. — — — Du ser själv, Nanna, hur det är, för du förstår, det är far jag talar om.

— — — Du skulle sett hur vi hade det, innan det här eländet blev. Sista julen innan far blev sjuk, jag glömmer aldrig hur roligt vi hade, och hur gott på alla vis. Vi hade lagt in nytt golv i stugan, och far hade själv målat och tapetserat, och jag hade vävt gardiner och mattor, och vi hade så fint. Julgran hade vi och fisk och gröt, och far klädde själv ut sig till julbock och kom med julklappar åt oss. Mormor var hos oss och ett par av fars gamla mostrar — i vanliga fall ett par sura och tvära gamla människor, men nu var de som ett par barnungar, så hjärtans glada och belåtna. Men jag hade alldeles som en aning den julen, att glädjen inte skulle räcka länge, den var alldeles för stor till det. Och det blev även sista helgen, vi hade det så. Sedan har det varit ungefär som senaste

helgen, när vi fick springa ut i skogen klockan tolv på julfattningen och inte fått mer än en liten slick vattengröt till kvällsmat. Du minns nog hur vi pulsade i snön, jag med dig på ryggen och Olle med lillan, och inte vågade oss in i vedskjulet ens, förrän vi trodde att far somnat. Det var väl ett under att vi inte frös ihjäl, så lite som vi hade på oss, och så kallt som det var. Och hur vi kunnat dra oss fram alla dessa år, det kan jag inte förstå! Allt vad far förtjänat har ju gått till brännvin — och för rästen inte bara det han förtjänat, utan allt som löst varit och kunnat vändas i pengar. Hade inte mormor funnits, hade jag väl inte fått ha min spinnrock ens, utan han hade väl sålt den också och supit opp, fast han vet att både han och vi lever av det jag förtjänar med spinnrocken.

Nu började jag hoppas, när det gått så pass länge, att det skulle gå dag för dag, tills Olle blev lite större, och lillan och du också förstås. Men så kom detta med mina ögon. Första gången doktorn sade, hur illa det var, ville jag inte tro honom utan hoppades det skulle gå över, hur besvärligt det än kändes. I går kväll var jag hos honom igen, och då sade han att ögonen försämras så hastigt, att efter bara ett år eller ännu kortare tid, skall jag knappt se att vägleda mig ens. Och det värsta av allt var ändå, att jag fick veta, att du, Nanna, har fått ärva min ögonsjukdom — det blir det enda morsarv du får. Han kunde ju inte säga säkert, doktorn, när moster Lotten var hos honom med dig, vad det var för fel med dina ögon, men nu sade han bestämt, att det är detsamma, som jag har, och att det är obotligt. Fast jag tror ju, att hade vi pengar vore det nog inte obotligt, men det har vi ju inte och därför måste vi ta det som det blir. I går kväll, när jag hade fått min dom, var jag inne, när ni hade somnat, och såg

på er. Jag gick ifrån den ena till den andra, ni sov så lugnt och tryggt, som om ni varit de lyckligaste barn i världen. — — — Ack, Nanna, jag hoppas, att, om du också skall leva, du aldrig ska' bli mor och behöva känna, vad jag kände, när jag gick där och såg på er. Ni har både fått frysa och svälta och blivit misshandlade också, det är sant, men alltid har jag någon gång kunnat värja er och någon gång skaffat en god bit åt er. Men när jag nu mister min syn, kommer ni att auktioneras bort, den ene hit och den andre dit, och att folk blir snälla emot er, det ska' ni inte vänta, och det har ni att tacka oss, edra föräldrar, för. Jag kunde inte stanna inne hos er i natt, utan jag har gått fram och tillbaka nere vid ån hela natten. I morse gjorde jag förberedelser till att hjälpa oss ut ur eländet, och för att få mod gick jag till svartbäckstugan, där visste jag far satt och söp, och jag satte mig med i laget. När vi suttit en stund, gick vi hem, och då vet du, hur det blev. Jag var rädd för Olle, och det var därför jag ville tvinga i honom brännvin för att han ej skulle förstå eller misstänka något, när det kom till vad jag bestämt mig för.

Jag kunde visst inte följa med eller förstå allt, vad hon sade, mor, men det var något så sorgligt och beklämmande i hennes röst, så jag kunde inte låta bli att gråta.

— Gråt inte du, sade hon då i den glada ton, jag mest tyckte om hos henne, vill du som jag, försöker vi ta nya nappatag med den gamla världen! Kom så går vi ned och ser hur det är med lillan och Olle, jag hör att Jonas har gått, så de är ensamma nu.

Vad Olle tänkte eller kände, när mor och jag kom ned ifrån loftet, hade jag aldrig mod att fråga honom — jag såg att han skiftade färg ett par gånger, och hans blick

var onaturligt mörk. Men det var endast några få sekunder, sedan var han åter den gamle solskenspojken och började stöka i spiseln för att rusta till kaffe åt oss. Mor satte sig och såg besynnerligt främmande ut, hon kom sig inte för att säga någonting till oss och inte vi till henne heller på en lång stund. Först när hon fick höra den gamla kaffekvarnen slamra, kom hon tillbaka till verkligheten och började se hemmastadd ut.

— Bed mor sjunga något, viskade jag till lillan, för jag tyckte det behövdes för att vi skulle komma in i en stämning, som passade till festligheten med kaffe och skorpor. Och hon var alltid förtjust i att höra mor sjunga och var ej sen till att be henne.

— Men vad skall jag sjunga? frågade mor.

— "Sinclars visa!" ropade vi alla tre. Den tyckte vi så mycket om, och vi visste att mor gärna sjöng den. Snart satt vi omkring bordet och kände oss som de lyckligaste människor i världen. Mor sjöng så vi hörde inte ens, att någon kom, förrän mormor stod mitt på golvet. Men att hon kom gjorde sannerligen inte glädjen mindre. Tvärtom. Tack vare det skonades vi från att ännu en gång den dagen få vår festlighet störd. Det hade vi säkert fått, om inte hon varit där, ty far och ett par av hans kamrater kom och höll ett fasligt väsen på gården, men när gumman mormor visade sig i dörren, gick de två främmande sin väg genast, och far kom in ensam, tyst och beskedlig, och drack kaffe med oss. Sedan tog han fram sitt dragspel och spelade för oss, tills han somnade, och mor och mormor hjälptes åt att få honom i säng.

Efter allt slutade dock den mörka dagen ljust.

EN JULAFTON.

Julen, barnens stora glädjeämne, var aldrig någon glädje för mig och mina syskon, när vi voro små. Många gånger önskade jag att komma till himmelen bara för att få tala om för "fader vår", att julen var ingen vis anordning — att det var fader vår, som ordnat med den, föll mig aldrig in att tvivla på. Nog såg jag jämt hur olika livets lotter fallit, men jag tänkte sällan så mycket på det som vid högtiderna, isynnerhet julen. Då talade alla mina kamrater om, huru mycket de skulle få och hur roligt de skulle ha. De skulle ha julgran, få julklappar, nya kläder, gotter och julmat — och — det förnämsta av allt, fara till julottan i kyrkan. Men ingenting av detta hade fallit på min lott, och jag kunde inte låta bli att undra varför. Om det nu bara varit jag ensam, som gått miste om härligheten, skulle jag kanske ha förstått det. Jag var ju inte snäll — och man får ju sina gärningars lön, det visste jag. Men Olle hade det ju lika svårt som jag, och det var en orättvisa, som inte kunde förklaras eller försvaras. Varför skulle det vara så, att när andra barn satt inne i värmen och ljuset och njöt av allt det goda och vackra, som deras föräldrar skaffat dem till högtiden, då smög vi omkring ute i skogen i mörkret och kölden, hungriga och frusna och utan utsikt att få tak över huvudet för natten. Att jag inte var snäll, det visste jag, men inte tyckte jag, att jag

var så förfärligt mycket värre än andra barn, så skillnaden behövde vara så rysligt stor. Varför skulle det vara så, att far skulle ha mer brännvin till jul än annars? Varför fanns brännvin? Varje år, när det led mot jul, svor ju far på, att han inte skulle köpa en droppe starkt till högtiden. Varför kunde han inte låta bli? Ack — dessa varför, hur de tornade upp sig till berg, som skymde solen på min barndoms himmel.

En höst, när det led framåt julmånaden och Olle och jag hörde våra kamrater tala så mycket om, hur de skulle ha det till jul — gran och klappar och allt det där — sade Olle till mig:

— Vet du vad, Nanna, i år ska vi också ha jul. Vi ska ha både julgröt och gran och klappar.

— Vi, varifrån skulle vi få det? En aning av glädje rusade ett ögonblick igenom mig och skakade upp mig lite, men jag var klok nog att inte låta den känslan leva så länge, att den hann bygga något luftslopp. Tror du inte det blir likadant i år, att far köper brännvin för alla sina pengar och att Nelly Ek och svartbäcksfolket kommer hit och blir här över hela julen? Du ska få se, att det blir ännu värre i år, för mor har sagt, att hon inte blir hos oss över julen.

I vanliga fall brukade jag nog ha lätt för att se ljuspunkter, där Olle såg sådana, men när han hoppades på julglädje, då kunde jag inte följa med honom längre. Att vi kunde få någon jul så länge det fanns brännvin i stan, det tyckte jag var lika omöjligt, som att ta ned sjustjärnorna.

— Nej, det var bara, när mor var ledsen på oss här om da'n, som hon sade, att hon skulle gå bort över julen, det mente hon inte, sade Olle, och vi ska ha en riktig jul. Jag har redan en krona — fattas bara två öre — och

jag tänker förtjäna ändå mer till jul. Men du får inte tala om det varken för mor eller far, för du vet väl, att det behövs pengar till så mycket, och jag kan inte spara, om de vet, att jag har något. Du skulle också kunna förtjäna något, har jag tänkt, Anna-Lisa i stenstugan gör små tomtar och säljer, och hon sade till mig i går, att du och jag kan få hjälpa henne. Jag hinner inte, för när inte mor behöver mig hemma, får jag hjälpa Per August i skogen, och det är ju mera rejält för manfolk än sådant där knåpgöra.

— Manfolk — du! Jag tittade föraktligt på honom och ämnade vända honom ryggen, men det där han sade om Anna-Lisas tomtar intresserade mig. Förtjäna pengar, det var jag pigg på. Annars beundrade jag nog min präktiga bror och höll av honom och satte honom högre än alla bröder i världen, men att han var något "manfolk", det ville jag inte gå med på. När han var med far ute i något arbete och jag skulle gå till dem med mat, retade det mig alltid, när han sade till mig:

— Du får inte gå och titta på allt möjligt i skogen, när du ska gå till oss med mat, för då kommer du så sent, och vi manfolk måste ha maten i tid.

Far skrattade alltid åt honom, när han sade det där, men jag räckte lång näsa åt honom.

Vi följdes åt till Anna-Lisa, och hon ville gärna ha mig till hjälp. Visserligen trodde hon inte, att jag kunde lära mig att göra tomtar, det fordrades en god portion konstnärsgry för att kunna det, och det var säkert ingen mer än hon i socknen, som var född med den gåvan. Men det var så mycket annat jag kunde göra, t. ex. att klippa och räkna trådar, ordna bomullstottarna, sätta hängen i tomtarnas huvud och mycket, mycket annat be-

hövde hon hjälp med. Hon hade varit i Stockholm, Anna-Lisa, och där hade hon lärt sig konsten, och det gick riktigt bra för henne. Det var ju något nytt och lite omväxling med den vanliga julgransgrannlåten. Dyra var de inte heller, hennes tomtar, man fick sex för tjugofem öre, och färgrika och granna var de. Jag fick fem öre av varje krona hon förtjänade, och ett par veckor före jul hade jag ett rätt anseeligt kapital sparat — det fattades inte många ören i två kronor. Olle hade också förtjänat pengar, och det såg ut, som vi verkligen skulle kunna förverkliga vår dröm om litet festligt till jul.

— Men, var tror du, att vi ska vara? frågade jag Olle en kväll, när vi resonerade om hur vi skulle ha det. Mor-
mor var borta, så vi kunde inte få komma till henne och hemma kunde vi inte tänka på att vara. Vi hade en massa olika förslag både han och jag, men intet tycktes antagligt. Vi hade nog hållit till ute mer än en julnatt, men då hade vi ju inte beräknat att ha något trevligt, möjligtvis att rädda livet, men ingenting därutöver.

— Nu vet jag, sade Olle och strålade upp, gumman Olsbergs stuga i Skällby skog är ledig, där få vi bestämt vara. Jag skall gå och fråga bonden, innan vi säger någonting till mor. Det gjorde Olle, och bonden förstod förstås, att vi behövde något tillhåll över julnatten, men Olsbergsstugan, sade han, var omöjligt att vara i, för det fanns knappast något tak på den. Den ligger halv av snö, sade han, och inte vet jag, hur det är med spiseln heller, om den står kvar eller är nedfallen. Han erbjöd oss att vara i drängstugan på hans gård, eftersom den stod tom, och den var väl ombonad och varm. Men det ville vi inte gärna. Och mor skulle alldeles säkert inte gå dit. Det var ju så nära inpå folk, och naturligtvis skulle gårds-

folket komma och se på oss och i sin välmening beklaga oss, och det var mor räddare för än allt annat.

— Vi går bort och tittar på Olsbergsstugan, sade Olle till mig, och det gjorde vi, fast det visst inte var lätt att komma fram dit i snön. Olle fick bära mig på ryggen över mer än ett svårt ställe.

Alla fyra väggarna stod kvar, men det var också nästan det enda, som fanns av stugan. Dörr fanns också, men den var omöjlig att få upp, eftersom det låg en stor snödriva innanför den. Men Olle kröp in genom en fönsterglugg och skaffade undan snön så pass, att han fick upp dörren. När jag kom in, hade han redan arbetat sig varm med snön och var alldeles förtjust i stugan och menade, att här skulle vi få en riktigt härlig julafton. Bjälkarna, som taket legat på, fanns ju kvar, och det var bara att skaffa några brädlappar och spika på. Sedan var det ju inte svårt att få ut snön och se hur det var med golvet. Spiseln var säkert alldeles riktig, den var bara full av snö, det vida rökfånget var ju alldeles öppet. När vi började röra i snön, träffade vi på en stor hög bräder inne i stugan, en del var gamla och ruttna men många användbara.

— Bussigt! sade Olle, nu ska vi bara ha hit en såg och spik och hammare och en skyffel att få undan snön med. Vi kom överens om, att vi inte skulle säga något till mor om, hur vi tänkte ordna till jul. Hon visste nog så väl, hur det skulle bli hemma, men hon tålde inte att höra talas om det. Hade hon fått höra, att vi tänkte skaffa oss någon tillflykt över julfattningen, hade hon alldeles säkert sagt:

— Kära barn, nu ska ni inga dumheter ha för er, far har lovat att inte köpa något starkt till jul, och det ska

ni få se, att han inte gör. Och då får vi det lika härligt som de första jularna han och jag var gifta.

Sedan skulle hon ända till jul ha underhållit oss med de vackra historierna om den underbara "första tiden", som för oss lät som en saga — en vacker saga och svår att tro vara sann.

Så snart vi kunde komma hemifrån, gav vi oss iväg med de nödiga redskapen till ödestugan på Skällby skog. Olle snickrade och hamrade som en riktig karl, och jag sopade och bar ut snö och fann mig för övrigt i att vara Olles hantlangare — vilket jag annars inte alltid gjorde. När vi gick hem från vårt första dagsverk, var vi så glada, som om vi hade erövrat ett kungarike. Vi hade fått så pass tak på stugan, att det säkert inte skulle snöa in; spikat för fönstren — ja d. v. s. hålen, där fönstren hade setat — hade vi också gjort, brasa i spiseln hade vi haft, och den hade brunnit utmärkt. Vägen till stugan var ganska lång, men det hindrade inte, att vi sprang dit ett tag nästan varenda dag. Olle tyckte, det var bra, att vägen var så pass svår, att jag ej kunde springa dit ensam, när han inte hade tillfälle att vara med. Han ville inte, att jag skulle göra något, som han ej var med om.

Vi invigde moster Lotten i vår plan, det var nämligen en hel del vi behövde låna, och hon var den enda vi vågade vända oss till. Hon lovade, att inte säga ett knyst till mor, och det visste vi, att hon skulle hålla. Gröt och fisk skulle vi hå till julaftonen, och vi fick låna kastrull av henne, kaffepanna och stekpanna också. Julgran letade vi ut, den vackraste, som fanns i skogen. Med mor och lillan blev vi ju fyra personer, och vi skulle ha minst tre ljus för var och en. Mor hade vi gärna givit fyra, men då hade det blivit tretton i granen, och det

gick inte an, så pass vidskepliga var vi. Vi funderade mycket, Olle och jag, när vi skulle låta mor veta, hur och var vi ämnade fira julafton; om vi skulle vänta tills hon och vi blev utkörda eller om vi skulle tala om det för henne förut. Moster Lotten tyckte, att vi skulle låta omständigheterna avgöra den saken. — Gör i ordning alldeles, sade hon, och se sedan, hur det blir hemma. Kommer er fars kamrater tidigt och börjar bråka, så stanna inte hemma, tills de blir som värst, utan tag då mor med er och gå tidigt till Olsbergsstugan. Nu när ni kan elda i spiseln kan ni ju ha det rätt bra där, åtminstone blir det lugnare än hemma. Och vi gjorde, som hon sade.

Att vi skulle behöva ligga i Olsbergsstugan åtminstone en natt, det var då säkert, kanhända flera också. Fars kamrater brukade ju aldrig gå sin väg, så länge det fanns något kvar i flaskor och kuttingar, och ibland kunde det räcka länge. Ett par dygn brukade de ju också behöva ligga kvar och sova ruset av sig. Och Olle och jag hade kommit överens om att inte gå hem, så länge det fanns några "fylltrattar" där; mor skulle vi också försöka hålla kvar hos oss. Vi hade fått låna ett par gamla fårskinnsfällar och en del andra sängkläder av moster Lotten, och det drog vi opp till stugan dagen före julafton. Rikligt med ved hade Olle gjort i ordning, ty att det skulle bli kallt, det förstod vi, så otät som stugan var. Men vi var ju inte bortskämda, det hade ju hänt mer än en gång, både vid jul och andra tider på året, att vi logerat under bar himmel eller i en tom lada.

Julaftonen på morgonen var det lite svårt för oss att komma hemifrån, men när moster Lotten kom och bad att vi skulle få gå ett ärende åt henne, gick det äntligen. Ärendet hon ville ha oss att gå var inte alls åt henne

utan åt oss själva. Hon hade bakat julbröd åt oss, gjort i ordning lutfisk och många andra goda saker, som hon ville hjälpa oss att få i väg utan att mor fick veta något om det. Naturligtvis var det med lätta steg vi kilade raka vägen från moster Lottens till vårt julhem. Anna och Ester, moster Lottens flickor, följde med för att hjälpa oss med vad de kunde, och det var vi glada åt, ty de var ju vana vid julbestyr, som vi nu hade för första gången.

Det enda vi tänkte på och planerade för till jularna var, hur vi skulle kunna bärga livet och vart vi skulle ta vägen på julnatten. Var det barmark och milt, gott väder, då gick det väl an, då kunde vi krypa ihop under en gran och ha det rätt hyggligt, åtminstone om vi lyckats få med oss litet att svepa in oss i. Vi var ju fyra stycken och när vi kröp tätt ihop, så värmdes vi varandra och lyckades stänga kylan ute något så när. Mor berättade sagor och historier för oss så levande och lämpade för tillfället, att vi totalt glömde verkligheten. Hon var ifrån en skogssocken, där det gick en massa sägner om vad människorna just i den socknen fick gå igenom, när det var "första kriget efter syndafallet". "Då hade folk det tusen gånger värre än vi", brukade hon säga, "för då satte fienderna eld på gårdarna och brände upp rubb och stubb, så det stackars folket kunde inte tänka på att gå hem, när eländet var över, som vi kan. Och sådana vinttrar, som det var på den tiden, snön gick över hustaken! Men det hördes aldrig en klagan från kvinnor och barn; det folket var inte så bortklemat, som vi är." Hon kunde också en hel del hjältevisor från den där tiden, och dem sjöng hon för oss. Det hon sjöng och berättade har varit till glädje för mig många gånger, sedan jag började läsa Sveriges historia och där återfunnit många av de epi-

soder, som förkortade nattimmarna för oss, när det var "bäst att vi höll oss ute". "Första kriget efter syndafallet" har jag kommit underfund med var Dackefejden.

Men efter denna allt för långa parentes kommer jag åter till oss fyra, min bror och jag samt våra två vänner, när vi knogade i väg till Olsbergsstugan. Anna och Ester var så intresserade av våra planer att de alldeles glömde tala om, hur de skulle ha det själva. De hade gjort i ordning en hel massa grannlåt till vår gran och gladde sig mycket åt att få se hur den skulle ta sig ut, när den blev färdig. När vi kom fram till stugan och fick upp dörren, blev vi väldigt glada att det inte kommit ett snökorn in, fast det snöat rätt tappert på natten. Att det var varmt i stugan vore synd att säga, men det dröjde inte länge, förrän vi hade en präktig brasa i spiseln och se'n redde vi oss bra. Det första vi tog itu med var förstas julgranen, och med Anna och Ester till hjälp gick det snart att få den riktigt strålande, och vi kunde inte låta bli att tända ljusen några ögonblick trots att det var "mitt på blanka förmiddagen". Olle hade snickrat ett par trearmade ljusstakar, och dem beundrade vi alla som höjden av konstverk; bara den litet kritiska Ester undrade vad det var för fel med svarvstolen, eftersom fötterna på stakarna var litet ojämna här och där, men när hon fick höra att varken stakarna eller dess mästare haft något med svarvstol att göra, undrade och beundrade hon lika mycket som vi. Ljus hade vi att sätta i dem, och de prydde verkligen sin plats på hyllorna, som Olle spikat upp — små näpna hörnhyllor som var en prydnad för stugan, till och med utan stakarna. Anna hade en liten hemlighetsfull låda med sig, som både Olle och jag emellanåt sneglade lite på i smyg. Först trodde vi att det var något för granen, hon

hade i den, men när vi fick denna färdig utan att lådan kom fram, förstod vi att det var något annat, och vår nyfikenhet växte. Hon förstod nog, Anna, att vi var nyfikna och njöt av att hålla oss på sträckbänk. Inte förr än vi var komna så långt att det såg ut, som vi inte skulle ha mer att göra, tog hon fram sin låda.

— Det var bra, sade hon, att ni har ett bord.

— Hm, ett bord, sade Ester och tittade på de ohyvlade brädlapparna, som Olle spikat på ett par låghalta bockar — men systemen låtsade inte höra hennes anmärkning utan fortsatte: Hade ni inte haft ett bord, vet jag inte hur vi skulle burit oss åt med det här — det är julhögarna ser ni, och dem måste man förstås ha på bordet. Vi hade aldrig haft några julhögar, och jag kan känna än i dag hur glädjen var så våldsam, att det nästan gjorde ont, när Anna höll på att plocka upp innehållet i sin låda. En duk hade hon med sig och lade först på bordet, sedan började hon plocka upp en del rariteter, som jag aldrig drömt om.

Innan vi fick färdigt allt och kom tillbaka till moster Lottens, var det redan ett stycke på eftermiddagen, och vi fick höra att ett par av dem vi var mest rädda för av fars kamrater redan gått hem till oss. "Tänk om de redan kört ut mor och lillan, och de gått bort, så att vi inte får tag i dem!" sade Olle och jag på en gång. Men det trodde inte moster Lotten, att de hade, och hon gick med oss hem för att se hur det var och hjälpa oss att få mor med. När vi kom hem, hörde vi, redan innan vi kom in på gården, att det var bråk inne, och vi kröp bakom moster Lotten så gott vi kunde, fast hon också var rädd och undrade om hon skulle vända om eller gå in. Men så fort vi kom innanför grinden, hörde vi att någon knackade på gavelfönstret uppe på vinden, och när vi tittade upp fick

vi se att mor och lillan var där. Mor tecknade åt oss att vi inte skulle gå in, och så fort de kunde, mor och tösen, kom de ned till oss.

— I dag blir det bestämt det värsta det varit någon julafton, sade mor, när hon kom ner, karlarna var redan druckna, när de kom, och när de så skulle till att dela brännvinet, de fått hem, blev de osams, och det blev ett rysligt slagsmål. Far påstod, att jag hade tagit en halv liter ur den ena kuttingen och givit nämndemans Lasse, men jag har inte sett kuttingarna se'n de kom hem och ännu mindre rört dom med mina händer, och Lasse har jag inte träffat på en månad. Men naturligtvis trodde de andra, vad han sade, och de ville köra mig till att gå till Lasse efter den där halva litern, och det var ju för resten bra det, för på det viset kom vi ut, gräbban och jag. Fast vi vågade inte gå vår väg, förrän Nanna och Olle kom, vi gick bara runt stugan och smög sedan opp på vinden. Det var ett sådant väsende inne, att det visst inte var någon fara att de skulle höra oss där.

— Men hur tänker du nu? frågade moster Lotten. Inte kan väl barnen och du gå in mer i kväll.

Mor såg på oss ett ögonblick, innan hon svarade, och det syntes på det tröstlösa uttrycket i hennes ansikte, att hon hade svårt för att svara. — Nej, sade hon dröjande, det är nog troligt att vi inte kan gå in, och jag vet inte riktigt hur det ska gå, eftersom det är mycket mer snö och kallare, än det varit någon jul på länge.

— Ja, det är just vad det är, och nu ska vi inte stå här längre utan gå hem till oss och dricka litet kaffe, sade moster Lotten, och hon blinkade åt oss, att vi ingenting skulle säga ännu.

— Tack snälla du, svarade mor, men du vet nog, hur

ogärna jag går till folk vid sådana här tillfällen; vore det bara ni själva, då förstår du nog, att jag inte brydde mig om det, men din svärmor och svägerska kommer ju, och dessutom går det så många andra ut och in hos er, så dit kan vi verkligen inte gå. Men tusen tack i alla fall för din hjärtliga välmening! Det blir väl alltid någon råd.

— Vi bryr oss inte alls om vem som kommer eller går, kom nu bara! Moster Lotten lyfte upp den blåfrusna lillan på armen och svepte sin schal om henne och gick före ut genom grinden. Olle och jag tog mor i var sin hand och gjorde vårt bästa för att dra henne med, men det gick sakt. Hon tyckte, att vi med vårt elände hade inte rättighet att en sådan dag komma och kasta skugga över ett lyckligt hems glädje, och det sade hon också till moster Lotten, men det ville inte denna höra talas om. Hon mente tvärtom, att det skulle göra deras glädje större, om de fick flera att dela den med.

Lyckligtvis var det ingen främmande i moster Lottens hem, när vi kom dit, och det blev mor mycket glad över. Hon ville ju gärna rådgöra med våra trofasta vänner här i hemmet, men det hade hon inte kunnat, om det varit någon främmande med. Alla visste nog, hur vi hade det — och mor hade reda på att de visste det — men det gjorde henne mindre vad de visste, bara hon slapp höra dem tala om det. När vi druckit kaffe och fått värma oss litet, såg inte mor längre så mörkt på förhållandena, hon hade många förslag om hur och var vi skulle få en tillflykt, tills far och hans kamrater somnade och vi kunde smyga oss in. Moster Lotten och hennes man visste att det tjänade ingenting till att erbjuda mor att få stanna hos dem, därför föreslogo de inte det utan hjälpte henne att hitta på något. Olle och jag hade tänkt, att Olsbergsstugan skulle

bli en verklig överraskning för mor och att hon ingenting skulle veta om den förrän hon kom dit. Vi visste att det fanns en gammal skogshuggarekoja åt samma håll som stugan, och vi frågade mor, så oskyldigt vi kunde, om hon inte trodde att vi kunde gå till den. Men vi måtte inte ha sett så oskyldiga ut, som vi trodde, för mor förstod genast att det var något särskilt och frågade, vad det var med den kojan.

— Med kojan är det inte annat än det, att man går förbi Olsbergsstugan, när man går till den, sade jag, som tyckte, att det var ett syndastraff att bevara en hemlighet allt för länge.

— Vad har du med Olsbergsstugan att göra? sade Olle och gav mig en puff. Anna och Ester gjorde också en rätt tydlig ansats för att få mig att tala tyst om Olsbergsstugan, men det så väl som Olles försök i den vägen övertygade mor, att det hade sina randiga skäl att våra tankar gick till den stugan just nu. Och hon började fråga, vad vi mente med att glunka om det fallfärdiga rucklet, som knappt hade varken tak eller väggar.

— Jo, mor, det är både tak och väggar på Olsbergsstugan, och där är spis och ved och jul — — — Längre hann jag inte förrän Olle grep mig rätt omilt i armen och körde in mig i en vrå och tvang mig att tuga, annars hade jag givetvis i ett enda andedrag räknat upp allt vad som fanns i stugan. Men nu hade mor i alla fall fått veta så mycket, att hon inte gav sig med mindre än att hon fick veta alltsammans. Hon blev lika intresserad som vi, och om en liten stund var hon med oss på väg till vårt sagorike.

När vi kom fram, och mor fick se, hur vi hade ordnat det, blev hon alldeles förtjust. Far förebrådde henne ofta, att hon var barnslig, och det kanske hon var; åt-

minstone var hon lika ivrig och skrattade lika gott som vi barn, när vi hjälptes åt att få eld i spiseln och få alla våra ljus tända. Å, vad hon tyckte det var roligt att stå vid spiseln och röra i grytan, medan vi barn sysslade med granen och våra julhögar. Det dröjde inte länge förrän maten var färdig, och när vi hade ätit, dansade vi omkring granen — mor lika lätt som vi, och man kunde inte se på henne den stunden, att hon lidit som hon gjort, och att livet lagt så tunga bördor på henne. Den omtänksamma moster Lotten hade skickat med oss ett par jultidningar, och mor läste berättelser för oss, som handlade om människor, som firat ljusa och glada jular, och nu tyckte vi det var så lätt att förstå vad mor läste, när vi hade så roligt själva. En hel del julsånger kunde hon också, som hon sjöng för oss, och vi glömde totalt, att vi var små vrakspillror i rusdryckernas syndaflod. Olle och lillan somnade snart nog, men mor och jag vakade och höll brasan vid makt, och det behövdes sannerligen, ty kallt var det.

Mor talade med mig, medan vi satt där vid spiseln, om jularna den "härliga första tiden" och hon sade, att denna julaftonen nästan varit som en av dem.

— Hade bara far varit med! sade hon mera för sig själv än till mig.

FÖRSTA GÅNGEN JAG VAR PÅ FÖR- LOVNINGSKALAS.

En av mina käraste vänner, när jag var liten, var nämndemannens dotter Amanda. Det var stor skillnad på oss både i ålder och stånd, men det betydde ingenting oss emellan. Hon fyllde tjugofem samma år jag fyllde sex, hon var enda barnet i den stora nämndemansgården, och jag var en av många i en fattig backstuga, men vi förstod varandra lika väl för det. Amanda kom ofta till mig med både sina sorger och fröjder, och jag brukade delge henne vad som låg mig på hjärtat.

Hennes största sorg var att hon inte blev gift. Hon hade alltid tyckt, att det var så vackert med unga brudar och drömt om att själv bli en sådan. Men åren gick och hon fick ej bli någon brud. Snart skulle hon inte längre vara en "ung" brud, om hon också blev gift. Jag var riktigt ledsen för hennes skull och kom med det ena förslaget efter det andra, som jag tyckte var bra, men när vi så synade saken närmare, var det alltid något i vägen. Mäster Nålman hade hon visst inte något emot att gifta sig med, men det partiet ville hennes far och mor inte höra talas om, och dessutom var det det hindret, att han inte ville gifta sig varken med Amanda eller någon annan. Vår gode vän Lasse, som var gårdsdräng i hennes hem, ville hon inte ha, fast han gärna ville ha henne. Det fanns ju så gott om unga män, och den ena efter den andra av flic-

korna i byn blev gift, till och med halta Lova, fast hon varken var rik eller vacker, men Amanda hon fick gå där. Och ändå var hon så rik. Vi undrade verkligen, både hon och jag, hur det kom sig att ingen friare kom till henne. Att hon var rund som en rova, hade kritvitt hår och karninögon och gick inåt med tårna, det tänkte vi inte hade med saken att göra.

Men en dag — jag hade då inte träffat henne på länge — kom hon glädjestrålände emot mig och sade, att hon hade en stor nyhet att tala om. Hela hennes runda ansikte sken, när hon frågade:

— Kan du gissa, vad det är för en nyhet, jag skall tala om för dig?

— Du ska' gifta dig — du har fått fästman, gissade jag ögonblickligen.

— Hur kunde du veta det? Vad du är för en klok gräbba, fast du är så liten. Amanda såg på mig med verklig beundran. Kan du också gissa vem jag ska' ha?

Men på det vågade jag inte svara lika fermt. Lasse vågade jag inte säga, och mäster Nålman hoppades jag det inte var. Jag tyckte väldigt mycket om både henne och Nålman, men jag hade en oklar föreställning om att det inte skulle blivit bra om de gift sig med varandra. Lyckligtvis slapp jag gissa, för hon var alldeles för glad, Amanda, till att vänta länge med att tala om vem det var.

— Du kan inte gissa, sade hon, för du känner honom inte. Han är inte härifrån, förstår du. Det kan ju hända, att du såg honom, när han åkte förbi ert i går, för då var han hos oss, men då kunde du ju inte veta att det var han. Om du visste, vad fin och stilig han är. Och vad han tycker om mig. Du förstår, han har aldrig sett mig eller hört talas om mig, förrän vi träffades på födelsedagskalas

hos faster i Dalbo, och han blev kär i mig genast — och så kär så han säger, att han kan inte leva, om han inte får mig. Och då måste jag ta honom begriper du väl. För rästen är jag lika kär i honom. Det är allt som Lasse säger ändå, att den man ska' ha, den får man, om också det dröjer. Och vad gör det om det dröjer; när den rätte kommer, blir man så glad, så man glömmer att man väntat. Men tänk du, mor och far ville inte haft mig med till fasters den här gången, och det var alldeles bestämt att jag skulle stanna hemma, men i sista minuten kände jag på mig, att jag måste med och gav mig inte förrän det blev så. Tänk om jag inte varit med, då hade jag ju inte träffat Charles Patrik, och hur hade det då gått. Då hade vi aldrig blivit gifta, tänker jag, varken han eller jag, för han säger, att han aldrig tänkt på att gifta sig, förrän han fick se mig, och jag hade väl heller inte fått någon. Har du hört ett sådant namn han har, faster säger att det är ett riktigt herrenamn, för det är så svårt att säga. Han skratade så hjärtligt åt oss, när vi skulle säga det, för ingen kunde säga det rätt. Mor och far tyckte inte om namnet, och då lovade han, att de gärna får säga Karl Petter, ifall de tycker det låter bättre än Charles Patrik. Men det vill inte jag att de ska säga, och jag håller på varenda dag och lär mor hur det ska låta. Han har varit i Amerika i många år och är så rik; han tänker köpa den största och grannaste gården i hela Dalbo — han arrenderar den bara än. Nu tycker både han och jag, att vi inte skall skjuta upp med bröllopet utan gifta oss och komma ihop ju förr ju hellre. Nästa vecka redan ska vi ha förlovningskalas och du må tro det ska bli storartat, det har både mor och far lovat. Jag är så ledsen för jag inte får bjuda vilka jag vill — det är mor, som bestämmer, och jag tror inte

jag får bjuda dig. När jag frågade om det, sade hon att det går inte, för min fästman är ju en riktig herrekarl, och prosten och häradshövdingen ska' vara med.

Naturligtvis blev jag glad åt att min väninna äntligen skulle få gifta sig, som hon så gärna ville, men jag var inte glad åt att jag hade så liten utsikt att få komma med på förlovningskalaset. När det var nämndemansmor, som skulle avgöra det, förstod jag att jag inte skulle komma med. Hon var en mycket klassmedveten gumma, och dessutom hade hon "ett horn i sidan" till mig för att hennes dotter så gärna sällskapade med mig. Hade denna valt annat sällskap, mente hon, skulle ingen talat så mycket om att hon var velig. Men nu kunde de inte säga annat, tyckte gumman, när tösen — gamla människan — slog sig tillsammans med den halvfnoskige Lasse och den värsta rackarungen i hela byn och inte brydde sig om några andra människor.

Amanda kom till mig flera gånger under tillrustningarna för förlovningskalaset, och hon berättade rent otroliga saker om hur det skulle bli: att hon själv skulle ha klänning av finaste sammet och skor med silverspännen i och pärlband om halsen och i håret. Mat skulle det bli, minst tio rätter, som hon inte ens visste namnet på. De hade hämtat en kokerska från sta'n för det skulle bli riktigt fint. Prosten skulle hålla tal och klockarn komma med och sjunga, musik skulle det också bli.

— Vet du vad, sade hon, när hon talat om härligheten en stund, du måste vara med. — Aldrig förr hade jag sett hennes runda ansikte uttrycka en sådan bestämdhet. Tror du inte vi skulle kunna smussla dig upp på vinden? Om du gömmer dig i ett hörn över salen så hör du alltsammans. Och jag skall smyga mig upp till dig med gott så

ofta jag kan, och så får du se hur fin jag är. Lasse och jag har talat om, att det bestämt skall gå.

Visst skulle det gå, det trodde jag nog, men jag var inte riktigt nöjd med att Lasse var invigd i hemligheten, det var ju inte säkert att han kunde tiga, och fick nämndemansmors nys om saken, då blev det sannerligen inte roligt. Lasse och Amanda hade gjort upp flera planer för att få mig upp på vinden, så att ingen skulle märka det. Att jag kom in i stora förstugan och utan vidare spatserade upp på vinden, det förstod de inte gick för sig. Men jag gillade ingen av deras planer utan bad att få tänka ut något själv, och det fick jag gärna. Jag tyckte mycket om att klättra, och det tilltalade mig nog att klättra upp på stuprännan och ta mig in genom takfönstret eller upp i stora lönnen vid gavelfönstret och gå in den vägen, men eftersom inte jag själv hade kommit med de förslagen, ville jag hitta på något annat. Repstegar hade jag hört talas om, men jag hade aldrig sett någon, och jag undrade om inte Lasse kunde skaffa en sådan åt mig, det skulle bestämt bli det bästa, trodde jag. Amanda hade heller aldrig sett någon repstege, men att Lasse kunde skaffa en, det trodde hon. Gick inte det, skulle jag i alla fall ta mig in, det kom vi överens om. De sista dagarna före festen var det en väldig brådska hos nämndemans, och Amanda hade inte tid att prata med mig. Hon bara frågade i förbifarten, när vi möttes ett par gånger, om jag kom ihåg vad vi kommit överens om. Och det gjorde jag naturligtvis. Mitt största bekymmer var, hur jag skulle komma hemifrån. Olle fick ingenting märka och ingen annan heller, när jag smög mig hemifrån, för då blev det stopp, det visste jag. Mor var borta och mormor var hos oss och skötte hemmet just

då, och den gumman lät minsann inte lura sig. Hade hon sagt:

— Nu sitter du still', gräbba! då var det inte lönt att försöka hitta på någon förevändning för att komma ut.

När Amandas stora dag var inne, satt jag vid fönstret därhemma och såg den ena fina skjutsen efter den andra fara förbi, och jag förstod att de skulle till nämndemansgården. I vanliga fall var mormor inte nyfiken på vilka som for förbi och brydde sig aldrig om att se efter vem det var, men nu höll hon utkik på skjutsarna, för hon ville se Charles Patrik, när han och hans fästmö åkte från stan — de hade nämligen varit där och hämtat ringar. Och hon fick också se honom. Han satt och såg litet skamsen ut bredvid den överlyckliga fästmön, som sken som en sol och nickade och viftade åt varenda stuga. Hon var så snäll och god, Amanda, fast hon var lite efterbliven, och det fanns nog ingen i hela byn, som inte beklagade henne, ty att mannen, en äventyrare och flyttfågel, gifte sig med henne endast för att komma åt hennes pengar, det förstod alla. Hennes föräldrar var heller inga ljushuvuden, och den blivande mågen hade alldeles duperat dem, så det hjälpte inte att tala med dem om saken.

Vi hade kommit överens om att jag skulle på något sätt få en vink, när det var dags för mig att komma. När det led framåt skymningen, och jag ingenting hörde av, trodde jag hon glömt mig. Men då fick jag se vår gemensamma vän Lasse stå och stirra på vår stuga, och jag förstod att det var mig han såg efter. Olle var ute, lillan sov och mormor stökade i köket, så det gick lätt för mig att smita ut.

— Kryp i stora diket till baksidan av vårt brygghus, viskade Lasse, när jag kom till honom, där är en lucka

och genom den ska' jag släppa in dig i brygghuset och visa dig, hur du sedan ska' komma upp på stora vinden.

Jag kröp försiktigt och tyst som en katt, och när jag kom till brygghuset, var Lasse där och öppnade åt mig. I brygghuset var det en riktig sagostämning — ja, inte sagor med älvor, prinsessor och guldslott — sådana sagor hade jag knappt hört då — utan sagor om stigmansnästen och rövarekulor. Här var nästan kolmörkt, Lasse hade visserligen en talgdank — en liten ynkelig stackare — tänd, men den hade han gömt så väl i ett hörn. Hela brygghuset var fullt med bråte, som i den dåliga belysningen fick de mest fantastiska och groteska former. Säckar och gamla hästtäckan hade Lasse hängt för fönstren och på väggarna hängde massor av liar och yxor, vilket inte minst gjorde, att det verkade rövarnäste. Lasse var heller inte illa som rövarhövding, hans röda peruk och dito yviga bockskägg, som ej allt för ofta oroades av kam och borste, såg nu ruvsigare ut än vanligt, och att han inte tvättat sig de senaste åtta dagarna, det skulle inte varit någon risk att slå vad om. En grå och svart sticktröja — randig på tvären — hade han på sig och ljusa byxor, som var "skodda" med svart både fram och bak, och på strumporna tittade tårna ut både här och där.

— Var har du repstegen, Lasse? frågade jag, ivrig att komma upp på vinden.

— Repstegen, Lasse vände bussen och spottade föraktligt, ett knyte som du kliva på repstege, det begriper du väl, gräbba, är rena fjäseriet. Ska' du opp på loftet och få något med av härligheten, får du allt finna dig i att bli buren opp som en kattunge i en korg. På annat vis går det inte, så nu vet du det!

— Ja, men Amanda sa' — — —

— Amanda, hon ja, som ä' lika fjäsig som du — bet han till värre än jag någonsin hört Lasse. Jag har burit opp mossa i dag, fortsatte han, och i den korgen, som jag haft till det, ska' jag bära opp dig. Vi får lägga lite mossa över dig, så att om vi möter någon, får jag låtsas att det är bara rästen av mossan jag bär upp. Men du förstår att det gäller att du håller mun, för knyster du, då barkar det åt skogen.

— En korg, invände jag igen, du är tokig Lasse, jag får väl inte rum i en korg, och inte orkar du med mig heller. Jag var alls inte trakterad av att bli buren upp "som en kattunge".

— Prata inga dumheter, svarade Lasse, jag har en korg, som jag ledigt skulle kunna plocka ned ett halvt dussin sådana som dig i, och vad det beträffar att orka med dig, vore det väl en smal sak att ta halvtjoget, om det så gällde att kliva upp i kyrktornet med hela klabbet. Här är korgen, raska på om du ska' i den, det är tid på att vi ger oss i väg.

Jag förstod, att han inte var glad åt besväret, han åtagit sig, och jag vågade inte säga emot honom mer utan kröp ned i korgen, och han bredde ett lager mossa över mig.

Det gick lyckligt; vi kom upp utan att stöta på en enda människa. En av jungfrurna stack ut huvudet i en dörr, men när hon såg, att det var Lasse, tog hon ingen notis om vart han skulle ta vägen. Hon sade bara:

— Kan du inte tvätta dig och sätta på dig lite helgdagskläder, ditt kräk, när det är så mycket främmande i huset.

För övrigt hade hon väl inte tid att tänka vidare på

Lasse, ty det var säkert bråttom i köket, och hon stängde dörren genast.

Det var ett bra hörn Lasse hade valt åt oss, vi hörde så bra musiken och glammet nere i salen. Många minuter hade vi inte varit uppe, när vi fick höra att det tassade i trappan, och vi gissade att det var Amanda. Hon blev så glad, när hon fick se, att vi verkligen lyckligt och väl kommit upp. Hon var verkligen fin, Amanda; aldrig hade jag trott, att jag skulle få se henne så fin. Den här gången hade hon bara några kakor med sig åt oss, för hon kunde ju inte vara säker på att vi var här, men hon lovade att komma igen, så fort hon kunde, och då skulle vi få smaka mera av kalaset. Jag låg kvar i korgen och Lasse hade grävt ned sig i mosshögen. Nog var det tråkigt att ligga här uppe och inte få vara med som annat folk, men vi hade lärt oss, både Lasse och jag, att inte begära för mycket av livet — vi var ju i alla fall med, för det hördes så bra hit upp allt, vad som förekom därnere.

När Amanda kom tillbaka andra gången, hade hon riktigt med kalasmat med sig åt oss. Hon visste, att det bästa Lasse kunde få, var bruna bönor och köttbullar, så av det hade hon en väldig portion, och ostkaka och smörbakelser, gräddtårta och mycket annat gott. Att hon hade alltsammans i ett fat, och att vi fick äta med fingrarna, det gjorde ingenting — det smakade lika gott för det.

— Nu har jag inte alls bråttom, sade hon, nu ska' jag stanna riktigt länge hos er och prata. Mor och fruntimren tittar i linneskåpet, och min fästman och far sitter med manfolken i kammaren och dricker toddy eller vad det är de ha. Så nu är det ingen, som tänker på, om jag är borta en stund, och ingen kommer hit upp heller. Om ni

visste hur roligt det har varit hela eftermiddagen, aldrig kunde jag tro, att jag skulle få så roligt någon gång. Men förlägen har jag varit flera gånger, jag blir så hedrad, förstår ni, de ha hurrat för mig och hållit tal och allt möjligt. Prosten höll ett tal så grant, så vi grät i kapp, mor och jag och en hel del till. Och en gång sade prosten, att jag skulle föreslå någonting att sjunga. Ni kan tro jag blev förskräckt. Eftersom det var prosten, som sade det till mig, förstod jag naturligtvis, att det skulle vara något Guds ord, och jag visste inte ett dugg, vad jag skulle hitta på. Nog kan jag många psalmer, men det var som bortblåst allt, vad jag försökte få tag i. Då satt Per August i Hultet alldeles jämte mig och han kan sjunga och kan alla möjliga sånger och psalmer, det vet ni, och jag bad honom, så ingen märkte det förstås, att han skulle hjälpa mig att få tag i något som passade. Och han viskade till mig att vi skulle ta en psalm som börjar så här:

”Jag är en fattig fånge i denna världen vrånge.”

Den psalmen passar, sade han, när man förlovar eller gifter sig, och den är så vacker och har en så lätt melodi. Men både klockaren och de andra sångarna sade, när jag föreslog den, att de inte kunde melodien. Mor kunde den och skulle ta upp den, men då tyckte prosten, att vi skulle ta något som alla kunde i stället, och vi sjöng inte den psalmen.

I psalmboken var Lasse mer hemmastadd än Amanda och han sade genast:

— Hur kunde du vara så dum och fråga den räven Per August? Han skojade med dig, den psalmen passar inte alls, läs den i psalmboken får du se.

— Passar den inte? Amanda spärrade upp ögonen.

— Men det visste nog inte Per August då, för inte skojade han med mig, han såg så allvarsam ut.

— Allvarsam, han är en räv, det är vad han är, avgjorde Lasse, som tydligen hade någon gås oplockad med Per August.

Men Amanda urskuldade honom, hon var säkert allt för lycklig till att tro annat än gott om någon människa.

Lasse och jag tänkte inte ligga kvar här uppe tills kaset var slut, för jag var rädd, att mormor saknade mig och gick ute och sökte efter mig, och då visste jag det skulle inte bli nådigt att komma hem. Men Amanda ville, att vi skulle ligga kvar åtminstone så länge, att hon hann komma upp till oss en gång till, innan vi gick. Hon skulle för övrigt hålla reda på och ge oss en vink, när det var lättast att komma ned obemärkta.

Men just som hon gått och vi låg och mumsade på våra kakor, fick vi höra ett fasligt trampande i trapporna och nämndemansmors gälla stämma, som pratade om vävar och allt, vad hon hade på vinden.

Å, vad jag blev rädd! Jag blev alldeles matt och fick kväljningar. Ett ögonblick funderade jag på om jag skulle kunna hoppa ut genom gavelfönstret eller försöka ta mig ut genom takfönstret, men bägge sakerna var lika omöjliga: takfönstret satt för högt, och till gavelfönstret skulle jag inte hinna, innan gummorna kom in på vinden.

— Bara ligg stilla och tig, viskade Lasse, och han kastade över mig i korgen en gammal fårskinnspäls, som låg där, och själv kröp han bättre ned i mossan.

Det var lyckligtvis mörkt på vinden, och lyktan, som nämndemansmor hade, lyste inte så vidlyftigt. Gummorna gick inte alls åt vårt hörn utan längre fram och pratade och tittade och som minuterna gick och ingenting hände,

började jag hoppas, att det skulle gå väl. Amanda var väldigt duktig i att spinna lin och där hängde väldiga garnbuntar, som hennes mor visade de främmande, och dessa visste inte hur de skulle finna lovord starka nog för den duktiga tösen. Och utom garnet var det vävarna: vadmalsvävar, mattor, lakan och handdukar, allt skulle nypas i och vändas på och pratas om. Och jag stackare låg som på halster, medan gummorna gick där och pratade.

Äntligen gick de till dörren på väg ned, och jag drog en lättadens suck och började andas. Men då fick jag höra nämndemansmor säga:

— Du Kristin är ju styv på hemfärgning, jag har tagit hem mossa och tänker färga stenmossebrunt, titta på mossan får du se, om det är rätta sorten. Jag har nog sett ut den själv, men Lasse har plockat den och burit opp den hit i dag.

Hur det än sjöng i mitt huvud, så hörde jag ändå att hela gummflocken kom trampande åt hörnet, där Lasse och jag låg. Kristin som var expert på hemfärgning var den första som började gräva i mosshögen, de andra hade stannat och såg på något annat.

— Store Antonius! ropade hon och satte sig med en duns i golvet och kippade efter andan. — Det — det ligger ett par ben i mosshögen, stammade hon.

— Ett par ben? Gummorna kom rusande.

— En hel karl ska' du säga ligger här och inte bara ett par ben, sade mor Ulla i Hultet — spjuvern Per Augusts hustru — som var den djärvaste och först började undersöka fyndet.

— Du värld, det är ju det svinet Lasse, varför ligger du här, din arme tok, och håller på att skrämma livet ur

folk! Nämndemansmor tog ett bastant tag i den stackars Lasses röda peruk.

— Snälla go'a matmora, hörde jag honom gnälla, förlåt mej, ja' kan inte hjälpa't, ja' skulle bära opp gräbban.

— Bära opp gräbban? Har du varit i kuttingen igen ditt svin, fast jag sa' att du inte fick ta en droppe mer i dag. Du ä' allt en fin en — men vänta du!

— Go'a matmora, ja har ingen kutting sitt — gräbban ligger i körga.

Nämndemansmor ryckte upp fällen ur korgen, och där låg jag.

— Ja, tänkte jag inte det, att du din bortbyting hade en trasa med i den här byken! Vad menar du med det här?

Gumman var inte nådig, det hörde jag.

— Kalla på nämndeman, sade hon, han ska' komma opp och ge trollet ett kok stryk, hon ska' då ha, så hon minns det.

— Inte behöver vi kalla på nämndeman, sade mor Ulla, vi tar väl syndarna, sådana de är, med oss ned, där har vi ju både andlig och världslig domstol, för vi ha ju både prosten och häradshövdingen där. Larva i väg före, du Lasse, så tar vi korgen med gräbban emellan oss. Se så, marsch pannkaka!

I förstugan försökte Lasse smita, men det gick inte, mor Ulla högg honom och befallde honom gå raka vägen in i salen, och då vågade han inte spjärna emot.

Inne i salen var väldigt upplyst, allt vad lampor och ljus, som fanns, var tänt, och det förmodar jag att åtminstone Ulla i Hultet gladda sig åt. Prosten, häradshövdingen och nämndeman och alla andra männer med eller utan titlar spärrade upp ögonen, när gummorna kom och jagade Lasse framför sig och släpade den stora korgen

emellan sig. Lasse i sin dress med trasiga strumpor och mosstottar i håret och skägget.

Han föll ögonblickligen på knä för prosten och började läsa syndabekännelsen, men han måste snart sluta för gummorna överröstade honom. Jag borrhade näsan ned i korgbotten, men nämndemansmor vingade upp mig och bad alla se på mig, medan hon talade om mina meriter. Och hon höll en ljudelig föreläsning, om hur jag förvred huvudet på än den ena och än den andra och vilka rent otroliga streck jag hade för mig. Jag var i alla fall inte rädd längre, jag såg inte ett enda bistert ansikte mer än nämndemansmors, och jag hoppades att jag fick hjälp, om hon tog till rottingen, som hon hotade att göra. Min trogna Amanda svek mig inte heller. Hon kom fram och talade om hela historien: hur goda vänner vi var och hur gärna hon velat ha mig med på sitt förlovningskalas, och att det var hon som hittat på att vi skulle vara däruppe, Lasse och jag, för att ändå få vara med.

— Ja, är det jag, som skall fälla utslaget här, sade prosten, då får det bli så att vi tar till ett straff, som kallas "glödande kol på syndarens huvud". Vi ger dem en saffranskringla var och lite konfekt till evärdelig påminnelse, att det är riskabelt att smyga sig på förlovningskalas.

Och när vi troppade av, jag och Lasse, såg jag att mer än en av gubbarna skrattade, så deras runda magar hoppade.

PÅ SJUKHUSET.

Jag var aldrig sjuk, när jag var liten, fast jag många gånger önskade att vara det och ibland till och med låtsades vara det. Lillan var sjuk emellanåt, och jag riktigt avundades henne, för hon hade det så bra då: mormor kom och bäddade åt henne med rena lakan och den röda filten, som aldrig var framme annat än när någon var sjuk, och granngummorna kom med saft och kakor åt henne. Alla pratade om henne och med henne, men ingen brydde sig om mig, utom det att mormor mötte mig i dörren, när jag varit ute, och sade att jag måste sätta mina träskor i förstugan, så jag inte kom klampande och störde den sjuka lillan. Men om jag någon dag låg och var "rysligt sjuk", var det ingen, som tyckte synd om mig eller undrade, om jag skulle gå igenom, de bara mente, att jag nog blev bra, bara jag kom upp och sprang. Ingen kom till mig med saft och kakor, och jag fick inte rena lakan och den röda filten.

Men en gång var jag verkligen så illa däran, så både den röda filten och rena lakan kom fram. Och Boströmskan, den enda läkekunniga i byn, stod med sin gubbes silverrova i handen och "räknade pulsen", och jag hörde att det var frågan om huruvida jag skulle "gå igenom det". Mor Boström trodde, att hjärnan var genomborrad på minst tre ställen, och om jag gick igenom, kom jag att "mista vettet, bli lam och stanna i växten". Hon sade ab-

solut ifrån, att hon ej vågade försöka någon av sina hemkurer, utan här måste komma en riktig doktor. Både Boströmskan och de andra gummorna, som stodo omkring, suckade efter att jag skulle få dö, och det önskade jag själv också, ty skulle jag mista vettet, bli lam och stanna i växten, var det inte mycket lockande att leva.

Jag hade ej fått någon sjukdom i vanlig mening, som jag önskat, utan det var en olyckshändelse, jag råkat ut för, och jag hade rysligt ont. Det var så, att ett litet stycke från mitt hem hade en svenskamerikan köpt en tomt och byggde en väldigt pampig villa. Han hade tydligen gott om pengar. Det var ett så bergigt och otillgängligt ställe han köpt, men han lät göra sådana kolossala arbeten där och skapade om platsen helt och hållet. Högst uppe på den torraste och stenigaste kullen hade han fått för sig, att han skulle ha brunn, ty där påstod han skulle bli det bästa vattnet. Han var slagruteman och var säker på, att där fanns vatten, men det måste borras ofantligt djupt.

Vad som fanns nere i jorden funderade jag ofta på. Mormor hade sagt, att de osaligas boning var där, och det satt en tavla på väggen i hennes kammare, som föreställde helvetet. Det var en ryslig bild. Tjänsteandarna där var utstyrda på det mest fantastiska sätt. De hyggligaste hade horn och klövar men såg för övrigt ut som folk, men de flesta liknade varken folk eller få. Det syntes, att människorna plågades där och jämrade sig, och jag föreställde mig, att man måste höra deras jämmerrop upp genom jordskorpan. Ofta lade jag mig på marken och pressade örat tätt, tätt intill den för att lyssna, om jag inte skulle höra något. Och jag funderade, om man i alla fall inte skulle kunna gräva sig ned till de stackars människorna och hjälpa dem upp. Jag var också mycket intresserad av troll,

älvor och tomtar, och sådana hade ju också sitt tillhåll under jorden, det visste jag, och jag trodde, att grävde man bara tillräckligt djupt, skulle man finna även deras hemvist.

När jag nu hörde om den förfärligt djupa brunnen, hoppades jag, att genom den skulle det bli väg både till de osaligas och trolls och älvors hem. Och jag längtade väldigt efter att få komma och se ned i djupet. Men tyvärr var arbetsplatsen avstängd, och alla barn nekades obönhörligt tillträde. Jag var nog den, som mest prövade basens tålmod, för jag var där både bittida och sent och försökte ta mig in genom något kryphål. Ibland svor han över mig, och ibland skrattade han åt mig.

En dag fick jag gå ett ärende åt honom, och när jag kom tillbaka, lovade han att jag skulle få titta mig omkring ett tag på det förbjudna området.

— När du har sett det, sade han, och din nyfikenhet blir tillfredsställd, kanske du håller dig härifrån, för här är då verkligen ingenting för barnungar att se på. Det är bara för vi spränger och här är så många farliga verktyg, som ni inte får komma in. Nu är det middagsrast och du kan få larva omkring här lite, men du får ingenting röra.

Naturligtvis lovade jag, att jag inte ens skulle göra så mycket som "peta" på en sak.

Brunnen var det som drog mig, till den sprang jag, så fort jag blev ensam. Den var verkligen fasligt djup och på botten var det alldeles mörkt. Lite närsynt var jag också, och hur jag stirrade och stirrade, såg jag bara ett svart hål. Jag ville så gärna klättra ned, men hålet var så trångt och väggarna alldeles släta, så jag förstod, att det inte skulle lyckas för mig att klättra, trots att jag var

ganska övad i det. Min bror hade sagt, att karlarna, när de arbetade därnere, hissades ned och upp, och jag gissade, att den stora ställningen med tåg och trissor var hissen. Fast jag hade lovat att ingenting röra, kunde jag inte motstå lusten att försöka "hissa" mig ned. Jag klättrade upp på ställningen och började fingra på trissor, och för att komma riktigt åt, äntrade jag ut ytterst på ställningen och hängde rakt över djupet. Ett hojtande av en mansröst skrämde mig, och jag släppte förstås taget om bjälken och ramlade huvudstupa i brunnen.

Sedan minns jag ingenting, förrän jag vaknade, när Boströmskan stod och "räknade pulsen". Det gjorde förfärligt ont i mitt huvud, och jag kände att det var tjockt och tungt och hårt ombundet.

När doktorn kom, gruffade han över att de ej hämtat honom dagen förut, och att de bundit alldeles för hårt om huvudet. När de tagit bort allt, som var ombundet, tog han en sax och klippte av mig håret och tvättade sårren rena. Jag hade ramlat på en del vassa sprängstenar, som låg på botten i brunnen, och hade fått många stygga sår i huvudet, men inte var det så farligt, som mor Boström trodde, att hjärnan var "genomborrad", den var inte alls skadad. Doktorn tyckte i alla fall det var bäst, att jag fick komma på sjukhuset, för skulle jag inte få framtida men av olyckan, tarvades det verkligen, att mitt huvud blev ordentligt skött.

Till sjukhuset! Hur ont jag hade, var jag ändå så pass vaken, att jag uppfattade och uppskattade vad doktorn sade — och jag blev inte det ringaste rädd, när jag hörde talas om sjukhuset. Jag blev i stället glad över utsikten att komma dit. Då skulle jag ju ändå få övertaget: hur sjuk lillan hade varit, hade det aldrig blivit tal om

att hon skulle till sjukhuset. Det fanns för övrigt knappast någon i hela byn, som varit där.

Mor protesterade och kom med en hel del invändningar, men det låtsade doktorn inte höra, han bara sade att en skjuts skulle skaffas genast. Och arbetsbasen, som varit oförsiktig nog att släppa in mig på den farliga platsen, sprang ut i byn och kom om några minuter tillbaka med häst och vagn. Den röda filten fick jag med mig och doktorsn yllehalsduk utanpå bandagen om huvudet och dessutom moster Lottens mjuka filtschal.

Jag var så väl insvept, så jag varken såg eller hörde, när skjutsen stannade med mig utanför sjukhusporten. När jag blev avpalsad och kunde titta upp, blev jag inte alls förtjust, för jag märkte, att jag hade en svår procedur att gå igenom. Jag hade nämligen blivit inburen i ett badrum, och jag förstod, att det var meningen att stoppa ned mig i ett av karen, som någon höll på att tappa vatten i. Bada fick jag nog emellanåt, tack vare mormor, men den förmånen hade jag aldrig förstått att uppskatta. När mormor fyllde bykkaret med vatten, som var nästan kokhett, och tog en bastant granviska, då förstod jag vad klockan var slagen. Jag brukade hitta på alla möjliga ärenden för att komma ut, men det gick inte.

— Kläd av dig, gräbba, på fem röda minuter, du ska bada, begriper du, sade gumman, och här hjälpte inga undanflykter, jag bara stoppades ned och mormor var inte den, som lade fingrarna emellan, när hon tog till granviskan.

Något i den vägen trodde jag att det skulle bli här, och jag blev ytterligt förskräckt och grät, så tårarna rann, men jag bet ihop tänderna och gav inte ett ljud ifrån mig. Men när jag bara kom i karet, var det inte alls farligt,

det var inte ett dugg likt mormors bad: vattnet brändes inte, och hon, som badade mig, hade ingen granrisviska utan en mjuk borste och tog det mycket försiktigt. Hon var så snäll och vänlig emot mig också, lovade mig skorpor och mjölk efter badet och en riktigt fin säng att ligga i.

— Men jag skall be doktorinnan, att jag får ha mina strumpor på mig, när jag lägger mig, sade jag så artigt och aktningsfullt jag kunde. Jag hade ett par gånger förut kallat henne "doktorinnan", men det hade hon visst inte märkt. Men nu sade hon:

— Kära barn, inte ska du kalla mig "doktorinnan", jag är bara baderska här.

— Jaså, sade jag litet häpen, jag trodde att frun var doktors fru.

Naturligtvis skrattade hon åt mig och frågade, varför jag trodde det.

— Jo, för frun kastade doktors halsduk, som jag hade om huvudet, på golvet, och det trodde jag, att ingen annan än doktors fru skulle våga göra.

— Å, var det doktors halsduk, sade hon, då ska' vi förstås inte låta den ligga på golvet, jag trodde det var far dins, för den ser ut som en skogshuggarehalsduk.

Vad hon menade med "en skogshuggarehalsduk" förstod jag inte, men jag anade, att det var någon sidovördnad för doktorn och hans halsduk, och jag upplyste henne om, att doktorn var en verkligt fin karl och säkert hade halsdukar, som inte skämdes för sig. Saken var den, att när den gamle buttre doktorn tog av sig halsduken och svepte om mitt huvud, gjorde han det på ett sätt, som så helt tog mitt hjärta, att jag skulle kunnat gå i döden för honom. Och jag tålte inte att höra ett halvt ord om honom, som hade skuggan av ringaktning.

— Men hör du, varför vill du ha strumporna på dig? frågade hon.

— Det har jag alltid hemma, svarade jag, för annars hittar jag dem inte på morron. Att detta var något missrekommenderande för mig eller mitt hem, det hade jag inte den avlägsnaste tanke på. Att hon så där medlidsamt sade "stackars unge", det kunde jag inte begripa. När jag kunnat hitta på ett så finurligt sätt att hålla reda på mina strumpor, betydde det väl, att jag klarade mig i alla väder och att det var onödigt att beklaga mig.

Uppe i salen, där jag skulle ligga, var det väldigt många sängar, och i varje säng en människa, som såg sjuk och eländig ut. Ett hörn var "barnkammare". Där fanns fyra barn före mig — tre flickor och en pojke. Två av flickorna, som såg ut att vara ungefär vid samma ålder som jag, gick uppe, och så fort sköterskan, som varit uppe med mig, gått sin väg, kom de två flickorna och pratade med mig. De föreföll mig lite uppnosiga, så jag var visst inte förtjust i, att de kom till mig. Jag svarade emellertid på de obligatoriska frågorna om vad jag hade för ont, vad jag hette och varifrån jag var. Men sedan började de fråga mig om kläder, hur många och hurdana klänningar jag hade och hur många par strumpor och skor, och i det var jag inte lika villig att ge dem besked. — Min doktor har sagt, att jag ska ha lugnt, sade jag, och jag får inte prata så mycket. Jag lade stark tonvikt på "min", för det hade jag hört friherrinnan Jane på herrgården i Backskog göra, när hon talade om sin husläkare, och det tyckte jag lät så imponerande. Och nu hoppades jag, att om de näbbiga töserna fick höra att jag hade "min" doktor, skulle de låta mig vara ifred för näsvisa frågor om kläder. Men det måtte inte ha låtit så imponerande, när jag sade "min"

doktor, för alla de vuxna i salen, som inte var allt för sjuka, brast i gapskratt, vilket nog inte så litet förargade mig. Flickorna fortsatte att fråga, och när jag inte svarade, började de tala om sina egna kläder, hur mycket och hur fint de hade.

— Vi är herrskap, sade den ena lite retsamt viktigt, för min pappa är fanjunkare och min mamma är adel, född Guldkrona.

— Pytt, sa' jag, född med en guldkrona, det är inte drottningen ens!

Naturligtvis började jänttrollet skratta åt mig, och de andra också, så jag blev riktigt förargad och tyckte jag ville kväsa till retsticken.

— Har ni någon herrgård då, om ni är herrskap? frågade jag.

— Nej, men vi har en villa, svarade hon och kråmade sig.

— En villa, bet jag till, ja, det kunde jag tro, för mormor har sagt, att allt patrask kallar sig herrskap och bor i villor. Sedan vände jag mig åt fönstret och låtsade inte höra, att de skrattade och pratade om mig.

Första dagen jag var kommen in, såg jag ingen doktor på sjukhuset, men dagen efter hörde jag att han skulle komma. Hela morgonen hörde jag talas om "ronden" — att allt måste vara klart till doktorn skulle gå rond. Jag tog alldeles för givet, att det var "min" doktor, ty eftersom han så här utan vidare skickat mig hit, trodde jag, att sjukhuset var hans. Och jag var riktigt belåten med stöket, tills han skulle komma. Visst tyckte jag, att det var onödigt "fjäsk", allt det där med golvvaskning och jämka och jämka på filtarna i sängarna, så de skulle ligga precis, och sköterskornas förskräckelse, att inte vi

sjuka skulle se rentvättade och storstädade ut. Men jag var belåten med det, därför att det visade att doktorn var ingen stäckare, som man gjorde hur man ville med, utan en person av vikt och värde. Och jag var säker på att ingen skulle skratta åt mig, när de fick se hur väl han och jag kände varandra. Jag räknade ut, hur jag på ett fint sätt skulle få fram att det var skönt med hans halsduk om öronen — för all del, inte direkt tacka för lånet utan nonchalant nämna om det, precis som det varit det alldagligaste i världen att han och jag hade varandras kläder. Att jag knappast sett honom på nära håll, förrän han skötte om mitt huvud, det tyckte jag gjorde detsamma, om de inte fick veta här.

När doktors steg äntligen hördes i korridoren, blev det ljudlöst stilla i salen; de som låg, låg stilla som de varit döda, och de som var uppe satt som tända ljus. Jag själv låg i spänning och gladde mig åt att få se doktorn, eftersom jag blev så förtjust i honom första gången han skötte mig. Men — hur besviken jag blev — det var inte min doktor; det var för resten inte bara en som kom, utan det var två, men ingen av dem hade jag sett förut. Den ene var en gammal man, gråhårig och med runda glasögon — de största glasögon jag någonsin sett. Han såg vådligt bister ut, så jag blev rädd och trodde, att han var förargad, för jag låg i den fina sängen. Jag märkte, att han såg på mig flera gånger, medan han stod vid sängarna i närheten. När det kommer till kritan, tänkte jag, är det nog bara herrskap, fanjunkarebarn och sådana, som ska ligga här. Nog skulle jag säga honom, att jag inte kunde hjälpa, att jag låg här, att det var en fröken, som alla kallade syster som lagt mig här, men jag var så van vid, att folk mente att mina förklaringar var bara

undanflykter, när jag gjort något tokigt, så jag trodde det skulle gå på samma sätt nu.

Den andre, som var med, höll sig bakom och hade säkert ingenting att säga till om, annars såg han snäll och vänlig ut, och jag hoppades litet grand, att han skulle lägga ett gott ord för mig, om den gamle blev svår. Bägge hade likadana vita rockar, och jag trodde, att det var far och son.

En sköterska följde med dem och bar en bricka, som var alldeles fullsatt med flaskor och burkar av alla slag och en hel del andra saker. Jag såg, att den var väldigt tung och besvärlig att bära, och jag förargade mig över att två stora, starka karlar kunde låta ett litet klent fruntimmer gå och bära det där åt dem. Den unge hjälpte henne nog, om han finge för den gamle, men det får han inte, tänkte jag och undrade om jag inte skulle läsa lagen för honom. Mor hade sagt att herrar var artiga och uppmärksamma emot fruntimmer och inte alls så där klumpiga som manfolken hos oss, men jag tänkte nu: det där tar allt mor fel i, det finns inte en enda karl där hemma, som skulle låta ett fruntimmer gå och knoga så där, medan han själv gick lös och ledig!

När den gamle äntligen hann fram till mig, frågade han:

— Vad är du för en passagerare? Är det du, som har stångats med stenarna, och hur tror du det gick med dem, din lilla olycksfågeln?

Å, han var inte ett smul bister, han var alldeles som min doktor! Det är nog för hon tycker om honom, som hon vill gå och bära det där, tänkte jag. För att man gärna vill göra något för den man tycker om, det hade jag litet erfarenhet av — och ju besvärligare, desto roligare. Och inte behövde jag vara rädd för jag låg här, det förstod jag.

Den unge kom fram och lossade bandaget, jag hade om huvudet.

— Det där ser prydligt ut, sade han med brillorna, det är inte någon av era "kloka gummor" där uppe i skogen, som har lappat ihop det där åt dig.

— Har doktor En skött dig? frågade den unge.

— Det vet jag inte, svarade jag, det var doktorn, som har randiga byxor och blommig halsduk, som jag fick låna om huvudet, när jag for hit, men vad han heter vet jag inte.

— Det hör du väl, att det var vännen En, sade den gamle, och båda skrattade hjärtligt, vilket förvånade mig, för jag visste inte att jag sagt något roligt.

De resonerade halvhögt med varandra, doktorerna, såg betänksamma ut och tittade emellanåt på mitt huvud.

— Vi få ta henne ned i operationssalen, sade till sist överläkaren — som jag så småningom fick veta att han kallades, den äldre av de två herrarna — och se vad vi kan göra.

Det var en svår pers jag hade att gå igenom där nere på operationsbordet, men bägge doktorerna var så snälla, och det gick rätt snart över.

När jag sedan kom upp i salen igen, var det strax besökstid, och fanjunkarbarnet talade om för mig, att hennes mamma skulle komma och ha så mycket gott med sig åt henne, och hon frågade förstås om min mamma kom, och vad jag skulle få för gott. Första dagen hade jag intet begrepp om besök, väntade ingen och kände det ej svårt att ingen kom till mig, när alla de andra hade påhälsning.

Fanjunkarbarnets mamma var en ung och vacker fru med en mjuk och vänlig röst, och jag förlät henne ge-

nast, att hon hade en sådan liten näbba till tös. Tösen var i alla fall, även hon, bättre än mina tankar om henne. Hon talade om för sin mamma, att jag var kommen långt uppifrån landet och säkert inte fick något besök, och att jag ej hade något gott heller. Och hon bad att få dela med sig åt mig av det hon fått, och det lovade hennes mamma henne gärna att göra. Bland annat fick jag ett par apelsiner, och det var första gången jag såg eller hörde talas om sådana. För stadsboarna var det väl så vanligt med apelsiner, så ingen tänkte på att det fanns någon, som var okunnig om hur man skule bete sig med dem. Jag trodde förstas att det var någon sorts äpple, fast jag tyckte att de var lite konstiga, och när jag legat och sett på dem en stund, bet jag i det ena. — Usch då! Är det vildäpple? frågade jag. — Saften sprutade mig ilsket i ögonen, men jag kommer ändå inte riktigt genom skalet.

— Har du aldrig ätit apelsiner förr? Fanjunkarbarnet såg ut som ett levande frågetecken.

— Nej, i Backskogs socken finns det bara riktiga äpplen.

Men det förlorade jag sannerligen inte på, att jag bar mig dumt åt med min apelsin, ty, tack vare det fick jag en grundlig lektion i botanik. Där låg en lärarinna på salen, som hade underbart väl reda på jordens olika vegetationer, och hon kom och satte sig vid min säng och talade så mycket om hur det ena växer här och det andra där. Hon talade om länder, där solen nästan *alltid* skiner och vilka frukter, som frambringas där, och länder, där solen nästan *aldrig* skiner och där det inte blir några frukter alls. Inte den minsta lilla surkart kan växa. Jag var verkligen tacksam för att få veta så mycket. Det var en hel del, som jag förut funderat på och nu fick klarhet i. Mina äldre halvsyskon hade någon gång dragglat geografi, och

genom det hade jag fått en "hum" om, att världen var större än Backskogs socken, men något riktigt besked om hur det var, kunde jag inte få av dem.

När jag legat på sjukhuset en tid och sett att alla, som låg där, hade någon — somliga hade många — som kom till dem, höll av dem och hade bekymmer för dem, då kände jag mig som en bra fattig liten stackare, som inte hade någon.

När jag fick börja gå uppe, kröp jag vanligen undan vid besökstiden, ty alltid var det någon vänlig själ, som frågade: "Kommer ingen till den där lilla uslingen?" Och jag tyckte inte om att höra, vad mina snälla grannar på salen svarade på det — svaret var nästan alltid en relation av vilket hem jag hade. Jag förstod nog, att inte detta var av obarmhärtighet eller för att plåga mig. Tvärtom. De tyckte synd om mig och ville få andra att göra det också, men lika fullt plågade det mig.

En dag hade jag krupit undan i en vrå och stod och höll utkik i parken på alla dem som kom. Jag tyckte det var roligt att se folket, fast jag inte ville visa mig. Men då fick jag bråttom fram, jag hade så när sprungit omkull själva doktorn, som just gick förbi. Han ropade på mig för att hejda mig, för jag var förbjuden att springa eller hoppa, men inte lyckades han hejda mig nu. Jag hade sett tre stycken ute i parken, som jag förstod var på väg till mig, så nu skulle jag också få besök, och jag var så glad, så jag tror, jag kunnat springa genom elden för att möta dem. Visst tittade folket på salen lite nyfiket på mina "besök"; kanske fnittrade man litet i mjugg åt dem också, men det brydde jag mig inte om, för mig var de lika kära, om de också såg lite roliga ut. Och undra på det! — Det var min käre, käre bror Olle,

mäster Nålman och nämndemannens Amanda. Olle, staccaren, hade mors trasiga kängor på fötterna och fars mössa på huvudet; kostymen hade han själv sytt ihop lite här och där, så den såg inte mycket ut för världen. Men jag tyckte ändå, att Olle var fin. Mäster Nålman han hade sin korg på ryggen — det hade han, om han också gick i kyrkan. Amanda hon var fin, men henne tittade nog folk lite på ändå. Stackars henne! Hennes äktenskap slog så illa ut, så hon var redan hemma hos far och mor igen. Ett gott hade det dock haft med sig, hon var botad från giftaslängtan. Hon hade tyckt, att hon ville hälsa på mig på sjukhuset, men det hade inte blivit av, förrän hon fick höra att Olle och mäster Nålman skulle gå; då tyckte hon att det var lämpligt, att hon följde med. Och när hon följde med, behövde de ju inte gå den långa vägen, hon bestod skjuts.

— Vi kom som herrskapsfolk, sade mäster Nålman, åkte i nämndemans bästa fjädervagn och den finaste hästen på stallet. Och Amanda, det är en kusk hela da'n! Det var ett beröm, som hon uppskattade, den kära nämndemansdottern; hon var mycket förtjust i att köra och blev glad, när någon tyckte hon gjorde det bra.

Å, så mycken "förning" jag fick också. Amanda hade en stor korg. Själva nämndemansmor hade bakat en sockerkaka och skickat till mig, moster Lotten hade skickat en burk hallonsylt, en gumma, som många gånger lovat att slå benen av mig, fast hon aldrig höll vad hon lovade, hade skickat en stor ost, som vägde då över ett par kilo. Andra hade skickat ägg och smör och kakor i långa banor. Mäster Nålman han hade kex och karameller, och Olle hade inte smakat en sockerbit, sedan jag kom bort, utan alla sådana han fått hade han sparat för

att ge mig. Han som annars hade mycket värre än jag för att dricka kaffe utan socker. Några kopparslantar hade han också insydd i västen och sprättade loss och gav mig. Men vad skulle jag med all denna rikedom, både jag och de andra fick ju mat mer än tillräckligt här. Sockerkakan, käk och karameller, det visste jag nog råd för, det var ju så gränslöst roligt, att jag också hade tillfälle att "bjuda" någon gång, jag som blivit "bjuden" så många gånger. När jag såg alla de goda sakerna, såg jag också hur fattigt det var hemma i stugan, jag undrade vad lillan och mor och far hade att äta. Amanda skulle tagit mycket illa upp, det visste jag, om jag sagt till henne att jag ville skicka hem något av det jag fått. Mäster Nålman däremot skulle förstå mig mycket väl, och jag hoppades att i hans rymliga korg skulle det gå ned ganska mycket. Han brukade ju sällan ha mycket i den, för han var för lat till att bära, påstod han själv. Lyckligtvis skulle Amanda ut i stan i några ärenden och under tiden skulle Olle och Nålman stanna hos mig. Då gick det fint att stoppa Nålmans korg proppfull. Olle protesterade nog och hotade att tala om det för Amanda, men jag hade Nålman på min sida, och snart lyckades vi få Olle att se saken lika förståndigt som vi. Och jag var då tio gånger lyckligare på kvällen, när jag tänkte mig den fyllda korgen på väg hem, än jag skulle varit, om jag haft allt det goda hos mig.

*

Det gick inte fort för mig att bli bra, doktorn hade heller inte bråttom med att skriva ut mig. Han frågade ett par gånger, om jag hade hemlängtan, och när jag det inte hade, tyckte han visst, att jag kunde vara där jag

var så länge. Så småningom hade jag lyckats "tjäna opp mig" hos dem lite var, både patienter och sköterskor. De, som tyckte att jag var en alldeles ryslig unge, när jag kom, blev mina bästa vänner. Fanjunkarbarnet och en hel del andra, som blivit utskrivna från sjukhuset, kom ofta och hälsade på mig, så sista tiden saknade jag inte besök. Mina alldeles speciella vänner var underläkaren och syster Beda. Syster Beda var för övrigt allas älskling, och även doktor Kirre var varmt avhållen — men jag hade en hemlighet ihop med dem och räknade mig därför stå dem alldeles särskilt nära. Först ett par år senare fick jag veta, att jag inte var så alldeles ensam om hemligheten, då firade de bröllop, och jag fick veta, att de varit förlovade i fem år och således voro det, redan när jag var hos dem på sjukhuset. Och jag som trodde, att jag upptäckt något alldeles förskräckligt, när jag upptäckte att det inte så mycket var för att borsta håret och snygga till sig som doktor Kirre allt emellanåt kilade in i ett avklädningsrum. Syster Bedas fotografi i en vacker ram stod där och det mest angelägna för honom tycktes vara att ta sig en titt på det. När jag första gången kom och upptäckte hans intresse för kortet, låtsade han bli mycket förskräckt och lovade mig guld och gröna skogar, om jag inte talade om det varken för syster Beda eller någon annan. Och jag lovade honom att tiga som en mur, och det gjorde jag också.

Äntligen kom gamle doktorn en dag och sade till mig att han skickat bud hem, att de skulle hämta mig om en vecka. Den kvällen grät jag mig i sömn. Det låter ju hemskt att ett barn, som varit från hemmet ett tag — på sjukhus — gråter när det skall hem igen. Ett så onaturligt barn var jag i alla fall. Visst tyckte jag om dem

alla därhemma och tänkte på dem ständigt, men det var så mycket, som jag var rädd för, och mycket, som jag skulle sakna, när jag kom hem. Sjukhuset hade varit som en helt annan värld, en rik, ljus och varm värld. Jag var nog lillgammal och snusförnuftig, men jag hade i alla fall ett barnahjärta och längtade ibland efter en smekning och lite extra hjärtlighet, men hemma fick jag aldrig det. Däremot på sjukhuset förekom det ofta. I synnerhet syster Beda; hon brukade komma, innan jag somnade, och luta sig över mig, så fick jag lägga mina armar om hennes hals och "krama godnatt", och jag var så lycklig.

Dagen efter sedan doktorn hade sagt till mig, att jag skulle hem, kom syster Beda efter mig, och när jag kom in i hennes rum, var det flera stycken av systrarna där, och de höll på att plocka med mina klädpaltor.

— Har du något annat hemma, som du tror de har med sig, när de kommer efter dig? frågade syster Ellen. Men det hade jag inte, fast det var lite svårt att säga systrarna. — Vad har du på fötterna då? frågade de. Och där var det lite lättare att ge besked, för jag kunde med glädje svara, att jag hade spritt nya träskor hemma.

När systrarna lite halvhögt språkat med varandra en stund, tog syster Ellen mått av mig, både fötter och allting, och jag undrade, vad de menade. Det fick jag heller inte veta förrän dagen innan jag skulle resa. Då kom syster Beda efter mig igen, men när jag då kom in, såg jag ingenting av mina saker, bara en hel del alldeles nya plagg låg där. Systrarna började plocka av mig det jag hade på mig, och jag fick prova det ena efter det andra av de nya plaggen. Alltsammans passade och alltsammans var mitt, sade de. Jag trodde nästan att de skojade med mig eller att jag drömde, för inte kunde jag tro att jag skulle bli så där

fin. Och mitt uppe i alltihopa kom doktor Kirre med ett par kängor, som han påstod, att jag också skulle ha. Men då blev det för mycket, då sprang jag min väg och gömde mig. När syster Beda fann mig, satt jag bakom ett badkar i badrummet och grät.

Min väninna, Amanda, kom med skjuts och hämtade mig, och hon ville knappast tro det var jag, när hon fick se mig så fin. Men när hon fick höra alltsammans, hur snälla de varit emot mig, gick hon ut och köpte en riktig jättebukett blommor och gav dem. När vi åkte, stod syst-rarna i fönstret och viftade åt oss, och vi grät i kapp, Amanda och jag, när vi lämnade sjukhuset.

I SKOLAN.

Å, vad jag väntade och räknade och räknade veckor och dagar hela sommaren! I slutet av augusti skulle skolan börja, och det var det jag väntade på. Visserligen hade mor sagt alldeles bestämt, att jag inte kom att få gå i skolan varken augusti, september eller oktober. Lärarinnan hade varit hemma ett par gånger och sagt till att jag skulle börja, nu när jag var sju år var ju tiden inne, men det hjälpte inte, mor förklarade, att hon gjorde som hon ville i det fallet. Prosten var också hos oss, men han fick samma svar. Jag grät mig i sömn natt efter natt, för det fanns ingenting, som jag så längtat efter som att få börja skolan. Och jag väntade i alla fall på att den skulle börja, även om jag inte hade någon utsikt att få vara med. Varför jag ej skulle få gå var det, att mor skulle vara ute och plocka lingon, så länge det fanns sådana, och jag måste vara hemma hos lillan; efter lingonen blev det potatisplockning, och då var det lika svårt att komma ut. Lärarinnan föreslog att lillan, som var stor nog att sitta tyst, skulle följa med mig till skolan och sitta jämte mig på bänken. Och jag mutade tösen med vad jag kunde, för att hon skulle skrika sig till att få göra det — annars var jag minsann inte förtjust i att ha lillan med mig, när jag skulle bort, men nu kunde jag underkasta mig vad som helst för att få gå till skolan — men det

ville inte mor höra talas om. Själv hade hon inte gått mer än sex veckor, och hon tyckte att det räckte för mig också.

Men hur omöjligt det lät och hur jag grät, hade jag ett seglivat hopp, att när tiden för skolan kom, skulle det nog på något sätt ordna sig, så att jag fick vara med. Mormor var heller ingen vän av den långa skoltiden, så jag hade ingen hjälp att vänta av henne; hon var för övrigt inte hemma — skulle ej komma förrän till jul.

Ju närmare tiden led, ju tätare kom mina tårefloder, men — när nöden är störst, är hjälpen närmast, heter det ju, så var det också här. En räddande ängel i skepnad av moster Lotten — hon, som så många gånger var min tröst och hjälp — uppenbarade sig. Hon erbjöd sig att ha lillan om dagarna tillsammans med sina barn; en mer eller mindre, tyckte hon, betyder inte så mycket. Och hon framställde det precis så, som om det var vi, som gjorde henne en tjänst i stället för hon oss. Hennes Anna skulle också börja skolan och hon var litet mera blyg och försagd än jag, vågade alls inte gå ensam och kunde ej tala och svara för sig. Därför var det en så stor hjälp, påstod moster Lotten, om jag fick göra Anna sällskap. Mor skulle inte behöva tänka på någon matsäck åt mig heller, det skulle jag få tillsammans med Anna.

Hjärtat satt i halsgropen på mig, medan moster Lotten talade med mor och far. Jag var glad att far var hemma och nykter; moster Lotten satte han mycket högt och sade aldrig emot henne, när han visste, vad han gjorde. Att vi gjorde henne en tjänst, om saken ordnades så som hon föreslog, det talade hon så övertygande om, att varken mor eller far tvivlade på det. Och då sade bägge, att det gladdede dem att kunna göra henne en tjänst, och för hennes skull ville de låta mig gå. Å, vad jag var glad!

Demonstrativa glädjeyttringar hade jag så många gånger fått plikta för, så nog aktade jag mig för att med sådana förstöra mina chanser vid ett så viktigt tillfälle, men jag gick ut och vinkade åt stjärnorna och talade om för dem, att jag skulle få gå i skolan.

Natten till den stora dagen — min första skoldag — sov jag förstås ingenting, jag visste inte hur jag skulle få tiden att gå, så det blev morgon. Lillan och jag var hemma ensamma och jag väckte henne också väldigt tidigt för jag skulle göra henne i ordning och ta henne med mig till moster Lotten. Men när jag skulle klä på mig, vaknade jag med förskräckelse upp över något, som jag förut inte haft en tanke på: min klänning var ju både smutsig och trasig och jag visste genom Olle, att lärarinnan obehagligt skickade hem dem, som kom smutsiga och trasiga. Kläderna fick gärna vara lappade och slitna, men hela och rena måste de vara. Jag hade tänkt så mycket på den andliga sidan av skolgången, så jag alldeles glömt bort den världsliga. Nyss hade jag varit i sjunde himmelen, men jag damp ned hastigt och lustigt. Mor hade heller inte haft tid att tänka på mina kläder. Hur det går, tänkte jag, om jag också blir hemskickad, går jag i alla fall, jag säger till lärarinnan, att jag skall tvätta min klänning och förklädet tills i morgon. Visserligen hade jag aldrig tvättat, men det trodde jag inte var större konst än jag gick i land med, stryka den kunde jag inte, för mor hade låst inne strykjärnet. Men mor Kerstin strök ju för betalning åt ungarlar, till henne kunde jag ju gå med den. Jag hade ju pengar, fast det kändes vemodigt att tänka sig, att jag skulle ta dem och betala strykning med, jag hade ju gömt dem till böcker. Två öre i veckan fick jag för jag såg efter lillan, och uppe i ett hörn på vinden hade jag min

sparbank, och där fanns hela nitton öre, vilket jag tyckte var en väldig summa, en katekes kostade ju bara tjugofem öre, således fattades det endast sex öre.

Men jag var ett lyckans gudbarn. När jag stod och hängde läpp över min smutsiga klänning, kom min trofasta väninna, Amanda, och hon hade tänkt på vad jag hade glömt. Hon hade sytt om en klänning av sina egna åt mig, och den passade mig precis; ett nytt förkläde och dito strumpor gav hon mig också. Tänk, Amanda, som annars talade om allting för mig, men detta hade hon inte talt om.

— När har du gjort det här? frågade jag henne, häpen över att jag inte sett henne hålla på med något dylikt.

— Det har jag gjort på lediga stunder, sade hon och sken som en sol, när hon såg hur lycklig hon gjorde mig. Inför henne behövde jag inte vara rädd för "demonstrativa glädjeytringar", och jag hoppade jämnfota och tjöt, tills jag fick se lillan sitta och hänga med huvudet för hon ingenting fått. Stackars lilla syster, när jag själv var lycklig och glad, kände jag djupare, hur ledsen hon var, och jag ville gärna trösta henne. Vi kunde ju dela det jag fått — strumporna behövde jag inte alls, för jag skulle gå barfota, och förklädet kunde jag även undvara, när jag hade den snygga klänningen. Det värsta blev nog att få Amandas samtycke till det. Hon och lillan hade aldrig varit några såta vänner, ofta, när hon gav mig något, fick jag smyga mig till att dela med lillan. Efter litet parlamentarande gav hon dock med sig och tyckte, att vi kunde sätta på tösen strumporna och förklädet. Men glad var hon inte, för hon hade, medan hon arbetade på sakerna, sett för sig hur bra jag skulle ta mig ut när jag blev så där fin; lillan hade hon inte tänkt behövde riggas upp,

eftersom inte hon skulle gå i skolan. Lillan blev emellertid glad och glömde, att oförrätter fanns i världen, och det gjorde min glädje rikare.

Moster Lottens Anna, hon var så väl rustad för skolan, en kolossalt stor griffeltavla hade hon fått, katekes och bibliska, abc-bok och psalmbok, samt — vilket var det finaste av allt — en snidad pennlåda. Å, vad jag tyckte hon var rik! Jag stackare hade ingenting. Men jag fick bära hennes pennlåda och titta i den gång på gång. Hon hade tre griffelar med blommigt papper på och två blyertspennor i den; så rik väntade jag aldrig att bli. Anna var sin mors dotter, en god och välvillig själ, och hon lovade frikostigt att så länge hon hade "skrivgrejor", så länge hade jag också.

Småskolan var "ambulerande" — jag hade förstås på den tiden aldrig hört det rysliga ordet, utan sade på svenska att den flyttade och hystes in lite här och var. Nu skulle den hållas i ett väldigt kök i en stor bondgård. Jag hade förr många gånger varit inne i det köket men aldrig haft en känsla av att det på något sätt skilde sig ifrån andra tröstlöst stora kök. Men när jag nu kom in i det, när det var "skolsal", greps jag av en alldeles oförklarlig känsla — andakt bör jag kanske säga. Vid ett fönster stod ett stort omålat bord och en stol, jag förstod, att det var lärarinnans plats, så fanns där en kulram och en svart tavla. Det var heliga ting, och det plågade mig, att barnen gick fram och tittade och fingrade på sakerna. Långbänkarna, som vi skulle sitta på, var inte inflyttade, ett par gummor höll på att skura dem ute på backen. Det var bara inskrivning i dag, så vi behövde ju inte sitta.

Tiden var utsatt till klockan tio, men några minuter före den tiden kom bonden, som var skolans värd, och

talade om att lärarinnan kom att dröja en stund över tiden, och de som inte hade bråttom skulle vara "beskedliga och vänta". Men de, som hade bråttom kunde gå, det gick lika bra att de skrev in sig dagen efter, när skolan började på allvar och då precis klockan nio.

Det var en hel del mammor, som hade följt med sina barn, och de började gruffa. Naturligtvis hade de bråttom, men de ville gärna tala med lärarinnan, fråga henne om ett och annat och tala om för henne att pojken eller tösen var precis så eller så, hade den eller den egenheten, men var det snällaste barn i världen, bara man visste hur han eller hon skulle tas.

— Vad kan hon mena med det, att vi ska stå och vänta och krusa för henne — gummorna lät otåliga värre — det är väl hon, som tjänar, och inte vi. Läger vi på en femtilapp på löna, så kan vi få hit en skolad människa. Hon kan allt få se, att hon behöver ta skeden i vackra hand, hon duger ju inte till ett dugg annat än sitta med barnungarna.

Jag var både häpen och förskräckt över att de talade så vanvördigt om lärarinnan. I min tanke stod hon som någon sorts högre väsen, som man varken berömde eller klandrade, bara dyrkade.

— Som ni vet, fortsatte bonden i predikoton, är lärarinnan en troende och tar sitt kall på allvar. Hon vet, att det fordras beredelse, och hon är nu i enrum med sin Herre och bereder sig.

Hennes "herre" — jag spärrade upp ögonen — det var ju skolinspektören, som var hennes herre, men ingen hade hört ett knyst om att han var kommen. Det brukade ju annars hela byn veta. Stackars henne, jag tyckte det var synd om henne, för inspektören var en kitslig och elak

gubbe, det påstod alla. Bredvid mig stod Pelle i Hultet. Han var nio år och hade gått en termin förut i skolan och hade inte en fläkt av andakt varken inför lärarinnan eller skolsalen. Han stod och gjorde grimaser, när bonden talade om att hon var i enrum med sin herre.

— Du skulle skämmas, Pelle! sade jag och såg strängt och tillrättavisande på honom.

— Vet du vad det är för herre hon har? viskade han tillbaka.

— Nej.

— Men det vet jag. Det är en trebent kaffekokare och en sju dundrande skorpborg. Jag har varit och kikat i fönstret på henne. Moran här i gårn och hon sitter och lapar kaffe och sladdrar, så nog kunde hon lika gärna komma hit.

— Pelle, Pelle! Jag flyttade mig så långt ifrån honom jag kunde. Men han bara flinade brett åt min förskräckelse.

När bonden pratat på en stund, började gummorna knota.

— Vi har inte kommit hit till nå'n konventikel, sade kyrkvårdsmor, utan för att få våra ungar inskrivna i skolan. Är skollärarinnan, som du säger, "troende", måtte det väl höra till hennes tro, att hon sköter det hon ska. Det måtte väl du, som vill agera predikant, veta, vad Jakob säger om tron utan gärningar.

Alla började se intresserade ut; de visste att kyrkvårdsmor var gramse på alla "troende", som inte trodde precis likadant som hon själv. Och det var en känd sak, att lärarinnan, gårdsfolket, där skolan skulle hållas, och en hel del till i denna delen av byn hade en tro, som rätt betydligt skilde sig ifrån vad kyrkvårdsmor och de flesta

med henne trodde. Ett par av gummorna — meningsfränder och vänner till lärarinnan — hyssjade åt den myndiga moran och påminte henne, att Jakob inte menat, att hans ord skulle användas, när man ville tala illa om folk. Men det skulle de ha aktat sig för, kyrkvårdsmor var inte den, som blev någon svaret skyldig. Hon läste lagen för dem, som inte trodde, att hon visste vad aposteln Jakob menat med sina ord.

— Men, när I nu talar så mycket om er tro, kyrkvårdsmor, vad är det då egentligen som I tror? frågade en av dem, som hyssjat — även hon känd för sin stridslystnad.

— Vad jag tror? Kyrkvårdsmor såg ut som hon velat bita huvudet av sin antagonist.

— Gå i kyrkan, människa, där har jag stått i snart fyratio år varenda söndag och bekänt min kristliga tro, och ändå kan I fråga vad jag tror.

Vi barn, tror jag, var förtjusta i gummornas teologiska gräl, åtminstone jag för min del slök vartenda ord. Och jag gjorde mina kommentarer också. Jag hade haft ett par mellanhavanden med kyrkvårdsmor och hade min egen mening om hennes kristliga tro. Någon tänker säkert: ett barn, som inte är längre kommet än till att börja småskolan, har ingen "mening om en kristlig tro". Och det medger jag villigt, när det är fråga om barn som växer upp under sådana förhållanden att de få vara *barn*. Men de som, nästan från första stunden de börja krypa omkring på ett smutsigt stuggolv, är hänvisade till egna resurser för livets uppehållande — ungefär som de vilda djurens ungar — får nog sina sinnen skärpta på ett helt annat sätt.

Äntligen kom lärarinnan, och gummorna tystnade. Jag hade nog sett henne förr, men aldrig tänkt på att hon

var så liten som hon var. De minsta av oss småflickor var minst huvudet högre än hon, men på bredden var hon av en rätt försvarlig volym. Hennes kropp var ytterligt missbildad: hon var puckelryggig och hade ett onaturligt litet huvud som satt inklämt mellan de höga axlarna. Men hon rörde sig ledigt och blickade folk frimodigt i ögonen. Hon hade ett par skarpa gråa ögon, som fick de myndigaste bönder att sväva på målet, när de kom med något, som hon inte gillade. Jag tyckte hon var vacker; en gredelin vårta på hakan, stor som ett ordinärt körsbär och prydd med svart skäggstubb, tyckte jag var väldigt kläd-samt.

De högväxta och kraftiga mororna tog sig ut som riktiga jättekvinnor emot denna onaturligt lilla människa, och några försökte också visa att de "sågo ned" på henne. Men det tog hon ingen notis om, hon behandlade hela samlingen som luft, tills hon äntrat upp på sin trappstegsförsedda stol. Då slog hon ett kraftigt slag i bordet med en linjal och befalldes att alla skulle se på henne. Byns enda "fru", som var kommen för att se om "luft och miljö" var sådan att hon kunde skicka sin fröken dotter hit, behagade inte höra utan fortsatte helt nonchalant att småprata med sin granne och beundra stockrosorna utanför fönstret. I blinken var lärarinnan nere från sin stol, öppnade dörren och bad med utsöktaste artighet fru von S. vara god och gå ut och se stockrosorna på nära håll. Fru von S. blev röd som en pion, och utan ett ord lämnade hon rummet, medan bondgummorna småmyste åt att just hon blev litet tillplattad. Hennes dotter kom förstås inte i vår skola utan skickades till stan.

När lärarinnan kom upp på sin höga stol igen, behövde hon inte be om uppmärksamhet, alla stod som tända ljus.

Efter en kort bön var upprop och inskrivning snart undanstökade, och vi blev tillsagda att gå hem men komma igen klockan nio dagen efter. Då skulle varenda en ha med sig: Småskolans läsebok, Nya testamentet samt tavla och griffel. Moster Lottens Anna fick just intet beröm för sin förstklassiga utrustning: hennes griffeltavla var för stor, och böckerna var inte alls de hon skulle ha. Och detta tröstade mig lite över att jag ingenting hade. Jag gick fram till lärarinnan, neg så fint jag kunde och frågade om jag blev "olycklig" ifall jag kom dagen efter och ej hade med mig de föreskrivna sakerna, för jag visste, att jag ej kunde skaffa dem. Böckerna lovade hon att jag skulle slippa ta med mig, det fanns några trasiga, som tillhörde skolan, och av dem kunde jag få låna ett par, men för griffeltavlan fanns ingen pardon, den måste jag ha med mig. — En tavla kostar inte mer än sjutton öre i handelsboden, så det måtte väl dina föräldrar gå i land med att skaffa dig.

— Sjutton öre, det är ju mindre än nitton, och jag har nitton öre i en vante på vinden! Ungarna fnittrade och lärarinnan och de andra vuxna drog på mun åt min öppenhjärtighet, men jag var allt för lycklig till att bry mig om vad de gjorde. Och jag sprang som en pil hem och kröp opp på vinden och plockade fram min förmögenhet. Å, vad jag var glad och stolt, när jag kom in i boden och visste att jag hade nog pengar till det jag skulle köpa, det var annars så vanligt att jag hade för lite, och då fick jag alltid snubbor i boden för jag inte sade till, innan det var uppvägt, att jag hade för lite pengar, och hemma för jag aldrig lärde mig att pruta.

— Jag ska be att få se på griffeltavlor, sade jag och satte näsan i vädret.

— Se på, det är ingenting att se på, sade bodmamsellen litet snävt. Det finns en sort som kostar tjugofem öre och en sjutton. Hur mycket pengar har du? Jag vågade inte svara, när hon var så där "kort", utan jag lade upp min lilla koppargruva på disken. — Jaså nitton, då får du en sjuttonöres tavla, och så ska du väl ha en griffel, den kostar ett öre, så får du ett öre tillbaka.

När jag gick ut med min tavla och griffel, var jag väl den lyckligaste människa, som någonsin gått genom boddörren. Det fanns bara en sak till jag intensivt önskade mig; hade jag haft den, skulle jag väl aldrig tänkt mig att begära mer av livet — det var en hartass att göra ren tavlan med. Nästan vid varenda tavla jag sett i bruk hade hängt en sådan, men jag kunde inte begripa hur jag skulle få en. Innan jag gick hem, kilade jag i väg till moster Lottens för att visa min skatt, viss att åtminstone Anna skulle förstå mig och dela min glädje. Det gjorde hon också. Hon hade fått en tjugofemöres tavla i stället för den stora, men hon tyckte att min var mycket behändigare. Men du måste ha en hartass, sade hon, det sade lärarinnan till dem förra terminen, och när hon hade sagt till en gång, fick den stryk, som kom utan.

— Fick stryk, kan hon ge stryk för sådant man inte kan hjälpa? undrade jag, fast jag visste, att hon kunde det. Mina halvsyskon hade gått hos henne, och hon hade slagit en av mina halvbröder både gul och blå, för han ej hade sin mat i en korg, som hon sagt att alla skulle ha, fast han sade henne, att det ingen korg fanns hemma och att han ej kunde skaffa någon. Naturligtvis blev jag förskräckt, men vad ville jag göra! Anna och jag diskuterade både hit och dit utan att se någon utväg. Till sist fick hon dock en beslutsam min och sade:

— Vet du vad, jag kan inte se att du får stryk för något du inte kan hjälpa, lika gärna kan jag också då få stryk. Vi delar min hartass mitt itu, och då kan hon väl inte vara så orättvis att hon slåss mer än för en tass ändå, och när vi få hälvten var, kan det väl inte bli så mycket.

Att lärarinnan var orättvis, det protesterade jag på det allra bestämdaste emot, det är bara det, ser du, sade jag till Anna, att hon förstår allting, som inte vi förstår, och när hon slår någon, så menar hon bara väl med den.

— Den välmeningen betackar jag mig allt för, tyckte Anna, och det är inte lönt att hon försöker vara led, för då slutar jag hos henne och flyttar till farmor och går i skolan i Gråbo.

— Nej, snälla du, gör inte det, bad jag — jag blev så förskräckt, för jag tyckte det skulle vara omöjligt för mig att vara utan Anna, så väl kände jag, att jag behövde henne, fast hennes mor hade sagt, att det tvärtom var hon, som behövde mig. Innan jag hann hindra henne hade hon huggit av sin hartass och gav mig den ena delen, men nu blev jag rysligt ledsen för hon gjorde det, för jag var rädd, att hon skulle få stryk och att hon då skulle lämna skolan och flytta till Gråbo. Till all lycka kom hennes far in just när jag skulle gå, och när han fick höra varför vi hängde huvudena som vi gjorde, skrattade han åt oss; men han tyckte det var duktigt av hans flicka att inte vilja se en kamrat lida orättvist. Hartassar hade han, där han hade sina jaktgrejor, och han gick efter två åt oss vardera.

Innan jag gick till skolan dagen efter, måste jag springa till byn i ett ärende, och för att inte lillan skulle grina, medan hon var ensam, fick hon låna min tavla och en träpinne att rita på den med. Jag var ju så rädd om tav-

lan som min ögonsten, och jag försökte i det längsta att få lillan att leka med något annat, men det gick inte. Hon hade skriket efter den några gånger förut, men så länge Olle var hemma, fick hon den inte. Jag visste, att om hon slog den i golvet gick den sönder, och det trodde jag mig knappast om att kunna överleva — jag hade legat med den i famnen hela natten. När jag sprang hem ifrån byn, kom det en sådan oro över mig, och jag var säker på att det hade med min tavla att göra, jag darrade i hela kroppen, när jag tog i dörren och skulle gå in. Ja, alldeles riktigt, lillan hade fått tag i den stora mortelstöten och hade nu hjärtans roligt med att stöta min tavla till grus. Hon skrattade och stötte av hjärtans lust, när jag kom in. Visst ruskade jag om tösen ett duktigt tag men vad hjälpte det — det gjorde bara att hon bet mig i armen, så jag fick gå med sår ett par månader. När jag kom till moster Lottens med lillan, var det redan långt över skoltiden och Anna hade gått för länge sedan. Moster tyckte, att jag inte alls skulle tänka på skolan för den dagen, när det nu var så sent, och jag hade gråtit mig alldeles förbi för min tavlas skull. Men det ville jag inte höra talas om: till skolan skulle jag, hur det blev. När barnen hade första rasten kom jag, och när jag kom in till lärarinnan och talade om varför jag ingen tavla hade, slog hon mig på fingrarna, så jag tappade min griffel och hartass, som var det enda jag hade med mig. Emellertid såg hon väl att jag fått nog, att min sorg var äkta, och hon tyckte nog synd om mig. Hon tog upp en tavla ur sin bordslåda och gav mig. Sedan visade hon mig vilken plats jag skulle sitta på — tyvärr längst ned i det mörkaste hörnet och jag, som var så närsynt! På den platsen skulle jag inte se ett dugg framme vid bordet

eller svarta tavlan, men det vågade jag ej säga något om. En trasig läsebok och ett "Nya testamentet" låg det redan på min plats, och det var jag mycket glad över.

Efter rasten skulle vi börja lära oss bokstäverna. På långa stavar hade vi alfabetet, och bokstäverna var ganska stora, men trots det kunde jag inte urskilja dem, hur jag än ansträngde mig. Jag kunde läsa innantill och kunde för länge sedan alfabetet och därför att lärarinnan tog bokstäverna i tur och ordning, kunde jag svara, när turen kom till mig, och denna första lektion gick det bra. Nästa timma var det räkning på kulramen och då var det omöjligt för mig, som inte såg en enda kula. Annars var jag så pass säker i räkning, att jag brukade hjälpa Olle med hans tal. Hon hade hört, lärarinnan, att jag kunde räkna, och när lektionen var slut och mina kamrater fick rast, befallde hon mig stanna inne och komma fram till henne. Hon såg mäkta bister ut, och barnen flockade sig vid dörren, nyfikna att se om jag skulle få smaka hasselkåpen, som låg på bordet. Så farligt var det ändå inte. När hon skickat ut barnen, frågade hon mig lugnt och vänligt, om jag inte kunde räkna åtminstone så mycket att jag kunde säga hur mycket ett och ett var. Och det måste jag erkänna att jag kunde. Hon började flytta kulorna, och när jag stod alldeles bredvid, var det ingen svårighet för mig att följa med — fram och tillbaka, upp och ned, lägga till eller ta ifrån, hur som helst; hon hann knappt fråga förrän jag hade svaret färdigt. Jag fick skriva siffror på svarta tavlan också och försöka räkna ut ett par tal, som hon dikterade och även det gick utan svårighet. Naturligtvis väntade jag, att hon skulle säga att jag var duktig i räkning, och det tyckte hon nog, ty när hon övertygat sig om att jag räknat rätt, fick jag min

belöning — en bastant örfil så jag stod på huvudet mellan kulramen och svarta tavlan. När jag kravlat mig upp, sade hon:

— Den här gången slipper du med detta, men försök en gång till att tredskas, och du ska få, så du inte snart glömmer det. Att du bara var tjurig under räknetimmen, det förstod jag nog, men sådant är hasselkäppen ett utmärkt medel mot, och nästa gång tar vi till den. Jag kom mig inte för att säga att jag inte såg, för rästen trodde jag, att också det var något straffvärt. Hemma fick jag så ofta heta blindstyre och fick snubbor och örfilar, när det gick på tok för mig, för jag inte såg. Och jag ansträngde mina ögon till det yttersta för att dölja min brist i det fallet.

Timmen efter räkningen skulle vi se i våra läseböcker, och då var jag lycklig, där kunde jag läsa vartenda ord. Lärarinnan trodde säkert, att örfilen jag fick var precis vad jag behövde; hon berömde mig ett par gånger att jag skötte mig fint under den timmen.

När vi hållit på ett par tre gånger med bokstäverna på de långa stavarna fick vi inte längre ta dem i tur och ordning utan lärarinnan pekade än på den ena bokstaven och än på den andra, naturligtvis för att försäkra sig om att vi verkligen kom ihåg dem även utan att ta dem i den vanliga ordningen. För mig, som inte såg, utan måste gissa mig fram, gick det förstås på tok, jag lyckades inte svara rätt en enda gång. Jag var alldeles uppskrämd förut; vi hade sett på bibliska planscher lektionen före, och där hade jag inte lyckats få ett enda svar rätt, inte ens när lärarinnan stod med hasselkäppen i högsta hugg över mig. När vi hade frågor ur bibeln utan bilder, kunde jag alltid svara, och barnen talade om att jag

på rasten berättat för dem vad varenda plansch betydde, och det förbättrade sannerligen inte saken. Hon försökte i det längsta att behärska sig, men till sist brast det löst och hon lovade att ta tredskan ur mig. — Lägg upp händerna på bänken, kommenderade hon, när hon kom ned, och rapp på rapp av hasselkäppen gjorde ränder lika höga som mina magra fingrar var tjocka. Det gjorde ont, så det gnistrade för ögonen, men jag bet ihop tänderna och lät inte höra ett ljud. Barnen stirrade förskräckta, men när min vän Anna sett på ett par sekunder, rusade hon upp och lade sina händer över mina.

— Nanna ser inte, ropade hon med gråten i halsen, och fröken får inte slå henne, för hon kan inte hjälpa det! Stackars Anna, hon fick sin del av hasselkäppen, hon ock. Varifrån hon fick sitt mod att komma mig till hjälp, vet jag inte, det visste hon inte själv heller och både hon och jag undrade över det många gånger, när vi som vuxna talade om händelsen. Hem till henne kom lärarinnan och bad om överseende och lovade att inte så överila sig mer, men till mig kom hon inte och väl var det, för jag talade inte om hemma vad som hänt. Jag visste att i så fall skulle mor och far tagit det som en förevändning att behålla mig hemma från skolan, och det ville jag inte. Om också lärarinnan slår ihjäl mig, tänkte jag, så vill jag hellre dö i skolan än någon annanstans. När skolan var slut för dagen, vågade jag inte gå hem så mor skulle få se mig, medan det var ljust, utan jag gick ut i skogen och satte mig. Händerna värkte och svullnade förskräckligt, trots att jag på allt sätt försökte hindra det: jag hade hört att vitmossa skulle vara bra och jag pressade ned händerna i sådan; att gnida med färskt löv hade jag också hört om och försökte det. Men ingenting hjälpte,

fingrarna var så stela att jag knappt kunde öppna dörren, när jag äntligen vågade mig in på kvällen, och på natten, när mor sov, måste jag krypa opp och sitta med händerna i vatten ett par timmar för att lindra värken. På morgonen var mor borta, som väl var, och lillan, hon förstod inte varför jag inte kunde ta i någonting.

Moster Lotten hade talat med lärarinnan om min när-synthet och sagt henne, att det alldeles säkert inte var det att jag ville vara elak utan att jag verkligen inte såg. Och hon hade lovat att undersöka hur det förhöll sig, innan hon nästa gång straffade mig. När jag kom till skolan dagen efter, hade hon därför samlat ihop en hel del saker som hon skulle pröva mig med. Hon höll upp en vattenkaraffin och frågade om jag såg vad det var. Och det gjorde jag förstås. En bok — och den såg jag, en skolväska likaså, en av pojkarnas mössor, som hon ville veta, om den var vit eller svart, och jag svarade som sanningen var, att den var både vit och svart, för den var randig. Jag såg på yems krok hon tog den, och då visste jag att den var randig, även om jag inte sett det när hon satt och höll den. Pojkstackaren, som ägde den, fick alltid heta zebran för sin randiga mössas skull. Men nu var det också slut med provet, hon hade blivit övertygad om, lärarinnan, att jag såg lika bra som andra, och hon slog hasselkäppen i bordet, så att hela skolan hoppade och hon lovade att jag skulle få mina fiskar varma, om jag inte behagade svara nästa lektion. Efter morgonbönen skulle vi skriva på våra griffeltavlor. Lärarinnan skrev några krummelurer på svarta tavlan och dem skulle vi göra efter. Naturligtvis såg jag inte ett smul och hade inte den blekaste aning om, hur krummelurerna såg ut. Ingen av kamraterna vågade visa mig något heller,

ty hon hade med kläm sagt ifrån, att det slutade illa, om vi försökte hjälpa varandra. Hon höll också den skarpaste utkik på mig i mitt hörn. När jag en stund förväges försökt få en hum om vad det stod på svarta tavlan, började jag skriva siffror och bokstäver: siffror till hundra och alfabetet, så prydligt jag kunde, med mina svullna och stela fingrar.

Efter en liten stund kom hon ned för att se på hur vi skrev, och tyvärr var det ingen som fått den pli på krummelurerna som hon ville ha. Det blev en örfil här, ett nyp i örat där, och en och annan lugg till omväxling. Jag satt förstås och önskade att jag med min tavla skulle sjunka genom golvet, när hon närmade sig min plats. Där blev också måttet rågat. Vit som lärft i ansiktet stod hon en sekund stilla, som hon varit fastvuxen vid golvet, och såg på min tavla; sedan arbetade sig ett par flammande röda fläckar fram på hennes kinder, och hon började kippa efter andan. Utan ett ord gick hon fram till bordet efter käppen. — Spring ut! viskade den som satt närmast framför mig — jag satt helt nära dörren — men det ville jag inte, vågade inte heller, utan jag satt kvar. Nu kunde hon inte ens tala så pass att hon kunde få fram det vanliga: "Lägg händerna på bänken!" Jag gömde händerna bakom ryggen men hon sköt min tavla åt sidan, och med ett tag, som jag nog inte glömmer, om jag bleve hundra år, lade hon själv upp mina händer. Nu kunde jag dock inte sitta stilla; efter första slaget drog jag händerna till mig, så nästa rapp föll på tomma bänken. Jag stoppade fingrarna i munnen, och när hon inte lyckades slita loss dem så hastigt som hon ville, började hon slå i huvudet. Mina kamrater gav upp riktiga indiantjut så att skolans värdfolk kom in för att se vad

som stod på. Det är ej gott att säga hur det annars slutat; hon var fullkomligt hysterisk och kunde ej låta bli att slå. Bondhustrun tog hand om mig och bonden tog lärarinnan, som fortfarande fäktade med armarna och trodde att hon slog. Bondfolket var hennes vänner och ville göra allt vad de kunde för att skydda henne. De bjöd barnen på kaffe, gav lärarinnan nervdroppar och lade kalla omslag på mitt huvud. Så småningom kom vi också till oss litet var, men värdfolket tyckte, att vi borde få en fridag, fast barnen, innan de gick hem, måste lova att inte tala om vad som förekommit i skolan. De skulle bara få säga, att lärarinnan blivit hastigt illamående, men inte av vad orsak, och mig skulle de inte alls nämna. Jag skulle få ligga kvar i gården till kvällen, till dess hoppades de att jag skulle kunna gå hem, om jag nu fick vara i ro några timmar.

Det kunde jag också, men jag blev inte litet häpen, när jag strax utanför skolgården träffade på hela klungan av kamrater. Allesamman, både gossar och flickor, ingen enda fattades. Högtidliga och allvarsamma var de, och det syntes genast, att något särskilt var på färde.

— Har inte ni gått hem? frågade jag.

— Nej, vi har väntat på dig. — Den nioårige Pelle i Hultet talade som han varit en femtio års kommunalpamp. — Du förstår, vi har bildat en förening i dag, fortsatte han, och du måste vara med i den.

— En förening? Va' sa' du? Jag stod som ett levande frågetecken, som man brukar säga. Tjugonde seklets föreningsepidemi hade inte hunnit till vår avkrok av världen — fast detta var väl ett gott tecken på, att den var på väg.

— Jo, jag sade, att vi har bildat en förening i dag, hela

skolan är med utom du, och du måste vara med, för det är för din skull vi bildat den. Vi måste vara "solidariska" — ja, det ordet begriper varken du eller de andra, men fråga min far, får du veta att det betyder att vi måste hålla ihop — och strejka om lärarinnan håller på som hon har gjort i dag.

— Strejka — åter ett obegripligt ord — och nu blev jag nästan arg på Pelle. Av medfödd instinkt avskydde jag främmande ord, inte många sådana hade jag hört, men av dem jag hört var det högst få, som slagit an på mig.

— Vad pratar du, snäste jag till honom; fast far din varit utrikes, behöver väl inte du stå och göra dig till och prata mesopotamiska. — Vad menar du med att strejka?

Pelle var i vanliga fall ganska het, men nu höll han sig orubbligt lugn.

— Vänta, sade han överlägset, tills jag talat till punkt, det är ju meningen att du ska få veta både vad det är att strejka och varför vi måste göra det: När far arbetade på en bomullsfabrik i England, hade de en förman där, som var en riktig buse. Han unnade dem ingen lön och ingen fritid, och gick något på tok, slog han dem han vågade sig på. Och för att bli av med honom bildade arbetarna en förening och strejkade — slutade arbeta förstår ni. När det blåste på fabriken en morgon, var det ingen enda, som brydde sig om det. Men föreningen skickade en skrivelse till de riktiga herrarna över fabriken, att om den elake förman' kom bort, skulle alla genast börja arbeta igen. Så, menar jag, måste vi göra i skolan. Nästa gång lärarinnan slår dig eller någon annan, så går vi vår väg varenda en. Så skickar vi en skrivelse till prosten och skolrådet, att vi aldrig kommer i skolan mer, om vi inte får en ny lärarinna. Och talar vi om, att vi

har bildat en förening, så får vi det med detsamma, för far säger att det en förening vill, det vågar inte själva kungen sätta sig emot. I kyrkskolan har de ju fått en ny lärarinna, som är ung och ser ut som en ängel, och varför ska då vi ha den här gamla, som ser ut som ett troll eller en häxa i sagböckerna.

Hela den lilla hjärtlösa församlingen skrattade — den blivande agitatorn började öva sina tricks för att "knipa applåder" — liknelsen var verkligen inte illa funnen. Fast, hade jag inte haft såren efter hasselkäppen så färska, hade jag nog protesterat. Även när det sved som värst, *ville* jag tycka att hon var vacker — det är ju alla lärarinnor. Men — men — för hasselkäppens skull började jag undra om det verkligen *var* "klädsamt" med en gredelin vårta på hakan.

Pelle var verkligen en styv talare och visste bra mycket mer än man kunde tro honom om. Han talade om Cromwell, Mirabeau och Washington som gamla bekanta, och allt, som hänt i världens frigörelsekamp, tycktes han ha reda på. Vi beundrade honom väldigt, och det var ju klart att han och ingen annan skulle bli ordförande i vår förening.

Det värsta var nu bara att hitta på ett namn åt föreningen, de hade gnuggat sina geniknölar litet var, men något som dugde hade ingen lyckats kläcka fram. Och jag växte en hel tum, när de sade, att de mest hoppats på mig i namnfrågan. Flickorna sade, att pojkarna kommit bara med sådana namn som rövarband hade eller som stod i gamla indianböcker, och pojkarna kvitterade med att säga att flickorna ville ge föreningen ett hund- eller katt-namn.

— Hur skulle det vara att kalla den "Skolans hopp",

undrade jag. Vi hoppas ju att vi ska få det bättre i skolan än vi ha.

— Ja visst, "Skolans hopp", det låter fint, det ska vi heta, ropade en hel del.

Men ordföranden såg inte ut att ha lust att instämma i det. Han mörknade, drog ihop ögonbrynen och stack händerna djupare i byxfickorna.

— Nej, tack ska ni ha, sade han, det är inte frågan om hopp här — vi *hoppas* ingenting, men vi *vill* någonting!

— Hurra för Pelle! ropade pojkarna, men en av de större flickorna muttrade: det där var väl inget att hurra för, det har allt varit i säck förrän det kom i påse, far hans säger alltid så.

— Men "Skolans vilja" kan vi väl heta då, föreslog en av pojkarna. Och då ljusnade den mörke ordföranden upp. — Det var inte dumt, sade han, "Skolans vilja" föreslår jag som det bästa namnet på vår förening. Och det enade vi oss om att vi skulle heta.

När vi diskuterat litet hit och dit, tyckte vi, att det var bäst att gå med Pelle hem och tala med hans far om några saker inom vår förening, som vi inte riktigt kunde klara upp själva. Naturligtvis blev vi väl mottagna i Hultet — Per August var ju socknens störste skämtare och hans hustru, mor Ulla, stod honom inte långt efter — de visade det största intresse för vår förening och försäkrade att det var aldeles som deras son och arvinge sagt, att en förening var allsmäktig. Stadgar hjälpte Per August oss att sätta upp, och han skänkte oss två kronor till "strejkkassa" — så nog gjorde "Skolans vilja" en god start. Alla fick högtidligt lova att inte ge lärarinnan någon upplysning om föreningen, om hon också fick nys om saken och frågade.

Dagen efter såg lärarinnan mycket sträng ut, och vi satt som inför Pilatus varenda en; inte ens på rasterna vågade vi viska om "Skolans vilja". Jag slapp både snubbor och stryk, men jag fick i stället känna, att jag var alldeles utesluten ur skolan, och det tyckte jag var värre än allt annat. Nya testamentet, läseboken och griffeltavlan jag fått låna var borttagna från min plats, och jag vågade inte fråga efter dem. Å, vad jag grät, när jag kom för mig själv efter den skoldagen! Det gick också dag efter dag på samma sätt. Jag försökte följa med så gott jag kunde, och när det var något jag visste, räckte jag alltid upp handen, men hon låtsades aldrig se mig. På morgnarna ställde jag mig vid dörren och neg så djupt, men det hjälpte lika lite. Ibland kände jag mig till den grad upprorisk emot Gud, som inte kunnat ge mig lika bra ögon som andra barn hade, ty det var ju ögonen det kom an på. Hade jag sett, skulle det nog gått bra för mig i skolan, och lärarinnan och jag blivit vänner, det var jag alldeles säker på. Att gå till prosten och be att få flytta till den skolan, som fanns i kyrkbyn, funderade jag på ibland. Det var visserligen en hel mil dit, men det betydde ingenting, tyckte jag; på morgnarna kunde jag ju gå upp hur tidigt som helst och vägen kilade jag nog snart. Men det svåra var, att det kanske blev samma historia där som här. Bad jag den lärarinnan, att jag skulle få sitta långt fram för jag var närsynt, kanske hon tog ännu större saker än en mössa eller en vattenkaraffin och visade mig, när hon ville pröva, hur pass jag såg. Och sådana stora saker kunde jag ju se ganska långt ifrån, och då skulle hon nog inte tro mig när jag sade att det var för min svaga syn, som jag inte kunde följa med i skolan.

”Skolans vilja” tyckte nog, tror jag, att jag hade det väldigt bra, som aldrig behövde göra någonting — aldrig läsa, skriva eller räkna och aldrig få den minsta lilla uppsträckning. Och jag var för stolt att tala om för dem, hur det plågade mig att inte få vara med. Nätterna låg jag och grät, så att mina ögon höll på att bli alldeles förstörda, men på dagarna var jag med kamraterna och var lika glad som vilken som helst av dem.

Det gick över ett par veckor på samma sätt, men då hände det inte bättre en dag än att själve ordföranden i ”Skolans vilja” blev grundligt randad med hasselkäppen.

Vi hade haft ett par möten i vår förening på en hemlig plats i en bergsklyfta, lika ängsliga för upptäckt som de kristna i katakomberna, och vi hade förnyat våra löften att stå en för alla och alla för en. Några av pojarna gruffade över att det inte blev ”strejk” snart, nog var det orsak varenda dag, tyckte de. Inte skulle väl föreningen vänta, tills någon blev slagen till krympling eller rent av ihjälslagen. Men Pelle var en försiktig general och tyckte, att det var bäst att ta det lugnt i början. Hans far var hedersledamot, och det var nog han, som stod bakom de kloka råden. Han visade oss emellertid en pipa, som han alltid bar på sig, och han sade till oss, att när han blåste tre signaler i den på skolgården, då skulle varenda en springa till ”kryckegranen” i Lars Petters skog. Lars Petters skog var alldeles utanför skolan, och vid kryckegranen var vårt älsklingsstillhåll i vanliga fall. Men att kallas dit med tre signaler ur Pelles pipa, det var inte som att springa dit när som helst.

När det blev rast den timmen Pelle fått stryk, var vi alldeles säkra på att vi skulle få höra de tre betydelsefulla signalerna. Jag tror att varenda en var så säker på det,

så ingen lämnade sin matsäck kvar inne, för vi hade kommit överens om, att blev det så, att vi gick vår väg tidigt på dagen, skulle vi ta vår mat med oss och stanna i skogen hela dagen. Vi hade heller knappast hunnit ut, förrän vi såg Pelle stå i ett hörn på skolgården och blåsa. Skarpa signaler var det, och ögonblickligen antrade den ene efter den andre över gärdesgården. Pojkarna — en del av flickorna med för rästen — som av hela hjärtat önskat, att det skulle bli något av med strejken, var inte sena att ge sig i väg. För min del var jag rysligt pigg på allt som hade smak av äventyr, och detta tyckte jag artade sig till att bli något i den vägen. Vid "kryckegranen" — den kallades så för den växte så egendomligt: som en jättekrycka på ett par tre ställen — syntes vi inte från gården, fast vi rätt väl kunde krypa fram, så att vi kunde se, vad de gjorde där. Den första spänningen var nu, hur lärarinnan skulle bete sig, när hon ringde in och ingen kom. Fritt var det nog inte ifrån att vi darrade i knäveckan litet var, när vi såg henne komma ut på trappan med klockan i handen. Antagligen undrade hon väl över, redan innan hon ringde, att hon inte såg ett enda liv på gården. "Zebran" brukade alltid stå under den stora oxeln och snatta oxelbär, men nu tittade hon förgäves efter honom också. Hon ringde först en gång länge och kraftigt — inte så mycket som näsan av en unge syntes. När hon ringt, stod hon stilla en stund och tittade sig runt omkring; den vita huvudduken, som hon alltid hade väl knuten under hakan, krängde hon av öronen och lyssnade först med det ena örat och sen med det andra. En del stenrös på en åkerlapp utanför gården brukade pojkarna bygga fästningar i, och dit gick hon och sökte dem. Sedan klev hon upp på det som var högst och ringde, så vi tyckte klockan

skulle gått i bitar. Nu må ni tro, tyckte pojkarna, är hon inte god att råka ut för, nu har hon samma färg, som när hon höll på att slå ihjäl Nanna! När hon ringt en stund, kom bonden i gården och hans hustru ut. De såg förstås förvånade ut över att inte en enda barnunge stod att upptäcka. De lyssnade och tittade åt alla håll och vi, elaka ungar, stod därnere i skogen och flinade. Bonden kallade ut hunden, och vi förstod, att han skulle försöka få den till att nosa upp oss, men det var bara en enfaldig byracka utan spanargåvor, den stod bara och gläfsste och såg dum ut. Lärarinnan ringde ännu en gång, gällt och ilsket, och när det inte hjälpte, förstod vi att hon ämnade sig ut på spaning efter oss. Hon pratade med folket — drängen och pigan och ett par gummor från granngårdarna hade kommit, antagligen för att se vad den rysliga ringningen betydde — och pekade nedåt Kryckegranen. De gick ett par åt varje håll: bonden och drängen inåt själva storskogen, pigan och en gumma framåt byn, lärarinnan och en annan gumma just åt det hållet vi var. Vi gladde oss verkligen åt den uppdelningen; hade bonden och drängen med sina långa ben kommit åt vårt håll, hade åtminstone inte alla sluppit helskinnade undan, om de hade fått se en skynt av oss.

Men lärarinnan hade inte lätt för att komma över gärdsgården, och när hon hann till Kryckegranen, var vi ett gott stycke på väg till "Färsings håla". I "Färsings håla" hade vi haft våra hemliga sammankomster förut, och dit skulle vi naturligtvis nu — det viktigaste ögonblicket i Skolans viljas' saga. Det berättades så många rysliga historier om den hålan, rövare och ännu värre varelser hade hållit till där förr i världen, och vi flickor darrade nog i själen, när vi skulle krypa in där. Men pojkarna tyckte, att det

var den enda plats, som var någon glädje med, när man skulle hålla hemliga möten. Och de hade till och med föreslagit, att om vi inte blev förlikta med skolan, men våra föräldrar ändå ville tvinga oss att gå dit, så skulle vi rymma ifrån våra hem och slå oss ned här. Pojkarna och de modigaste av flickorna skulle bli rövare och de andra sköta hushållet. Det var en av pojkarna, som påstods härstamma från rövarhövdingen Färsing, och honom tänkte vi ge stamfaderns plats. Naturligtvis undanbad jag mig att höra till hushållsgardet, jag måste vara med i det aktiva bandet. Min väninna Anna anmälde sig som sjuksköterska, hon ville ta hand om offren och sköta dem, men vi måste lova henne att inte hantera folk så illa, som rövarna emellan Jerusalem och Jeriko gjorde.

"Färsings håla" låg i storskogen, och vi var nog rädda att stöta på bonden och drängen, som var ute och sökte oss, men vi kom lyckligt fram utan att göra det. De gånger vi förut varit här i klyftan hade det varit så ruskigt och otrevligt, men sedan dess hade några av pojkarna varit här och gjort iordning, så det var riktigt fint och hemtrevligt nu. De hade burit hit brädlappar och slagit ihop ett bord, burit in stenar och mossa till bänkar och skrapat bort jord och grus i remnorna, så det var betydligt ljusare därinne än det varit förut. Det första vi gjorde var förstås att plocka fram matsäckarna, och vi delade som syskon, så de som hade lite och fattigt inte behövde äta sämre än de bättre lottade. Moster Lotten bestod matsäck åt mig om dagarna, så jag var ibland dem, som hade det bra.

När vi stökat undan maten, knackade ordföranden i bordet och påminte oss att det var tid att tänka på "viktigare saker". Hans lilla allvarliga ansikte och myndiga ton har många gånger under årens lopp kommit mig att dra

på smilbandet, när jag tänkt på scenen i "Färsings håla". Men varken jag eller någon annan tänkte på att dra på munnen vid det tillfället, när Pelle i Hultet stod blek och med knutna nävar och talade som den argaste anarkist. Han visade märken han själv hade efter hasselkappen, och han pekade på flera med svullna öron och blåmärken efter lärarinnans nyp.

Jag hade inte tänkt säga något om vad jag kände för att jag var utesluten, men så nämnde någon att hon blivit snällare emot mig, och att jag hade det bra, som slapp ifrån både bokstäver och allt. Och då kunde jag inte tiga — jag tror inte att jag varken förr eller sedan talat så fritt ur hjärtat. Men så har nog heller ingenting i hela mitt liv plågat mig så, som denna grymhet mot mig för min dåliga syns skull.

— Sådant kallas "bojkott", sade Pelle, och det är grymare än andra straff, det måste vi ta itu med.

Säkert hade Pelle och jag kommit ihop oss om det där dumma ordet, som jag inte begrep, om vi inte fått höra folk utanför. De hostade och pratade, och vi hörde snart, vilka det var. Å, vad vi blev rädda! Det var drängen och bonden, som var ute och sökte oss. Nu förstod vi att de hade oss som "i en liten ask", för det fanns inte mer än en utgång på grottan. Pojkarna, som var krigiskt sinnade, föreslog att vi skulle inta "försvarsställning". Det kunde endast en i sänder komma igenom det trånga hålet och den måste ändå krypa på alla fyra; fast "Färsings håla" ledigt rymde ett halvt hundra, när man bara väl kom in, var ingången trång och svår. Och då tyckte pojkarna, att det var lätt att ge den, som kom krypande, vad han tålte, men det lyckades då vi flickor att avstyra. Vi kröp tätt in till väggen och var tysta som råttor, och om en liten stund

förstod vi, att det inte var så farligt. Våra förföljare hade säkert inte hört oss och hade ingen tanke på att söka oss i grottan. De satte sig på stenarna utanför och språkade, och vi kunde mycket väl höra vad de sade. Och, dumt nog, fick vi höra att det ingen fara var för oss, men att lärarinnan säkert råkade i klistret. Det var ju inte första — knappt hundraförsta — gången det var svårigheter i skolan för hennes häftiga lynne, och trots att alla skolrådgubbarna höll före att stryk hörde till barnens dagliga bröd, hade hon fått den ena varningen efter den andra.

När de gått sin väg och det blev tyst utanför, så vi vågade röra oss igen, blev det frågan om, vad vi skulle ta oss till nu. Det var klart, tyckte lite var, att vi skulle vända oss till prosten och skolrådet, en "skrivelse" skulle det förstås vara. Och vi undrade, om vi skulle be vår "hedersledamot" hjälpa oss med den, men vår ordförande påstod att någon av föreningens "aktiva" måste skriva den. Det var nog lite kvistigt, ty ingen hade kommit så särdeles långt i skrivkonsten. — Pelle och flera med honom, som gick andra terminen, hade inte hunnit längre än till staplar och streck på griffeltavlan.

— Tänker ni skriva era krumelurer på griffeltavlorna? frågade jag och satte näsan i vädret, som jag alltid gjorde, när jag visste mig vara på min "mammans gata" — då blir nog prosten klok på vad "Skolans vilja" har att säga.

— Nu ska du inte vara retsam, Nanna, vi har ju valt dig till sekreterare, och då är det klart att du ska skriva och med bläck och på papper.

— Kan du skriva med bläck? Du går ju första terminen, då får man inte skriva med bläck — och du har ju ingen tavla och har inte fått skriva på så länge? Det

var många på en gång som pratade i munnen på varandra, men jag satt helt trankilt och lät dem prata. De hade ju sett många gånger, att jag började gråta så fort jag nämnde tavlan, som min syster slog sönder, och de hade tänkt, att jag var rädd för att jag inte skulle få lära mig att skriva, när jag ingen tavla hade, och att det var därför jag var så ledsen. Och det tyckte jag, att de gärna kunde få tro, då jag i alla fall inte kunde ha gjort begripligt för dem innersta orsaken till att jag var så ledsen över det missödet. Skolan stod för mig som något övernaturligt — någon magisk makt, som skulle öppna portarna till ett skönt, men ännu stängt paradiset, och griffeltavla, böcker och allt som hörde till skolan var tabu.

— Nanna kan skriva amerikabrev med bläck, för det har hon gjort åt mor Kerstin många gånger, sade Anna.

— Ja, diktat dem ock, tillade jag, och det fanns nog små flickor i världen, som var ödmjukare än jag just då.

Vi hade emellertid varken papper eller bläck här i grottan och kunde inte skriva förr än vi kom hem till byn. Vi tyckte det var bäst, att vi följdes åt till Hultet allihop, dit visste vi var minst farligt att komma. En del visste nog att det inte blev så roligt när de kom hem, fast lärarinnan inte hade många vänner bland föräldrarna. De yngre av dem hade själva gått i hennes skola och hade tyvärr lite agg till henne sedan den tiden.

När vi kom till Hultet, hade förstås lärarinnan varit där, men varken Per August eller mor Ulla tog det så allvarsamt.

— Vi tröstade henne med, att hon behöver ha en fridag ibland, när hon har sådana odjur som er att göra med, sade de. Att vi skulle gå till prostens med en klagoskrift, det tyckte hedersledamoten i "Skolans vilja",

men han ville inte hjälpa oss att få ihop den. — Bläck och penna får ni låna och papper skall jag också bestå, sade han, men sedan får ni reda er själv. Ni är ju så många, så det klarar ni med glans. Mor Ulla påminte visserligen om ordspråket:

”Ju flera kockar, ju sämre soppa.”

Men det mente Per August var malplacerat här: vi var ju inga kockar och här var frågan ”om finare saker än koka soppa.”

Pelle och jag kom i häftig dispyt om hur ett och annat skulle formuleras och vilka ord vi skulle använda. Han ville att jag skulle skriva om mig själv, att jag blivit ”bojkottad” och halvt ihjälslagen, fast jag inte försyndat mig på annat sätt än att jag var närsynt. Och alla kunde intyga att jag längtade mera till skolan än till himmelriket och säkert aldrig tänkt på att tredskas emot lärarinnan, som hon skyllde mig för. Men jag sade bestämt nej till att skriva särskilt om mig eller någon annan och ”bojkottad”, det varken begrep jag eller kunde stava till, så det skulle aldrig ha fallit mig in att skriva.

Till sist jämkade vi dock på våra meningar åt båda hållen, och när vi fått inlagan färdig, läste vi opp den för mor Ulla och Per August, och de försäkrade oss att den var ett riktigt snillefoster — vilket vi förstås inte hade svårt för att tro, åtminstone inte jag, som var den egentliga mamman för det. Per August sade att det var bäst vi gick till prosten samma dag, för sådana här saker var bäst att få utredda så snart som möjligt. Att han redan varit och talat med prosten talade han inte om för oss. Vi undrade, om vi skulle välja några ”ombud” eller om hela föreningen skulle gå. Pelles far och mor tyckte att vi skulle gå som ”förening”, och så traskade vi iväg hela

sällskapet. Själva prostgården stod under reparation, och prosten bodde inte där för tillfället utan i komministergården och dit var knappast hälften så långt som till kyrkbyn, annars hade väl inte mor Ulla och Per August vågat att släppa i väg oss, hur roligt de än tyckte det var att se oss tåga av.

Vi måste hålla oss till skogsvägen så mycket som möjligt, många hade sina hem åt det hållet vi skulle gå, och hade vi gått stora vägen är det troligt, att "Skolans vilja" haft luckor i ledet, när vi kom fram. En vis man har sagt, att "den som går krokiga vägar varder röjd". Så höll det verkligen på att gå med oss; på en skogsstig, där vi kände oss alldeles trygga, höll vi på att gå rakt i famnen på lärarinnan och en av gubbarna i skolrådet. Men lyckligtvis fick vi se dem så pass långt ifrån att vi hann gömma oss, men sedan gick vi också med hjärtat i halsgropen. Att lärarinnan varit hos prosten, det gissade vi, och vi undrade hur vi skulle bli mottagna efter det. Vi *talade* nog som lejon om vår "strejk", men jag tror att vi *tänkte* som harar — åtminstone gjorde jag det.

Allt städat folk i Backskogs socken gick alltid köksvägen in, vilket ärende de än hade till en gård. Och det skulle vi också göra, när vi kom fram dit, där prosten bodde, men vi hann inte längre än till trappan, förrän den tjocka kokerskan mötte och frågade:

— Va' i fridens dar vill ni ungar?

Och innan vi hann svara, att det var prosten vi sökte, ropade hon inåt köket till hushållsmamsellen:

— Mamsell, mamsell, här kommer tiggaringar, en svärm som Egyptens gräshoppor, de är väl uppfifrån skaten i socknen, vad ska vi ge dem!

Men Pelle steg fram och förklarade, att vi kom inte

alls för att tigga, utan vi var föreningen "Skolans vilja", och vi kom för att lämna fram en skrivelse till prosten.

— Du natt och du dag, sade kokerskan och slog ihop händerna, ska man skratta eller gråta åt slikt! Titta på dem, mamsell, sade hon till hushållsmamsellen, som kom och jämkade sina glasögon till rätta för att verkligen se oss — de där är en förening och kommer med en skrivelse till prosten. Är det inte som jag säger, att det är på världens sista tid! Va' va' dä nu ni sa' er förening hette?

— "Skolans vilja", svarade Pelle käckt.

— Ja, ni ska få för Skolans vilja, hörde vi en basröst bakom fruntimren och prostens runda ansikte tittade fram. — Gå fram till stora trappan, sade han, skall jag släppa in er den vägen och höra, vad det är för dumheter, ni har tagit er för.

Prosten såg sträng ut och vi tittade på varandra i smyg.

Vi fick gå ända in i salen och prosten frågade riktigt noga efter allting, och han tog vårt skrivna papper och läste. Vem av er har skrivit det här? frågade han. Och svaret låg väl i alla ögonkast jag fick, ty utan att någon sagt ett ord vände han sig till mig och sade:

— Är det sådant här du övar dig på istället för att skriva efter lärarinnans förskrift?

Jag kunde förstås inte svara ett ord, så rädd som jag var, och jag önskade verkligen att den här historien hade varit ogjord.

Han skrev några ord på ett papper och höll framför mig ett litet stycke ifrån. — Kan du läsa detta? frågade han.

— Nej.

— Nu då? Han höll det närmare.

— Det är för långt ifrån i alla fall, sade Pelle, om hon själv får hålla i det och ta det, så nära hon vill, kan hon nog läsa det.

— Ja, se här, prosten räckte mig papperet, och jag läste det utan svårighet — och jag blev hjärtligt glad över vad där stod.

— Jag vet, att du är närsynt, hade prosten skrivit, och det var sannerligen som ett evangelium för mig. Jag grät i glädje så jag kunde inte svara på en enda sak som jag blev tillfrågad om. Men kamraterna hade så väl reda på allt vad prosten ville veta, så de svarade i mitt ställe.

Någon ny lärarinna lovade han oss inte, men han lovade att komma till skolan dagen efter, och vi måste lova att "avblåsa" vår strejk genast och i tid infinna oss i skolan på morgonen. Han lockade ur oss allt möjligt om vår förening: hur vi kommit att tänka på den, och om våra möten i "Färsings håla", och vad vi haft för oss då. Och han tyckte att vi mycket väl kunde fortsätta, till och med ha våra möten i "Färsings håla", men någon strejkförening fick inte "Skolans vilja" vara, och ej heller fick den bli ett rövarband. Han lovade också, att han skulle tala med Pelles far, som ju var med oss, och ge honom några anvisningar om nyttiga och nöjsamma uppgifter för våra sammanträden.

Han var inte alls så farlig, prosten, som han såg sträng ut i början — vi blev till och med bjudna på knäck och hembakade kakor, innan vi gick. Först när "Skolans vilja" var död, fick vi klart för oss varför prostefar var så tillmötesgående och tyckte, att det verkligen inte var någon dum idé med en förening. Saken var den, att det fanns en söndagsskola, som han inte riktigt gillade, och han hoppades att föreningen skulle vålla den lite avbräck

— vilket den också gjorde, så länge Per August i Hultet var ledare. Han var en verklig barnvän, och det var riktiga solskensstunder, när vi hade honom med i "Färsings håla". Men han höll styvt på att ingen av föreningens medlemmar fick gå i söndagsskola, han hade nämligen samma mening om den som prostens hade.

När vi skulle gå, frågade prostens mig om jag kom ihåg när vi träffades på födelsedagskalaset i nämndemansgården, och det gjorde jag förstås, fast jag blev het ända ned i tårna, när han nämnde det; jag var så tacksam för alla, som "glömt" det. Mor Ulla i Hultet påminte mig nog om det ibland, men bara när vi var på tu man hand.

Morgonen efter vårt besök hos prostens samlades vi i Hultet, ty ingen vågade vara den förste i skolan. Per August följde med oss, och när vi kom fram såg vi, att prostens vagn redan stod på gården, och det var vi glada över.

Utom prostens var där ett par skolrådsgubbar, som satt och såg bortkomna och besvärade ut, som om det varit de som skolkat och inte vi.

Lärarinnan var blek och allvarsam, men vi tyckte i alla fall, att hon såg snällare ut än vanligt. Före morgonbönen höll hon ett litet tal, som kom de blödigaste av oss att gråta och oss som inte grät att skämmas. Prostens höll också ett tal, vilket även det gick i den högre stilen. En av skolrådsgubbarna, som hade namn om sig att han gärna ville lysa med sina utförsgåvor — fast det ju ofta hände att han stakade sig — ämnade visst också hålla ett tal: han ställde sig upp, klarade strupen och tittade djupsinnigt i kullen på sin mössa, men hann aldrig längre i sitt tal än till orden:

— Vi föräldrar känna med smärta — — —

När han sagt om det ett par gånger, den sista i hög-

tidigare ton än den första, sade den elake Per August, som inte hade det minsta begrepp om retoriska finesser:

— Hm, du är ju ungarl!

Och i detsamma fick den stackars talaren en hostattack, prosten vände sig om och tog en pris snus — ja, det förstås, pojkarna påstod att han vände sig om och skrattade, men småpojkar inbillar sig ju så mycket.

Emellertid tog lärarinnan upp en sång, och vi fick aldrig veta, vad det var som mest smärtade föräldrarna.

Jag hade satt mig nere i mitt vanliga hörn, men nu sade lärarinnan till mig att jag skulle komma fram, och jag skulle få sitta på den platsen som var allra närmast svarta tavlan och kulramen. Så härligt det var, jag såg så bra, men jag var så rädd att det var bara medan prosten var här, som jag fick ha denna härliga plats. Det låg en griffeltavla och böcker i bänken, och när lärarinnan såg, att jag tittade begärligt på sakerna, sade hon, att de låg där för mig, och jag fick använda dem. Utan att jag visste om det, hade moster Lotten talat med prosten om mig och bland annat berättat historien om min griffeltavla, och när nu lärarinnan sade, att jag fick använda böckerna och tavlan, som låg i bänken, sade prosten, att jag skulle få en tavla och de böcker jag behövde utav honom, så jag slapp låna. Och han plockade fram ur sin väska en hel del nya, fina böcker, som han själv hade skrivit mitt namn på.

— Jag behöver väl inte be dig begagna gåvan, sade han och småmyste, när han såg, att jag höll på att förgås av glädje.

Hela den skoldagen blev en litet sentimental försörningsscen. Klockaren, som följde prosten som hans skugga överallt, var med här också, och lika lätt som han

hade för att sjunga hade han för att gråta, och han grät, så det både syntes och hördes, så väl vid lärarinnans som vid prostens tal. Han lärde oss barn en liten vacker avbön, som vi skulle ställa till lärarinnan, och den framkallade i hans gråtmilda ögon en ännu ymnigare tåreflod. Några gamla gummor, som sett prosten åka till skolan, kom också dit i hopp att få höra något, och att de grät och ideligen torkade sina ögon med förklädssnibbarna, det säger sig självt. Som slutakt blev vi bjudna på kaffe, och efter det gick vi alla fram och tog lärarinnan i hand och tackade och lovade på samma gång var för sig att göra bot och bättring.

Jag fick verkligen behålla den präktiga platsen där framme, och det dröjde inte länge, förrän lärarinnan och jag blev riktigt goda vänner. En eftermiddag tog hon mig med sig in i sitt rum och talade om för mig, att hon förstod att hon misstagit sig, när hon trott att jag ville tredskas med henne, och hon bad mig förlåta, att hon varit orättvis mot mig. Från den stunden skulle jag säkert kunnat gå i döden för henne om det gällt. Och än i dag tänker jag på henne som en av de starkaste och bästa människor jag träffat, ty med hennes sinne var det säkert inte lätt att erkänna sig ha gjort ett misstag. Ovan som jag var vid att människor tog hänsyn till mig, gjorde det ett outplånligt intryck på mig, att hon bad mig om förlåtelse. Av henne lärde jag mig att älska bibeln, och stunder, som det varit nyttigare både för min kropps och själs utveckling att använda till lek och ras, satt jag ihopkrupen i ett hörn av den skumma vedboden och läste kapitel efter kapitel. Jag var förbjuden att läsa bibeln, och min far hade bränt upp en bibel för mig, därför satt jag därute. Det var ett under, att jag inte blev alldeles förfrusen;

på vintern kunde jag sitta tills jag blev så stelfrusen, att det var nästan omöjligt för mig att komma in. Men när jag kom i tagen att läsa, kände jag varken hunger eller köld.

Min första termin i skolan tycktes också bli min sista. Lärarinnan tyckte inte jag behövde fortsätta i småskolan längre, men läraren i den andra skolan tyckte jag var för ung att bli inskriven där, och således blev det ej svårt för mor att få det medgivet att behålla mig hemma. Året efter var det meningen, att jag skulle gå, och jag blev verkligen inskriven, men hur läraren och skolrådet bråkade med mor och hur jag själv tiggde och bad att få gå och ibland sprang olovligt, hann det inte till mer än nio skoldagar för mig på hela terminen. Men jag tog reda på av kamraterna så gott jag kunde vad de läste och vad de hade för läxor, och på det sättet följde jag med så mycket som möjligt. Terminsavslutningen kallade vi alltid "examen", och det var en av bygdens högtidsdagar. Då "klädde" vi alltid skolan så fin, och alla, både unga och gamla, som på något sätt kunde slippa hemifrån, kom med, vare sig de hade några barn att följa eller inte. Jag hade hela tiden fått lov av mor att vara med den dagen, och jag hade knogat väldigt hela våren med att göra vispar och kvastar för att få en ny bomullsklänning till dess. Knappt hade jag vågat lägga mig om kvällarna, ty jag var rädd att i så fall sova för länge på morgnarna — före solen var jag uppe och skalade björkris. En klänning gick till omkring två kronor, det visste jag, och den summan var sannerligen inte lätt att få ihop, ty min procent av arbetsförtjänsten var ej hög. Och, tyvärr, det lyckades ej heller. Dagen före examen var mor i stan och skulle där köpa en färdigsydd klänning åt mig, och den skulle förstås bli finare än om den varit sydd hemma.

Men mor kom hem utan någon klänning, varför vågade jag inte fråga och fick aldrig veta det heller, men det hade naturligtvis inte räckt till. Om jag inte förstod det då, så förstår jag det nu, att det fanns saker som var viktigare än en klänning åt mig. Moster Lotten satte i alla fall på mig Annas vardagsklänning, och den tog sig ju ut som högtidsdräkt, jämförd med det jag hade på mig. Nog fick jag några stickord av kamraterna för jag kom i Annas klänning, jag hade troligen skruttit med, att jag skulle få en stadssydd klänning, men det gjorde ingenting.

I skolan var golvet vitt och renskurat, och där doftade av liljekonvalj och björklöv; dekoreringsen var rik och välment, om inte precis så smakfull. Den, som var lärare här, när skolhuset byggdes, trodde sig vara mer artist än skollärare, och han hade velat göra väggarna till ett stycke "kulturhistoria" genom att måla några av kulturens stormän här och var. Men när det skulle dekoreras till examen, fick hans stackars kulturgubbar sitta emellan; det hände nog, att Pestalozzi fick en spik mitt i pannan, för någon blomstervän tyckte, att det borde hänga en krans blåklint just där, och Erasmus Rotterdamus fick en knippa konvaljer på toppen av sin gåspenna, och just på Luthers näsa brukade en flik av flaggan över katedern vara fäst. Till denna examen, som jag nu särskilt har i minne, var pojkarna väldigt svåra med att vilja spika i gubbarna, det skulle vara hämnd för alla långrandiga föredrag, som den vikarierande komministern hållit under terminen just om dem, som satt här på väggarna. Här var i alla fall fint, och vi kände oss väldigt högtidsstämnda, när vi kom in, inte minst därför, att det satt så många främmande storheter omkring katedern. Där var: inspektören Stubbe-

dorf, prosten, hela socknens tuktomästare direktör Willner, baron Magnus och en hel stab av andra pampar. Pamparna ifrån vår fattiga by tog sig inte alls pampiga ut i detta sällskap, som alla hörde hemma i den rika kyrkbyn eller däromkring. Och utom alla dessa var det en mängd föräldrar och stora syskon till barnen.

Direktör Willner var, såsom alltid där han var närvarande, den ledande, och han hälsade oss alla både små och stora välkomna. Han sade, att det glädde honom, att skolan här i utkanten av socknen började röra på sig åt det rätta hållet. Han hade gått igenom böckerna och sett att de flesta gått träget, och det tycktes honom, att betygen i de ämnen vi läst kunde bli ganska goda. Emellertid fanns det några, som han mente måste prickas för de skolkat allt för mycket; dem hade han antecknat, och han sade att han ville ropa upp dem, och ifall de var närvarande, skulle de stå upp och skämmas. Naturligtvis var jag nummer ett på den svarta listan, och när jag ställde mig upp, sade han:

— Jo, du är mig just en söt en, din lilla latmask, hur har du orkat hit i dag, är det för du vet att det vankas kaffe och bullar! Vet du, hur många dagar du varit i skolan den här terminen?

Jag skulle just till att svara att det var nio, när något hände, som jag tyckte var det värsta jag varit med om; jag blev både kall och varm och hela salen dansade runt för mig. Det förskräckliga var, att en röst, som jag kände igen som fars, ropade:

— Dä' va' lögn, gubbdrummel, gräbban ä' inte lat, skäll inte på henne utan på mor hennes, som hållit henne hemma och på mej, som ä' ett svin te far!

Jag visste inte att far var där, men som väl var hade

han arbetat rätt mycket hos direktör Willner, och denne kände honom och tog hans uppträdande från den glada sidan.

— Jag såg inte, att du var här, sade han, annars hade jag nog givit dig skrapan i stället. Men lugna dig, tills jag är färdig med barnen, så ska du nog få.

— Tack! sade far och störde ej vidare och fick således stanna inne, vilket jag uppriktigt sagt knappast var glad åt, för jag visste, att när far var på det humöret, kunde man aldrig vara säker på att han inte hade mer att säga.

Direktören fortsatte emellertid att rosa och risa, som om ingenting hänt, och till sist talade han om, att han hade bestämt sig för att ge tio kronor åt den, som svarade på de flesta frågorna — ja, det vill säga om de svarade rätt —, och fem åt den, som kom därefter.

Första förhöret var i kristendom, och det höll komministern; somliga frågor var nog ganska lätta, och det var många händer uppe, men en del var kvistiga nog, och mer än en gång var jag den enda, som räckte upp handen. Katekesen och bibliskan kunde jag ju ordagrant utantill och hade dessutom läst mycket både i bibeln och i psalmboken och hade ett utmärkt minne, vilket väl var den största hjälpen. Efter kristendomsförhöret hade vi svensk historia och innanläsning, och där kände jag mig nog också vara på "min mammas gata"; jag hade fått en svensk historia utav prostens, och jag var så intresserad av den, att jag gråtit för lillan fått tag i den och rivit bort ett par blad, just om Engelbrekts befrielsekrig, som jag tyckte var det bästa i hela boken.

På den tiden var jag ej antimilitarist; med all min kristendoms-kunskap hade jag ej kommit längre än till

”öga för öga och tand för tand”. Det nästan retade mig, att jag inte var med på Jösse Erikssons tid och fick hjälpa till att hitta på något extra grymt straff åt honom och andra bondeplågarare.

Jag kunde min ”svenska” utantill och klarade mig fint.

När vi hade en stunds paus emellan ett par förhör, gick en del gubbar omkring i bänkarna och såg på våra provskrifter, som vi blivit tillsagda att låta ligga framme, tills de skulle samlas in. En gubbe med långt skägg och två par Brillor stannade hos mig och såg på min skrivning — ledsamt nog var jag en stackare i att skriva, men det trodde nog inte gubben —, jag hade säkert vunnit hans bevägenhet med mina kvicka svar. När han sett på min skrivning ett par minuter och med den skarpaste kännaremin granskat den, tog han den med sig och stegade mycket allvarligt och högtidligt upp på katedern och bad både stort och smått folk skänka honom en minuts uppmärksamhet och se på vad han hade att visa. Och medan han höll upp min stackars provskrift, sade han:

— Här ser ni en skrift, som inte skäms för sig, så skulle alla barn skriva. Och det är väl så mycket märkligare, att den här tösen skriver som hon gör; vi hörde ju att hon, lilla stackaren, fick snubbor för att hon skolkat från skolan.

Att han höll skriften upp och nedvänd bevisade ju, att han förstod saken. Ett hjärtligt skratt belönade hans nit, men knappast vann vi någon ära varken han eller jag.

När allting var överstökad och de lyckliga vinnarna av femman och tian ropades upp, var det jag som fick tian och Pelle i Hultet femman.

Den största glädjen var likväl för mig, när prosten kom och tog mig i handen och sade:

— Tack ska du ha! så bra väntade jag knappt, att du skulle betala böckerna jag gav dig, när du började småskolan.

Jag såg, att prosten var nöjd med mig, och det gladde mig mer än pengarna, hur förtjust jag än var i dem.

ETT BESÖK I PARADISET.

Mor Sundberg var säkert den, som mest intresserade mig i hela Backskogs socken, och min högsta önskan var att bli bekant med henne. Hennes lilla hem hette Paradiset, och det var verkligen det namn, som bäst passade stället. Stugan var så vacker — vit med ljusgröna knutar — och trädgården var bestämt lika vacker som lustgården i Eden. På våren, när fruktträden blommade och syren och guldregn lyste, kunde jag sitta flera timmar i taget uppe på åsen och se på Paradiset nere i dalen. Jag hade också hört, att det var så fint inne i stugan, med rosiga mattor på golvet och en spegel, som räckte från golv till tak, och, det bästa av allt, en bokhylla alldeles full med böcker.

Ack, hur jag funderade hur jag skulle kunna hitta på något att göra mig ärende med, så jag skulle få komma in och se på härligheten. Att inte gumman Sundberg hörde till de mest tillgängliga eller till dem, som det är lättast att bli bekant med, det hade jag hört, och att det var sant, det förstod jag. Jag gjorde verkligen allt vad jag kunde för att bli bekant med henne. Inte ens för själva prostens neg jag så djupt som för gumman Sundberg, och jag sprang så jag höll på att tappa andan för att hinna öppna en grind, som hon måste igenom, när hon skulle till byn. Men hon låtsade aldrig se mig, hur jag än ansträngde mig. En enda gång tilltalade hon mig, men

det hon sade var inte så värst uppmuntrande. Grinden i fråga var trasig, och jag måste sätta till alla mina krafter för att hålla den öppen medan mor Sundberg passerade, men jag måtte visst ha placerat mig oförståndigt, för när gumman var mitt för mig, sade hon:

— Har du inte vett, unge, att gå ur vägen för gammalt folk!

Det sved nog i mitt hjärta, att hon tilltalade mig så där, jag menade ju så väl med att hålla upp grinden åt henne, men inte ett ögonblick tvivlade jag på, att jag verkligen stod i vägen.

Det var inte bara det att jag var nyfiken på gumman, jag hyste sympati för henne, för jag hade fått för mig att hon och jag var på något sätt besläktade själar. Vi hade åtminstone det gemensamt att folk tyckte vi var "konstiga och hade omöjliga griller i huvudet". Och jag trodde säkert att vi skulle blivit vänner, om vi varit bekanta med varann. Hon tyckte mycket om böcker, det hade jag hört, och ville gärna läsa, och det var ju det bästa jag visste också. Granngummorna sade ofta till mig: — Du är precis som Sundbergskan, hon vill bara sitta och hänga näsan över en bok, och det vill du med.

Så småningom började jag hoppas, att när jag blev stor, skulle det bestämt gå lättare än nu att bli bekant med mor Sundberg. Men jag tänkte, att medan jag väntade på det, skulle jag alltjämt gå och se på Paradiset, så ofta jag kunde, och visa mig artig och underdånig emot gumman vid alla tillfällen. Och, naturligtvis, om jag kunde bli bekant med henne innan jag blev stor, så var det så mycket bättre.

En söndagsförmiddag, när jag satt och såg på Paradiset, fick jag se gumman Sundberg komma ut, högtids-

klädd, och gå framåt byn. — — — Ack, att jag inte tänkt på det förut! Nu visste jag hur jag skulle komma i tal med henne. Hon gick ju i kyrkan varenda söndag — varför kunde inte jag också göra det och gå hennes väg och passa på att få sällskap med henne. Det var ju en hel fjärdingsväg genom hagen, och när jag var "kyrkfolk" liksom hon, kunde hon väl inte låta bli att prata med mig, om vi hade sällskap så långt. Redan nästa söndag skulle jag försöka min lycka; i dag var det för sent. Å, vad jag den veckan väntade på söndagen! Jag funderade, om jag skulle be mor att få gå eller om jag skulle smita iväg utan att säga något hemma. När mor inte behövde mig, brukade hon inte bry sig om var jag var, och i vanliga fall höll jag till ute hela söndagarna, och då tyckte jag att lika gärna som jag var ute och lekte kunde jag gå i kyrkan. Men så var det ju det, att jag nog måste göra mig lite mera i ordning, om jag skulle gå dit, och då kanske mor märkte något och ville veta vart jag skulle ta vägen och kanhända förbjuda mig att gå. För hon var lik alla andra i det, att hon tyckte att man inte kunde gå till kyrkan utan kyrkkläder. Och sådana vågade jag knappast påstå att jag hade. Alltså var det nog bäst att jag för "undvikande av obehag" frågade om jag fick gå.

— Vem bryr sig om vart du går, sade mor, men vad i all världen ska du i kyrkan, och vad har du för kyrkkläder?

— Kläderna bryr ingen sig om, sade jag. Det är synd att skylla på kläderna för man håller sig borta från Guds hus, tillade jag snusförnuftigt, citerande mormor, fast jag hoppades mor inte skulle känna igen orden utan tro att hon hade en tös, som av sig själv talade så förståndiga ord.

Tidigt på söndagsmorgonen var jag uppe och började

göra mig i ordning. Mor lovade mig nämligen att gå. Det syntes nog, att min bomullsklänning inte var tvättad sedan sista regnet, men det kunde ingen hjälpa. Ett par kängor hade jag fått efter min äldre halvsystem, de såg visserligen inte så mycket ut för världen, men det gick väl an att putsa upp dem ett tag. Blanksvärta var nog en okänd lyx, men jag hade sett mor tugga socker och spotta på baksidan av stekpannan och ta det i borsten till att smörja kängorna med. Så gjorde jag nu, och mina kängor blev riktigt blanka och fina på tårna; att de var lite rödgrå bak betydde ingenting. En silkeduk, som var mormors, fick jag på huvudet; den var så stor att den täckte inte bara huvudet utan även största delen av överkroppen, men det såg ju bara "hävt" ut. Mormor var fasligt stolt över sin silkeduk, som var så stor och hade så långa och tjocka fransar — den var till och med ett strå vassare än själva nämndemansmors duk. Mitt hår var lite bångstyrigt och ville gärna hänga ned i ögonen, men det hjälptes med att smeta lite olja i det — det var ju klart att ingen hemma hos oss bestod sig med särskild hårolja, men det fanns nästan alltid ricinolja och den dugde gott. Mors filtschal fick jag låna; inte för att jag behövde den, för det var en riktigt varm försommardag, men det hörde till kyrkstassen att ha en schal vikt mångdubbel på armen. När jag så fick några lavendelkvistar i psalmboken, var jag färdig.

I god tid ville jag ge mig av, så jag skulle hinna till Paradiset innan mor Sundberg gick. Hon skulle naturligtvis inte få veta att jag räknat ut att få sällskap med henne. Jag skulle gömma mig tills hon gick, sedan skulle jag komma och gå i fatt henne i hagen — bara så där händelsevis.

Just när jag stod färdig att gå, kom en grannhustru in

till oss, och när hon fick höra, att jag skulle till kyrkan och gå vägen om Paradiset, sade hon:

— Det var riktigt bra; jag har lite förning, som gumman Sundberg skulle ha, och jag hinner inte gå själv med det. Nu får jag skicka det med dig. Om du går nu, hinner du till henne en halvtimma innan hon går.

Å, vad jag blev glad. — Kom jag till Paradiset med förning, måtte väl gumman vara tvungen att prata med mig! Vem vet, kanhända skulle jag få komma in i hennes finaste rum och se hennes böcker och den stora spegeln. Och tänk om jag hade läst någon bok, som hon hade, då skulle jag väl riktigt få språka med henne. Jag växte flera tum, när jag tänkte på hur förvånad hon skulle bli, när hon fick höra vad jag var för en klok och beläst flicka.

Förningen jag skulle ha med mig var ett litet näpet knyte i en bländvit servett. Grannasmor förmanade mig att bära det riktigt försiktigt. — Det är ömtåliga saker, sade hon, ägg och rågmjölskaka och färska saffranskringlor, så nu försäkrar jag dig du blir välkommen. Och det tvivlade jag inte på.

När jag gått ett stycke, fick jag se att Supp, granngårdens hund, var med mig, och det var ingen behaglig upptäckt. Mor Sundberg hade en stor grå katt, som hon var mycket rädd om, och Supp lät aldrig några kattor vara i fred. Och var skulle jag väl göra av hundkräket; inte kunde jag ha honom med mig till kyrkan och för långt var det att gå tillbaka med honom. Till all lycka fick jag se att han hade halsband på sig. Då skulle jag nog få binda honom i mor Sundbergs vedbod, tills jag kom tillbaka från kyrkan. För säkerhets skull kallade jag honom till mig, bröt en vidja och satte fast i hans halsband och

ledde honom. Han var van att gå i band och traskade stillsamt bredvid mig. Så att när vi närmade oss Paradiset, hade min oro för Supp och den grå katten helt och hållet försvunnit, och jag var upptagen av idel ljusa betraktelser över det angenäma faktum att Paradiset skulle öppnas för mig. Att jag kom kyrkklädd i schal och silkeduk skulle väl också imponera lite på gunman, hoppades jag.

Men mina betraktelser fick ett hastigt och alls inte behagligt slut. Supp ryckte sig lös och satte av som en pil ifrån mig. Han hade fått syn på ett par getter och en gris, som gick i en liten inhägnad utanför mor Sundbergs trädgård. Getter och får kunde han aldrig låta vara, han gjorde dem för all del inget ont utan bara jagade dem på lek, men det såg ganska farligt ut, om man inte kände Supps vanor. Mor Sundbergs getter, som inte var vana vid hund, blev alldeles konfysa och sprang runt, runt och bråkade hjärtskärande.

Jag, min stackare, blev förstas alldeles förskräckt och försökte locka den otäcke Supp till mig, men det var omöjligt. Han var så i jakttagen, att han varken hörde eller såg, det odjuret, han bara sprang efter de stackars getterna och nafsade dem i svans och ben. Jag var hemskt rädd för grisen, som gick därinne, och dessutom kände jag mig allt för högtidlig för att ge mig på jakt efter hunden. Men jag var också rädd, att mor Sundberg skulle komma ut och få se att jag hade en hund med mig, som höll på att skrämma livet ur hennes arma getter, för fick hon se det, var det inte så säkert att jag blev välkommen — fast jag var ju oskyldig till att hundrackan kommit med.

— — — Det hjälpte inte, jag måste ge mig in och försöka få tag i kräket. Så fort jag ännu över grinden,

kom grisen emot mig och illtjöt. Supp och getterna kom också, och i förskräckelsen snavade jag och ramlade raklång på backen. Det dyrbara knytet, som grannasmor anförtrott mig, hade jag inte haft vett att lämna utanför inhägnaden, jag hade det i handen, och när jag föll omkull, tappade jag det och grisen högg det och gav sig iväg, men Supp ville också vara med på ett hörn och det blev en väldig dragkamp emellan grisen och hunden om knytet. Och där låg jag och gallskek. Jag var så rädd, så jag vågade inte resa mig opp. Naturligtvis slet hunden och grisen den fina servetten i trasor, trampade sönder äggen, strödde saffranskringlorna på backen och slog sönder karotten, som rågmjölskakan var i. Och mitt i allt detta kom mor Sundberg med en rotting i handen. Supp, den kanaljen, han kilade åt skogen och klarade sig undan, men jag fick vara syndabocken och ta emot hela kalaset. Det värsta var att gumman inte lät mig säga ett ord till förklaring.

Om hon såg att jag var kyrkklädd, fick jag aldrig veta. Hon piskade upp mig grundligt, och sedan kastade hon ut mig ur sin inhägnad och lovade, att om jag vågade visa mig på hennes område en gång till, skulle jag sannerligen inte slippa undan så lätt. Då skulle hon inte lägga fingrarna emellan utan jag skulle få så jag mindes det. — Hon trodde inte att jag redan fått det.

Till kyrkan kom jag förstås inte den söndagen, utan jag gick ut i skogen och satte mig, och hade jag inte varit så arg, hade jag nog sörjt bittrare än jag gjorde, vid tanken på att Paradiset för alltid var stängt för mig. Men jag slutade också att vara så där utstuderat artig och uppmärksam mot gumman Sundberg.

I V A R.

Den första förening jag tillhörde var "Skolans vilja". Det var en rätt stor förening, alla barnen i vår skola var ju medlemmar, och ifall ordföranden, Pelle i Hultet, hade rätt, var det en förening, som visste vad den ville och arbetade efter "klara linjer". Fullt så klara papper hade inte föreningen numro två. Stort medlemsantal var det inte heller, egentligen inte mer än tre, för de två, som vi valde in för att få fulltalig styrelse, fick aldrig veta, att vi valt dem. Det var en nykterhetsförening, och den hade kommit till på Olles initiativ. Han hade varit i stan en månad som extra springpojke hos en handlande, och denne tillhörde en blåbandsförening och hade tagit Olle med sig på nykterhetsmöte. De berättade för Olle, principalen och hans fru, att det visst inte var för sin egen skull de gått in i föreningen. Ingen av dem hade nå'sin smakat något starkt, men de ville vara med om att rädda andra.

— — — "Rädda andra" — detta gav Olle något att tänka på. Han och jag hade ju så ofta talat om att vi måste rädda Ivar — vår halvbror — från superiet, men vi förstod inte, hur det skulle gå till. Den ena gången efter den andra försäkrade han oss att han aldrig skulle smaka en droppe mer, men när frestelsen kom, orkade han inte motstå. Redan när han var unga pojken, brukade far och de vänner han hade med sig hem, narra honom att dricka, så han blev alldeles redlös. Och när han så låg där, hände

det rätt ofta att far slog honom rysligt obarmhärtigt, vilket Olle och jag tyckte var förskräckligt upprörande. När han blev större, vågade far väl inte slå honom, så det skonades vi då från att se, men det var ändå så tråkigt att se den snälle präktige Ivar som en sådan stackare.

När nu Olle kom hem ifrån stan, sprängfylld av nykterhetsföreningen, hade han och jag en massa överläggningar med varandra, och till sist resulterade dessa i att vi beslöt bilda en likadan förening som den de hade i stan. Men vi tyckte det var omöjligt att tala med någon om våra planer eller försöka värva medlemmar. Fast inte kunde väl heller vi — två fattiga barnungar — ensamma sätta igång en så väldig apparat som en nykterhetsförening. Vi kom överens om att det nog var bäst att inviga åtminstone Ivar i vad vi tänkte göra, och vi frågade honom om han ville vara med. Det var ju för övrigt för hans skull, som föreningen skulle komma till, fast vi var inte säkra på att det var lämpligt att låta honom veta det genast.

En nykterhetspredikan, som Olle hört i stan, hade gripit honom så djupt, att han kom ihåg den och kunde upprepa den nästan ord för ord. Han läste upp den flera gånger för mig, och jag tyckte den var stilig och tröttnade inte på att höra den. Jag var ju nykter och behövde inte ta åt mig så mycket av den, men för Ivar var den väl som enkom beställd. Nu tyckte jag att vi kunde hålla ett nykterhetsmöte i "Färsings håla". Olle kunde ju hålla den där predikan, och efter det kunde vi bilda förening. Naturligtvis var det en del i predikan, som måste ändras för att den skulle passa, men det var väl lätt gjort. I stället för de där orden: "Se ej på vinet att det är så rött och sätter pärlor i bägaren!" kunde man ju säga: "Se ej på bränn-

vinet, att det är så klart och att det lyser som vatten i glaset!" Och i den där starka poängen om "sörjande hustrur och barn" kunde det ju komma in något om små fattiga halvsyskon, som höll på att sörja sig fördärvade.

Till min stora glädje medgav Olle att mitt förslag var mycket behjärtansvärt — det var visst inte dumt — och predikan skulle han gärna hålla. Men han var rädd att det skulle bli för dystert med en sådan predikan i den skumma hålan, och han tyckte att vi skulle vara i Olsbergsstugan i stället. Den stod fortfarande kvar och allt sedan vi firade julafton där en gång, hade vi gjort vad vi kunde för att den ej skulle förfalla. Och han tyckte också, att vi skulle ha det litet festligt — kaffefest i stället för ett vanligt möte.

— Hur mycket pengar har du? frågade han mig.

— Sju öre bara.

— Vill du släppa till dem?

— Då begriper du väl att jag vill, men inte räcker dom.

— Nej, då förstås, men jag ska' väl också släppa till.

Du må inte tro att ja' ä' så pank.

Han sträckte på sig lite kaxigt, vilket alldeles säkert skulle förargat mig, om det inte varit han, som gjort det. Så tog han fram en liten börs och skakade.

— Se på den här! sade han. Hur mycket tror du det är i den? Gissa!

— Hundra kronor! drog jag till med, eftersom jag tittade i Olles stortaliga ansikte och inte på den stackars lilla börsen, men det förargade Olle så att det var med nöd jag fick gissa en gång till. Men jag gissade tokigt den gången också, och då miste Olle tålmodet och talade om för mig att det var trettioett öre i börsen. Och i en handvändning räknade han ut att vi skulle få en riktigt stilig

fest för trettio öre. Kaffesump skulle vi be mor om, så kunde vi köpa för fem öre cikoria, tio öre toppsocker och femton öre skorpor och bullar. Han var så villig att släppa till vartenda öre utav sina pengar, så att jag skulle få spara mina. Bara två öre till krita måste jag lägga till för vi skulle ha spiseln i Olsbergsstugan fin till vår fest.

Naturligtvis skulle vi hålla festen och starta föreningen på en söndag — det måste ju vara helgdagsstämning över ett sådant företag. På lördagen var Olle och jag i stugan och gjorde fint, vitlimmade spiseln och till och med skurade golvet, fast det fick gå mycket primitivt till, eftersom det var mest ohyvlade brädlappar, en del inte ens fastspikade, för vi hade inte råd att kosta på så mycket spik. När vi skurat, satte vi in blommor och grönt, så det såg verkligen riktigt festligt ut när vi hade färdigt.

Natten till söndagen sov vi knappast något, Olle och jag; far var borta och det var lugnt hemma, och så fort vi hörde att mor sov, började vi viska med varandra om hur vi skulle ha det. Ivar hade lovat att vara med på festen och skriva in sig i föreningen också, eftersom vi så gärna ville det, men någon överdriven tro på föreningens omskapande makt tycktes han tyvärr inte ha.

Aldrig skall jag glömma den söndagsmorgonen, när vi kom ut och skulle ge oss iväg uppåt skogen: stillheten, den glittrande daggen, solen och fågelsången. Ingen behövde säga oss att det var söndag, det både syntes och kändes.

Det första vi gjorde, när vi kom till stugan, var att bryta loss brädlapparna, som var spikade för fönstergluggarna. Det var en varm försommardag och stugan stod mitt i solgasset. Sedan dekorerade vi tak och väggar med linneaslingor, som vi hade överflöd av alldeles inpå knu-

tarna. Utanför dörren gjorde vi en äreport av björklöv, och när Ivar kom, blev han helt perplex över att vi hade så fint och festligt. Ett kaffebord, som inte skämdes för sig, hade vi också — moster Lotten hade lånat oss av sina finaste koppar — och naturligtvis var det prytt med en rikedom av blommor. Omkring kopparna hade vi lagt kransar av förgätmigej och bullarna låg i en likadan krans.

När kafferepet var över, och vi kom till den viktigaste punkten på vårt program, såg jag att Olle hade en smula rampfeber. Vi hade mycket noga repeterat alltsammans från början och till slut, Olle och jag. Han tyckte att vi kunde ta det lite mera familjärt än de gjorde på nykterhetsmötena i stan, men jag älskade högtidliga former och tyckte att vi kunde hålla oss till den ritual han varit med om. Före predikan skulle vi sjunga psalmen: "Vår Gud är oss en väldig borg". Men när jag såg att Olle hade lite svårt för att högtidligt fråga om "församlingen kunde denna psalm", sade jag: Du behöver inte fråga om församlingen kan, utan sjung du, för Ivar och jag sjunger ju ändå inte. Föredraget gick alldeles utmärkt, bara ett par gånger stakade han sig — att han glömde de små halvsyskonen och sade hustrur och barn i stället, det kunde ingen hjälpa. Efter föredraget framställde Olle så gott han kunde förslaget att vi skulle bilda förening, och både Ivar och jag ville vara med. Men nu visade det sig att ingendera av mina kära bröder var så värst hemma i föreningsteknik — för all del, nog är det möjligt att de klarat upp det, men jag hade ju varit med i "Skolans vilja" och ärt åtskilligt där — åtminstone så pass, att jag kunde sätta bröderna på det hala, vilket jag med glädje gjorde. Efter litet parlamentärerande kom vi dock till samförstånd, var och en var villig att göra vad han kunde och då gick

det. Som högtidlig avslutning på det hela skulle vi till sist ha det blå bandet och Olle, som var en förtänksam pojke, hade tre bandstumpar i fickan och knappnålar att sätta fast dem med.

— Vi låtsar att de är blå, fast de är grå, sade han.
Och nog tyckte *jag* att mitt band var blått.

*

Tyvär, vår förening kom ömkligt till korta, den var inte många veckor gammal, när Ivar en lördagsnatt blev hemburen från ett supgille, redlös. Å, vad Olle och jag då var ledsna! Ivar, den stackarn, sörjde också och försäkrade att något sådant inte skulle hända mer. Men den försäkran hade vi ju hört så många gånger förr både utav honom och andra, så vad den var värd, det visste vi. Vi hittade på alla möjliga skäl för att få honom bort på lördagskvällarna, när far och hans vänner kom med sina litrar, fast det lyckades inte länge, det heller. Snart gick det därhän, att han själv köpte sina litrar och knappast brydde sig om hur det gick med mat och kläder, bara han fick brännvin. Med honom tycktes det gå ännu fortare utför än med far och de andra. Ett tag hade vi tyckt, Olle och jag, att det såg ut som om han skämdes, när vi såg på honom, då han kom raglande, men snart försvann det också, och han brydde sig inte om något. Snäll och vänlig mot oss var han dock fortfarande, och vi höll så mycket av honom och det gjorde oss så ont om honom.

Många, som visste hur mycket gott det fanns hos Ivar, försökte övertala honom att flytta hemifrån; för så länge han gick i arbete tillsammans med far och hans kamrater, förstod var och en att det inte var lönt att tänka på någon ändring med honom. Men på det svarade han alltid, att

det redan var försent: han var så försupen han kunde bli. För resten trodde han inte heller, att han skulle lyckas få någon plats eller något arbete på annat håll.

Men — ”när nöden är som störst, är hjälpen som närmast” — påstår ett gammalt ordspråk och det besannade sig här.

En gång när Ivar och jag hade varit i stan, skulle vi in i en stuga i ett ärende. Det var vänner till honom, som bodde där, och naturligtvis skulle de ha ”ett glas” tillsammans. Han hade ju en kutting med sig åt dem ifrån stan, och vad som fanns i den skulle förstås avsmakas, så skulle han bjuda själv, och det dröjde länge, innan jag lyckades få honom att tänka på att vi skulle hem. Som alltid vid dylika festligheter råkade de såta vännerna i krakel med varandra, och det blev ett förfärligt slagsmål, innan vi gick. Anledningen var så enkel som helst: en av de unga männen i stugan mente att Ivar skulle ha en avskedssup, om de också skulle ”hälla i honom”. — ”Hälla i honom”, det skulle han aldrig ha sagt. Ivar var i allmänhet snäll och godmodig men hade ett humör, som var som ”tutta eld på krut” när han fått några supar i sig. Ögonblickligen belönade han den överdrivna gästvänskapen med att smälla den unge mannen i huvudet med flaskan han hade i handen. Det fanns inte mindre än fem vuxna karlar i stugan och allesammans kastade sig över honom. Han var otroligt kvick och stark och lyckades värja sig en stund, men snart fick de omkull honom i en vrå. När de äntligen släppte honom, trodde jag han var död, så blek och blodig låg han där, men så småningom kvicknade han vid. Att det blev fred och försoning när han vaknade, det var jag nog glad åt, men däremot var jag inte så glad åt att han tog en hel rad supar till. Jag var hjärtängslig, innan jag

fick honom med mig ut; jag visste ju, hur lite det ville till, för att ilskan skulle blossa upp igen, och då visste man aldrig hur det kunde gå. Jag stod som på nålar, medan de diskuterade hit och dit om vilken väg vi skulle ta, när vi äntligen var klara att ge oss av.

— Hem tar vi oss alltid, bara vi kommer ut! tänkte jag. Fast jag fick nog se, att det var lättare sagt än gjort. När vi gått ett par timmar, blev det alldeles mörkt i skogen, stigen förlorade vi, Ivar började snubbla, och jag förstod att det inte skulle dröja länge, förrän han blev liggande. Det var kallt, och tunnklädd som han var, trodde jag aldrig han skulle kunna överleva att ligga i skogen och sova ruset av sig, varför jag med all makt försökte hålla honom på benen. Men det gick inte länge. Just när vi var mitt uppe i det allra värsta ris och moras, stöp han, och hur jag bar mig åt med honom, kunde jag inte få honom att resa sig. Vad skulle jag, fattiga barn, ta mig till! Jag hörde honom stöna och jämra sig emellan snarkningarna. Tänka på att gå ifrån honom kunde jag inte, men hur skulle jag väl få honom med mig? Bära honom var en dåraktig tanke, när jag inte ens orkade lyfta honom. Jag knäppte av honom ränseln, kastade kuttingen och flaskan åt skogen och försökte med förtvivlans krafter släpa pojkstaccarn med mig. Jag tog ett bastant tag i rockkragen och gick baklänges som en myra, men många tum i taget orkade jag inte dra honom. Att jag skulle hålla mig själv vid liv, om jag kånkade med honom hela natten, det förstod jag, men hur det skulle gå med honom, det var en kvistigare fråga. — "Hjälp! hjälp!" skrek jag av alla krafter, men näppeligen väntade jag att någon skulle höra mitt skrik och komma till hjälp. Jag tror nästan, att jag blev lika förskräckt som glad, när jag fick höra en röst som

svarade och fick se skenet av en lykta. Nog hade jag reda på, att det ofta brukade vara kolare och tjärbrännare ute i skogen om nätterna, men inte tänkte jag på sådana i första hand, utan jag tänkte på alla rysliga historier jag hört ifrån den här skogen, om rövare och tjuvband.

— Vad är du för en barnunge, som går här och skriker i natt? frågade en röst, som visst inte lät så farlig som jag föreställt mig att en rövareröst skulle låta. Det var heller ingen rövare utan snarare en barmhärtig samarit som kom. När han fick höra vilka vi voro, kände han till oss och tröstade mig så gott han kunde. Han talade om för mig vem han var, och att han och ett par andra karlar var här uppe i skogen och brände tjära. Deras koja låg inte alls långt bort, och han ropade på sina kamrater, att de skulle komma och hjälpa honom. Karlarna var fasligt sotiga och svarta, och det var inte utan att jag darrade en smula i knäveckan, när jag skulle gå med dem, men när jag såg hur varligt de handskades med min stackars bror, förstod jag att de inte var några farliga människor. I kojans blev vi på bästa sätt omhuldade, och jag somnade snart mycket tryggare, än om jag legat hemma.

När Ivar vaknade, hade bonden och han ett långt samtal med varandra, och det resulterade i att Ivar ett par dar senare plockade ihop sina få tillhörigheter och vandrade iväg till gården, där bonden hörde hemma. Ivar hade berättat för honom om alla sina fåfänga försök att slita sig lös ifrån eländet, som höll på att förstöra hans liv. Och bonden, som var en verklig människovän, erbjöd honom plats och lovade att på vad sätt han kunde hjälpa honom att resa sig igen.

Det var en glad dag, när han gav sig iväg, det tyckte vi alla tre — Ivar, Olle och jag — fast nog skulle vi

komma att sakna honom hemma. Det gick också över förväntan bra. Han var på sin nya plats flera månader utan att smaka en enda droppe starkt, och när han då kom hem och hälsade på, tyckte vi att han blivit en riktig herre. Han hade skaffat sig nya präktiga kläder och såg så glad och frisk ut, presenter hade han med sig åt oss, och han gav mor pengar till kaffe och socker. Far grät i glädje när han såg honom så förändrad, och han bad honom att för all del fortsätta som han börjat, och det mente Ivar att ingen behövde be honom om. Han betydade att sista droppen sprit varit inom hans läppar.

Men — stackars gosse — den gången var han för säker på sig själv. Hemma hos oss var det dans på lördagskvällen och som vanligt slutade dansen med supgille. Både moster Lotten och vi hade försökt att få Ivar bort ifrån tillställningen, men han ville vara med och träffa gamla bekanta. Våra farhågor att han skulle låta narra sig att dricka tyckte han var barnsliga, nu när han ingenting smakat på så länge.

— — — Tyvärr var han en av dem, som låg på golvet och sov ruset av sig på söndagsmorgonen. Å, så ledsna Olle och jag blev, när vi fick se honom ligga där; vi hade varit hos moster Lotten på natten och kom hem först på söndagsmorgonen. Vi började ruska honom och fick verkligen liv i honom utan att någon av de andra vaknade. — Stackars Ivar — vad han skämdes och tyckte det var tråkigt. Nu ville han genast ge hoppet förlorat och inte vidare gå tillbaka till sitt präktiga husbondefolk. Ett par dar stannade han hemma, vad än både far och andra människor sade. Som väl var, kom dock hans husbonde och sökte opp honom, och då följde han med. Ett par gånger till gick det på samma sätt, när han kom hem och

hälsade på; till sist föresatte han sig att inte alls gå hem, och det tyckte vi var ett klokt beslut.

När han varit borta i över två år, var Olle och jag och hälsade på honom. Han hade inte då varit hemma och inte haft något återfall på länge, och vi längtade att se hur han såg ut. I det närmaste var han sig lik förstås; han såg bara betydligt friskare och gladare ut än han gjort i hela sitt liv. Det hade också kommit något nytt över honom, som åtminstone inte jag för min del kunde förstå. Han såg så hjärtans glad ut och gjorde hemlighetsfulla antydningar, som jag — lindrigt sagt — tyckte var larviga.

— Vad tror du det är med honom? frågade jag Olle. Han sjunger ju och trallar vartenda ögonblick och ser barnsligare ut än han gjorde, när han var liten.

— Så dum du är; begriper du inte att han är kär!

— Kär?

— Ja, just kär, det är för gräbban med det burriga håret som han trallar. Det förstod jag med samma jag såg honom springa och hjälpa henne med pumpen.

Olle nickade så övertygande att jag inte fick en tanke på att motsäga honom. Och det var för resten väl att jag inte gjorde det, för han hade rätt. På kvällen, när Ivar och flickan med det burriga håret slutat arbetet för dagen, tog de oss med sig till en stuga, som de skulle flytta in i så snart som möjligt. Deras husbondefolk ville ha dem kvar på gården och lät dem därför överta ett torp på mycket förmånliga villkor.

När jag såg Ivar och Ella — hon hette så, flickan — stå med armarna om varandra och resonera om hurdana tapeter de skulle ha i kammaren, då viskade jag till Olle:

— Nu är det bra med Ivar — — nu ska' du få se att han låter brännvinet vara — — det här är allt säkrare än själva nykterhetsföreningen.

ETT LÖFTE, SOM JAG HÅLLIT.

Tyvärr är det så — jag måste erkänna det — att jag med glädje lovar vad som helst, men håller vad jag lovar, gör jag inte alltid. *Ett* löfte har jag dock hållit och ämnar hålla så länge jag lever.

När jag var elva år, lovade jag mig själv, att om det så gällde livet, så skulle ingen makt i världen få mig att på något sätt befatta mig med rusdrycker och ej heller tobak i någon form. Det finns nog många som tänker:

Ja, det måtte väl inte vara någon konst att hålla ett sådant löfte. Men — konst eller inte — vågar jag säga att lätt var det inte. När jag var elva år, hade ingen hittat på sådant som system, motbok, restriktioner och vad allt det nu kallas. Då behövde inte folk syssla med smuggling och dylikt elände, då fick den laglydige och — för all del — den icke laglydige också sitt rus utan alla ceremonier. Hade man bara slanten som fordrades, var det bara att få en flaska och skicka sin pojke eller tös — vem som var till hands — efter en eller flera liter.

Att far skickade mig till brännvinsmagasinet kunde nog hända både en och flera gånger i veckan, och de ärenden han skickade mig gjorde jag nog klokast i att gå. Det dög inte med "knorr och betänkligheter", när han ville ha något utträttat. Därför var det nog inte så alldeles utan risk att försvära sig till några ideella löften.

Sista gången jag hämtade brännvin var till en midsommarhelg — men det är en historia för sig.

*

När jag fick min tia som belöning på examen i skolan, var jag väl den lyckligaste människa på Guds gröna jord. Vad gjorde det mig då, att kamraterna fnittrade åt mig, för klänningen jag hade var för stor. Eller att gubben Willner hade kallat mig latmask för jag skolkat från skolan — det tog han ju för övrigt tillbaka och pekade på mig som ett mönster av flit. Den äran var kanske oförtjänt, ty jag hade alltför lätt att lära. Det bästa av allt var att far var stolt över mig, och han lovade mig, mitt i folkhopen, att han skulle bli den bäste bland fäder. Han svor på att jag skulle få studera, tian jag fått skulle bli grundplåten, sedan skulle han knoga och spara till rästen. Att han menade alldeles vad han sade, det vet jag, och kanske hade han också kunnat hålla det, för han var en duktig arbetare och kunde förtjäna mycket pengar, om — ja — ja — världen hade varit ett paradiset hade inte *om* varit. Här var det brännvinet och krogarna som var "om". Om inte brännvinet hade varit så lätt tillgängligt, tror jag knappast, att mor och vi barn behövt springa som vilda djur i skogen kalla och ruskiga nätter, för far var intet odjur. Vi hade heller inte behövt frysa och svälta eller plågas av kamraternas stickord för att vi såg ut som eländiga trasbylten. Och — vi hade ej behövt frukta och avsky vad andra barn höll dyrt och heligt: föräldrarna!

Far ville förstås ta hand om min slant och gömma den åt mig, men jag ville rysligt gärna att mor skulle få se den, och det var jag inte riktigt säker på att hon fick, om jag lämnade den ifrån mig genast. På hemvägen från

skolan måste nämligen far gå förbi "gästis", och där visste jag han blev förstig och träffade andra förstiga, och därför kilade jag hem utan att låtsas höra vad han sade. Mor blev också väldigt glad och sade att nästa termin skulle jag få gå varenda dag i skolan, och när hon fick höra vad far sagt, grät hon i glädje och trodde att han skulle bli "nykter" och vi skulle få det lika härligt som första tiden far och hon var gifta. Hon satte på kaffepannan och med de möjligheter som fanns rustade hon till några munkar, som hade varit hans förtjusning denna oförglömmeliga första tid. Min syster och jag plockade blommor, och vi dukade riktigt fint och festligt.

— Tänk mor, om far träffat någon och gått med på gästis, sade jag lite försiktigt, när jag såg att hon började titta allt oftare utåt vägen. Jag kunde inte låta bli att tvivla inom mig på att han skulle komma, men när jag såg, hur glad hon var och hörde hur hoppfullt hon talade om, att det skulle bli "som första tiden", hade jag inte hjärta att riktigt komma fram med mina tvivel.

— Nu kommer han, ropade min syster, och både mor och jag skyndade till fönstret. Jag var nog litet skamsen, rent av ängslig för rästen, över att jag inte lämnade honom tian; det hade nog varit bättre, om han inte behövt märka, att jag misstroddes honom. Men till min stora glädje såg jag, att han hade mästern Nälman med sig, och han kom alltid med frid. När far kom in och fick se hur festligt vi gjort, gick han fram och tog mor i famn — vilket jag knappast sett honom göra förr — och tackade henne så hjärtligt och lovade, att nu skulle vi ha en riktigt glad dag, och sedan skulle det bli många glada dagar. Olle var borta som vallpojke i en grannby, och jag var så ledsen att inte han var hemma, när vi hade så

roligt. Mäster Nälman stannade hos oss hela eftermiddagen och över natten. Far och han berättade så många roliga historier, och mor sjöng, och lillan och jag var ovanligt goda vänner — ja, nu var hon förstås väl stor till att heta lillan, och var vi sams kallade jag henne inte så heller. Hela stugan var som en solig vrå.

Vad som också gjorde far särskilt glad var, att direktör Willner erbjudit honom ett arbete, som skulle räcka ganska länge och vara bra betalt. Redan dagen efter skulle han få börja, men villkoret var att han höll sig nykter, och det försäkrade han, att han skulle göra. Mor och han talade om "första tiden", och han önskade lika varmt som hon, att den skulle komma tillbaka, och bägge var säkra på att den skulle göra det, om brännvinet var bannlyst.

I arbetet hos direktör Willner kunde inte far komma hem om kvällarna för det var för lång väg, och vi kände det vemodigt, när han gick första morgonen. Vi visste att han ville kämpa emot eländet, men vi visste också att den striden mer än en gång slutat med nederlag, och vi tyckte det hade varit bättre, om han varit närmare hemmet, så att vi kunnat hjälpa honom. Själv var han glad och hoppfull, när han gick, och försäkrade att nu kände han att det skulle gå bättre än förut.

Vi hörde ingenting ifrån honom, och så länge han var kvar vid arbetet, förstod vi, att det stod väl till. På lördagskvällen skulle han komma hem, och vi redde till så gott vi kunde för att ta emot honom. Olle skulle också komma och mor hade bett honom gå och möta far, så han skulle ha sällskap förbi de farliga ställena. Å — hur vi väntade och undrade, när vi tyckte det började bli på tiden att de skulle komma! Mor var inte så orolig som jag. Hon var

av naturen mer hoppfull och hade lättare för att se ljust även på det mörka. Och hennes hopp kom heller inte på skam. Just som jag skulle komma fram med den olycksprofetian, att han nog hamnat på gästis eller något ännu sämre ställe och kanske fått Olle med sig, kom de. Allt hade gått bra, far var nykter, glad och belåten; gubben Willner hade berömt hans arbete, och törsten hade inte varit värre, än den gått att bota med källvatten.

När far och Olle fått lite mat och snyggat till sig en smul, tog mor fram fars gamla dragspel och bad honom dra några låtar. Helst av dem han brukade spela förr i världen — och det behövde hon inte be honom två gånger, spelade gjorde han så gärna. Å, vilken rolig lördagseftermiddag! Jag tyckte vi var den lyckligaste familj på jorden. De där förskräckliga lördagskvällarna, när mor och vi barn blivit utjagade och fått ligga hungriga och frusna i skogen, var som de aldrig hade funnits. När jag såg på far, som satt här så god och glad, föreföll det mig omöjligt, att det kunde vara han, som helt nyligen slagit sönder fönster och dörrar i stugan och levat så vilt. Säkert skulle sådant aldrig hända mer.

Men när det var som roligast, fick vi höra röster på gården, och när vi fick se vilka det var som kom, tror jag att vi blev rädda allesammans. Far blev blek och lade ifrån sig spelet, och mor sprang fram och satte sig jämte honom och slog armarna om honom — det var tre av fars värsta supbröder, som kom. De var rätt "påstrukna" och literbuteljer tittade upp ur deras fickor. Nästan strax de kom in, tog den ene upp en butelj och ville bjuda far, men han sade, att han föresatt sig att aldrig smaka något sådant mer, och de gjorde honom en tjänst, om de icke kom och bjöd. Först såg de litet förbluffade ut, men när

de hämtat sig, började de gapskratta och svor på att innan de gick sin väg, skulle han dricka ur det som var i buteljen. Han var förfärligt häftig, far, nu var det ju den hjälpen, att han var nykter, och mor gjorde vad hon kunde för att lugna honom. Men när karlarna hörde det och såg att hon inte släppte honom, drog de upp en butelj till och sade att hon skulle dricka ur den, och dessutom gav de henne de rysligaste namn och öste ur sig förskräckliga råheter. Far satt i alla fall stilla och lät dem hållas, tills den ene sparkade till Olle så, att han föll omkull och slog sig rätt illa emot spisen, då var det slut på hans förmåga att behärska sig. Han sprang upp, och det första han gjorde var att rycka till sig buteljen och tömma den i ett enda drag. Mor fick oss med sig och vi sprang ut så fort som möjligt. Men långt ut i skogen hörde vi eder och förbannelser och hur slagen haglade därinne. Nu förstod vi att far var förlorad den här gången; nu skulle det bara bli värre än förut, åtminstone de första dagarna efter denna lilla nyktra tid. Det enda vi kunde göra, gjorde vi, och det var att krypa ihop under en gran och bedja att ingen av dem, som rasade därinne, skulle bli ihjälslagen. Far var ju så oförvägen, och vi var alltid i ångest att han eller någon annan skulle få sätta livet till, när det var slagsmål.

På söndagsmorgonen smög vi oss så nära hem, att vi kunde se och höra, att det var alldeles tyst och stilla i stugan. Vi trodde att far och hans kamrater låg och sov, det var tomt där inne, och då vågade vi oss in. Att det skulle dröja länge nu, innan far kom hem det var vi alldeles säkra på. Men — ack, hur där såg ut! Något förskräckligare än stugan denna söndagsmorgon kan man väl knappast få se. Någon hel stol fanns det inte, sönder-

slaget porslin och buteljskärvor, blodspår och andra märken, som inte var så lätt att få bort, täckte hela golvet. Mor hade satt upp rena gardiner på lördagen, när hon skulle göra fint och rart till far skulle komma hem. Visserligen var det inte mycket med dem, men de gick ganska bra an, när de var komna upp, men nu var de nedrivna och söndertrasade, kastade som slarvor omkring på golvet.

Stackars mor! Hon satte sig med händerna för ansiktet, när hon stått ett par minuter och sett på eländet; nu förstår jag bättre än jag gjorde då, hur omöjligt det måste kännas för henne att försöka få rummet i människovärdigt skick. Hon ville inte visa att hon grät, men jag såg nog att tårarna rann emellan fingrarna.

— Mor, sade Olle, vi stannar inte här, mitt husbondefolk i Harberga säger, att om vi vill gå ifrån far, så kan vi få bo hos dem i kammaren, som jag har. Den är tillräckligt stor åt oss. Nanna kan rensa i trädgården, och mor hjälpa till i köket och mejeriet; och när jag slutar valla i höst, får jag annat arbete där, det har husbonden sagt. Jag blir ju snart stor, och då — — — Olle rätade på sig, så han blev en hel tum längre än han var.

Jag tyckte detta var ett utmärkt förslag, och jag hoppades att mor skulle tycka det också. Att hon satt kvar i samma hopplösa ställning, kunde jag inte begripa. Naturligtvis tyckte jag hon skulle sprungit opp genast och sagt, att vi om fem minuter skulle vara klara att gå till Harberga. Å, vad jag tyckte det var bra, att jag fått den där tian i skolan; nu hade vi ju litet att börja med.

Men mor satt alldeles stilla, och när Olle fortsatte att tala om, hur bra vi skulle få det där borta, och jag instämde och bad mor att hon skulle följa med och låta oss gå så fort som möjligt, sade hon:

— Ja, gå ni, och Gud give, att ni kunde reda er; men, ser ni, jag hör till far, och så länge jag lever, måste jag vara hos honom. En stackare är jag, det vet jag, men alltid kan jag skydda honom för någon sten, som människor annars skulle kasta på honom. Och efter detta får han det tungt nog, utan att det också skulle vara det, att han skulle komma hem och se rummet så här och därtill vara ensam.

Jag hade förstås huvud och hjärta fullt av ord, som jag velat svara mor, men jag teg, för jag kände — om jag också inte riktigt förstod det — att det hon sagt var bättre än det jag hade att säga. Att det var sant vad aposteln säger om kärleken, det tyckte jag mig få bevis för.

”Kärleken fördrager allting, den tror allting, den hoppas allting och — den *uthärdar* allting.”

Men jag tyckte kärleken var dum!

Det var ju klart, att när mor stannade hemma, så gjorde vi det också, och snart var vi i full fart med att utplåna spåren efter stormen, som dragit fram. Vi hjälptes åt allesammans, så gott vi kunde, och det gick verkligen bättre än någon människa skulle trott att få lite reda i eländet. Hela tiden sjöng mor för oss och berättade historier. Hon hade i sin ungdom läst en bok, som hette: ”Historisk handbok för fruntimmer” — eller något liknande, och ur den tröttnade hon aldrig på att berätta och vi ej på att höra. Det var ju inte första gången stugan såg ut så här, och livet hade många gånger sett lika mörkt ut både för mor och oss, men hennes historier hade varje gång hjälpt oss att glömma det värsta.

På söndagskvällen gick Olle ensam tillbaka till Harberga, och syster och mor och jag satt och väntade på far. I smyg hade jag ställt köksdörren olåst, så att vi skulle

komma ut så hastigt som möjligt, ifall far kom hem sådan som han gjorde ibland. Men jag ville inte att mor skulle veta det; ty fast hon så väl visste, hur rädda vi var, sårade det henne varje gång hon blev påmint om det. Han kom emellertid inte, far; vi satt uppe, tills solen tittade in på måndagsmorgonen, men då tyckte vi det tjänade ingenting till att vänta längre och gick och lade oss. Både måndagen och tisdagen gick, utan att han hördes av. På onsdagen kom direktör Willner för att se hur det var fatt, att han inte kom tillbaka till arbetet igen. Mor hade försökt att trösta sig och oss med att han kanske gått direkt dit på måndagsmorgonen, men nu gick ju det hoppet om intet. Gubben Willner var mycket uppbragt och grälade och bråkade, han hade ju menat så väl och ville bara hjälpa oss, och så var detta tacken. Mor sade honom förstås, att hon kunde inte hjälpa det, hon ville väl ingenting hellre, än att mannen skulle arbeta, och hon talade om hur glada vi varit allesammans över vad direktören gjort. Men han fortsatte ändå att gräla och sade att det var hennes skull, mannen skulle vara skötsam och den bästa man kunde tänka sig, om inte hon vore. Naturligtvis var det hon, som drog dit fylltrattarna, och de där tre på lördagskvällen kom förstås för att hälsa på henne, och så var det karlstackaren, som råkade illa ut.

När jag hört på gubben Willner till dit, då gick det inte längre. Jag var för mycket min fars dotter, även om han ibland ville påstå, att han inte hade med min härvaro att göra. "Tig, gubbe!" ropade jag emot honom, och i blinken nappade jag vattenflaskan, som stod i ett hörn och dängde varenda droppe över herr direktören, "säg inte ett ord till om mor, för det är osanning allt vad ni säger." Jag ställde mig med den tomma flaskan i högsta hugg, och om

det nu var kallduschen eller det, att han var rädd för min flaska, vet jag inte, han sade då inte ett ord vidare, utan när han givit mig en släng av sin ridpiska, gick han.

Mor hämtade förstås in ett björkris till tack för att jag tog hennes parti emot direktör Willner, och det förvånade mig ju inte: han — förståndiga karlen — hade ju nyss sagt, att otack är världens lön.

Just den här svarta veckan var midsommarsveckan, och det såg inte ut att bli mycken helgdagsglädje för oss. Som vanligt var det, utom alla andra besvärligheter, det, att det var tomt i skåp och skafferi. Mor hade nog gjort en del arbete åt folk, men alla hade bett att få vänta till efter helgen med att betala, och hon kunde aldrig tala om hur svårt det var. Väl därför att hon visste att svaret då bleve något om vart fars avlöningar tog vägen, och det ville hon höra talas om så lite som möjligt — vilket väl inte var underligt, hon hade tillräckligt obehag av det utan att få stickord av bondgummorna. Men vi hade ju tian jag fick i skolan, den hade mor gömt så väl, och hon sade att den skulle inte röras, förrän jag skulle ha konfirmationsklänning. Jag bad henne så väl, att hon skulle ta den och köpa litet åt oss till helgen, men det ville hon inte höra talas om. Nog var det sant, att det var långt tills jag behövde någon konfirmationsklänning, Olle hade ju inte "läst" än, och han skulle ju vara före mig, men hon tyckte, att hur länge det dröjde, var det bäst att vara försedd. Man vet vad man har, men inte vad man får, svarade hon på allt vad jag mente kunde hända, innan jag skulle konfirmeras. Men på fredagen kom far hem och hade ett par kamrater med sig. De skulle "sala" till helgdagsbrännvin, men ingen av dem hade några pengar.

— Ni har väl inte köpt upp Nannas tia? Jag hörde på fars röst, när han frågade, att det hade inte varit roligt, om vi hade gjort det.

— Nej. Men du har ju själv sagt, att den skulle gömmas åt flickan. Aldrig hade jag hört mor tala i så bestämd ton till far, när han var lite "oklar". Det var nästan som om jag skulle hört mormor. Och han tappade också koncepterna ett ögonblick och tycktes inte veta, vad han skulle svara.

— Det är klart, sade han, att den skall gömmas åt henne, men det hindrar väl inte, att vi lånar den nu. Vi ska ha hem tio liter, Nanna ska gå efter det, och jag har lovat i handelsboden, att hon ska ta hem ett par små snusfjärdingar åt dem. De är inte tunga, och kan hon inte bära det, får hon låna sig en kärra och dra.

Lyckligtvis sade mor ingenting emot, utan letade fram sedeln och räckte den till far. Jaha, sade han, du får gå så fort du blir färdig, fast i kväll hinner du inte in till stan medan brännvinsboden är öppen, men du får ligga hos gumman Nelly, och passa på så du är vid boden, när dörrarna öppnas. Och sedan stannar du inte i stan en minut längre än du är tvungen, de väntar på sitt snus i handelsboden, och vi väntar på det vi ska ha. Jag har talat vid Nelly, och hon har lovat, att du får ligga där, och hon ser nog till att du kommer ut i tid i morron bittida.

Jag var ju så van att gå dylika ärenden, så det föll mig inte in att protestera, och ej heller brydde jag mig så mycket om att mina pengar skulle gå till brännvin, men gå till gumman Nelly och ligga där över natten, det sade jag ifrån att jag inte gjorde. Men far hade fått för sig, att jag skulle göra det, och han tålte inte att bli motsagd.

— Om tio minuter är du klar att gå, sade han, och är

du inte före klockan nio i kväll hos Nelly, så lovar jag, att du ska få lära dig att fjärde budet hör till barnaläran.

Gumman Nelly brukade ofta komma till oss och stanna hela veckorna ibland, men jag var alltid förskräckt för henne och höll mig undan så mycket jag kunde, när hon var där. Vem av oss, som var i stan och skulle ligga över natten, brukade ligga hos henne, men var jag ensam gick jag aldrig till henne, hellre satt jag ute under ett träd på kyrkogården över natten. På kyrkogården tyckte jag var så lugnt och skönt, och dit gick jag så gärna. Jag var med Olle en gång och skulle ligga hos Nelly en natt, men det slutade med att han och jag gick ut och gick i hållregn på gatorna till morgonen. Mor fick aldrig veta varför, och därför förstod hon inte att jag hade så mycket emot att gå till Nelly, och hon bad mig gå som far hade sagt. Nog förstod jag, att han skulle ta reda på om jag var hos Nelly eller inte, men det brydde jag mig inte om, jag tog mina tomma kuttingar och larvade av i den fasta föresatsen, att Nelly skulle få vänta förgäves på mig.

Jag var i alla fall i tid vid brännvinsboden, och där stod gumman Nelly och väntade på mig. För att vara bara elva år hade jag hört och sett bra mycket av mänskligt elände, men en så hemsk vrångbild av en människa som den gumman hade jag aldrig sett. Hon var ursinnig förstås för att jag inte kommit till henne kvällen förut, och hon hotade att stänga in mig i sin skrubb för hela livet. Sakerna jag skulle hämta, kunde hon skicka hem med en bonde, sade hon. Jag kände mig verkligen tacksam emot henne, för hon kom just med detta; jag var som litet "harig", när jag först fick se henne, men straffet hon hotade mig med var så innerligen löjligt, så jag blev genast på gott humör. "Skrubben" kunde ingen skrämma mig med, när jag

var årsgammal ens, dit kröp jag självmant, om jag bara fick upp dörren. Att vara mörkrädd hade jag aldrig haft en tanke på, och att sitta ensam var nästan det bästa jag visste, ty då levde jag mera ostört i min diktade värld, som var mig närmare än den verkliga. Så att komma och skrämma mig, "gamla människan" — så hade jag kallat mig länge, när jag var elva år — med skrubben, det var väl skrattretande.

Brännvinet jag skulle ha, köpte hon åt mig. Hon skulle nämligen ha ett par liter med av det, så det var inte mer än åtta liter jag skulle bära hem, men det var vackert så. Den som mätte ut varan åt oss var en gammal vänlig man, och han var mycket bekymrad för hur det skulle gå för mig att bära bägge kuttingarna, när jag därtill skulle ha ett par snusburkar. Han band i alla fall ihop dem så att jag kunde bära dem över axeln och ha en snusburk i vardera handen. Och med en brännvinskutting framför mig och en på ryggen och snusburkar i händerna knallade jag ut ur stan denna midsommarafton. Bördan var visst inte lätt, så jag kunde inte gå fort och måste ofta stanna och vila, och som jag hade ganska lång väg hem, hann jag tänka en hel del. Det hann jag nog för övrigt under alla förhållanden, jag tänkte nog mera och tyngre tankar, än vad som är nyttigt för ett barn. Eländet omkring mig måste ju sätta många mörka fläckar i min tankevärld. Nu tänkte jag emellertid på vad det ville säga att vara "människa". Jag läste alltid varje tryckt lapp jag kom över, om den än var både smutsig och trasig försökte jag få ihop vad där stod, och i handelsboden hade jag en gång fått kaffeböner i en strut, som var gjord av ett par bokblad. Näst bibeln — den jag ändå satte högst — var dessa blad det märkvärdigaste jag hade läst. Jag läste dem tills jag kunde

vartenda ord utantill, och jag var så rädd om dem. Jag bar dem på mig om dagarna och hade dem under huvudet om nätterna; och när mor brände upp dem för mig, sörjde jag som om den käraste vän hade ryckts ifrån mig, jag trodde, att jag aldrig mer skulle kunna bli glad. Eftersom det var bara ett par lösa blad, var det förstås varken början eller slut på någonting, jag tror att det var ett fragment ur någon filosofisk avhandling och gick högt över min horisont. Hur jag kunde bli så gripen av det förstår jag inte än i dag. Tankarna, som grep mig, rörde sig om vår bestämmelse som människor, vad vi fått framför djuren, och hur vi måste vårda och utveckla detta mystiska väsen, som är gudsbelätet inom oss. Och hur vi, varenda en — även den minsta och oansenligaste — med eller mot vår vilja, hjälpte till att fullkomna eller förfuska den bild skaparen tänkte, när han danade människorna.

När jag nu knogade framåt vägen med min ynkliga börda, spann jag vidare på den där tanketråden. Jag hade klart för mig, att det var ögonblickets små handlingar som skapade tidens stora verkligheter. "Rom byggdes inte på en dag", det uttrycket hade jag hört många gånger, och jag förstod det så, att man hade byggt litet om sänder — en sten i taget — men hade man inte brytt sig om att göra det, hade intet Rom blivit. Och så tänkte jag mig mänsklighetens andliga uppbyggande, jag tog det där om vårt ansvar personligt och bokstavligt och ställde mig själv i de ansvarsskyldigas led. Men här kom jag och bar så mycket snus och brännvin jag orkade, det, om något, var väl att hjälpa till att förfuska skaparens verk. Hur många gånger hade jag inte sett att brännvin åtminstone gjorde människorna oförnuftigare än djuren,

och snus var heller inte ägnat att upphöja. Jag försökte nog ställa fjärde budet emellan mig och mitt ansvar, men jag blev inte riktigt lugn med det.

Ungefär en halvtimmes väg ifrån mitt hem hade jag att gå över en bro, varunder en strid fors brusade, detta var ett av mina älsklingstillhåll, här kunde jag stå och se på forsen och drömma hur länge som helst. Jag stannade nu också, förstås, och jag hade inte många minuter stått, förrän den tanken slog ned som en blixtnedslag i mig, att jag skulle sänka bördan jag hade i forsen. Jag hisnade för tanken, ty jag visste ju vad följderna blev, om jag utförde den. Nyss hade jag läst några blad ur en martyrhistoria, och det var kanske det som mest eggade mig. Varför, tänkte jag, behöver jag vara mer rädd om livet än de var — slår far ihjäl mig så, må så vara — — — Jag lyfte upp brännvinskuttingarna, blundade och kastade dem i forsen och snusburkarna fick följa efter. Och när det var gjort, och jag öppnade ögonen och inte såg skymten av uselheten, föll jag på knä vid broräcket och lovade allvarligt och högtidligt, att, antingen jag fick leva eller dö, var detta sista gången jag befattade mig med vare sig tobak eller sprit. Jag hade mer än en het stund för det löftet, medan jag var mellan elva och fjorton år, men jag höll det i alla fall.

Helst skulle jag kanske låta det vara punkt här, men någon kanske undrar, hur det gick med mig, när jag kom hem. Och det gick inte värre än att jag kan tala om det.

Knappt hundra meter från forsen mötte jag min far. De, som skulle dela hävorna med honom, hade suttit hemma flera timmar och väntat på mig. Och till sist, när väntan blev för lång, hade far gått för att möta mig.

— Vad har du gjort så länge? var det första han

frågade, när han fick se mig. Men ögonblicket efter upptäckte han, att jag var tomhänt, och han stirrade häpen på mig.

— Kuttingarna? frågade han äntligen, när han lyckades öppna mun.

Ett ögonblick tänkte jag försöka springa min väg utan att svara, men jag förstod att det tjänade ingenting till; han skulle få mig fast på ett par minuter.

— Jag har kastat både brännvinet och snuset i forsen, för det är farligt — — —

Längre hann jag inte. Om jag var aldrig så inspirerad för en nykterhetspredikan, var det inte tid att hålla den nu. Far och hans kamrater hade redan börjat midsommarfirandet och därför så — — —

Att jag fick ett par sparkar, så att jag rullade runt, det minns jag, och att han sedan släpade mig i hårlflatan över backarna hem, men vad där sedan hände, har jag intet minne av.

När jag vaknade och minns något igen, bar Olle mig, och vi var i en stor skog, som jag inte kände igen. Så fort han fick se, att jag öppnade ögonen, lade han mig på mossan under ett träd och kastade sig själv ned bredvid och började storgråta. Han hade tänkt, att jag var död, och när han fick se, att det inte var så, grät han i glädje. Det var i Harberga skog, som vi var, sade han, och han kände mycket väl till den och visste var det fanns en koja, som skogshuggare bott i, och dit var han nu på väg med mig. Jag orkade ingenting säga eller fråga, jag var bara gränslöst sömnig och bad att få sova. När vi kom fram till kojans, sov jag nog också, för jag minns ingenting om det. Först andra dagen vaknade jag, och då var det midsommardagen. Olle hade satt stora björkar i hörnen på

kojan och för övrigt klätt med liljekonvaljer och linnea, så vi hade riktigt midsommarfint. Han hade också varit i gården, där han hade plats och hämtat litet till livs åt oss. Hans matmor hade tyckt, att det lät så romantiskt och trevligt, när hon fick höra, att vi skulle fira helgen i skogskojan, och hon skickade en hel del goda saker med honom, så vi skulle få det riktigt festligt. Klokt nog hade han inte talat om, varför vi sökt oss den idyllen.

Men när det blev vardag, fick vi bekymmer, då måste han tillbaka till sina kor och får igen, och jag orkade inte stiga upp. Självt tyckte jag, att jag kunde så bra ligga där jag låg; om han bara kom till mig på kvällen, var det ingen fara. Men kojan låg inte så långt in i skogen, som jag trodde, och Olle påstod, att vandrande gesäller och annat landsvägsfolk brukade ha sitt tillhåll här, och därför var det riskabelt att lämna mig. Första dagen måste det ändå bli så, och lyckligt nog kom det ingen. Men på kvällen hade han talat om för sitt husbondefolk hur det var, och när han kom, var bonden med honom. Denne var ung och hetlevrad, och han ville genast hämta doktorn och länsman och alla farliga gubbar som fanns. Men Olle och jag bad honom så bönligt vi kunde, att han inte skulle göra det, och hans hustru hjälpte oss, och då lät han det vara. Han bara skickade bud hem till far och mor, att jag var hos Olle, och att det ej var lönt, att de försökte få mig hem, förrän jag själv ville gå.

Alla var mycket snälla mot mig i Harberga, och jag kände mig snart så hemmastadd där, som om jag varit där i all min tid. Det dröjde inte länge, förr än jag var uppe och sprang och försökte göra mig nyttig på vad sätt jag kunde. Där fanns en tom båtsmansstuga, och den talade Olle och jag om att vi skulle be bonden att vi fick

överta och slå oss ned där på allvar. Men snart fick vi höra, att mor var sjuk, och då förstod jag att jag behövdes hemma. Far blev glad, när jag kom hem, och han bad mig förlåta vad som varit och lovade, att jag skulle slippa gå sådana där tråkiga ärenden mer. Stackars far, han lovade, och han *ville* så gärna hålla vad han lovade, men det fanns en makt, som var starkare än hans goda vilja, och det var: *brännvinet!*

VARIFRÅN KOM BEFALLNINGEN?

För så där en trettio år sedan förstod jag bra mycket mer än jag gör nu. Nu händer det ofta, att jag snällt får gå förbi åtskilligt utan att få veta "varifrån det kommer eller vart det far". Men så var det sällan i min grönaste ungdom. Då tyckte jag, att gamla kloka människor var bra kortsynta, som inte kunde se, hur det och det hängde ihop, och hur lätt det var att reda ut de trassliga härvorna. Fast ibland var det nog ett och annat, som satte min klokskap på det hala, och jag måste medge, att mitt märkvärdiga förstånd kom till korta. Då hade jag aldrig hört talas om telepati, psykiska fenomen och annat i den vägen, som försöker ge svar på en del frågor. Och när jag då inte ville godta förklaringen, att allt det goda kom ifrån Gud och det onda ifrån den, vars namn jag fått för mig att man inte fick nämna, förrän man nått en viss åldersgräns, stod jag där med mina frågor. Det är särskilt en händelse, som fastnat i mitt minne, och som jag har mycket funderat på.

Min bror Ollé och jag var hemma alldeles ensamma, mor och min syster hade varit borta flera månader, och jag visste inte, när de skulle komma hem. Far var heller inte hemma mer än en stund då och då. Olle låg i reumatisk feber och var så illa därän, att jag intet annat väntade, än att han skulle dö. Mor Boström, moster Lotten och några andra av våra vänner kom ibland och hjälpte mig

sköta honom. Men han yrade och var så orolig, när det kom någon främmande, och därför försökte jag reda mig själv så mycket som möjligt. Jag satt hos honom nästan både natt och dag, för jag hade fått för mig att jag säkrare höll honom kvar i livet, om jag satt och höll honom i handen. Det föreföll mig alldeles omöjligt att leva utan honom. Visserligen skulle vi inte så länge få vara tillsammans, det visste vi bägge två, vi skulle ju ut var och en på sitt håll och sörja var och en för sig själv. Men vi hade kommit överens om att i alla fall hålla ihop och hjälpa varandra så mycket vi kunde. Naturligtvis skulle vi försöka få plats i samma by eller, om lyckan var god, på samma gård. Olle hade varit borta förut som vallpojke, och det hade gått bra för honom, och det skulle nog gå för mig också, om han hjälpte mig till rätta. Men utan honom kände jag mig alldeles hjälplös. Jag tyckte, att om han dog, då ville jag också dö. Han hade haft reumatisk feber ett par gånger förut, och mor Boström hade sagt, att om det kom igen, skulle han inte gå igenom det. Och det såg verkligen ut, som hon skulle få rätt. Mest ängslig var jag för lördagskvällarna. Då var det ju så vanligt, att det var någon sorts tillställning hos oss: speljunta, dans eller rätt och slätt supgille. Och de, som brukade samlas, kom med sina kort och litrar och det förskräckliga dragspelet, trots att pojken låg så sjuk. Men, som väl var, fick jag dem vanligen att gå sin väg genast; lyckades inte det, brukade jag laga så att jag fick bud till mor Boström eller moster Lotten, och de hjälpte mig alltid att bli av med fridstörarna. För övrigt brukade mor Boström eller moster Lotten ofta komma självmant och sitta hos oss, åtminstone tills det blev så sent, att vi kunde vara säkra på, att ingen kom.

En lördag hade far emellertid redan på morgonen sagt åt mig, att jag skulle ha städat i stugan och kaffe färdigt vid åttatiden på kvällen, för då skulle han komma hem och ha ett par kamrater med sig. Så rädd jag var för far, tog jag ändå mod till mig och visade honom på, hur sjuk Olle var och hur nödvändigt det var, att han fick ha lugnt. Men far var på misshumör förut och ville inte alls höra talas om pojken utan sade bara, att jag skulle komma ihåg vad han sagt, annars — — —. Jag trodde först att Olle inte varit så pass redig på morron att han hört vad far sagt, men det måtte han ändå ha gjort, för när det led framåt kvällen, blev han så orolig, så det var nästan omöjligt för mig att hålla honom i sängen. Han ville bara opp och springa sin väg. Ibland talade han om Olsbergsstugan, och att han satt dubbla lås för den, så att ingen kunde komma in till oss där, och ibland om "Färsings håla", att han gjort en ny lönngång till den. Men fast det var så svårt att hålla reda på pojkstackaren, lyckades jag ändå ha i ordning till den tiden, som far hade bestämt. När klockan närmade sig åtta, satt jag med hjärtat i halsgropen och darrade som ett asplöv, men jag tog ett stadigt tag i Olles hand, och jag bet ihop tänderna för att kunna sitta stilla och inte låta pojken märka, hur ängslig jag var.

Klockan blev emellertid både åtta och nio utan att någon hördes av. I det längsta höll jag eld i spiseln, men vi hade ont om ved, och när det blev sent och ingen kom, lät jag det slockna. Så småningom lugnade jag mig med, att far säkert gått någon annanstans med sina kamrater, och jag tackade verkligen Gud för att faran var över för den här gången. Trygg låste jag dörren, släckte ljuset och kröp ihop på ett par stolar bredvid Olles säng. Många minuter hade jag dock inte legat, förrän jag fick höra ett fasligt

väsen på gården och i förstugan. Vem det var hörde jag genast, och jag förstod att här var intet annat att göra än upp och öppna så fort som möjligt. Det gick i alla fall inte kvickt nog: ett par tre sparkar, så att dörren höll på att flyga av hakarna lät mig förstå, att jag var för sölig. Naturligtvis var kaffet kallt, och jag hade för länge sedan ställt undan pannan.

— Elda ögonblickligen — befallde far — om två röda minuter ska' kaffet vara på bordet!

Två minuter! Stackars mig — — — jag var ingen sådan där praktisk och duktig liten flicka, född med husmorstalanger som t. ex. moster Lottens Anna, som jag mer än en gång avundades förmågan att åstadkomma riktiga underverk, när det var fråga om spiseln och det husliga i allmänhet. Jag var en riktig stackare, som kunde få hålla på en halvtimme bara med att få eld, om jag också hade både torrved och annat att hjälpa upp det med. Och nu hade jag inte ett smul annat än några sura pinnar, inte en torrvedssticka eller en papperslapp en gång. Jag var inte ens så pass stadig på handen att jag kunde tända en tändsticka, och jag hade nog aldrig lyckats få eld om inte den ene av fars kamrater hjälpt mig — men inte blev det något kaffe på två minuter.

Så fort jag givit dem kaffet, smög jag mig bort till min bror igen; han hade slutat ropa på mig och låg blek och orörlig, så att jag trodde, att han var död — i den stunden önskade jag nästan, att han varit det. Det var han dock inte; han till och med märkte, att jag var hos honom och slog opp ögonen, när jag lutade mig över honom.

Den ene av karlarna, som var med far hem, hade jag aldrig sett förr; han var stor och grov, smutsig och snusig och såg hemsk ut; flera gånger sade han råa, fula ord åt

mig och försökte få tag i mig, men jag lyckades smita undan. Han slog skålen, som han själv druckit ur, nästan halv med kaffe och brännvin, och när jag nu stod hos Olle, fick han tag i mig och drog mig till bordet och ville tvinga mig att dricka. Att finna något skydd hos far var jag inte van och väntade det inte heller, när han var så pass "ankommen" som nu. Men jag slet mig i alla fall ifrån uslingen, som fått tag i mig, och sprang bakom ryggen på far, och han tog verkligen skålen och slängde den i ett hörn samt sade till den råde sällen att låta mig vara ifred, så vitt han var rädd om livet. De, som kände far, visste, att när han hotade, var det inte bara ord, och så vida de hade något förnuft kvar, undvek de att gå för långt. Den andre karlen — den, som hjälpte mig att få eld i spiseln — höll också med far och befalde sin kamrat att låta bli mig, och då fann han för gott att låta mig vara.

Ack, vad jag önskade, att jag inte haft Olle i sängen, då hade det naturligtvis inte dröjt länge, förrän jag varit utom räckhåll. Det hade ju hänt så många gånger förr, att jag fått höra råheter och hotats med både det ena och det andra, men jag brukade just inte vara rädd, ty ut kom jag alltid, och jag litade på mina goda ben och säkra gömställen. Men nu kunde jag inte gå ifrån min bror, hända vad som hända ville. Han yrade ibland och ville upp ur sängen, och när det kom åt honom, var han så stark att jag knappt orkade hålla honom. Ibland var han redig och tittade med förskrämda ögon på dem, som satt vid bordet, och då bad han mig viskande, att jag inte skulle gå ifrån honom, och jag lovade att stanna, vad de än gjorde med mig.

Framåt midnatt gick den hyggligaste av karlarna sin väg, men den andre drog opp en ny liter och bad far skåla

med honom. Det dröjde inte länge, förrän jag såg att far började hänga med huvudet emot bordet och jag hörde en och annan snarkning. Jag förstod vad det betydde om far somnade, då skulle jag ju bli ensam med den ryslige karlen; far sov så hårt när han var onykter, så jag visste, att det inte skulle lyckas för mig att få honom vaken, om jag skrek aldrig så. Jag försökte på allt sätt hindra honom från att somna. Jag frågade honom om en hel del, som jag visste han tyckte om att tala om, och jag till och med tog mod till mig och ruskade honom ett tag. Så länge hjälpte det inte ändå, vad jag tog mig till; han föll snart av stolen och blev liggande på golvet. Hans kamrat, som nog förstod, var han hade honom, tog i och ruskade honom ett tag, men det hade bara till följd att han sträckte ut sig och snarkade kraftigare. Ett ögonblick funderade jag, om jag ändå inte skulle springa min väg. Olle skulle kanske kunna ligga ensam, tills det blev morgon, och jag vågade gå efter folk. Men i detsamma — alldeles som om pojkstackaren känt, vad jag tänkte — slog han upp ögonen, såg så bedjande på mig och grep fastare tag i min hand, och då kände jag att jag måste stanna hos honom. Han var ju så sjuk och kunde dö när som helst, och inte kunde jag då lämna honom med denna rysliga människa i huset. Hur många gånger hade inte han — min stackars bror — blivit misshandlad — ja, rent av vågat livet för min skull.

Så fort den främmande karlen övertygat sig om att far skulle ligga där han låg, svor han på att nu skulle jag inte komma undan honom längre. Först kom han med några slantar och ville ge mig, men jag slog till handen med slantarna och kom verkligen förbi honom bort i en annan vrå. Han började förstås jaga mig, men lätt och kvick, som jag var, lyckades jag hålla mig undan. Till sist var jag dock så

utmattad, att jag knappast orkade röra mig, och jakten hade inte behövt fortsätta länge till, förrän den slutat illa för mig. Någon hjälp utifrån var inte att tänka på: det var långt över midnatt och säkert ingen människa ute, och grannar hade vi inte så nära att de kunde höra mig, om jag ropade aldrig så. — Men ropade allt vad jag orkade, det gjorde jag i alla fall. Och något mycket märkvärdigt hände. — —

Just när det såg som allra farligast ut för mig, rycktes dörren upp och Ivar och hans husbonde samt en man till rusade in.

Naturligtvis sprang jag rakt i famnen på Ivar och gallskek av glädje. När han såg glas och buteljer på bordet och hörde far ligga på golvet och snarka, hade han genast situationen klar för sig — mitt skrik hade han hört ut till vägen — och ögonblickligen kastade han av sig rocken och grep tag i den stackaren, som jagat mig. Att karlen borde ha ett kok stryk, det tror jag, att Ivars husbonde och hans kamrat var ense om, men när de såg att Ivar totalt miste besinningen, blev de rädda och försökte lugna honom — men det var lönlöst att försöka. I vanliga fall var han den lugnaste och fridsammaste människa man kunde tänka sig, men blev han retad, var han förfärlig. Han hade också namn om sig att vara en av de starkaste karlarna i bygden. Min plågoande var också stor och stark och det blev en vansinnig brottning, så mycket hemskare, för det var alldeles tyst, ingendera av dem sade ett ord men tog i varandra så det knakade i lederna. Skumrasket i stugan — enda belysningen var en talgdank i en buteljals — gjorde också sitt till att det blev dystrare. Jag sprang upp till Olle i sängen och Ivars sällskap drog sig undan i en vrå, när de såg,

att de ingenting kunde göra. Hjärtat satt i halsgropen på mig, när jag såg hur nära de två, som brottades, ibland var far, där han låg. Vilket ögonblick som helst kunde de ju trampa ihjäl honom.

Det dröjde inte så länge, förrän Ivar hade övertaget, och det hade säkert slutat värre än det gjorde, om inte hans husbonde och kamrat till sist ingripit. Då hade han emellertid redan gått så illa åt den andre, att de genast måste fara till doktorn med honom. Det var Ivars kamrat, som for med honom, men Ivar och husbonden stannade hos oss ännu en stund. Det första jag gjorde, när vi lugnat oss litet, var att fråga hur det kom sig att de kommit hem till oss så här på natten — och precis som skickade. Det hände ju så förfärligt sällan, att Ivar kom hem nu för tiden.

Ett ögonblick såg de på varandra, och jag märkte att de var litet tveksamma, om vad de skulle svara.

— Skickade ja — sade husbonden mera för sig själv än till mig — skickade var vi verkligen — — men kan någon förstå det — konstigt var det!

Naturligtvis blev jag nyfiken.

— Snälla farbror, eller du Ivar, berätta — bad jag — vad det var som var konstigt?

Men ingen av dem ville ge mig något riktigt besked. Först när jag blev riktigt envis, började de berätta. De talade om, att de varit till stan, och på hemvägen, just som Ivar satt och resonerade som bäst med husbonden om sina framtidsplaner — torpet han skulle överta och det ena med det andra — blev han alldeles tyst och riktigt konstig. Hans sällskap fick knappast ett ord av honom på hela vägen, vad de än sade. Först när de kom till vägskalet, där de skulle ta av uppåt sin hemsocken, fick de veta, vad det

var fatt med Ivar. Då berättade han, att just när han talat om andra saker och inte hade en tanke på oss eller hemmet, hörde han en röst, som befallde honom att fara hem på natten. Han försökte övertyga sig själv, att det var dumheter, några mystiska röster fanns inte, det var bara inbillning, och att på natten fara hem den långa vägen, det var alldeles otänkbart. Men det var dock omöjligt för honom att komma ifrån det, befallningen upprepades och kraftigare för var gång. Och när han kom till vägskalet hade han klart för sig att han *måste* hem, hur dumt han än tyckte att det var. Husbonden försökte övertyga honom, att det hela bara var en alldeles orimlig inbillning. De hade ju kommit så sent ur stan, och hem till oss var så långt, att de skulle ej komma dit förrän fram på morgonsidan. Hästarna var trötta och bonden sade bestämt nej till att ta den långa omvägen. Men då hoppade Ivar av skjutsen och förklarade, att han skulle ta gästgivareskjuts hem för det var bråttom; men husbonden, som visste vilka tillställningar det brukade vara hos oss om lördagskvällarna, vågade inte låta honom fara ensam utan tyckte det var bäst, att de for den vägen alla tre, då det var omöjligt att få honom att ta reson. När de så kom i närheten av vår stuga och fick höra mitt skrik, tyckte både husbonden och kamraten att det var underligt med den där befallningen — inte bara underligt för rästen, utan rent av kusligt.

*

Lyckligtvis var det inte så farligt med honom, som de for till doktorn med. — Några stygga blesstyrer — sade denne — men inte farligare än det brukar vara efter ett ordinärt slagsmål bonddrängar emellan.

Mannen hade i alla fall gått till länsman, och vi fick veta, att det skulle bli efterräkningar för den stackars Ivar. För min del tyckte jag, att det var alldeles rysligt, eftersom det var för min skull han kommit i det här eländet. Å, så förskräckt jag var, när länsman kom hem en dag och skulle ha reda på honom. Far tog också mycket illa vid sig; han till och med kastade sig på knä för länsman och bad att få ta straffet, för han mente att det var han, som var den egentligen skyldige. Och det höll länsman nog med om, men här drabbade det ju den som begått handlingen, hur pass skyldig eller icke skyldig han var. Han försökte dock lugna far med att det inte var så farligt, fängelsestraff trodde han knappast det kunde bli frågan om utan endast några kronors böter.

— Böter eller fängelse, det är väl alldeles detsamma, sade far — själva straffet betyder väl mindre — — — det är inte för det jag tigger att pojken ska slippa. — — — Det är för den himmelsskriande orättvisans skull! Tänk själv — — —! Här är jag far. — Inför Gud och människor står jag i ansvar för mina barn, och fast jag vet, att den ene ligger dödssjuk i sängen drar jag hem fylla och elände, super mig dödfull och ligger som en stock på golvet och låter en usling, som tack vare fyllan är mer djur än människa, hålla på att fördärva barnkräket, som släpper livet till, hellre än hon springer ifrån sin sjuke bror. Och jag får intet straff, men pojkstackarn, som kom och räddade de fattiga live, han ska ha! Nog är det konstiga lagar.

För min del reflekterade jag knappast över lagarna, men det var något annat i den här historien, som ställde mig på "gungande grund".

Jag, som de flesta andra i denna avkrok av världen, hade

en bergfast tro på vartenda ord, som fått trycksvärtans sakrament — vare sig det var en tidningsnotis eller något annat — var det tryckt, var det sant. Mäster Nålman hade ibland försökt rubba min tro på tryckalsters ofelbarhet, särskilt tidningars, men det hade inte lyckats för honom. Jag hade ju för resten hört av honom själv, att han var född tvivlare. Det gick därför runt i mitt huvud, när han en dag kom med en tidning, vari det under en braskande rubrik stod:

”En man, som är främling i trakten, råkade en kväll komma in i en stuga, som han inte alls kände till. Utan att ana något ont slog han sig ned och började språka med folket, men han hade inte suttit många minuter, förrän sonen i stugan, en vild sälle, rusade in och överföll och grovt misshandlade honom. Stugan är ett illa beryktat näste, men mannen — en hygglig och fredlig arbetare — kände ej till förhållandet.”

Alla namn var utsatta, så man behövde ej tvivla om vilken stuga det gällde och vem den vilde sällen var.

Ivar också läste förstås tidningsnotisen, men han tog inte vid sig så hårt som jag — på långt när. Han sade bara att hur de skrev och hur de dömde, var han innerligt glad, att han lydde den där mystiska rösten och for hem på lördagsnatten. Och som väl var, sade hans fästmö det samma. Mäster Nålman och jag hade setat nästan en hel dag och totat ihop ett brev till henne, vari vi med så vackra och sirliga ord vi kunde få ihop, försäkrade henne att Ivar visst inte var någon ”vild sälle” utan den snällaste och raraste pojke i världen. Och att det nu bara var för hans trofasta hjärta mot sin lilla syster, som han råkat så illa ut. Mäster Nålman gick till henne med brevet och när hon läst det, skrattade hon och sade, att vi visst inte be-

hövde oroa oss. Hon kände Ivars hjärta bättre än vi, och hon höll bara mer av honom, för att han vågat något för sin lilla syster.

*

Han fick verkligen en månads fängelse, den stackars Ivar, men han tog det lugnt. Hans fästmö och jag stod och såg efter skjutsen, när fjärdingsmannen for iväg med honom.

— Skall jag vara ledsen eller glad, för han kom hem den där lördagsnatten? sade jag, när vi såg sista skymten av honom.

— Och det frågar du? svarade hans fästmö och såg på mig så att jag förstod, vad hon menade. Och när vi stått tysta ett par minuter, sade vi båda på en gång:

— Men varifrån kom befallningen?

KONFIRMATIONEN.

Nog tyckte jag, när jag var liten, att "gammalt folk" i allmänhet hade en besynnerlig uppfattning om saker och ting, men mest bakvända tyckte jag de var, när de talade om tiden. "Tänk vad tiden flyger iväg", sade de, "tio, femton år försvinna, och man vet inte vart de tagit vägen." — — — "Tio, femton år" — — —, jo, jag tackar jag — — — det där talet riktigt retade mig. Det fanns väl ingen snigel på jorden, som kröp så sakta som tiden. Jag längtade så förskräckligt efter att bli stor, och hade tiden gått så fort som de gamla påstod, hade jag väl inte behövt vänta en sådan evighet. I alla svårigheter tröstade jag mig med, att allt skulle bli så helt annorlunda, när jag blev stor. Då skulle alla moln gömmas och glömmas, och livet bli som en lång, ljus solskensdag. Men — — — å — — — vad det gick sakta dit! Jag räknade veckor och dagar, men tiden stod ju nästan stilla, och det värsta var, att jag växte inte fortare än tiden gick. Vi brukade mäta på dörrposten, Olle och jag, hur pass vi växte, men det hade inte jag mycket glädje av, för min skåra flyttade sig så hemskt långsamt. Olle däremot växte fort och kom långt förbi mig.

Dock — hur sakta det än gick — kröp ändå tiden iväg, och en vacker dag hade det gått så långt, att det blev frågan om, att jag skulle konfirmeras. Konfirmeras — eller som vi i regel sade "gå och läsa" — det stod för mig

nästan som porten till lycksalighetens rike. Hade man bara gått och läst, stod det en fritt att ge sig ut och erövra världen. Helst hade jag förstås velat läsa för prosten, men han dog, innan jag blev gammal nog. Han var visserligen inte så noga med åldern, när det var så att konfirmationen måste göras undan för att den unge skulle ut i världen, men jag var ändå för ung, när jag var hos honom och bad att få gå och läsa. Dessutom var jag så liten till växten, så han tyckte det var orimligt bara för det, men han lovade mig, att om jag växte duktigt till kropp och själ, skulle jag få gå året efter. Men innan dess dog han, och en ung pastor kom tillsvidare i hans ställe, och det var så stor skillnad på honom och prosten som på natt och dag. Prosten hade varit som en far för hela församlingen och delat sorg och glädje med både rika och fattiga. Han kände varenda en och visste precis, hur den eller den skulle tas; sträng kunde han vara där så behövdes, men helst var han mild och talade evangelium hellre än lag. Fick han höra att någon var sjuk, kom han genast och hade en röd och en svart låda bak i vagnen; i den röda hade han medicin och i den svarta nattvardsservisen. Innan han tog in någondera av lådorna, undersökte han mycket noga patienten. Var sjukdomen lindrig, fick lådorna stå där de stod, då ordinerade han bara fotbad eller senapsduk på bröstet, men var det illa utan att vara livsfarligt tog han in den röda lådan och gav den sjuke medicin; var det däremot hopplöst tog han in den svarta och gav honom nattvarden. Prostens lådor spelade därför en stor roll, när det gällde att avgöra, hur det var med den eller den som var sjuk. Hade ingen av lådorna varit inne, då var det inte tal om sjukdomen vidare, då hade den sjuke bara skyldighet att gå upp när som helst. Men hade

den röda lådan varit inne, undrade man vad det var för sjukdom och hur långsamt det skulle bli, och den svarta lådan det var ungefär detsamma som att likkista var beställd.

Den unge och nye pastorn var inte alls i prostens stil och alls inte en man efter backskogsboarnas sinne. Han tog sitt kall mycket tjänstemannamässigt, och vid minsta förrättning talade han om kyrkolagen, biskops- och domkapitelns förordningar. Han ville absolut inte konfirmera någon, som inte fyllt femton år, om den också kunde sin katekes "som ett rinnande vatten" och aldrig så väl behövde "göra ifrån sig läsningen" för att komma ut. När han läste upp kungörelse i kyrkan om anteckning för konfirmationsläsningen lade han till:

"Den som icke fyllt eller under första delen av lästiden fyller femton år, göra icke sig eller oss besvär med att komma till inskrivningen. Skolbetyg eller omständigheter i övrigt rubba icke denna vår bestämmelse."

Stackars mig när jag var i kyrkan och hörde den domen. Men jag litade på att jag hade prostens löfte — villkoret med det menade jag mig ha fyllt — för nog hade jag vuxit, till kroppen åtminstone. Olle hade fått flytta min skåra på dörrposten nästan en hel tum, och ändå stod jag inte på tå så pass att Olle märkte det, det var bara lillan, som påstod att jag gjorde det, men hon var avundsjuk för jag höll på att bli stor. Om jag vuxit till själen var lite värre att avgöra, för jag hade ingen så säker måttstock. Att Olle påstod, att jag blivit dummare och lillan att jag blivit högfärdigare, betydde väl inte så mycket, moster Kerstin tyckte att jag blivit snällare — och det betydde kanske, när allt kom omkring, att jag vuxit till själen. Hur som helst beslöt jag mig för att ta mod till

mig och gå och tala med pastorn, fast folk påstod, att han var svår att tala med. Tyvärr hade jag intet "skriftligt" på prostens löfte, men jag hoppades att pastorn skulle tro mina ord.

Med klappande hjärta gick jag en "expeditionsdag" till prästgården. Expeditionsdagar, det var också något nytt, det fanns inte på prostens tid, men expeditionen höll han i alla fall öppen alla sju dagarna i veckan, så vitt han inte stod på predikstolen eller var ute på förrättning. Ett väntrum också hade den nye pastorn ordnat, och när jag kom, satt där ett par bondgubbar och väntade. "Pastors-expeditionen öppnas klockan 10 f. m." stod det på en lapp på dörren. — Klockan tio, den var bara nio nu. Gubbarna gick fram och tillbaka, tummade sina silverrovor och smågrälade. Den ene gick ut i förstugan och knackade på dörren mitt emot väntrummet, men då kom det bara ut en jungfru och sade till honom, att han fick hålla sig lugn och vänta ifall han ville träffa pastorn.

Äntligen kom den vi väntade på. Han var fin och putsad och rynkade näsan åt odören i väntrummet.

— Det är snuskigt och ohygieniskt att tugga snus, sade han och tittade på kakelugnssockeln, som gubbarna brunrandat, medan de väntat. När han fick se mig, som krupit ihop nästan till osynlighet i en vrå, frågade han:

— Vad väntar du på, barn lilla?

— Pastorn, svarade jag, men jag reste mig inte upp; nog för jag visste, att jag borde göra det, men jag ville inte, för jag kände mig inte fullt så lång, som när jag gick hemifrån, och jag tyckte, att han inte ögonblickligen borde få se hur liten jag var.

— Pastorn, det är jag, och du ska resa dig upp, när du svarar. Vad vill du pastorn?

— Be att få gå och läsa i år; prosten lovade att jag skulle få det. Jag sträckte på mig så mycket som möjligt, så jag åtminstone skulle hålla den nya skåran jag hade på dörrposten.

— Du gå och läsa i år! Kjära barn, hur gammal är du?

I hopp att kunna blanda bort korten en smul sade jag inte hur många år jag var utan nämnde årtal och dato när jag var född, och för säkerhets skull påminte jag om igen om prostens löfte.

— Vet dina föräldrar, att du gått till mig med en dylik begäran? frågade han och såg mäkta sträng ut.

— Ja! — — — Mor tyckte inte det var lönt att jag gick, men far sade att pastorn kanske inte var så omöjlig.

— Vad heter dina föräldrar?

Han tog upp penna och anteckningsbok, och när han skrivit upp mors och fars namn, sade han:

— Gå nu din väg och kom inte tillbaka i detta ärende förrän om *tre* år, hör du det, tre år, inte en dag förr får du komma. Och jag skall tala med dina föräldrar om det oförsvarliga i att inte hålla bättre reda på dig än att låta dig springa på det här viset och störa arbetet på pastors-expeditionen, nu har ju de här goda männen fått vänta onödigt länge för din skull. Gå genast din väg, barn!

Naturligtvis var det inte annat att göra för mig än lomma iväg — men glad var jag inte. Å, vad jag gick med tunga steg sandgången utföre genom prästens trädgård, och när jag kom ut på landsvägen, vek jag av in på kyrkogården och satte mig bakom en gravsten och önskade mig döden. Men när jag suttit en stund ilsknade jag till, steg upp och knöt näven och lovade, att jag skulle gå och läsa det året eller också aldrig.

— Då blir jag hedning, så du vet det! sade jag och nickade hotfullt åt prästgården.

Hur det skulle gå till för mig att hålla mitt löfte tvärt emot prästens tydliga "nej", det hade jag inte en aning om, men likafullt gick jag hem med förvissning, att jag *skulle* gå och läsa just i år, om också prästen sagt att jag måste vänta *trentiotre* år. När jag kom hem talade jag om precis vad prästen sagt, men jag försäkrade dem också att det betydde ingenting vad han sagt — jag skulle i alla fall gå det året.

— Du är så tokig unge med dina överord! sade mor, hur skulle det gå till att du finge gå och läsa, när prästen sade så blankt nej.

— Ja *hur* det ska gå, det vet jag inte, men *att* det *ska* gå, det vet jag, svarade jag och knyckte på nacken.

— Å nej, har du lovat att antingen gå och läsa i år eller också bli en hedning, så får du nog bli hedning, sade far, den här prästen låter nog inte lirka med sig som gamle prosten. Nu hjälper det väl inte, om du får både mor och moster Lotten att gå till honom och gråta en skvätt.

Han hördes aldrig av, pastorn, för att ta mor och far i upptuktelse för de lät mig gå och göra pastorsämbetet omak. Tiden, då konfirmationsundervisningen skulle börja, kom allt närmare, men någon utsikt för mig att få vara med yppade sig inte. Mina syskon retades med mig och kallade mig "hedningen", men det brydde jag mig inte om, jag hade en underlig inre förnimmelse av att jag i alla fall skulle få min vilja fram. Inte ens när barnen börjat, och jag sett dem gå till prästen både en och två gånger, gav jag hoppet förlorat.

När de gått ungefär en månad, kom de och berättade,

att den nye pastorn var sjuk och hade rest sin väg, men att de skulle fortsätta läsningen för den gamle komministern, som annars aldrig hade några läsbar. Då förstod jag, att min stund var kommen, fast jag tyckte det var konstigt, det var ju nästan som ett ingripande av försynen till min förmån. Komministern kände oss lika väl som prosten, för han hade varit över fyratio år i församlingen, och han visste hur nödvändigt det var för mig att komma ut. Utan betänkande gick jag till honom och talade om ifrån början till slut hur det var, och han förstod så väl att jag behövde göra ifrån mig läsningen, innan jag kom bort. Men att jag var mycket ung, och fasligt liten, det tyckte han. Naturligtvis talade jag om för honom vad prosten lovat mig, och det löftet mente han måste respekteras. När han hört allt jag hade på hjärtat, sade han:

— Har du alla papper klara, ska vi verkligen tänka på saken.

— "Alla papper" — jag spärrade upp ögonen och såg förskräckt ut.

— Jag har inga papper alls, sade jag.

— Du har väl åtminstone avgångsbetyg från skolan och intyg från dina föräldrar, att det är med deras vilja och vetskap du begär att få gå och läsa, fast du är så ung. Han såg fasligt bestämd ut, komminister Gråfält, när han tittade på mig genom sina små, roliga glasögon.

— Jag har ett skolbetyg hemma, svarade jag, att jag behövde intyg från mor och far visste jag inte, men det kan jag säkert få.

— Ja, gå då hem och hämta både det ena och det andra och kom tillbaka, få vi se vad vi kan göra.

Nu gick jag inte och satte mig på kyrkogården och ön-

skade mig döden, nu sprang jag med lätta steg raka vägen hem. Mor skrev ett intyg i hennes och fars namn med detsamma, och jag plockade fram skolbetyget. Tyvärr var det inte ett riktigt avgångsbetyg, men jag hoppades att det skulle duga ändå, för det var mycket vackert med både "berömlig" och "med beröm godkänd".

— Ett utmärkt betyg! sade både komministern och klockaren, när de läst igenom det, men det är inte ett riktigt avgångsbetyg, och det måste du ha för att bli konfirmerad.

— Ja, men jag kan inte få något annat betyg, sade jag, och försökte svälja tårarna. — Lärarinnan sade, att jag måste gå i skolan minst en hel termin till för att få ett riktigt avgångsbetyg, men mor säger, att jag får inte gå en dag mer, vilket jag får gå och läsa eller inte.

Han förstod, gubben Gråfält, att jag var ledsen, och han tröstade mig så gott han kunde. Han lovade tala med mor, och han hoppades, att hon skulle ge med sig, och låta mig gå i skolan.

Men det var omöjligt, det ville hon inte ens höra talas om. Jag tiggde henne som för livet fast jag visste vad hon svarat komminister Gråfält. — Nu såg det omigen lika hopplöst ut för mig, och det var inte långt ifrån, att jag helt och hållet tappade modet.

En dag, när jag såg livet som mörkast, fick jag bud ifrån komminister Gråfält, att han ville tala med mig.

— Ville tala med mig! Hu — — så förskräckt jag blev. Jag gick samvetsgrant igenom mitt syndaregister, både det hemliga och det uppenbara, men jag kunde inte finna en enda punkt, som i ringaste mån snuddade vid gubben Gråfält's namn. Men nog var jag lika förskräckt för det! Helst hade jag förstås låtit bli att gå till kom-

ministern, men jag vågade inte det heller, och på den utsatta tiden steg jag med sviktande knän uppför komministerboställets kökstrappa. Dörren stod öppen och när Kristin — den gamla köksan — fick se mig, skrek hon till:

— Nådige Sakarias, svimmar du barn! Och hon satte mig på förstugkvisten och hällde en skopa vatten över mig.

Men så farligt var det inte med mig. När fröken Gråfält — komministerns syster — pysslat om mig lite, repade jag mig snart. Någon anledning till att vara förskräckt hade jag inte heller: komministern ville mig inte annat än gott. Saken var den, att han hade tänkt på att det kanske kunde ordnas med mitt avgångsbetyg, även om jag inte fick gå i skolan. Om några dar skulle det bli skolrådssammanträde i vår by, och då tyckte han, att jag kunde få komma dit och bli prövad i mina kunskaper. Han hade redan talat med skolrådsgubbarne, och de hade tillstyrkt, och lärarinnan hade lovat komma och hålla förhöret.

— Har du samma kunskaper som de andra barnen, ska du få bli konfirmerad i år, eftersom du så gärna vill det, sade han. Sedan talade han några förmaningens ord och lade mig på hjärtat konfirmationens vikt och betydelse. Tyvärr hörde jag inte så mycket av det, för jag hade redan börjat inventera mitt vetandes skattkammare. Katekesen kunde jag, det visste jag, bibliskan också, samt rätt många psalmer och bibelspråk. Sverges historia och litet geografi hade jag väl också i huvudet, men nog fanns det mycket jag kunde bli kuggad på. Att lärarinnan och inte komministern eller skolrådsgubbarna skulle förhöra mig, det gjorde mig hjärteglad. Men vi hade numera två lärarinnor i vår by och jag hade nog varit ännu mera tacksam emot gubben Gråfält, om han sagt mig, vilken av

dem det skulle bli. Jag gjorde lite skillnad på dem — den nämligen, att den ena älskade jag, men den andra dyrkade jag.

*

Både mor och far var väldigt intresserade för min tentamen inför skolorådet. Mor letade fram en hel del gamla böcker, visserligen inte sådana som det var troligt att jag skulle bli förhörd i, men hon menade, att läste jag dem ökade det ju alltid "min bokvana" och det kom jag säkert att ha nytta av. Far gick till komministern och frågade, om han och mor skulle få vara med och höra på, och det fick de gärna. Hemma hos kyrkvärdens skulle sammanträdet hållas, och jag blev så glad så jag småhoppade bakom ryggen på kyrkvårdsmor, när jag fick se, att det var den lärarinnan, som jag dyrkade, som skulle förhöra mig. Där var dukat ett finfint kaffebord i salen, och vi — både mor och far och jag — fick vara med. Bland skolorådsgubbarna hade jag vänner, det visste jag förut, och jag kände ifrån första stund, att det skulle gå bra för mig. Jag tror nästan att gubbarna var lite i stridsstämning mot den nye prästen och gärna tog tillfället i akt att visa dem, som tog hans parti, att i norra Backskog där hade inte "hans nymodigheter trätt i laga kraft" — och säkert var det väl för mig, att han så absolut nekat att konfirmera mig.

När kaffedrickningen var undangjord, gick komministern och lärarinnan in i kammaren innanför salen och hade en kort konferens med varandra. Jag såg på lärarinnan, att hon hade svårt för att ta det hela så högtidligt och allvarligt som gubbarna gjorde, skrattlusten tittade fram litet okynligt i hela ansiktet. Men hon försökte se

så allvarlig och sträng ut hon kunde, när vi skulle till att börja. Det viktigaste var ju min kristendomskunskap, eftersom det var frågan om konfirmation, och vi började med katekesen. Som väl var gick det utan missöde — det var ju för rästen inte möjligt annat, så många uppmuntrande blickar runt omkring mig. Kyrkvärden passade på och sköt in några "förståndsfrågor" då och då, och även dem lyckades jag besvara just så som han ville, och det tyckte han var obegripligt duktigt. Han kunde aldrig tro, sade han, att mitt förstånd var så ljust. Och jag teg förstås med, att det inte var mitt förstånd utan mitt minne som hjälpte mig den gången. Jag hade hört kyrkvärdens förståndsfrågor några gånger förr, både på examen i skolan och på ett par husförhör; för övrigt stod både frågor och svar att läsa i "Fjellstedts bibel". Efter kristendomen fick jag läsa upp multiplikationstabellen, räkna några tal och svara på en del frågor i geografi och historia. Och som väl var gick det med glans. Gubbarna tillstyrkte "utan reservation" att jag skulle få ett ordentligt avgångsbetyg och få rycka in i konfirmationsläsningen. Å, så glad jag var! Jag mätte på dörrposten både morgon, middag och kväll — det var bestämt inte bara inbillning att jag växte för varenda dag så det märktes.

Men hur glad jag än var, så var jag allt också lite rädd, första gången jag skulle till prästen. Jag kände alla läsbarnen från vår by och visste, att de var stora och kaxiga, både flickor och pojkar, och jag väntade inte att de skulle bli snälla emot mig. Att de hade hört att jag skulle få gå och läsa, det trodde jag nog, men jag vågade ändå inte vänta för att få sällskap med dem första morgonen. Jag gick fasligt tidigt, och när jag fick se att kyrkan var öppen, gick jag genast in och kröp ned i det mörkaste hörnet

och satte mig. Men att detta inte var det klokaste jag kunde göra, det fick jag snart se, för med det att jag kröp ned så där, som om jag velat gömma mig, väckte jag gamle Klas kyrkvaktares misstanke att jag gått in i kyrkan på okynne, och han kom och ville jaga ut mig.

— Vad är du för en? frågade han, när han kom ned från läktaren och fick syn på mig.

— Jag är från norra Backskog och ska gå och läsa i år.

Hemskt rädd var jag, för jag hade hört att "kyrkugubben" — i Backskog talade vi inte om "stöten" utan sade alltid kyrkgubben — inte var god att råka ut för, men jag svarade ändå så tydligt jag kunde.

— Gå och läsa! fräste han — ljuger du också för mig. Du är väl inte mer än åtta, nio år?

— Jo jag är på trettonde året och komminister Gråfält har lovat att jag får vara med.

— Du på det trettonde året — — — då är du väl vanskapt?

— Ja, det är jag.

— Jaså — nå kom fram då, så jag får se på dig!

Att det var bäst för mig att göra som gubben sade, det hörde jag på hans röst, och jag makade mig fram. Men när han fick se mig, tyckte han inte att jag var vanskapt och för det ville han rappa på mig med käppen, men jag lyckades komma undan och kila ifrån honom. Fast ut ur kyrkan ville jag inte gå, utan jag stannade nere vid dörren, och där stod jag kvar i det längsta. Först när han kom med käppen i högsta hugg, tyckte jag det var bäst att försvinna. Jag sprang och ställde mig bakom kyrkan, och där tänkte jag stå, tills prästen och läsbarnen kom. Men när gubben kom ut och fick se mig, blev han fasligt ond och ville köra iväg mig till ett zigenareläger,

som just då fanns på kyrkängen, för han hade fått för sig, att jag hörde dit. Jag försäkrade honom att det var ett misstag, men han trodde mig inte utan började jaga mig på kyrkogården. Jag var förfärligt rädd att några av läsborna skulle komma, medan vi sprang där, för då hade de förstås fått väldigt roligt, och det unnade jag dem inte. Därför sprang jag ut på landsvägen och in i klockargården. Där kände de mig, det visste jag, för en av döttrarna hade affär och var bosatt i min hemby. Gubben kom efter mig och jag tror nästan att han var glad att jag sprang in till klockarns, för där skulle han väl lyckas få tag i mig. De hade sett i fönstret att gubben jagade mig, och de ämnade just komma ut och ta reda på vad det var frågan om, så klockarfrun mötte mig på trappan. Jag grät, så jag kunde ingenting säga, och gubben, som var i hack och häl efter mig, han var så andfådd och ilsken så det var svårt för honom att få fram ett ord; därför dröjde det en god stund, innan de fick klart för sig vad meningen var med det här uppträdet. Till all lycka hade de hört att jag skulle gå och läsa. Kommunistern hade berättat för dem om skolrådssammanträdet, och de försäkrade den nitiske kyrkvaktaren, att det var alldeles sant som jag sagt.

”Intet ont utan det har något gott med sig”. Tack vare det att gubben körde ut mig ur kyrkan, fick jag komma in i klockarmors varma, fina kök medan jag väntade, och där fick jag gott kaffe och härliga smörgåsar — det smakade allt bättre än att sitta i den kalla skumma kyrkan! Allesammans i klockargården var mycket snälla och vänliga emot mig, och de sade, att jag lugnt kunde sitta där tills prästen kom, för han skulle in hit, innan han började läsningen.

Backskog hade en annexförsamling, och barnen därifrån konfirmerades också i vår kyrka. Jag satt nu och såg stora flockar flickor och pojkar gå till kyrkan. Och jag kände mig rätt ängslig, när jag såg de blivande läskamraterna. De såg ut som vuxna människor varenda en, fina och välklädda var de också, och jag undrade hur jag skulle få det ibland dem. Men klockarfrun försäkrade mig att det var ovanligt snälla och präktiga barn, och att de nog inte skulle bli svåra emot mig. När komministern kom, talade hon om för honom både om uppträdet med Klas kyrkvaktare, och att jag var rädd för barnen. Åt kyrkvaktaren och mig skrattade han, men att jag var rädd för barnen tog han allvarligt.

— Varför är du rädd? frågade han.

Den frågan var inte så lätt att besvara, nog visste jag vad det var, men att säga det till någon var svårt. Den snälla klockarfrun anade nog mer än jag sade, och hon hjälpte mig så fint och försynt, att det värmer mitt hjärta än i dag, när jag tänker på det. Det jag var mest rädd för, det var att barnen, som kände mig, skulle tala om för dem, som inte kände mig, hur vi hade det hemma — om far och allt elände — tala om det så jag hörde det nämligen. Alltid när jag var ibland folk, var det min värsta plåga att de talade vitt och brett om oss, och varför vi hade det så och så.

Komministern och klockarfrun viskade några ord med varandra medan jag var ute i förstugan och torkade av komministerns galoscher, och att det gällde mig, det förstod jag, och jag undrade vad det var. Men länge behövde jag inte undra; när jag kom in sade komministern att klockarmor frågat honom, om jag inte kunde få stanna

och hjälpa henne en liten stund, och det tyckte han mycket väl att jag kunde göra.

— Första timmen är det bara upprop och sådant, sade han, och det behöver du inte vara med om i dag. Så får jag också tala om för dina kamrater, att du kommer och varför du inte kom med ifrån början, så behöver de inte bli förvånade, när de få se dig.

Att få stanna hos klockarmor hade jag ingenting emot, och jag förstod hur väl komministern och hon menade. Omkring en timme efter det pastorn gått, kom en av flickorna med bud att jag skulle komma. Jag kände henne, och hon talade om för mig på vägen, att pastorn bett dem att de skulle vara snälla emot mig.

Allesammans var ute på kyrkogården när jag kom — det var rast — och de kom emot mig och hälsade, varenda en. Så glad jag var när folk var vänliga emot mig, var det ändå på ett sätt bättre, när de var elaka, för då kunde jag lätt morska upp mig och kände mig inte på långt när så ynkelig. Nu, när alla kom så vänligt, tog jag genast till lipen, fast jag inom mig var arg så jag kunde spricka, över att jag bar mig så fånigt åt. Jag neg djupt för varenda en, när jag tog dem i hand, men jag skulle inte för mitt liv ha kunnat öppna mun och säga så pass som goddag. En av flickorna, den längsta och vackraste, och tydligen den som spelade första fiolen, tog hand om mig och talade om för mig att jag visst inte behövde niga för en enda av läskamraterna.

— Här är vi alla kamrater och "du" över lag, sade hon, och nu vill vi att du ska känna dig riktigt hemma ibland oss.

Nog mumlade jag ett "tack", men inte trodde jag att jag skulle komma att känna mig hemma ibland så mycket

fint folk. Lyckligtvis fick jag se ett par gamla bekanta — ett par nära vänner till mig fast jag inte träffat dem på länge — och då började jag verkligen känna mig hemma. Det var ett par mellan trettio och fyrtio års människor, som bott tillsammans flera år utan att vara gifta. Nog visste både prosten och andra socknens väktare om det, men ingen brydde sig om dem, eftersom de var lite efterblivna bägge två. De var arbetsamma och duktiga, sitt lilla torp skötte de mönstergillt och hade snyggt och trevligt i sitt hem. Men den nye pastorn upprördes i sitt innersta av att sedligheten var så slapp i socknen, att ett par människor år ut och år in kunde få bo ihop utan att vara gifta, och han fordrade absolut att de skulle vigas eller också flytta isär. Men flytta isär det var en alldeles orimlig tanke. Det strider emot Guds förordningar mente Magnus — han hette så mannen — och han talade om för pastorn att det står i "boken" att vad Gud har sammanfogat må människor icke åtskilja. Och att Gud hade sammanfogat Mia och honom, det förmådde varken pastorn eller någon annan rubba hans tro på. Vigas hade de tyckt vara onödigt men om "pastorn så ville" nog kunde de gå med på det. De var bägge sådana snälla, fredliga människor, som gärna gjorde folk till lags. Men när det skulle ordnas med lysning och sådant, kom det fram att ingen av dem var konfirmerad och detta upprörde pastorn ännu mer än att de inte var vigda. De kunde läsa rätt hjälpligt bägge två, och de ville hellre gå tillsammans med läsbarerna än gå enskilt till prästen. Första tiden de bodde ihop hade de ett torp i vår by, men sedan flyttade de till en helt annan del av socknen, och jag hade inte sett dem på länge. Därför blev jag nu så väldigt glad när jag fick se dem.

— Men du hade då tur, Nanna, som inte behövde komma till den andre prästen, sade Magnus, du må tro han är arg som ett bi och lärd som själve Luther, så det gick inte att fuska med styckena när han förhörde.

Kamraterna berättade en massa roliga historier om sammandrabbningar mellan pastorn och Magnus. Det hände rätt ofta, att Magnus svarade utan att ha fått någon fråga, och hans svar var alltid litet skrattretande för oss ungdomar. Men komministern ansåg det inte som en dödssynd om vi drog på mun, och han tog Magnus' svar helt naturligt och så att de aldrig verkade störande.

Magnus och jag var kanske de som var gladast, när vi fick höra att den nye pastorn inte alls skulle komma tillbaka till oss utan förflyttas till en annan socken. För min del hade jag gått i ständig ångest, att han skulle komma, och att jag i så fall inte skulle få fortsätta läsningen. Jag hade blivit så god vän med varenda en av kamraterna, och jag längtade intensivt efter de dagar vi skulle till prästen. Fast alldeles oblandad var inte glädjen över att pastorn skulle bli borta: det skulle komma en annan ny pastor i hans ställe, och ingen visste hurudan han var. Magnus fick "ett horn i sidan" till honom, innan vi nånsin hade sett honom. Komministern hade nämligen sagt, att han på inga villkor tillät att man svarade utan att ha fått någon fråga i konfirmationsundervisningen — "precis den han pekar på eller nämner i namn ska svara och ingen annan". Och det tyckte Magnus var bara fjäsk och kitslighet.

— Då kan det ju hända, sade han, att prästen bara frågar mig om sådant, som jag inte vet, och det jag vet, det får andra svara på.

Men när den nye pastorn var kommen, dröjde det inte länge, förrän både Magnus och jag och för övrigt hela

skaran tyckte väldigt mycket om honom. Han tyckte inte att det var så farligt, att jag var så ung. De första gångerna gav han mig några flera frågor än de fick, som hade ordinär ålder, men när jag alltid lyckades klara mig, blev han belåten. Magnus och Mia kom han inte lika lätt till rätta med som gubben Gråfält. Han hade mycket svårt, Magnus, för att sitta tyst — några frågor fick han aldrig — och för oss att höra honom sitta och småmuttra, det var ännu värre än när han talade högt.

— Vad säger Magnus? frågade pastorn en dag, när han hörde honom sitta och mumla.

Magnus reste sig i hela sin längd — han var försvarligt lång — gav pastorn en förkrössande blick och svarade:

— Jag säger, att det vördiga prästerskapet ska inte narra en, att man ska gå hit och läsa, när man får sitta och tuga som en mur.

— Kära Magnus, det är bara för jag är så säker på att du kan, som jag inte ger dig några frågor, svarade pastorn, men visst ska du få frågor.

Och det fick han också, men nog var det synd om pastorn; ett par gånger måste han till och med göra sig ärende ut i sakristian, innan han tog itu med att reda ut Magnus' svar, och någon gång avbröt han lektionen och sjöng en sång för oss, när han såg att vi höll på att explodera.

*

Fast jag ej var någon from och snäll liten flicka hade jag ofta — mycket ofta till och med — mina tankar på Gud och den övre världen. Någon klarhet kom jag inte till, men jag läste flitigt i bibeln — och jag bad på mitt sätt. Bland de gamla i byn hade jag många vänner och

dessa lade mig på hjärtat, nu när jag skulle gå och läsa, hur viktigt det var. De ville att jag skulle förstå, att detta var mitt tillfälle att möta Gud och förnya mitt "döpelseförbund". Döpelseförbund hade jag bra lite begrepp om, och jag kan inte säga att längtan efter Gud en enda gång under konfirmationstiden var starkare än annars. Glädjen av kamratskapet var så stor, och livet var så oförklarligt rikt och ljusst de där månaderna, att det var mig alldeles nog. På söndagseftermiddagarna samlades vi ofta, nästan hela skaran, hos någon kamrat, och då hände det nog, att vi kom i allvarigare samtal.

En gång föreslog någon att vi skulle sätta upp en fråga, som var och en skulle skriftligt besvara, till nästa gång vi träffades. Frågan löd:

Varför vill du bli konfirmerad?

Ingen skulle förstås sätta ut sitt namn, så man fick veta, vem som svarat så eller så. Jag tror att nästan varenda en lämnat ett svar. Magnus och Mia hade då gjort det, och de hade då inte lagt sig stor vinn om att bevara sin anonymitet. Magnus hade skrivit: För jag ska få gifta mig med Mia. Och Mias svar var ordagrant detsamma, bara att det stod Magnus i stället för Mia. På en lapp stod: "Emedan jag längtar efter tillträde till Herrens heliga nattvard." Det svaret var nästan ensamt i sitt slag. Många hade skrivit: "För jag inte vill bli en hedning." De flesta svaren var varken djupsinniga eller allvarliga. Konfirmationen var ett insegel på, att man trampat ut barnskorna, det tycktes de flesta hålla före.

Frågan och svaren gav i alla fall uppslag till att vi kom att tala rätt öppenhjärtigt med varandra, om vad vi ville och tänkte, och det kom fram att mer än en kände sig besviken. Man hade hoppats och väntat något annat.

Men nästan alla såg fram mot den dagen, då vi skulle "gå fram" — då väntade man, att undret skulle ske.

*

Knappast hade jag på hela tiden någon känning av att jag var den fattigaste, sämst klädda och eländigaste, varken att jag såg lite eller att jag var "konstig" hade en enda av kamraterna låtsat om, och därför hade jag själv nästan glömt mitt elände. Men en gång blev det frågan om, att vi läsbarn skulle köpa en krans att lägga på gamle prostens grav. Det var hans födelsedag, och det skulle bli minnesgudstjänst i kyrkan, och vår pastor tyckte att det skulle betydligt höja högtidligheten med en krans från oss. Många av kamraterna var ifrån välbärgade hem, och de föreslog, att vi skulle ge en krona per man, blev det mer än till kransen skulle det lämnas till fonden för kyrkans restaurering. De fattiga tyckte nog det var svårt att komma ut med så pass stor slant som en krona, men de ville ingenting säga. Alla hade ju för övrigt värderat gamle prosten och gjorde gärna en liten uppoffring för hans skull. Men jag, min stackare — — —, med bästa vilja i världen kunde jag inte uppbringa en krona. Fast det kunde inte kamraterna fatta — naturligtvis gick det, mente de, om jag bara riktigt ville. De tyckte att jag var gränslöst otacksam, som inte ville göra en liten kraftanstängning för att hedra prostens minne, han som varit så snäll emot mig. Att han gav mig böcker, när jag skulle börja skolan och allt annat han gjort för mig, påminte de mig om. Nog hade jag en liten sparbössa med några kopparören i, men det skulle bli till "läsklänning" och mor nekade mig absolut att ta ett öre där. Visst var jag rysligt ledsen att jag inte kunde få vara med i det här —

det fanns näppeligen någon som jag hållit så mycket av som prosten, men det låtsade jag inte om för kamraterna. Ju mer de talade om min otacksamhet, ju morskare höll jag mig. Något, som de tyckte var det värsta av allt var, att det skulle stå på kransen att den var ifrån årets konfirmander, och det blev ju inte ens sant, om inte *alla* var med. — Det kunde emellertid inte hjälpas. Pastorn skulle ta emot pengarna, och han ropade upp våra namn, och var och en fick gå fram och lämna sin slant. När han kom till mig, satt jag alldeles stilla, svarade inte ens, och som väl var dröjde han inte länge hos mig utan övergick genast till nästa. Ett par flickor, som hörde hemma i en stor gård nära kyrkan skulle hämta kransen, och kamraterna skulle få gå dit och se på den. De båda flickorna var tvillingar, snälla och rara flickor, som alltid varit mycket vänliga emot mig, men nu var de lite gramse på mig för min otacksamhet och snålhet.

— Vi bjuder på kaffe när ni kommer och ser på kransen, sade de, men bara de som har lagt till får komma, tillade de med ögonen rätt på mig. Å — vad jag då tyckte det var hårt att vara så fattig! Jag var ju så glad åt att vara tillsammans med kamraterna, och dessutom ville jag också bra gärna se prostens krans. — Tänk om jag skulle gå utan vidare, vad de än säger, funderade jag, fast däremot uppreste sig min lilla stolthet. Till sist kunde jag ändå inte motstå. Jag går till grinden, tänkte jag; det är möjligt, att jag kan få se en skymt genom fönstret.

Nog visste jag att jag fick se kransen, när den kom på graven, men jag har alltid haft svårt för att vänta på saker och ting.

Det var redan i skymningen när jag kom till grinden och när de tände lamporna därinne, såg jag genom fön-

stret både mina kamrater och det stora kaffebordet. Den gången tror jag, att jag tyckte, att både Gud och människor var grymma. — Men det var dumt tänkt av mig, för ingen människa visste, att jag stod där ute med min heta längtan att få vara med.

När jag stått både länge och väl, kom flickornas gamla mormor ut och frågade, om jag väntade på någon eller varför jag stod här och inte gick in. Hon såg så snäll ut gumman, och jag kunde inte låta bli att tala om för henne precis hur det var. Och när hon fick höra det, gav hon sig inte, förrän hon fick mig med sig in.

Kransen var verkligen ståtlig, och jag var glad över att jag fick se den. Den låg framme på ett bord, och när jag sett på den ifrån mitt hörn vid dörren, smög jag mig ut innan pastorn slutade tala. Kaffebordet frestade mig inte att stanna en minut. Det lilla jag hört av pastorns tal hade givit mig en idé, som jag samma kväll ämnade utföra. Han hade nämligen sagt, att det var inte det att kransen var så vacker, som var det värdefullaste med den, det var de vackra tankarna, önskan att tacka och hedra den bortgångne församlingsherden, det var det som var värdefullt. En krans av enkla skogsblommor eller lingonris kunde ha varit precis lika god symbol som denna.

Å, att jag inte hade tänkt på det förut! Jag kunde ju göra en krans själv och lägga på prostens grav. Blommor fanns inte men gott om lingonris, och fast det var mörkt, gick jag genast in i skogen och krafsade ihop ett helt fång. Så glad jag var att jag hade en ljusstump gömd bland mina grejor! Jag kröp opp på vinden, när jag kom hem, och där satt jag halva natten och band en krans. Men, hur skulle jag få den lagd på graven? Så mycket trodde jag inte på min pastor, att jag vågade ta honom

på orden och be honom lägga ned denna lilla tafsiga limgonriskrans bredvid den andra ståtliga. När jag funderat en stund, fick jag klart för mig att det enda möjliga var, att jag själv gick och lade kransen på graven. Det kan nog hända, tänkte jag, att de kastar bort den, när de kommer med den andra fina kransen, men det kan ingen hjälpa, jag har ju i alla fall lagt dit den. Men att lägga dit den på dagen och så att någon såg det, det hade jag inte mod till.

Det var månljust ute och jag tyckte att det var bäst att jag kilade iväg genast på natten. Mörkrädd hade jag aldrig varit och jag tyckte inte, att det var det ringaste mer märkvärdigt att gå in på kyrkogården än någon annanstans.

Alla gamla blommor och kransar var borttagna från prostens grav och den såg fin och nystädad ut i månljuset. Jag vågade förstås inte lägga min stackars lilla krans uppe på själva kullen, utan jag lade den lite i skymundan på sidan. Att någon människa såg mig, det hade jag inte en tanke på, och jag stod kvar en lång stund och såg på graven och tänkte på, hur snäll prosten varit mot mig vid alla tillfällen.

Vid minnesgudstjänsten var det väldigt mycket folk och trångt omkring graven, när kransarna skulle läggas ned. Jag stirrade häpen, när jag fick se, att min lilla limgonriskrans inte låg så där beskedligt vid sidan, som jag lagt den, utan kommit upp på en riktig hedersplats. Prostens anhöriga stod förstås närmast, och bland dem var det en gammal dam som såg mycket fin och förnäm ut. När hon fick se den lilla kransen, petade hon till den med sin paraply och sade:

— Vad är det här för ett slarv, har de inte tagit bort allt skräpet, vad ska den där ligga här för?

Att jag blev både vit och röd och varm ända ned i fårna, det är lätt att förstå. Men tänk er min glädje — — eller förskräckelse — — jag vet inte vilket som var starkast — när en gammal ståtlig prästman svarade henne:

— Nej, vet du, den där är inte skräp, den är säkert ditlagd av någon, som höll varmt av min bror — att det var prostens bror, det syntes, han var så lik honom, bara litet längre och ståtligare. Han tog upp den lilla kransen och höll den så att alla kunde se den, medan han berättade, hur den kommit dit. Vad han berättade var ungefär detta:

På natten hade det fallit honom in att ta sig en promenad eftersom han inte kunde sova, och när han då gick förbi kyrkogården, fick han se en liten flicka smyga sig fram och lägga något på prostens grav. Han hade förstått, att hon inte ville att någon skulle se vad hon gjorde, och därför hade han inte haft hjärta att störa henne. När hon äntligen gick sin väg, hade han gått fram för att se vad ärendet hon haft, och då fann han den lilla kransen. Självt hade hon lagt den vid sidan om kullen, men han hade flyttat upp den, för han tyckte att den borde ha en hedersplats.

Jag visste inte, om jag skulle springa min väg eller stå kvar medan han talade. Säkert skulle mångas tankar gå åt visst håll, och mästern Nålman sade också så högt, att alla som stod omkring honom kunde höra det:

— Det finns inte mer än en flickunge i Backskog, som vågar sig in på kyrkgår'n på natten.

Mina kamrater nämnde som väl var aldrig kranshistorien, sedan den lyckligt och väl hade passerat, och jag kände mig lika hemma ibland dem som förut.

Hade jag innan jag började gå och läsa tyckt, att tiden kröp fram för långsamt, så tyckte jag inte så, sedan jag börjat. Visst längtade jag fortfarande efter att komma ut och tyckte därför det var bra att tiden gick fort, men jag kände det omöjligt att skiljas från kamraterna, som blivit mig så kära. Något, som också bekymrade mig när tiden flög iväg, var, att jag inte hann skaffa ihop vad jag behövde för konfirmationen. Jag var så flitig i att göra vispar och kvastar, och jag sprang ärenden åt folk, plockade grankottar och hittade på alla möjliga utvägar för att tjäna pengar. Min procent av förtjänsten var inte så stor, men jag var så rädd om vartenda öre och tack vare det att jag så gned och sparade hade jag verkligen så pass när tiden kom, att det tycktes räcka både till svart klänning och lite mer. Mor och far tyckte, att vi skulle köpa sakerna i stan för de menade att man fick bättre och billigare där. Far skulle gå med och hjälpa mig köpa, eftersom han trodde sig förstå sådant bättre än mor.

Ack — vad jag var glad på morron när vi gick — jag såg för mig, vilken fin läsflicka jag skulle bli. — Men när jag kom hem på kvällen, var jag inte fullt så glad — jag var för rästen, sanningen att säga, inte glad alls — utan hade ett hjärta som satt som sten i bröstet. Jag kom nämligen hem utan att ha ett smul med mig — inte far ens, för han låg i finkan och sov ruset av sig. Lyckligtvis var jag inte lika mottaglig för sorg som glädje, därför tog jag det inte så förskräckligt — men nog var det tråkigt. Jag visste, att mor hade blivit ledsen, om jag sagt, att jag inte ville lämna mina pengar till far utan ha hand om dem

själv, därför hade jag låtit honom ha dem. Så fort vi kom till stan träffade far bekanta och naturligtvis var både han och hans bekanta törstiga och måste ha ett glas öl, innan det kunde bli några "affärer" uträttade. Jag blev förstas hemskt rädd, och bad far så väl jag kunde, att han skulle gå med mig först — men det gick inte — jag till och med tog mod till mig och bad honom att jag skulle få mina pengar och försöka handla själv.

— Prata inga dumheter, barn! svarade han bara på det, nog vet jag varför vi är komna till stan, och du ska inte vara ängslig.

Jag skulle gå ute på gatan och vänta på honom — och vänta fick jag. När jag gått på gatan en dryg timme gläntade jag på dörren, där han och hans vänner gått in, men mer än glänta vågade jag inte. Jag gick och tänkte på alla små söta söndagsskolberättelser jag läst om fattiga små flickor, som gått till krogen och hämtat sina pappor; de brukade ju sjunga eller bedja och därmed rädda papporna från drinkarnes väg. En sådan mission var inte jag skickad att utföra, det kände jag. Om jag också kunnat sjunga som en ängel, hade jag inte vågat sticka näsan inom dörren på ett sådant ställe. Mer än en timma till fick jag vänta, innan jag fick se en skymt av far, och när han då äntligen kom, brydde han sig inte om vad jag sade. Nu hade jag inte bekymmer längre för affärerna vi skulle göra, nu gällde det bara att försöka få far med mig hem, vilket förstas inte lyckades.

*

Det var inte många dagar kvar till högtidsdagen, då vi skulle konfirmeras, och för mig att få något annat, än det

jag hade, att sätta på mig, det var inte lönt att tänka på. Mor och jag talade många förståndiga ord med varandra om, att det betyder ju minst av allt, vad man har på sig den där dagen. Gud bryr sig ju inte om kläderna, det kom vi överens om, och vad människor säger, det behöver man ju inte fästa sig vid. Men vi lekte allt en smula kurra gömma med varann, mor och jag, var för sig fällde vi nog en tår då och då över, att det hade gått som det gjort. Det värsta var att en hel del granngummor visade så stort intresse för min läsklänning: hurudant tyg vi köpt, vad det kostade och hur jag skulle ha den sydd. Vi förstod, att de visste hur det var fatt, därför svarade vi bara att vi talade ingenting om, klänningen fick bli en överraskning när den blev färdig. Den enda som ingenting frågade var moster Lotten, men ett par dar före högtiden kom hon med en klänning, som hon gjort iordning åt mig. Den var visserligen inte helt svart, men de små vita ränderna gjorde den bara trevligare.

Dagen innan vi skulle "läsa på gången", fick jag en massa förmaningar av våra granngummor och förhållningsregler i oändlighet. Jag skulle komma ihåg, för det första att så fort jag kom innanför kyrkdörren skulle jag knäppa händerna om näsduken och psalmboken, inte se mig omkring på folket, utan med nedböjt huvud sakta och vördnadsfullt vandra fram till min plats. Gumman Boström skred flera varv fram över golvet hemma för att visa mig precis hur jag skulle gå. Tyvärr haltade hon lite, och det förtog en del av högtidligheten i hennes gång. Så skulle jag komma ihåg att börja gråta precis när prästen sade:

"Mina kära barn, nu stå vi inför skilsmässans stund."

Mor Boström var alldeles säker på att han skulle säga

just de orden — så inledde alla präster sina konfirmationstal.

Men jag, min arma stackare, glömde alla förmaningar, när jag just skulle haft bruk för dem. Först och främst kom jag ut lite sent första dagen och fick kila som en pil till kyrkan, och när jag kom dit fick jag se att barnen redan gått fram i koret och satt sig och då glömde jag, både hur jag skulle hålla huvudet och att jag skulle gå sakta. Mitt i den högtidliga akten höll det på att hända mig en riktig olycka. Prästen sade alldeles de orden, som mor Boström sagt att han skulle säga, och då kunde jag inte undgå att se gumman strutta fram med händerna knäppta om en brödskiva och en ostbit i stället för psalmboken och näsduken, och jag, fattiga barn, behövde inte så mycket förrän allvaret flög sin kos.

Alla flickorna, utom gruppens lilla svarta får, grät så det både syntes och hördes, så väl vid förhöret som den dagen vi "gick fram". Jag satt och undrade, om *det* hade skett nu som de väntat och hoppats på, om de verkligen mött något av det oförklarliga, som vi antog skulle följa med konfirmationen. Visserligen hade jag sett att "läsflickorna" varje år satt i koret och grät, och jag hade trott att det betydde, att de blivit omskapade, men efter några dar hade jag märkt, att de var alldeles desamma som förut. Men *mina* kamrater tog det bestämt inte så ytligt, *de* skulle nog inte gråtit om de inte upplevat något — men att jag själv var utanför den stora upplevelsen, det visste jag.

*

Några dar efter konfirmationen samlades vi till en liten avskedsfest, och då blev jag tämligen besviken: varenda en av flickorna påstod, att hon inte själv visste, varför hon gråtit i kyrkan. Ingen hade "känt" något särskilt, och allesammans talade lika gladeligt som förr om kläder, pojkar och allt vad de skulle göra nu, när de var "stora" och fick rå sig själva litet mera.

MIN FÖRSTA PLATS.

Ja, när jag nu lyckligt och väl hade blivit konfirmerad, skulle jag inte längre gå hemma som ett "småbarn", nu var tiden kommen, att jag skulle ut och sörja för mig själv. Jag var så säker på, att hela världen stod mig öppen, när jag gått och läst, och inte tvivlade jag på att jag skulle få en plats. Helst ville jag komma till stan, för jag inbillade mig, att det skulle vara lättare att klara sig där. I handelsboden brukade jag be att få se tidningen, och när det en dag stod en annons om att en "konfirmerad flicka" fick plats för "varjehanda", tyckte jag genast att det var något för mig. Jag ville inte tala om för mor att jag ämnade mig till stan och söka plats, för hon hade sagt, att hon skulle söka åt mig, men jag tyckte, att hon tog det allt för lättvindigt med sökandet.

— På det här vise' får jag gå här hemma tills ja' blir gråhåri', muttrade jag för mig själv och hängde läpp. Kommer jag bara hem och talar om, att jag har en plats, tycker nog mor att det är bra, tänkte jag, och den konfirmerade flickan till varjehanda, det ska allt bli jag det.

"Tryckeriet anvisar" stod det i annonsen, och jag larvade iväg till stan och gick till tryckeriet. Tyvärr var varjehandaplatsen redan upptagen. Frun, som satt in annonsen, var en vänlig själ, och hon tyckte det var så synd om mig, att jag gått den långa vägen förgäves. Men jag försäkrade henne så artigt jag kunde, att det hade

inte gjort en smul, om vägen varit dubbelt så lång. Och jag försökte visa mig morsk och låtsa precis som det gjorde detsamma, om jag fick någon plats eller inte. Fast inom mig storgrät jag över min missträkning. Det är ju möjligt att frun märkte, att jag inte tog det fullt så lätt som jag lät påskina, och hon skickade bud till flera av sina bekanta och frågade om ingen av dem händelsevis behövde ett flickebarn. Ett par gummor kom och tittade på mig, men när de fick se vilken liten klen stackare jag var, slog de ifrån sig med bägge händer.

— Dig behöver man väl sköterska åt, sade den ena. Du har väl inte börjat småbarnsskolan än? Det är väl bara för att komma ut på äventyr, som du smitit hemifrån? I fall du har någon mor, vet hon väl inte om att du gett dig iväg till stan?

Jag kände det hett åt huvudet över alla gummans frågor, och jag såg henne stadigt i ögonen och sade:

— Jag är konfirmerad, och det är meningen, att jag ska ge mig ut nu, fast mor inte vet att jag gått hit i dag. Hon vill själv söka plats åt mig, men jag tyckte jag kunde hjälpa henne med det.

— Du har då åtminstone mun på skaft och kan tala för dig! Du kanske inte är så dum, när det kommer till kritan, sade en främmande gumma, som kommit in medan de andra pratade om mig och med mig. Hon såg ut som en bondgumma, och att hon var från landet, det såg jag, fast inte från vår trakt, det hördes på hennes dialekt.

— Vänta tös, så får jag tala med dig, när jag vilat mig lite. Hon sjönk ned på en stol och flåsade, och mellan andetagen öste hon ur sig en amper svada om ett handelsbiträde, som hon just haft någon kontrovers med. Jag behöver en sådan som dig, sade hon, när hon tömt

sin vredes skålar så pass att hon kunde tala — och det kan hända vi kan komma överens. Hon såg visst inte ut att vara god att komma överens med, men jag nickade ändå bifall så hoppfullt jag kunde.

Snart fick jag veta, att hon var syster till frun som satt in annonsen, och att hon bodde i en by, som jag rätt väl kände till, fast det var ganska långt hemifrån. Hon talade om för mig att hon och hennes man arrenderade en gård, som hörde till ett stort gods, och i deras skyldigheter ingick att de skulle hålla "folk" på godset: en vuxen dräng året om och dessutom på sommaren en som kallades dubbling.

— Första åren vi hade gården, berättade hon, var de inte nöjda med mindre än att vi höll ett "vuxet och fullgott" fruntimmer, men sedan har det fått duga med en liten "drängsudd", och nu är det så lindrigt, att vi kan ta vilken barnunge som helst. Och vi tar helst en tös, för en sådan är inte så glupsk i maten som en pojke. Vi har haft en tösunge redan i sommar, men hon knäckte ryggen, när hon skulle hjälpa mig med en tvättbalja en kväll. Fast inte tror jag det var så farligt med ryggen, men hon var en liten lat slyna, som trodde hon skulle få ligga och dra sig när hon kom från herrgården klockan åtta om kvällarna. Det begriper du väl, tös, att den som tjänar inte kan få gå och lägga sig klockan åtta? Fem kronor i månaden får du, om du vill komma till oss, det är ju bra betalt för dig som är så liten.

Hade det inte sett så motigt ut för mig med plats i stan, hade jag nog inte reflekterat på att bli "dubbling", men nu tog jag med tacksamhet vad jag fick. Jag till och med bad att få platsen och jag lovade att visst inte vara glupsk i maten och ej heller knäcka ryggen, om jag

skulle lyfta en tvättbalja. Vi gjorde upp, att jag skulle komma redan om två dar.

— Sköter du dig väl och är till någon nytta, kan du kanske få stanna hos oss på vintern också — fast då kan vi inte ge dig någon lön, men du får maten och kanske några gamla kläder.

När jag kom hem och berättade för mor att jag hade fått plats och vad för en plats, tyckte hon det var dumt att jag lovat komma, innan jag talat med henne, men hon tyckte i alla fall att jag kunde få försöka.

Mycket besvär med min "flyttning" var det inte; jag hade just inte mer än jag gick och stod i. Och mor tyckte att vi inte skulle tala om för någon att jag gick i tjänst; ifall jag inte kunde stanna, var det ju onödigt att folk fick något att tala om.

Det var lång väg jag hade att gå, och jag var både hungrig och trött innan jag kom fram, och mina betraktelser var inte så särdeles ljusa, när jag fick syn på gården, där jag skulle vara.

— Varför kommer du så sent, flicka? frågade min blivande matmor. Jag hade tänkt, att jag skulle haft lite nytta av dig i eftermiddag. Men var har du dina saker? Har du ingenting med dig utom det där lilla?

Hon tittade på ett litet bylte, som jag hade under armen.

— Du tänker väl du ska få ranta hem om söndagarna efter det du behöver — men det slipper du allt. Jag ska skicka bud till mor din, att hon lagar du får hit det du har, för på söndagarna ska du vakta korna och gässen, för vår pojke ska vara fri då.

Å, vad jag darrade i knäveckan, när hon röt åt mig allt det där. Är hon så förskräcklig, tänkte jag, innan

jag gjort varken ont eller gott här, vad ska det då inte bli, när jag gjort något galet!

— Jag har inga saker mer än det jag har med mig, sade jag, men jag var så förskräckt att jag inte vågade mer än viska, och det förargade gumman, så att hon gav mig en duktig örfil till välkomsthälsning.

— Har du inte mål i mun nu? röt hon. Jag tyckte du gafflade på värre, när jag träffade dig i stan. Här, din näspärta, ska du allt få lära dig både tala och svara. Kom med ditt bylte, så får du på samma gång se var du ska ligga.

Hon stegade före in i huset, och jag traskade efter med hjärtat i halsgropen.

— Du, lilla gnet, kan nog ligga här, — hon öppnade luckan till en skrubbe under vindstrappan. Pojkarna vi haft har brukat ligga på stallskullen, och det gjorde jantan också, men nu ligger stordrängen där, och då får du ligga här. Men nu ska du ögonblickligen ned till ån och skölja kläder. Du hörde ju, att jag har tvättinrättning också — — —

Sanningen att säga "hörde" jag aldrig det; det enda jag hörde om tvätt var att tösen, som var före mig, knäckte ryggen, när hon skulle lyfta en tvättbalja — fast det vågade jag inte säga. Att jag skulle ha en matbit, innan jag gick ned till ån, var det inte ett ögonblick tal om, och jag var hungrig så det svartnade för ögonen på mig, medan jag låg därnere. Mer än en gång bar jag mig fumligt åt med plaggen jag höll på med, så gumman miste tålmodet och svepte mig om öronen med vad hon hade närmast till hands — och det enda hon hade var förstas våta kläder, och när vi hade färdigt såg jag ut ungefär, som om jag blivit uppdragen ur ån. Som väl

var fick jag hänga mina kläder i köksspiseln över natten, för jag skulle ju ha dem på herrgården dagen efter.

— Mat har jag satt in åt dig i skrubben, sade gumman, och nu raskar du på med att äta och gå i säng, för om fem minuter kommer jag och ska ha lyktan, som du får låna, men's du kryper ner.

— "Gå i säng" — sa' hon ja! Det var allt en säng hela da'n! En liten halmknippa på golvet under trappan, ett par säckar över halmen, en liten höpåse till kudde och en trasig filt att hölja på mig, det var sängen. En mugg sur mjölk och en hård brödkant — tämligen nått tilltagen — låg på en stol som stod i skrubben, och var således all mat jag skulle få på kvällen. Jag var sannerligen inte bortskämd, men när jag stod där och lyste på min "säng" och min kvällsmat, så tyckte jag inte, att det var så bedårande att ha blivit "stor" och kommit ut i världen. Men tid till långa betraktelser hade jag inte, jag hörde redan gumman komma klampande för att hämta lyktan och jag skyndade mig att sticka undan mjölkmuggen och brödkanten i en vrå och kröp ned under den trasiga filten.

— Klockan fyra i morronbittida ska du opp, sade gumman, när hon tog lyktan, jag slår i väggen åt dig för vi ska hänga kläder, innan du går till herrgår'n.

När hon stängt igen skrubbdörren och jag hörde att hon gick sin väg, trevade jag rätt på min brödkant och mjölkmugg, och det smakade verkligen bättre än jag nånsin kunnat föreställa mig att det skulle göra.

På morgonen hällregnade det, så hänga kläder det blev inte av, men jag fick i alla fall krypa ur skrubben klockan fyra. Min matmor hade nämligen utom tvättinrättning något slags gästgiveri — fast andra "gäster" än en del gubbar, som satt där och drack öl, såg jag inte

till — och det fanns en massa glas och andra diskar, som skulle göras rena innan jag gick. Mitt morgonmål — en mugg ölost och en rågsiktsskiva med fläskflott på — var betydligt bättre än kvällsmålet, och när jag kom ut från det ruskiga köket för att springa till herrgården, såg jag verkligen att molnen hade skingrat sig och att solen sken. Men jag måste kila på; jag skulle vara på herrgården klockan sex, och jag hade kommit ut bra sent och hade en dryg bit att springa. En lapp hade jag fått med mig ifrån min matmor, och den skulle jag lämna till "rättar Berg". Ifall rättarn var kitslig och sade att jag var för liten och klen, skulle jag ta reda på förvaltar Sjö och tala om för honom allt vad jag kunde göra — och framför allt inte glömma tala om att jag skulle försöka vara villig och snäll, för det satte förvaltarn mer värde på än att man var stor och stark. Gumman räknade upp en massa saker, som jag skulle säga till förvaltarn att jag kunde göra — saker som jag inte hade den blekaste aning om att jag dugde till.

Precis som gumman räknat ut så gick det: när jag kom till rättaren — inom parentes sagt en riktig jätte till karl — med lappen från min matmor, svor han till och frågade vad meningen var med det.

— Gå du hem till gumman, sade han, och hälsa henne att ska vi ta sådana som dig, då får hon skicka minst ett halvt dussin. Hur gammal är du egentligen?

— Jag blir tretton år i höst.

— Ja, då behöver du åtminstone tretton år till på dig, innan du duger här.

Han vände mig utan vidare ryggen och började dela ut order åt folket omkring honom.

Men jag varken ville eller vågade ge mig av. Jag stod

kvar tills han gjort ifrån sig med de andra, men då gick jag fram och neg för honom igen och talade om att min matmor sagt, att jag skulle vända mig till "herr förvaltarn" om inte "herr rättarn" ville anta mig.

— Vill du då så gärna vara hos gumman därborta? Nog får du mera stryk än mat av henne, det kan jag då tala om för dig. Och du ska inte tro, att det är lekverk att gå här. Det går väl an, så länge det bara är ogrärensning och sådant — det är ju barn göra, men hur tror du det skall gå för dig i slåttern? Är du dubbling, måste du både räfsa och ta upp säd lika fort som en karl mejar — om du också stupar, duger det inte att bli efter. Och inte orkar du heller ta ett ordentligt tag, när du ska stå på hörännen. Lyd mitt råd, flicka, och ge gumman på båten och gå dit du är kommen ifrån. Det finns inte en enda flicka som är dubbling nu mera. Flickorna vi har går för dagspenning och är inte här alla dagar på långt när, så du skulle mest få arbeta tillsammans med småpojkar, och det må du tro inte är roligt.

Utav allt, som rättar Berg räknade upp, var det ingenting som förskräckte mig så som det att bli arbetskamrat med småpojkar. Så långt jag kunde minnas tillbaka, hade jag varit dödligt förskräckt för småpojkar, och när det runt omkring myllrade av glin, medan jag stod och hörde på rättaren, förstod jag att det inte var någon avundsvärd lott att vara dubbling. Och jag hade nog tagit min Mats ur skolan, om inte en liten herre kommit och tagit reda på vad jag ville, och när han fick höra, hur det var, tyckte han att jag mycket väl kunde få göra ett försök som dubbling. Att herrn var förvaltar Sjö det gissade jag, eftersom han frågade, om jag ville vara snäll och villig i mitt arbete. Och det försäkrade jag honom att

jag ville. Att han tyckte att det inte var något hinder att man var liten, berodde väl på att han var så liten själv. Jag tyckte nästan att jätten Berg skulle kunnat stoppa honom i västfickan.

— Ja, då får du naturligtvis stanna! sade rättarn. Du får följa med pojkarna till rovakern, och där är en man, som visar dig vad du ska göra.

När jag kom hem blev min matmor mycket belåten med att jag blivit antagen och hon förmanade mig i ett tal, som var både långt och vackert, att jag för all del inte skulle glömma att tacka Gud och goda människor för jag haft en sådan framgång i världen redan vid så unga år. Sedan tittade hon i min matkorg, och när hon fick se att den var tom sade hon:

— Matfrisk är du, och det är ju väl, för då är det ju hopp, att du blir stark och orkar hålla ut.

Och nog var det sant, att jag var matfrisk, men om jag blev stark, det var väl tvivelaktigt, ifall jag inte fick mer i korgen om dagarna än jag hade haft första dagen. Det fick jag verkligen inte, och jag vet inte hur det skulle gått, om jag inte fått några goda vänner bland de fruktade småpojkarna. De turades om att dela sin matsäck med mig, och på det sättet klarade jag mig. Rättar Berg blev också mycket snäll emot mig — jag försökte verkligen göra mitt bästa, och det tror jag han lade märke till.

Han hittade på ett fint sätt att hjälpa mig ifrån både att ligga under trappan om nätterna och att slita så obarmhärtigt hemma hos gumman om kvällarna. Det var inte nådigt när jag arbetat en hel dag, så det värkte i armar och ben, att gå ned till ån och ligga till klockan elva och skölja kläder och sedan opp klockan fyra på morgonen. Men då hittade rättarn på att skicka mig till arbete på

en utgård, som låg så långt borta, att jag inte kunde komma hem på hela veckan. Gumman var förstås väldigt förargad på tillställningen, och hon örfilade opp mig rätt bra, när jag kom hem och talade om det, men jag skylde på rättarn och låtsade nästan att jag var ledsen för jag inte fick komma hem till henne om kvällarna. Hon gick också och läste lagen för rättarn, men han tog det med ro. Hos förvaltaren var hon också, men det hjälpte inte heller. Det värsta tyckte hon nog var ordningen med maten. På utgårdens skulle jag få äta i ett gemensamhetskök, och för det hade min matmor skyldighet att lämna antingen kontanter eller matvaror, som ledningen bestämde. Och kontraktet med gården var sådant, att hon inte kunde komma ifrån bestämmelserna, hur hon än klagade och bråkade. Där borta fick jag bo hos ett par gummor, som skötte höns och gäss, och jag fick det riktigt bra. Gummorna var så snälla emot mig och livet blev betydligt ljusare. På lördagskvällarna vågade jag inte annat än gå hem till min matmor, och då fick jag arbeta nästan utan uppehåll ifrån det jag kom på lördagskvällen och tills jag gick på måndagsnatten.

*

På hösten slutade min tjänst som dubbling, och då hade jag antingen att försöka få någon ny plats eller komma hem, om jag inte skulle stanna där jag var. Men komma hem var svårt. Det var fattigt och besvärligt och Olle låg sjuk. Hur gärna jag än velat vara hemma för Olles skull, tyckte jag att jag inte kunde det ändå. Att söka en ny plats var heller inte lätt; jag hade under sommaren kommit underfund med hur lite jag i själva verket dugde till. Och när då min matmor erbjöd mig att stanna hos

henne, så gjorde jag det — men inte såg jag framåt mot en ljus vinter.

Under trappan kunde jag inte ligga, när det blev kallt, utan jag fick i stället en brits i köket, fast inte var det mycket bättre. Fasligt tidigt blev det kallt den hösten, redan i oktober blev det snö och riktigt bistert. Visserligen hade hon en man, min matmor, men han var sällan hemma, och hennes pojkar ville helst ingenting göra, så det var hon och jag, som skulle klara upp det hela. Jag skulle bära vatten till alla kreaturen — och det var sannerligen inte lätt — nästan dagligen hugga ved och skotta snö och, ej att förglömma, skölja kläder bittida och sent. Mina händer var så sönderspruckna utav kyla och elände så blodet rann om fingrarna, när jag skulle hugga i på morgnarna — jag nästan känner än hur det sved!

Framåt jul började jag få ont i mina ben också — jag låg ju ständigt nere på isen och sköljde kläder och hade så lite och dåligt på mig. Benen började svullna och snart nog blev de så stela och besvärliga att jag höll på att inte komma ur sängen om morgnarna. När jag skulle stiga upp, måste jag först rulla mig från britsen ner på golvet och sedan resa mig emot en stol eller vad jag kunde få tag i, sakta gick det, och för varenda rörelse måste jag bita ihop tänderna för att inte skrika högt. Sällan har det varit så slut på mitt kurage som det var då. Jag var så trött på livet, så jag orkade inte känna att det gjorde ont, när gumman slog och sparkade mig, för jag inte "iddes" flytta mig. Ingen människa hade jag heller att vända mig till. Olle var ju sjuk och någon annan väntade jag inte skulle tänka på mig.

Men en dag när det såg som allra mörkast ut — jag hade sjunkit ihop på golvet och tyckte att jag aldrig mer

skulle kunna resa mig — då steg mor och Olle in. Å — hur det kändes! De hade inte hört hur illa det var med mig, det enda bud min matmor lagat att de fått, var, att jag var lat och slarvig och nu kom de för att hälsa på mig och kanske ge mig ett förmaningens ord.

När mor fick se, hur det var med mig, sade hon inte ett ord, varken ont eller gott, till min matmor, utan hon gick till en granngård och lånade en kälke och lite kläder att svepa om mig, och så bar Olle och hon ut mig och lade mig på kälken och drog mig hem. Och så slutade jag min första plats.

STOCKHOLMSRESAN.

Så fort jag kryat till mig litet efter att ha kommit hem så eländig från min första plats, började jag fundera på, hur det nu skulle bli och vad jag skulle ta mig till härnäst. Alla andra människor kom ju ut och fick platser och redde sig, varför skulle inte jag lika så väl kunna göra det. Ibland var jag alldeles desperat över att jag var en sådan onyttig och oduglig stackare. — Men en vacker dag fick jag en idé, som tycktes mig så god, att jag med glädje förlät mig all min bortkommenhet. Och tack vare den där idén svarade jag helt frankt, när ett par bondgummor kom och tittade på mig för att se, om jag möjligen kunde duga till att sköta "barn och småkitter":

— Nej tack, jag ska ingen plats ha i vår.

— — — Ingen plats ha! Den gumman, som var den egentliga spekulanten på mig, såg ut som hon ämnade svälja mig med hull och hår. — Tänker du, stora jäntrollet, ligga dina fattiga föräldrar till last — skäms du inte!

Men det gjorde jag visst inte — tvärtom — jag sträckte på mig. Gumman sade ju att jag var *stor* — om jag var ett stort *troll* — det var lika kärt — bara jag var stor. Jag tänkte heller inte ligga mina föräldrar "till last". Saken var den, att jag tänkte resa till Stockholm på våren och det upplyste jag också gummorna om. — Alla mörka ord de sade om det fördunklade inte min ljusa idé. I

Stockholm antog jag det fanns så mycket att välja på att jag kunde få ett arbete, som passade mig bättre, än det jag hade på min första plats. Det svåra var bara, att det kostade pengar att komma dit. Visserligen förtjänade jag en och annan slant under vintern, men jag skulle ju leva, så det var inte att tänka på att kunna spara. Jag kände många, som rest till Stockholm och fått det riktigt bra där. Om de också såg rätt tafsiga ut när de for, kom de hem och såg ut som riktiga fröknar, när de varit där en tid. Att det skulle gå fullt lika lysande för mig, det vågade jag inte hoppas, men jag fordrade ju inte så mycket heller. Kunde jag bara försörja mig, var det nog, och jag längtade visst inte efter att ta mig ut som en fröken. Och hur omöjligt det såg ut att komma iväg, höll jag ändå fast vid, att jag skulle resa.

När jag grubblade som värst på, hur jag skulle få ihop respengar, kom det för mig en liten episod ifrån den tiden jag var mycket ung. Det var en sådan där episod, som jag önskade, att både jag själv och andra skulle glömma, och blev den nämnd, skyndade jag mig att tala om, att jag var bara fem år då. Men nu tänkte jag på den och undrade, om den verkligen var så tokig, som jag inbillade mig. Det var nämligen ett allvarligt försök att få göra en världsomsegling utan pengar. Reslusten låg mig i blodet, alla länder jag hörde talas om ville jag se, men — tyvärr — kostade det pengar att resa, och det var ett nog så aktningsvärt hinder för mig. Men så fick jag höra om en framåtsträvande yngling, som "arbetade" sig över till Amerika, eftersom han gärna ville dit, men saknade pengar till biljetten. Hur man skulle "arbeta sig över" på en båt, om man inte rodde, det var lite oklart för mig. Jag hade farit på ångbåten ett par gånger, och varenda en satt

stilla och sysslolös — inte ett dugg hade de för sig, och jag kunde för rätten inte begripa, vad man väl skulle ha gjort. Jo — det var ett par gummor, som satt med sina stickstrumpor, och jag undrade, om de "arbetade" sig över. Jag ville nog rysligt gärna fråga Olle, för att han visste hur det var, det trodde jag, men han blev alltid lite mallig, när det konstaterades, att han visste mer än jag, och därför drog jag mig i det längsta för att fråga honom. Till sist kunde jag dock inte låta bli att be honom tala om för mig, vad man skulle göra för att arbeta sig över till Amerika, när man inte hade pengar till biljetten. Olle var just då så upptagen med planer på att odla kaniner i stor skala, så han hade inte tid, vare sig att vara mallig eller att ta reda på, om jag hade några planer på att emigrera. Han talade enkelt och snällt om för mig, att man kunde ta plats som matros, och på så sätt arbeta sig över. "Matros", det sade inte mig så särdeles mycket, men Olle gick ända därhän i godhet, att han gav mig en rätt detaljerad beskrivning på en matros och hans åligganden. Det lät rätt så enkelt, och när jag var hela fem år, skulle jag nog kunna klara upp det — det hyste jag inte minsta tvivel om.

— Får bara pojkar bli matrosor? frågade jag.

— Pojkar får inte alls bli det, bara stora karlar, svarade Olle.

— — — "Bara stora karlar!" Den upplysningen var bra tråkig. Ville man bara ha stora karlar, var det väl inte mycket hopp att en liten flicka blev antagen. Men nog föresatte jag mig att ändå försöka.

Jag hade hört att jorden var rund, och när en gammal båtsman berättade en skepparhistoria om att han varit med och seglat så långt på andra sidan klotet, att han var precis mitt under Backskog, och att det var så nära genom jorden

att han tydligt hörde kyrkklockorna, när de ringde samman här hemma, så trodde jag honom fullt och fast. Han gav mig en mycket noggrann beskrivning på vägen och på landet mitt emot Backskog. Att det var ett riktigt sago-land det var klart, och jag föresatte mig, att jag skulle dit. Det var inte enbart av nyfikenhet eller för nöjet att resa, som jag gjorde den föresatsen — jag hade också ett praktiskt syfte med färden, fast det aktade jag mig allt för att tala om för någon. Folk skrattade alltid åt mig, när jag nämnde något i den vägen. Saken var den, att jag inte kunde lämna tanken på, att om människorna, som gått bort olyckliga, fanns under jorden, skulle man alldeles säkert kunna gräva sig ned till dem och hjälpa dem upp. Och nu hade jag fått för mig, att jordskorpan var tunnare och lättare att komma igenom på andra sidan klotet, och det var det jag ville dit och undersöka. Men jag antog att det skulle vara lättare att genomföra min plan, om jag var pojke och därför så — — skulle jag bli det. En vacker dag klippte jag av min hårfläta — den var inte så imponerande förstås — ungefär som en ordinär råttsvans —, så satte jag på mig några paltor av Olles och stegade iväg till en sjökaptens, som bodde i Backskog, och frågade, om jag inte kunde få bli matros på hans båt, för jag ville arbeta mig över till andra sidan jordklotet — jag måste nödvändigt dit.

Vad han svarade, minns jag inte, men det minns jag, att enda resultatet av mitt besök var, att jag skaffade honom och hans fru en rolig stund. Bägge skrattade så jag började bli ängslig att de fått ett anfall av skrattsjukan — — jag hade hört, att det fanns en sjukdom, som kallades så.

Nu, när jag ville till Stockholm och stod utan respengar, kom jag att tänka på min gamla vurm för att "arbeta"

mig över och mitt besök hos kaptenen. Han bodde ännu kvar i Backskog, och nu visste jag att hans båt visst inte gick till andra sidan jordklotet, men den gick till Stockholm. Och jag tänkte, att om jag nu kom till honom i min vanliga habit och som en klok och förständig människa och frågade, om jag inte kunde få följa med till Stockholm emot det att jag hjälpte till på båten med vad jag kunde, skulle de väl inte skratta åt mig så där, som de gjorde när jag var liten.

Det var inte lätt att gå till honom i det ärendet. Hur mycket jag än sade mig att "frågan är fri", gick jag minst tio gånger förbi kaptenens grind, innan jag vågade mig in. Både kaptenen och hans fru kom ihåg mitt besök den gången jag spekulerade på en resa till andra sidan jordklotet, och de skrattade väldigt, när de talade om det, men åt mitt ärende nu skrattade de inte.

Följa med båten på de villkor jag önskade, kunde jag dock inte få, men kaptenen och hans fru föreslog något, som var ännu bättre. Det nämligen, att jag kunde förtjäna pengar till resan genom att arbeta hos dem. De hade en rätt stor trädgård och ett stycke park omkring sin villa, och nu på våren skulle där snyggas opp: gammalt löv räfsas bort, gångarna rensas och en hel del saker göras — ingenting värre än att jag säkert gick i land med det. De lovade att ge mig skäligen betalt och maten, medan jag gjorde det.

Naturligtvis mottog jag med tacksamhet deras anbud, och när jag kom hem, lovade mor och far att jag skulle få behålla vart enda öre jag förtjänade till respengar; de tyckte nämligen liksom jag, att det var bättre jag reste till Stockholm än att jag försökte med någon ny plats här på landet.

När jag gjort färdigt i kaptenens trädgård, fick jag en ny och fin femkronorssedel i avlöning — och då var jag glad. Nu behövde jag inte vara orolig längre för respengar. Biljetten kostade ju bara fyra kronor, och då hade jag ju en hel krona att reda mig med, när jag kom fram. Att det skulle räcka med glans tills jag fick en plats, det var jag säker på. Visserligen hade jag ingen att komma till och det stod i vida fältet, vart jag skulle ta vägen, när jag kom av båten, men det var jag inte orolig för. Jag tyckte att det passade så bra att jag reste på pingstafton, då kom jag ju till Stockholm tidigt på pingstdagen och hade två hela dar på mig för att bese stan. För jag skulle förstås inte börja söka plats, förrän det blev vardag.

Långt innan solen gick upp stod jag med mitt lilla pick och pack färdig att ge mig iväg. Nästan hela natten hade jag gått ute och sagt farväl till de gamla kära platserna — kär var mig verkligen varenda vrå, det kände jag nu, när jag skulle bort. Nog var det sant, att vart jag vände mig gömde sig minnen av lidanden och svårigheter på tusen sätt. — — — Här hade jag krupit omkring och sökt gömställen, när jag inte vågade stanna inne — — — frusit och svultit hade jag också — — — men jag hade även haft så oändligt mycket glädje här, och när jag gick igenom vad som varit, mindes jag mera de ljusa än de mörka punkterna.

Mor och Olle skulle följa med mig till båten, och jag tyckte det var så synd om mor för hon var så ledsn, för inte far hann hem. Han hade gått bort dagen förut, men lovat att komma tillbaka, innan jag gick. Han hade sagt, att vi skulle inte tänka på matsäck åt mig, det ville han göra och försäkrade, att han skulle komma med något extra gott. Vi väntade i det längsta, mor var så säker

på, att han skulle komma, och hon gladde sig åt allt det goda jag skulle få. Att det var rörande vackert att hon så trodde på honom, det tyckte jag visst; men jag kunde inte förstå att hon kunde det. Hur många tusen gånger hade vi inte hört:

— Den här gången ska ni inte vänta förgäves på mig, om jag så ska gå genom eld och vatten, så kommer jag hem.

Men fast varken eld eller vatten var i vägen, brukade vi allt få vänta förgäves.

— Ni ska få se att han kommer så fort vi gått, sade mor. Och jag såg hur svårt hon hade för att låsa dörren och gå med oss; ett par gånger måste jag påminna henne hur dags min båt gick.

När vi gått ett stycke, fick jag höra någon ropa efter oss, och vi kände igen fars röst. Vi stannade förstås och svarade på ropen och där kom far, varm och svettig och sprang i skogen. Det syntes att han sprungit väldigt. Med några ord förklarade han varför han dröjt så länge och han tillade:

— Hade jag inte hunnit er, så hade jag sprungit ända till stan, för du måste ha det här!

Han räckte mig en liten kartong, som var riktigt prydligt inslagen.

— Kära, kära far, sade mor och slog armarna om honom, jag visste väl att du skulle komma!

Olle och jag såg på varandra — *vi* hade då inte trott, att han skulle komma. Men få saker i livet har gjort mig så glad som det, att mina tvivel kom på skam den gången. Paketet bad han att jag inte skulle öppna, förrän jag kom på båten, och det lovade jag.

— Den här också ska du ha, det är det enda jag har

för tillfället. Han tog upp en femtioöring ur fickan och gav mig.

Vi försökte förgäves, både far och jag, att säga ett ord när vi tog varann i hand. Han höll min hand ett ögonblick och såg mig i ögonen — jag förstod, att den blicken var en avbön, och om jag nu kan tala och skriva om alla dessa mörka stunder under min uppväxttid utan den minsta känsla av agg eller bitterhet, så beror det till stor del på det, att jag kände, att den avbönen var så äkta.

Avskedet från mor och Olle — ja, det vore väl profanering att försöka beskriva.

*

Jag hade inte varit länge på båten, förrän jag öppnade fars paket. Utom en del goda saker till matsäck fanns det en del småsaker: en liten parfymflaska, ett par näsdukar och ett halsband av blå glaspärlor. Å — vad jag älskade far — han hade tänkt på mig, när han köpte det där.

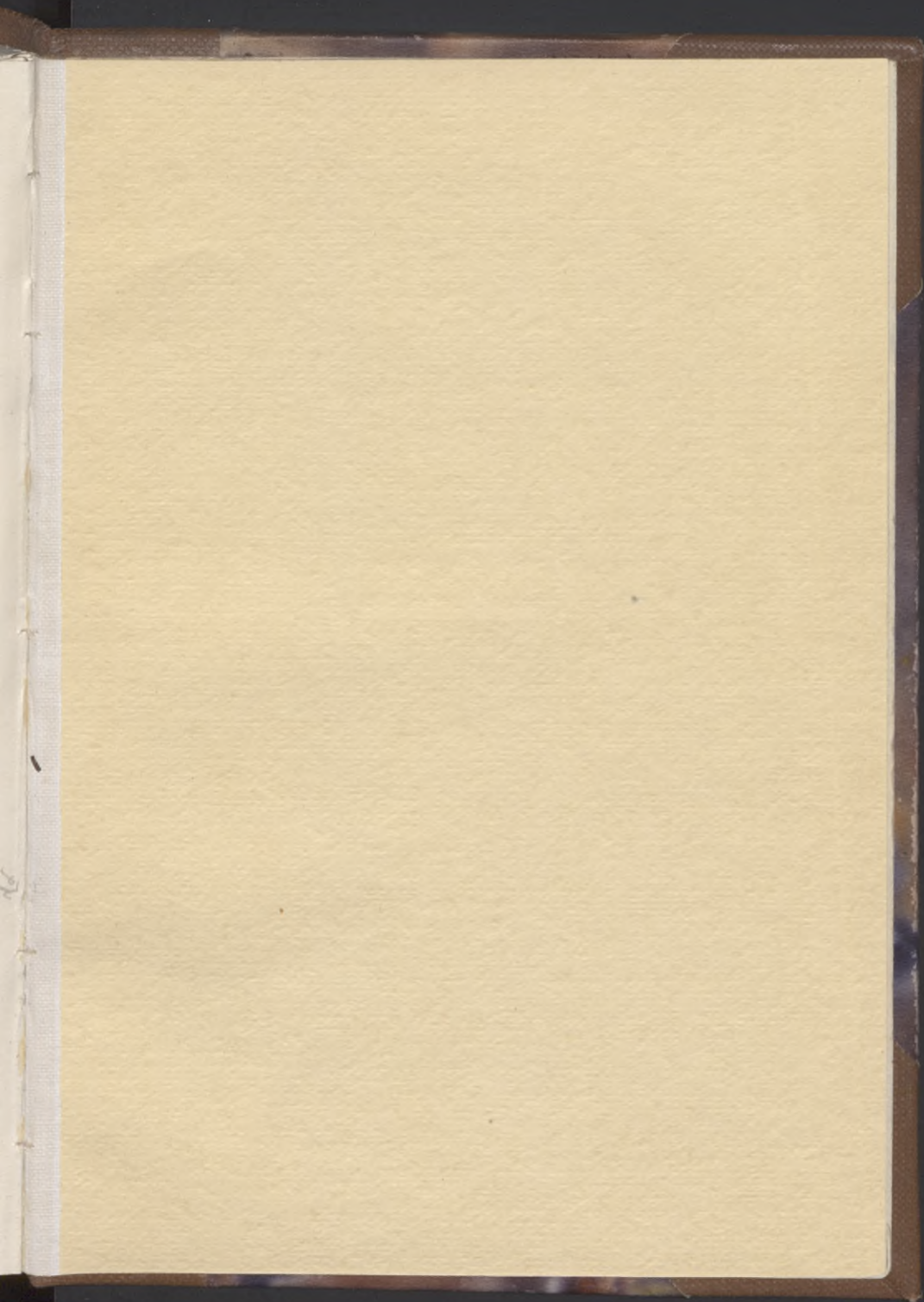
När vi passerade Södertälje började det regna, och när båten lade till i Stockholm, stod regnet "som spö i backen". Och med denna våta pingstdag, då jag traskade omkring i Stockholm, börjar ett nytt kapitel i mitt liv.

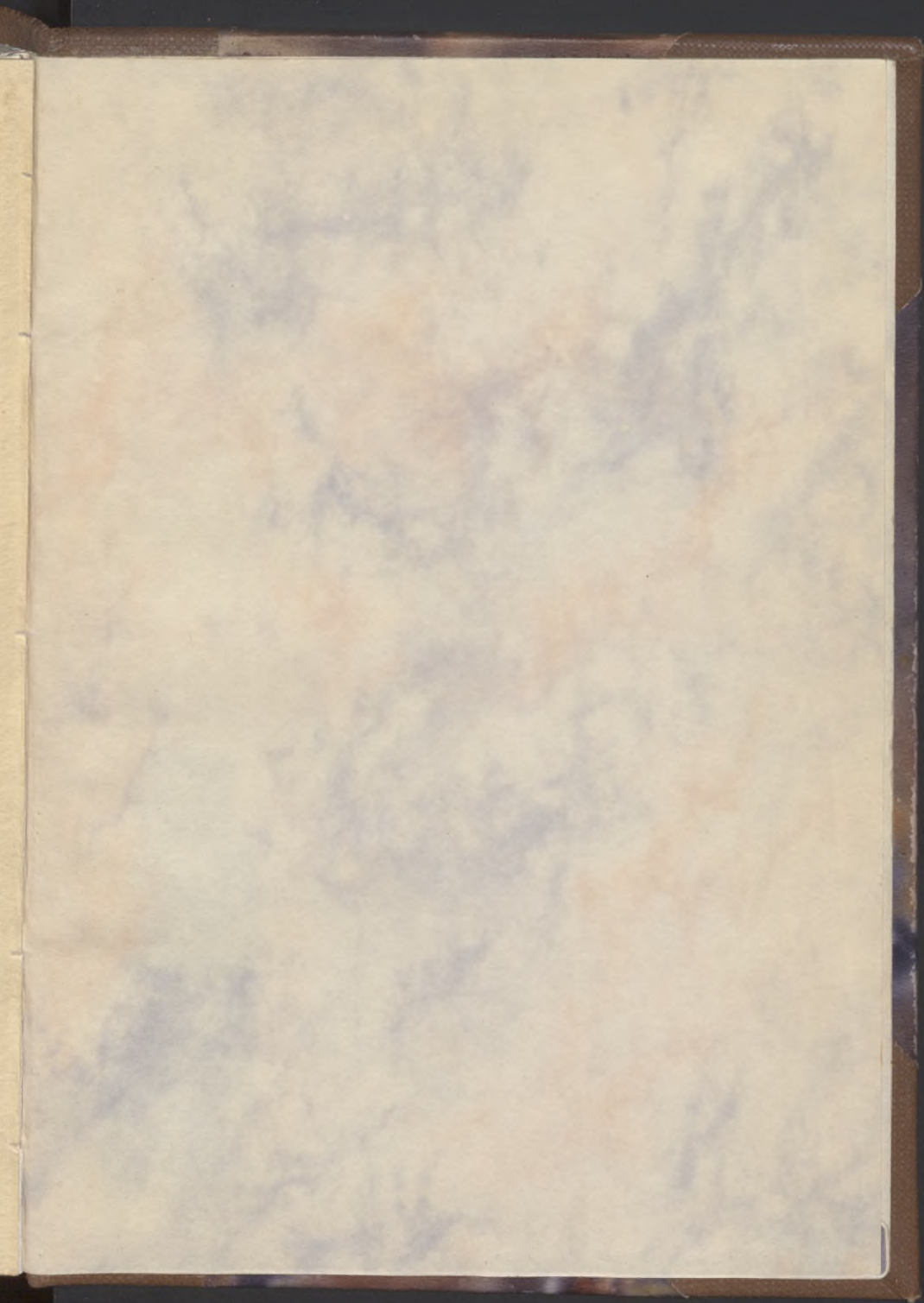
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

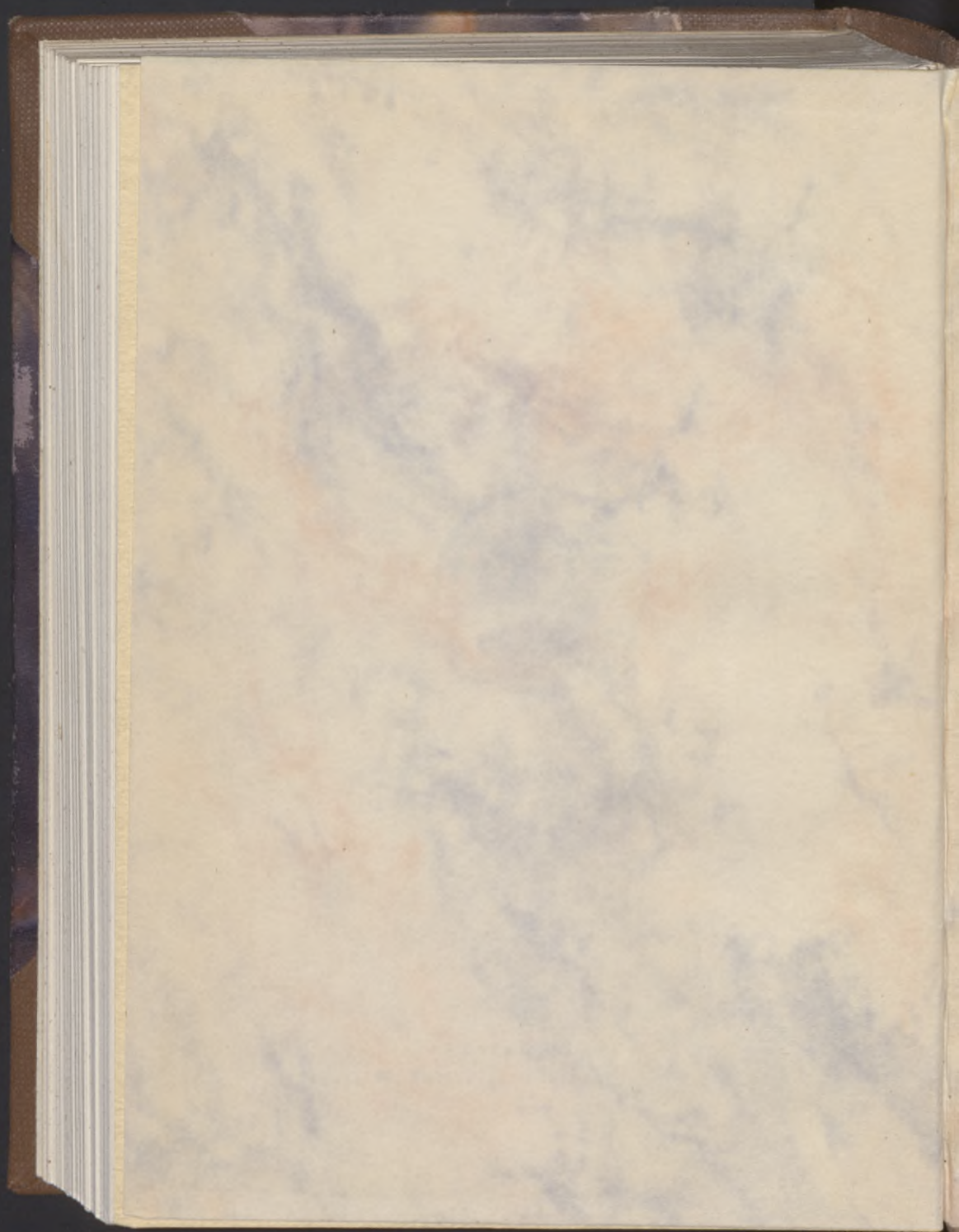
	Sid.
MITT INTRÄDE I VÄRLDEN OCH MIN KRISTNING	9
NÄR LILLAN KOM.....	23
SÖNDAGSSKOLAN	32
I VARVSFORSEN	44
EN SPÖKHISTORIA	57
EN MÖRK DAG	68
EN JULAFTON	92
FÖRSTA GÅNGEN JAG VAR PÅ FÖRLOVNINGS- KALAS	106
PÅ SJUKHUSET	120
I SKOLAN	138
ETT BESÖK I PARADISET.....	181
IVAR	188
ETT LÖFTE, SOM JAG HÄLLIT.....	200
VARIFRÅN KOM BEFALLNINGEN?.....	218
KONFIRMATIONEN	230
MIN FÖRSTA PLATS	259
STOCKHOLMSRESAN	271

1000 3/1
129 40-000

26

X

6000298995

Göteborgs Universitet

JOHN JOHNSON
BOKHANDLARE
GÖTEBORG

